This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

615
.3
H78a
R

AROMATVM,
ET
SIMPLICIVM ALIQVOT
MEDICAMENTORVM APVD INDOS NASCENTIVM
HISTORIA:

H 78

Primùm quidem Luſitanica lingua per Dialogos conſcripta, à D. GARÇIA AB HORTO, Proregis Indiæ Medico:

Deinde Latino ſermone in Epitomen contracta, & iconibus ad viuum expreſſis, locupletioribusq́ annotatiunculis illuſtrata à CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

TERTIA EDITIO.

S. CARLOS * BIBLIOTECA R. COLEGIO DE

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini, Architypographi Regij.
cIↃ. IↃ. LXXIX.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI *Regis Hiſpan. &c. Ducis Brab. &c. Priuilegio cautum eſt, ne quis ante quadriennium citra Christophori Plantini voluntatem* Hiſtoriam Aromatum & Simplicium aliquot Medicamentorum apud Indos naſcentium, &c. *imprimat, aut alibi impreſſam importet, venalémue habeat, intra omnes ditionis eius fines. qui ſecus faxit; confiſcatione librorum, & pœna fiſco Regio exſoluenda, multabitur: vt latiùs patet in ipſo diplomate.*

Subſig.

I. de Witte.

BENEVOLO LECTORI.

SCRIPSIT D. Garçias ab Orta, eius qui in India pro Rege fuit medicus, librum de iis plantis & aromatibus, quæ lõga cura & diligenti ſtudio apud Indos (vbi triginta amplius annis medicinã fecit) obſeruauit: ſed Luſitanica lingua, amicorum efflagitationibus victus, tametſi, vt ipſe refert, Latinè eum ſcripſiſſet. Hunc ego beneuole Lector in tuam gratiam Latinum faciens, in Epitomen cõtraxi, paulo forſitan commodiore ordine ſingula diſponens, quàm antè fuerant, atque nõnulla etiam reiiciens, quæ non multũ ad rem facere videbantur. Nam cùm ſingulis ferè ſimplicibus ſuum dialogum adſcripſerit, & ordinẽ alphabeticum ſecutus ſit noſter auctor: multa illum ſuo loco haud aptè reponere, & pleraque repetere neceſſe fuit, vt ferè in Dialogis cõtingere ſolet. Eum verò laborem eo libentiùs ſuſcepi, quòd ab ineunte ferè ætate rei herbariæ ſtudio ſummoperè ſim delectatus; tum etiam quòd huius libri lectione excitata præclara ingenia, noſtri auctoris exemplum ſecutura arbitrer.

CVM verò variorum auctorum teſtimo-

nio vtatur, locos diligenter contulimus atque adſcripſimus, in Auicenna poſtremam editionem, Venetam ſcilicet anni M. D. LXIIII. ſecuti. Addidimus inſuper ad ſingula ferè capita adnotatiunculas, & aliquot aromatum icones ad viuum exprimi curauimus. Quòd ſi qualemcumq. hác noſtram opellam gratam eſſe animaduertero, alia propediem non minus forſitan vtilia in ſtudioſorum rei herbariæ gratiam publicè proferam.

Ioan. Poſthius Germ. Medic.

Gratia magna tibi debetur, Garçia: nec non
Gratia debetur, Carole, magna tibi.
Tu quoniam nobis Latio ſermone dediſti,
Ille ſuis patrio quæ dedit antè ſono.
Veſtra ſimul viuent igitur præconia: donec
India fertilibus pharmaca mittet agris.

AROMATVM, ET SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM HISTORIÆ, LIBER I.

De Ambaro. CAP. I.

AMBARVM Latinis, Ambar Arabibus dicitur: quo nomine omnibus, quas ſciam nationibus notum eſt, aut variato dumtaxat paululum vocabulo. *Ambar.*

VARIA autem circa huius generationem Scriptorum eſt opinio. Siquidem alij ſperma Balenæ eſſe aſſerunt: alij belluæ cuiuſdã marinæ excrementũ, aut maris ſpumam (quæ ſanè opiniones ratione carent, quòd nullũ Ambarum inueniatur vbi frequentiſſimæ ſunt Balenæ, & vbi fluctuum reciprocatione ſpuma plurima excitatur;) alij Bituminis modo ex maris alueo emanare: quæ opinio melior, & veritati magis cõſona pleriſq. viſa eſt.

Ambarum Balenarum ſperma non eſſe.

Ambarum Bitumen videri.

AVICENNA lib. 2. cap. 63. & Serapio lib. ſimp. cap. 196. ſcriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempeſtatibus vnà cum ſaxis interdum in littus eiici: quæ ſententia veriſimilior eſt reliquis ab Auicenna productis. Nam multum flantibus Euris, magna eius copia Sofalam, & in inſulas Comaro, Demgoxa, Moſambicam, totumq; eum tractum eiicitur è Maldiuis inſulis, quæ ad Orientem ſpectant. Flantibus verò Fauoniis, copioſè inuenitur in inſulis quæ vulgo de Maldiua nuncupantur corrupto vocabulo, cùm de Nalediua dicẽdum ſit: etenim Nale lingua Malabarica ſignificat quatuor, & Diua inſulam: Nalediua igitur pronuntiandum erat; quaſi dicas, Quatuor inſulas, ſimili planè ratione, qua Angediua vocamus eas inſulas quæ à Goa Orientalis Indiæ emporio,

Inſulæ de Nalediua.

Angediua inſula.

12. leucis diſtant, quòd quinque ſint numero contermina; Ange enim eorum lingua quinque eſt. Sed hæc præter inſtitutum: non potui tamen horum non meminiſſe, cùm in Maldiua mentionem incidiſſem.

Azel piſcis.

SCRIBVNT iidem locis ſup. citatis, Ambarum deuorari a piſce quodam Azel nuncupato, ſed qui eo deuorato ſtatim extinguatur. Hunc deinde vndis fluctuantem regionis illius incolæ vncis in ſiccum trahunt, eoq́ exenterato Ambarum colligunt: verùm omne improbari, præter id quod ſpinæ adhæſerit, id enim pro temporis diuturnitate purum & legitimum eſſe. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum eſt animalia quærere alimentum naturæ ſuæ conueniens, & minimè noxium (niſi fortè cibis innoxiis admiſto decipiantur, quemadmodum mures fallere ſolemus) ſic etiam haud quaquam veriſimile videtur, hunc piſcem Ambarum venari, ſi eo deuorato ſit periturus. Imò cùm Ambarum ſit ex eorum numero quæ maximè cordis vires reficiunt; dixerim hunc piſcem præſentaneum eſſe venenum, quandoquidem tam eximio medicamento deuorato perit.

Ambari eſu Azel non interire.

Ambarum cor reficit.

SCRIBIT Auenrois 5. collig. cap. 56. Caphuræ genus inueniri natum in maris alueo, quod deinde aquis ſupernatet: laudatiſſimum verò id cenſeri quod Arabibus Aſcap dicitur. Quàm verò eius opinio à veritate ſit aliena, & tanto viro inſigniq́ Philoſopho indigna; clarius eſt quàm vt multis demonſtrari debeat: primùm quòd Caphuram in mari naſci dicat; deinde quòd eandem quæ frigida eſt & ſicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & ſiccum conſtituit ſecundo ordine.

Caphuram Aſcap non eſſe Ambari genus.

SVBIICIEMVS verò nonnulla vocabula quæ apud Serapionẽ et Auicennam occurrunt. Magnam eius copiam ex regione Zing Serapio lib. ſimp. cap. 196. adferri aſſerit. Hæc eſt Soſala. Nam Zingue, aut Zangue Perſis & Arabibus

Arabibus idem ſignificat quod niger Latinis: & quoniam totus ille maritimus Aethiopiæ tractus à nigris incolitur; Serapio eã Zingue vocat. Sic Auicenna lib. 2. cap. 63. epitheton illi addit Almendeli, quaſi de Melinda: item Selachiticum, à Zeilan fortè laudatiſsima totius Orientis inſula, quam falſo vrbem eſſe Lacuna cõment. in Dioſc. lib. 1. cap. 20. exiſtimauit, cùm ſit inſula multis vrbibus exculta.*

HÆC *ſunt quæ ab Arabibus traduntur: nullus autem Græcorum, præter Aetium, huius meminit.*

CETERVM *hæc mea eſt opinio. Veluti pro regionum natura terra interdum rubra eſt, vt bolus armenus; interdum candida, vt creta; nõnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt, aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inueniri, quòd terra ſit aut fungoſa, aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur magna eius quæ reperitur quãtitas. Siquidem inuenta ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmarunt nonnulli ſe inſulam ex puro Ambaro vidiſſe, quam cùm poſtea requirerent, nuſquam comparuerit.*

Auctoris de Ambaro opinio.

Inſula ex Ambaro.

ANNO *1555. circa promontorium Comorim, quod è regione inſularum de Maldiua eſt, fragmentum trium ferè milium pondo repertum eſt: ſed cùm is qui inuenerat, picem aut bituminis genus eſſe exiſtimaret; vili admodum vendidit. Maximum verò quod vnquam viderim fragmẽtum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Aethiopiam commercij cauſa nauigant, multò maiora fragmenta ſe vidiſſe affirmant: totus enim ille Aethiopiæ tractus à Sofala ad Braua vſque, Ambaro abundat.*

Promontorium Comorim.

Ambari fragmentum 15. libras pendens.

INVENITVR *etiam interdum, ſed rarò, in Timor, & in Braſil. Et anno 1530. inuentum eſſe fragmentum audio in Setubal Luſitaniæ portu.*

REFERTVM *verò eſt plerumque auiũ roſtris,* quas*

in eo nidulari credibile eſt; interdũ conchyliis teſtisq́ oſtreorum permixtũ inuenitur, quæ contactu Ambaro adhærent.

Ambari delectus.

PORRO *optimum Ambarum cenſetur, quod à ſordibus maximè repurgatum eſt, quodq́ plurimum ad candorem accedit, videlicet quòd cinerei ſit coloris, aut quòd ex venis, nunc cinereis, nunc candicãtibus conſtet, leue, quodq́ acu perfoſſum multum oleacei liquoris reſudet. Nigrum improbatur, præterea candidiſſimum, teſte Serapione, loco ſup. citato: quod gypſo adulteratum eſſe exiſtimo.*

NOTA *eſt Manardi contradictio, qui in Electario de Gemmis diſt. 1. in comp. Meſ. Ambarum rem nouam eſſe affirmat, eamq́ non magno æſtimat, ſed paulo pòſt in Electario Diambra ibidem, quaſi ſui oblitus, hanc compoſitionem ob Ambarum multis laudibus effert, eoq́ ſe in mulieribus & ſenibus ſæpenumero vti aſſerit.*

MAGNA *verò in æſtimatione eſt apud opulentiores Indos, eo enim cibis permixto frequenter vtuntur medicamenti loco. Eius autẽ pretium intẽditur pro fragmentorum magnitudine: quanto enim maius eſt fragmentum; tanto eius intenſius eſt pretium, non ſecus atque in Gemmis. Sed nuſquã maiori in pretio eſt quàm in Chinarũ regione. Cùm enim à noſtris Luſitanis eius exigua copia eò delata eſſet; eius pretium fuit mille quingenti aurei in ſingula Cate, quod apud eos ponderis genus eſt pendens viginti vncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mercatores allecti, tantam Ambari detulerunt eò copiam, vt nunc multo vilioris æſtimetur.*

Ambarum magna in æſtimatione apud Chinenſes.

Cate ponderis genus.

*Poſteriora exemplaria habent Aſeleheti.

*Huiuſmodi roſtella in Ambaro reperta, mihi dedit M. Hugo Morganus Pharmacopœus diligentiſſimus: ſed ea non auium, vt putat noſter Auctor, verùm Sepiarum eſſe deprehendi, à Nicolao Raſſio Chirurgo Regio edoctus.

ADVEHITVR Hiſpalim totius non dicam Bæticæ, ſed etiam Hiſpaniæ celeberrimum emporium, olei quoddam genus ex America, ſubrufi coloris, cuius mirabiles prædicant effectus in omnibus vteri morbis. Id oleum de Liquidambar nuncupant, eius ſanè odoris ferè, qui Styracis odorem æmuletur. Id verò ex eo liquore exprimitur, quem de Ocoſotl arbore ſtillare, Mexicana hiſtoria tradit in hun

modum

modum: Inter arbores Mexicanas memoratur & Ocoſotl arbor prægrandis, & venuſta, foliis Hederæ ſimilibus. Huius liquor, quem Liquidambar nuncupant, vulnera curat, atque cùm corticis ipſius polline permixtus, elegans odoratúmque ſuffimentum præbet.

Ocoſotl. Liquidambar.

De Aloë. CAP. II.

QVÆ *Aloë Latinis, ἀλόη Græcis; hanc Arabes, Perſæ & Turci* Cebar *vocant, (nam quòd* Laber *à Serapione vocetur, Interpretis errore, aut Librariorũ negligentia factũ eſſe exiſtimo; ſiquidem Arabicum exemplar* Cebar *habet) Guzarate verò (quos Gedroſios putant) & Decan incolæ* Areaa; *Canarini, qui maritimum hunc tractum habitant,* Catecomer; *Hiſpani,* Açibar; *Luſitani,* Azeure *appellãt.*

Aloë. ἀλόη. Cebar. Areaa. Catecomer. Açibar. Azeure.

FIT *ex Aloës herbæ ſiccatæ ſucco, quæ plurima naſcitur in Cambaya, Bengala, aliisq; multis locis. Ceterum laudatiſſima eſt in Socotora, quæ inde ad Arabes, Perſas, Turcos, denique per vniuerſam Europam defertur, eamq; ob cauſam Aloën Socotorinam appellant. Diſtat autem hæc inſula à freto [maris Erythræi] 128. leucis: qua de re non minus Arabica quàm Aethiopica dici poteſt, quòd altera parte freti Arabia terminetur, altera Aethiopia.*

Aloës natales. Aloë Socotorina. Socotora inſula.

NEC *verò ſuccus hic extrahitur in quadam dumtaxat vrbe, vt ait And. Lacuna Comm. in Dioſc. lib. 3. cap. 23. ſed per totam inſulam, quæ nullis vrbibus exculta eſt, ſed pagos dumtaxat habet cum multis gregibus: neque laterculis ad excipiendum ſuccum ſubſternitur pauimentũ, vt idẽ auctor eſt, quandoquidem in tota inſula non eſt tanta polities.*

Socotora nullas vrbes habet.

NEC *hi audiendi qui ſuccum ex ſuperiori plantæ parte profluentem, eo qui media aut infima parte profluat, præſtantiorem faciunt: ſiquidem omnis ſuccus bonus eſt, & arena caret, ſi adhibita diligentia extrahatur.*

PRÆTEREA *non adulteratur, nimia etenim eius eſt quantitas; ſed quòd incolæ negligentiores ſint in auferendis ſordibus quas hic ſuccus ſecum trahit; alius alio peior videtur. Hanc ob cauſam minus adhibenda fides eſt Dioſc. lib. 3.*

Aloën non adulterari.

cap. 23. & Plinio lib. 27. cap. 4. qui eam gummi & acaciæ adulterari ſcribunt, cùm exigua ſit iis in regionibus gummi & acaciæ copia: imò, vt verum dicam, nulla, quemadmodum à viris fide dignis accepi. Illud verò non negauerim, quin tranſlatum, aliis in regionibus adulterari poßit.

Aloë Socotorina optima.

PORRÒ *quòd laudatißima ſit quæ in Socotora naſcitur, non ſolùm vulgari fama, ſed à celebribus viris accepi, qui compertum ſe habere aiebant, Aloën quidem pleriſque aliis Indiæ locis naſci, quæ cum Socotorina deferretur Adē, & Gida (quam nonnulli corrupto nomine Iudaa vocant) & inde terreſtri itinere * Cairum, poſtea in Alexandriam ad oſtia Nili, vel Ormus, deinde Bacora, poſtea Cairum & Alexādriam: facilè tamen dignoſci eam quæ in Socotora naſcitur, ab ea quæ à Cambaya, Bengala, aliiſq; locis aduehitur: Socotorinæq; pretium quadruplo maius eſſe, eius quæ aliunde adfertur pretio. Inter reliquas autem notas hanc commendabant, quòd Socotorina ſolida ſit & bene compacta; alterius verò partes non poſſunt perfectè coire, quòd ſuccus ex diuerſis plantis collectus ſit.*

Aloës delectus.

Vnicum eſſe Aloës genus.

NEC *eius plura ſunt genera *, vt volunt Arabes, ſed vnicum dumtaxat, tametſi varia illi indant nomina.*

QVOD *verò Dioſcorides & Plinius ſcribunt laudatißimam ex India adferri, alij verò ex Alexandria aut Arabia; non ſimpliciter id intelligendum eſt, ſed de ea quæ ex Socotora primùm in Indiam delata eſt. Nam etiam ex Cambaya & Bengala defertur Ormus, Adem, & Gida. Itaq. minus malè Meſue, qui vnum Aloës genus ex Socotora adferri ſcribit, aliud è Perſia, tertium ex Armenia, quartum ex Arabia. Nam quæ in Luſitaniam defertur (vti his oculis vidi) ea ex Socotora allata eſt. Alexandrinā autem à quibuſdam præferri hinc factum eſt, quòd ſuperioribus annis pleraque aromata Ormus deferrentur, deinde Baſora, Adem, Gida; inde Camelis Suez, quæ in extremo ma-*

Aloë Alexandrina.

mo maris Erythræi ſita eſt, & Alexandriam ad Nili oſtiū, vnde Veneti petentes ea reliquæ Europæ communicabant: non autem quòd in Alexandria fiat Aloë.

NASCITVR *verò non modò in maritimis, ſed etiā deſertis Indiæ locis, cùm eam vbiq; viderim ducentis leucis itinere terreſtri per eas ſolitudines confecto. Nullum eius inueniri gummi certum eſt, ſed interdum aqua quædam viſcida è foliis ſtillat, at neglecta & nullius vſus.* Aloën plantam non in maritimis dumtaxat naſci.

HVIVS *vſus eſt non modò apud Arabes Turcosq; medicos (qui Auicennam, Abohali apud eos dictum, & eius libros quinque* Canum *edidicerunt, legerúntque Razen, quem Benzacaria vocant, item Hali Rodoam & Meſuen illis Menxus appellatum, tametſi non is ſit qui apud nos in vſu eſt; Hippocratis præterea, Galeni, Ariſtotelis & Platonis omnia opera, minus tamen integra, quàm Græco ſermone conſcripta) ſed etiam apud Indos, in purgantibus medicamentis & collyriis, tum etiam in vulneribus carne explendis: in quem vſum plerumque in ſuis officinis medicamentum habent, cui nomen Mocebar ex Aloë et myrrha paratum, quo etiam plurimum vtuntur in equis curandis, & vulnerum lumbricis enecandis.* Meſue Arabicus, alius à noſtro. Menxus. Mocebar medicamētum.

MEDICVM *vidi magni Sultani Badur Regis Cambaya, ipſa herba Aloë vtentem pro medicamēto familiari, in hunc modum. Folia Aloës conciſa cum ſale coquebat, eius decocti octo vncias propinabat, quæ aluum ſine moleſtia & nocumento ſubducebant quater aut quinquies. In hac vrbe Goa Aloën probè tuſam & cum lacte mixtam propinat iis qui vlcere renum aut veſicæ laborant, vel qui puruletas excernunt vrinas, non ſine magno ſucceſſu & ægrorum commodo; nam illico curātur. Eius vſus etiam Aucupibus notus eſt, qui confracta auium crura ea conglutinant. Hic ſimiliter in India maturandis phlegmonibus idonea.* Aloës plantæ medicus vſus.

QVAMOBREM *hallucinari mihi videtur Matthiolus,*

thiolus,in Dioſc.lib.3.cap.2. qui Aloën ad ſpectaculum potius foueri aſſerit quàm ad medicum vſum. Quod verò Antonius Muſa in Exam.ſimpl. neget Aloën herbam amaram eſſe,magis mirum: nam ſæpe deguſtatam admodum amaram inueni;quoq́ꝫ vicinior pars erat radici, eo amarior mihi viſa eſt; extrema autem folia amarore carere mihi viſa ſunt. Tota planta viroſo odore prædita eſt.

Aloë planta amara.

CETERVM *quoniam controuerſia eſt inter nonnullos Auctores, debeántne ea medicamenta quæ Aloën accipiunt, ante cibum ſumi, an verò ſecundum cibum, & an illico à cibo, pauca viſum eſt hîc adiicere, tametſi à doctioribus medicis potius hæc erant petenda. Galenus* eius quinque catapotia exhibet, & bene quidem, quoniam hac ratione capitis dolores ſedat. Plinius autem lib.27.cap.5. efficaciorem eſſe, ſi pota ea ſumatur cibus, modicus videlicet & boni ſucci: quæ ratio multum mihi probatur, eamq́ꝫ ſequuntur huius regionis medici. Cùm enim Aloë medicamentum ſit debile, non euacuabit, niſi ſtatim vires confirmentur modici cibi eiusq́ꝫ boni ſucci ſumptione, vt eo digeſto melius euacuare poßit. Paulus lib.7.cap.4. contrà, manè ſumendam præcipit, eosq́ꝫ reprehendit qui eam à cibo exhibent: corrumpit enim, inquit, cibum. Singuli ſuis nituntur firmis rationibus & Auctoribus, ſed conciliari facilè poſſunt. Cùm verò controuerſia ſit admodum vulgaris, & à multis agitata, an cibus cum medicamento miſceatur, ſuperuacaneum eſſe iudico de his plura agere.*

SED *præter inſtitutum facere mihi non videbor, ſi hîc paucula quædã inſeram de vulgari ratione quam Indi medici in exhibendis medicamentis obſeruant. Catapotia & liquidiora medicamenta ſummo diluculo exhibentur, noſtratium more, abſtinendo deinde quinque horarum ſpatio à cibo, potu, & ſomno. Quòd ſi infra hoc tempus non purgentur, roborando ſtomacho ſtudent ex Auicennæ præcepto.*

Medicaméta exhibendi apud Indos ratio.

quoc

quod ſit ſumptis duabus maſtiches drachmis in ſtillaticio roſarum liquore diſſolutis, aluum bubulo felle inungentes, pannumq́ lineum felle madentem vmbilico imponentes, ad medicamenti operationem iuuandam, expultricemq́ facultatem excitandã, ſi opus ſit. Sin poſt has quinque horas bene ſoluetur aluus, propinantur illis tres vnciæ iuſculi gallinæ, aliud præterea nihil: deinde hauſto roſacea aquæ pauxillo, parumper ſomno indulgent. Hæc medicandi ratio ſuis rationibus & ſcriptorum teſtimoniis niti videtur.

TAMETSI *Ruellius lib. 3. cap. 19. magnopere commendet potionem illam Rufi quæ Aloën, ammoniacũ, myrrham & vinum recipit, ibique occaſionem nactus, acrius in Arabes inuehatur, qui reiecto ammoniaco & vino, Catapotia ex Aloë, croco, & myrrha concinnent, eamq́ compoſitionem acceptam Rufo referant: facit pro ſuo recentiorúmque ſcriptorum more, qui in Arabes plerumq́ inuehi ſolent, vt Græcos tanto magis extollãt. Non negauerim certè Rufi medicamentum ſingulari remedio pollere aduerſus peſtis contagia: Illud tamen certum eſt, Catapotia Raſis quibus vtimur, efficax eſſe medicamẽtum & à multis magno ſucceſſu expertum. Additur verò Crocum, quoniam corroborat & aperit, tum ob alias facultates quibus præditum eſt.* Potio Rufi. Catapotia Raſis.

MANARDVS, *lib. 1. epiſt. 1. aliiq́ nonnulli recentiores acerrimè in Meſuen, Serapionem & Auicennam inuehuntur, quòd affirmauerint Aloën venarum oſcula adeò reſerare, vt inde poſtea ſanguis facilè fluat, eámque ob cauſam hæmorrhoidibus non conuenire: deinde quòd ſcripſerint melli admiſtam minus purgare, minusq́ ſtomacho noxiam eſſe, quàm reliqua purgantia medicamenta. Dicunt enim Manardus & huic ſimiles, Aloën non modò non aperire hæmorrhoides, ſed eas potius obſtruere: neque rectè ſcribere Meſuen, qui illam ſtomacho minus noxiam faciat, quandoquidem huic ſit admodum vtilis, nec nocumentum aliquod adferat,* Aloë hæmorrhoidibus non cõuenit. Aloë hæmorrhoides obſtruit.

adferat, melliq; admiſta magis euacuet reliquis purgantibus medicamentis. Priora confirmant Galeni auctoritate: poſtremum verò, quòd mel, cùm ſit purgantis facultatis, alteri purganti adiũctum neceſſariò magis debeat purgare. Rectius Antonius Muſa, Exam ſimpl. qui in nullius magiſtri verba iurans, Meſue opinionem confirmat, ſæpius expertum ſe eſſe affirmans, Aloën hæmorrhoidas aperire. Sic & ſæpenumero expertus ſum ſummos dolores cum hæmorrhoidum fluxu excitaſſe, quod facile præſtare poteſt Aloë ob amaritudinem, venarum oſcula reſerando, & expultricem facultatem irritando. Hac ratione purgat fel animantiũ, vmbilico illitum, teſte Serapione, lib. ſimpl. cap. 201. Quòd verò oſcula venarum obturare aſſerant, cum Iacobo de partibus reſpondeo, foris quidem adhibitam adſtringere, intro autem ſumptam aperire. Quam facultatem obtinẽt pleraque medicamenta, quæ intro ſumpta, diuerſas & contrarias vires exerunt, quàm ſi foris adhibeãtur; veluti Scilla, quæ comeſta enecat, foris illita exulcerat. Ad ea quæ obiiciunt de melle, Meſuen videlicet aſſerere, Aloën cum melle mixtam minus purgare, ſic reſponſum volo. Quandoquidem vtrumque medicamentum purgatoria facultate præditum eſt, validioris facultatem, debilioris, mellis ſcilicet, facultate infringi: Sic etiam ſtomachum roborat & firmat accidentaliter, euacuando videlicet ſine nocumẽto, aut eo certè perexiguo, humores qui ventriculum infeſtant.

Aloës diuerſi effectus.

Aloë ſtomachum roborat per accidens.

P L I N I V M *lib. 27. cap. 4. mirari ſubit, qui Aloën metallicam ſupra Hieroſolymam inueniri tradit. *Ego non modò medicos Iudæos, ſed etiã Pharmacopolas qui Hieroſolymorum incolas ſe aſſerebant, diligenter interrogaui de hoc Plinij loco. Sed illi conſtanter negabant vnquam fuiſſe repertam huiuſmodi Aloën tota Palæſtina.*

Nulla Aloë foſſilis.

* Cairum, antiquitus Memphis Pyramidum celebrata miraculis, quæ & in hunc vſque diem perdurant. Ibi fuiſſe Ioſeph captiuum ferunt, & adhuc horrea, quibus frumentum condidit, oſtendi. Vocatur

Cairum.

catur autem à Mauritanis Meſera: ſed quoniam Regina quædam Alcaire nuncupata eius pomeria auxiſſe creditur, ab eius Reginæ appellatione nomen Cairo ſortita eſt. Cœpit verò hæc vrbs populi frequentia paulatim minui, poſtquam Turcorum Imperator Conſtantinopoli occupata, illic regiam fixit ſedem, confluentibus nimirum eò hominibus. Meſera.

*Galeno adſcriptus ad Paternianum cap. 5. tria grana ciceris magnitudine dat poſt cœnam.

*Aloën poſt cibum etiam exhibet idem Paulus lib. 3. cap. 43. quam controuerſiam Nicolaus Rorarius in ſuis contradictionum veterum auctorum libris conciliat.

*Non affirmat eo loco Plin. talem inueniri, ſed, Fuere, inquit, qui traderent in Iudæa ſuper Hieroſolymam metallicam eius naturam.

De Altiht. CAP. III.

T A N T A *eſt in nominib. Altiht, Anjuden, Aſa fœtida, Aſa dulcis ſiue odorata, & Laſerpicium confuſio, vt vix explicare me poßim: quandoquidem hactenus neminem inuenire licuerit, qui plantæ, ex qua hoc gummi profluat, nomen indicare, aut formam deſcribere mihi potuerit.*

V O L V N T *nonnulli ex Coraſone ad Ormuz, & inde in Indiam deferri: alij ex Guzarate, tametſi iſtic ex regno Deli adſerri vulgo aſſerant, regione admodum frigida, quæ ad Coraſone vſque & regionem Chiruam ex Auicennæ lib. 2. cap. 53. teſtimonio extenditur.*

I L L V D *autem certum eſt, hoc gummi* Altiht *Arabibus dici, nōnullis* Antit: *nam cuicumq. Arabi gummi* Imgu *aut* Imgara *ab Indis vocatum oſtenderis, ſtatim id* Altiht *ſiue* Antit *eſſe pronuntiabit.* Altiht. Antit. Imgu. Imgara.

P L A N T A *ex qua hic liquor emanat, incolis* Anjuden, *quibuſdam* Angeidan *dicitur. Sed quoniam hoc gummi è longinquis adfertur regionibus, veram plantæ deſcriptionem habere difficile eſt.* Anjuden. Angeidan.

M V L T I S *ab Auicenna lib. 2. cap. 53. nominibus inſignitum eſt hoc medicamētum, veluti eſt* Altiht, Almharut, *propter linguarum in regionibus, vnde aduehitur, varietatem.* Almharut.

Q V I D *autem Interpretem mouerit, cùm* Aſam *vertit, igno-* Aſa.

tit, igno-

tit, ignoro, niſi quòd veriſimile ſit eum non Aſam, ſed Laſer vertiſſe; idq; vocabulum deinde temporis iniuria in Aſa deprauatum eſſe.

PORRO *dicet aliquis* Altiht *non eſſe nomen plantæ Laſeriferæ, ſed ipſius potius ſucci concreti & coacti: cuius ſententiæ eſſe videtur Gerard. Cremon. Commentariis in Raſin, cap. de Diminutione coitus, lib. Diuiſ. 1. cap. 79. Huic ſic reſponſum volo, Gerardum veram linguam Arabicam ignoraſſe, cùm ex Bætica Hiſpaniæ oriundus fuerit; Lingua verò qua Auicenna ſcripſit, legitima eſt Arabica, qua videlicet Syri, Meſopotamij, Perſæ, & Tartari vtuntur, apud quos Auicenna natus creditur vrbe Baſora (quæ nonnullis Babylon fuiſſe putatur, certò tamen reſciui Babylonem eam non eſſe, ſed proximam huic fuiſſe cuius nulla nunc extent veſtigia) in prouincia Vzbeque ſita. (Eſt verò Vzbeque pars* Vzbeque. *Tartariæ ſtrenuos producens viros, & peritiſſimos ſagittarios, qui tum pedeſtres, tum equeſtres peregrinorum Regum ſtipendiis militant: fortè autem Parthi ſunt, Romanis olim adeò infeſti & formidabiles) Eam igitur linguam vocant illi* Araby, *id eſt, arabicam, qua videlicet ſcripta inueniuntur Galeni, reliquorumq; Philoſophorum & falſi Prophetæ opera. Noſtrorum verò Mauritanorum linguam* Magaraby *nuncupant, quaſi dicas, eorum qui ad Occidentem habitant; ſiquidem* garby *Occidentem Arabicè ſonat, &* ma *eorum.*

Altiht. CETERVM Altiht *nihil aliud eſt quàm ipſa planta Laſerifera, veluti plerumq. ſumitur gummi pro ipſa plāta.*

Aſa dulcis. VERVM *obiiciet aliquis: Si* Altiht *non eſt Aſa dulcis, quid eſt Aſa dulcis? Aſam dulcem apud nullum probatum Auctorem, ſiue Arabem, ſiue Græcum, ſiue Latinum, legiſſe memini. Sed cùm Arabes liquorem* çuz *vocent, eum verò* Robalçuz. *qui probè coctus ſit & denſatus,* Robalçuz *(Rob enim Arabicè denſatum ſonat, & Al eſt articulus genitiui apud Arabes) hinc*

bes) hinc depromptum eſſe nomen Aſæ dulcis veriſimile eſt.

CETERVM Altiht *Arabum, eſſe Laſerpitium Dioſcoridis & Plinij, tametſi nemo legitimorum Arabum (qualis eſt Raſis & Auenrois) vſquam eius meminerit; ſatis oſtēdit Serapio lib. ſimpl. cap. 251. qui de* Altiht *agens, ad verbum ea refert quæ Galenus et Dioſcor. de Laſerpitio ſcripſere. Cadit ergo eorū opinio qui multis argumentis probare conantur, Aſam fœtidam à Laſerpitio differre. Nam quod Laſerpitium veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idq́ raro; in cibus verò planè damnari ob tetrum odorem, plurimum à veritate aberrare mihi videntur. Siquidem nullum medicamentū ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu, quàm Aſa fœtida, cùm medico in vſu, tum condiēdis cibis. Eam enim pro ſuarum facultatum modo ſibi emunt, cuiuſmodi ſunt Baneanes * & omnes gentiles Prouinciæ Cambayæ, quos Pythagoras imitatus videtur. Solent illi Aſam ſuis iuſculis & oleribus commiſcere, confricato primum ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis. Baiuli & huiuſmodi tenuis fortunæ homines, quibus dumtaxat panis eſt & cepe, non niſi ſumma in neceſsitate ea vtuntur.*

Aſa fœtida eadem cum Laſerpitio.

Aſa fœtida magno in vſu Indis.

Aſa in condimentis.

COMMENDARVNT *mihi multi cōdimenta iſtorum Baneanum cùm à ſaporis tum ab odoris ſuauitate. Horum oratione perſuaſus aliquando eiuſmodi condimenta deguſtaui, quæ ſanè ſic ſatis palato arridebant, non tamen adeò vt illi prædicabant; quoniam fortè neq́ iuſculis neque condimētis valde delector: odore certè ſuo non erāt moleſta, tametſi nullus odor æquè mihi infeſtus ſit, atq́ Aſæ fœtidæ.*

SVMVNT *verò nonnulli Aſam, vt deiecti appetitus faſtidia tollant; initio enim aliquantulum amara eſt Aſa, vt ſunt oliuæ conditæ; deinde deuorata mirum in modum illis bene ſapit. Solent etiam plerique ea ſola ad ſtomachi corroborationem, flatuſq́ diſcutiendos medicamenti loco vti.*

Aſæ facultates.

Quamobrem multum hallucinantur, qui Sepuluedam ſecuti nullo eſſe in vſu medico aſſerunt, niſi aliis medicamentis permiſtam.

SED *non poſſum nō mirari Matthæi Syluatici cap. 47. de* Anjuden *oſcitantiam, qui Galen. citans, venenum eſſe aſſerit. Nam neque Galenus, neque Græcorum quiſpiam id vnquam ſcripſit, cùm omnes vno ore Laſer magnopere cōmendent aduerſus venena, peſtis contagia, lumbricos, & ſcorpionum plagas.*

Aſa in dolore dentium.

SOLENT *Indi cauernis dentium indere in dolore, quam facultatem etiā illi tribuit Dioſc. lib. 3. cap 76. tametſi Plinius lib. 22. cap. 23. id non cenſeat, exemplo cuiuſdam, qui ea de cauſa ſeſe ex alto præcipitauit. Sed is forſitan cachexia laborauit, & medicamentum eos humores qui turgebant, nimium commouit.*

Aſa venerem ſtimulat.

MAGNI *apud Indos eſt pretij, quòd eo plurimū vtantur etiam in venere proritanda. Radicis verò, aut foliorum apud eos nullus eſt vſus; ſunt enim illis incognita.*

Laſeris deſcriptio.

IS *verò quem ſuprà dixi Aſa ſola ſæpius vti, retulit ſibi narratum eſſe ſuccum hunc ex planta quadam foliis Coryli extrahi conciſo caule, deinde in bubula coria coniici, prius illita ſanguine cum tritici farina permiſto, conſeruationis gratia: eamq; ob cauſam ſi quid in Laſere fabæ lomento ſimile conſpiciatur, non adulterationis, ſed puritatis potius eſſe indicium.*

FREQVENS *verò eſt in Mandou, Chitor, & Deli; præterea ex Ormuz aduehitur in Pegu, Malaca, Tanaſarim & regiones his vicinas.*

Laſeris duo genera.

PORRO *Laſeris duo genera ad Indos adferuntur, alterum ſincerum & tranſlucens; alterum turbidum & impurum, quod à Baneanibus repurgatur ante quàm in cibos admittatur. Sincerum colore eſt puro, Electro ſimili, id Guzarate conuehitur ex Chitor, vt aiunt, & ex Patane & Dely.*

& Dely. Impurum ex Ormuz adfertur. Maioris pretij eſt ſincerum, neque facilè mercatores impurum emunt (ſolet autem id magna ex parte in tenuiorum cibos & medicamenta cedere) niſi in purioris defectu. Sincerum validioris eſt odoris, quàm ſordidum. vtrumque tamen mihi fœtet, ſed id magis, quod ſincerius eſſe putatur. Qui verò eius vſui aſſueuerunt, ſincerius, odoratius eſſe aſſerunt; quod quadam conſuetudine fit. Multis enim malè olent Styrax liquida & Algalia propter validum odorem, cùm tamen maxima ex parte ſint odorata. Sic neutrum Laſer mihi Porrum redolet, ſed ad noſtram Myrrham nonnihil accedere videtur. Hinc factum puto, vt Auicenna Aſam diuiſerit in fœtidam & odoratam, quòd fœtidam porraceo odore eſſe aſſererent, cùm non ita ſit. Siquidem veteribus odoriferum dicebatur, non quòd ſuauiter oleret, ſed quòd validi eſſet odoris. Sic vocant calamum odoratum, qui multorum iudicio fœtidus potius dicendus erat: eadem ratione Myrrha validi eſt odoris, Aloë validioris, & Spica nardi adhuc validioris. Multos enim ægros purgaui qui à Rhabarbaro abhorrebãt, quòd illi Spicam admiſcerem. Styrax liquida. Algalia.

MIRARI ſubit Antonium Muſam, Exam. ſimp. qui adeò credulus fuit, vt his fidem adhiberet, qui Benjuy (quod veteribus fuit ignotum, vt poſtea oſtendemus) plantam conſimilem Silphio eſſe affirmarunt. Sed de his plura ſuo loco.

SIC Ruellius vir eruditus & omni laude dignus, lib. de nat. ſtirp. 3. cap. 52. ſcribit in Gallia naſci craſſam radicem, magnã, foris nigricãtem, intus candidã, quæ cum ſuo liquore & ſemine mira fragret incũditate. Huic ob inſignes virtutes illuſtria indiderũt nomina: namq. modò Imperatoriã, modò Angelicã, modò Sancti ſpiritus radicẽ appellant Herbarij, eiq; calfacientẽ ſiccatoriamq; vim in tertio ſignãt abſceſſu. Vnicè venenis aduerſari tradit, peſtilentiæ populatim ſæuiẽtis arcere contagia: corpora ab lue peſtifera vindicare, Imperatoria. Angelica, eiuſque facultates.

ſi tantùm in ore teneatur, per hiemem ciceris magnitudine cum vino, per æſtatem ex ſtillaticio roſarum liquore ſumpta: nec ſenſurum ea die contagionem ait, qua quis deuorarit, nam vrina & ſudore venenum abigit: ſic etiam aduerſus faſcinationes valere, alióſque præterea morbos, quos Laſerpitium Gallicum. *breuitatis cauſa omitto. Hanc igitur eſſe Laſerpitium Gallicum, cuius Veterinarij medici meminerunt. Etſi quis na-* Benjuinum. Benjudęum. *res conſulat, inueniri Laſer illud idem quod Benjuinum officinis appellatum redolere. Nam & doctos in ea eſſe opinione, vt quod ab officinis Benjuinum ſiue Ben Iudæum appellatur, Laſeris ſit Syriaci genus, dictum quòd Iudæa parens huius mittat ad nos prolem ſuam.*

*S*ED *eius opinionem cap. de Benjuino, multis & ſolidis argumentis conuellemus. Eiuſdem ſententiæ fuiſſe aliquando (vt videlicet Benjuinum Laſer eſſe putaret) ipſe Matthiolus Commentariis ſuis lib. 3. cap. 78. ſcribit; veritate tamen coactus, ſententiam mutauit.*

Baneanes. *Quoniam hoc capite totoque adeò opere de Baneanibus diſſerit noſter Auctor, quod genus hominum ſit, neceſſe eſt ſcire. Eorum igitur Philoſophorum quos Baneanes vocant (tametſi nunc potius Negotiatores appellandi veniant, quàm Philoſophi) multa ſunt genera, in hoc conuenientium, vt neque occidant rem aliquam animatam, nedum ea veſcantur. Hoc præceptum adeò ſtrictè obſeruant, vt plerumque aues redimant, deinde eas auolare ſinant. Non veſcuntur napis, non alliis, non cepis, non pulmentis rubro colore infectis. Vinum non guſtant, non acetum, non Nimpa, non Orraqua (ea ſunt apud eos potionum genera) non paſſum. Plurimum ieiunant, noctu pauciſſima edentes veluti ſaccharum, ſuper quo aut aquam aut lac bibunt. Nonnulli inter hos ſuperſtitioſiores, viginti interdum diebus omni cibo abſtinent.

FORMICIS aquam ſaccharo edulcatam bibendam præbent, affirmantes ſeſe eleëmoſynam in pauperes conferre: ſed & auibus aquam propinant. Morituri, ſolent nonnulli certam facultatum portionem teſtamento legare, viris quibuſdam qui per ſolitudines vagentur & aquam peregrinis & iter facientibus dent. Refert noſter hic Auctor in Cambaiete ſe vidiſſe Noſocomium, in quo omnis generis aues curarentur, quæ ſanitati reſtitutæ quolibet euagari dimitterentur. Eodem veſtium genere quo Gymnoſophiſtæ vſi fuiſſe perhibentur, amiciuntur, & animarum tranſmigrationem in alia atque alia corpora credere rumor eſt.

Bramenes. HANC ſimiliter opinionem ſequi traduntur Bramenes vocati (quæ vox

(quæ vox à Brachmanis deducta videtur) in Balagate, Cambaya & Malauar, qui niſi loti vniuerſum corpus, cibũ non attingunt, maiorique ſunt in veneratione quàm Baneanes. Ex his etenim deliguntur Regibus Scribæ, Procuratores negotiorum, Quæſtores & Legati. Hi tamen omnes, quemadmodum & qui in maritimis *Cuncam* appellatis habitant, veſcuntur omni genere carniũ, excepta vaccina & porcina domeſtica. Attamen omnes animarum tranſmigrationem credunt, aliaſque plurimas perſuaſiones ridiculas habent. Atque hæc ex noſtro auctore deſumpſi, qui variis capitibus de his agebat.

De Opio. CAP. IIII.

QVOD *nos Luſitani corrupto nomine* Amfiam *appellamus, id Mauritani (quos Indi ſecuti ſunt)* Ofium *vocant, deducto à Græcorum* Opio *nomine. Pleraque enim nomina à lingua Græca (quam* Ihumani, *quaſi Ionicam dicas, appellant) mutuati ſunt Arabes, P in F, quòd ſint literæ multum affines, mutato. Sic Opium Ofium dixerunt, Pæonia Faunia, & multa ſimiliter.*

Amfiam. Ofium. Ihumani lingua.

VARIA *ſunt Opij genera pro regionum differentia. Quod è Cairo adſertur (*Meçeri *vocant) albicat, & magni eſt pretij: exiſtimo id eſſe quod nos Thebaicum dicimus. Quod ex Adem aduehitur, aliiſq; locis Erythræo mari vicinis, nigrum & durum eſt: eius pretium pro regionum varietate aut intenditur, aut minuitur. Quod in Cambaia, Mandou, & Chitor cogitur, mollius eſt & magis flaueſcit. Magno venditur multis locis, quoniam huius eſui aſſueſcũt: ſolet enim quod aliqua in regione frequenti eſt in vſu, carius ſemper vendi. Quod dixi ex Cambaia adſerri, maxima ex parte in Malui colligitur. Et quoniam id Thymeleam aliquantulum olet, putarunt nonnulli Thymeleæ ſucco adulterari, ſed falluntur. nam tota Cambaia, imò tota India Thymeleam prouenire non credo. Et certè in Cambaiete reſciui nihil aliud eſſe quàm gummi, ſiue lachrymam papaueris. Naſcitur iſtic Papauer (*caxcax *vocant nomine cum Arabibus communi) prægrandi capite, quod interdum ſextarium cum dimidio* capere poſsit (inueniuntur etiam noſtris haud maiora) hæc inciſa opium exſtillant. Non eſt autem*

Opij varia genera. Meçeri. Opium Thebaicum. Opiũ Thymelea non adulterari. Caxcax prægrande papauer.

id papauer nigrum; nam tota Cambaia haud inuenias, tametſi Auicenna lib. 2. cap. 526. Opium ex Papauere nigro parari ſcribat. Sed num aliis in regionibus ex nigro Papauere colligatur, ignoro.

Opij magnus vſus Aſia & Africa.

PLVRIMVS *huius vſus eſt per vniuerſam Mauritaniam, & Aſiam: *ſiquidem eius eſui ita aſſueuerunt, vt eo abſtinentes periculum vitæ incurrant: quod ſanè admiratione non caret, quandoquidem adeò narcoticum & ſtupefactiuum eſt. Sed etiam qui eo vtuntur, dormitabundi plerumq. videntur. Itaque ſolent qui eius facultates intelligũt, exigua quantitate ſumere. alij verò plerique liberalius eo vtuntur, vt laßitudinem ex laboribus, animiq́ꝫ faſtidia tollant, non autem vt proniores in venerẽ efficiantur, vt ſtultè quidam credunt. Quoniam Opium non modò venerem non ſtimulat, ſed potius eius ſtimulos infringit ſua frigiditate, & vaſorum ſpermaticorum constrictione. Et nõnullos Luſitanos noui qui huius eſu ſteriles & impotentes effecti ſunt.*

Opium venerem non ſtimulat.

ὀπιοφάγος.

DOSIS *communis apud iſtos eſt à viginti ad quinquaginta hordei grana. Noui tamen quendam Coraſonem natione à Secretis Nizamoxa, qui ſingulis diebus tres laminas Opij ederet, quæ penderent decem drachmas & amplius: & licet ſtupidus & dormitabundus ſemper videretur, aptißimè tamen & doctè de omnibus diſputabat; tantum poteſt conſuetudo.*

* Auctor habet Canada: eſt autem apud Luſitanos poculi genus continens quinque & triginta vncias. Cùm verò Sextarium apud Veteres quatuor & viginti vncias vini, aceti & aquæ continuiſſe inueniamus, Canada Sextarium cum dimidio verti, quòd non haberem aptius vocabulum.

*Bellonius lib. 3. cap. 15. obſeruationum auctor eſt, Opium abundantiſſimè cogi ex Papauere candido tota Paphlagonia, Cappadocia, & Cilicia, apudque Turcos & Perſas ſummo eſſe in vſu: non tamen ab eis ſumi ſupra drachmæ vnius pondus.

De Benjui. CAP. V.

DIXIMVS *in Laſerpitio Aſam odoratam non eſſe Benjuinum, tametſi nonnulli docti viri in ea fuerint ſententia,*

tentia. Nunc illud reſtat, vt noſtram ſententiam firmis argumentis comprobemus.

NVLLVM *vnquam in condimenta recepiſſe Benjui certum eſt; Aſæ verò fœtidæ frequens eſt vſus in condiendis cibis apud Indos, vt antè diximus: ex quo patet Benjui Aſam eſſe non poſſe.* Benjuinum in condiméta non recipitur. Benjui non eſt Laſer.

MAXIMA *pars Laſeris ex India vltra Gangem (incolæ Ganga vocant) aduehitur. Benjui verò quod in Indiam adfertur, quódque amygdaloides vocant, naſcitur in Samatra & Sian, (non in Armenia aut Syria, Africáue, aut Cyrene) eiusq; maxima pars huc conuehitur; deinde in Arabiam, Perſiam, & Aſiam minorem defertur, atque etiam (vt ex virorum fide dignorum relatu intellexi) in Palæſtinam, Syriam, Armeniam & Africam. Antonio Muſæ Exam. ſimpl. impoſuerunt igitur ij Luſitani, qui incolas, apud quos naſcatur Benjui, veritate coactos, id gummi etiamnum Laſerpitium vocare ſignificarunt: quandoquidem ab indigenis* Cominham *appellatur.* Laſer vnde. Ganga fl. Anton. Muſæ lapſus.

AD *Ruellij autem lib. De nat. Stirp. 3. cap. 52. obiectionem, quem, capite de Laſere, Imperatoriam Laſer Gallicum atque officinarum Benjuinum eſſe, contendere ſcripſimus: ſic reſpondeo.* Ruellij lapſus.

CVM *is inter reliquas Imperatoriæ facultates hanc illi tribuat vt libidines extinguat: in Laſere verò dixerimus Indos eo vti ad venerem excitandam, Imperatoria Laſeris genus eſſe non poteſt.*

CETERVM *noſtrum Benjui veteribus ignotũ fuiſſe omnino puto: ſiquidẽ neque Græcorum quempiam, neque quemquam Arabum hunc deſcribere memini: Nam quod Auenrois 5. Collig. cap. 56. dicit, Belenizan, aut Belenzan, ſiue Petrozan exſiccantem & excalfacientem in ſecundo exceſſu habere facultatem, ſtomachum humidum & langueſcentem exſiccare, & roborare, oris odorem* Benjui veteribus ignotum.

commendare, partes corporis confirmare, & venerem excitare; ex eius adeò ſuccincta & breui deſcriptione, perſuadere mihi non poſſum eſſe benjui quod deſcribit: quod ſi quis contra ſentiat, per me licet.

Benjui Iudæis veteribus ignotũ.

VETERIBVS etiam Iudæis ignotũ fuiſſe ex eo conijcere licet, quòd neque Dauid, neque Solomon eius meminerunt, tametſi odores & ſuffimenta ſummopere commendarint.

Benjaoy.

FIERI autem poteſt vt Ruellius (in eo quod Benjui Ben Iudæum vocat) lapſus fuerit nominum affinitate, debueritq́ potius nuncupare Benjaoy, id eſt, filium de Iaoa, vbi plurimum naſcitur.

SCRIBIT Mediolanenſis quidam naſci Benjui in monte Paropaniſſo, & præter Macedones quoſdam, qui in monte Caucaſo odoratiſsimum, noſtroq́ multò præſtantius ſe vidiſſe aſſerebant, Ludouicum etiam Romanum citat.

Rumes.

EGO verò neq. huic Mediolanenſi, neq. illis Macedonibus facilè crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi Rumes vocant) & tot Turcos, qui Benjui mercium gratia hinc tranſuehunt: quos, ſi apud eos Benjui naſceretur, alias potius merces quæ maioris eſſent emolumenti & quæſtus, trãſportaturos credibile eſt. Fieri autem poteſt, vt illi Macedones Styracem pro Benjui intellexerint: ſed tamen nullibi Styracem naſci ſcimus præterquam in AEthiopia, vbi etiam Myrrha reperitur.

Styrax in Æthiopia.

Ludouicus Romanus.

DE Ludouico Romano à Luſitanis quibuſdam audiui, quibus hîc in India cognitus fuit, nunquam eum præteriiſſe Calecut neque Cochim: necdum enim eo tempore ea maria nauigabamus quæ nũc nobis aperta ſunt. Ego ſanè hũc Ludouicum olim veracem eſſe credidi, ſed lectis eius Commẽtariis, multa eum pro arbitrio finxiſſe deprehendi. Exempli gratia, vbi agit de Ormuz, lib. 3. cap. 2. inſulam aut

*vrbem eſſe potentiſſimam refert, in qua ſint aquæ ſuauiſſimæ, cùm tamen nullam iſtic aquam præter ſalſam inuenias, omníſque annona & aqua aliunde eò conuehatur, nec iſta quidem admodum bona *. Deinde neque aquam, neque ligna in Malaca inueniri ſcribit, lib. 6. cap. 17. cùm tamen iſtic ſit & aquæ potabilis eiúſque ſuauis, copia, & egregia lignorũ materia. Ex quibus videre licet, non multũ fidei tribuendũ eſſe huius Auctoris ſcriptis de rebus Indicis.*

PORRO *Benjui plura ſunt genera. Id autem maximè à Mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides * vocant, quódque vngues ſeu maculas candidas admixtas habet amygdalarum inſtar: quo enim pluribus huiuſmodi maculis abundat, tantò præſtantius habetur.* Benjui amygdaloides.

MAXIME *id prouenit in Sian & eius contermina Martaban *. Eius meminiſſe puto Antonium Muſam, idq́ permixta eius radicum ſcobe adferri aſſerere: ſed falsò, quandoquidem vnum idémque eſt gummi, aliud videlicet craſſiori conſiſtentia, aliud liquidiori, & aliud non plenè dura, quæ deinde à Sole exuſta magis albet. Id Benjui ſic exſiccatũ nonnumquam in farinam reſoluitur, quam Muſa radicum ſcobem eſſe putauit.* Muſę lapſus.

ALIVD *genus nigrius inuenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris eſt pretij. Eſt & genus nigrum in Samatra è nouellis arboribus profluens, quod ab odore grato Benjui de Boninas vocant: id ſuperiori decuplo carius eſt. Eius fragmentum ſuperioribus diebus mihi dono miſſum eſt, ſuauiſſimi odoris, quod manibus confricatum, eas mira odoris fragrantia commendabat.* Benjui ſecũdum genus. Benjui de Boninas.

EGO *ſæpius exiſtimaui illud Benjui de Boninas nihil aliud eſſe quàm Benjui cum Styrace liquida, quam Chinenſes* Roçamalha *vocant, permixtum, quoniam eius odor aliquantum ad Benjui de Boninas accederet: eamq́ ob cauſam id aliquando experiri volui, mixto Benjui cum* Styrax liquida. Roçamalha.

Styrace liquida. Sed licet id Benjui ſic permixtum vulgari odoratius eſſet, odoris tamen fragrãtia & ſuauitate à Benjui de Boninas ſuperabatur.

Benjui de Boninas cũ nouello permiſcetur.

CETERVM *Benjui è nouellis plantis profluens Amygdaloide odoratius eſſe, cauſam eſſe puto, quòd gummi multum natiuæ ſuæ fragrantiæ vetuſtate deperdat, vt ferè in reliquis ſimilibus contingere ſolet. Sed quoniam candidum elegantius eſt, nigrum verò & nouellum odoratius, vtrumque permiſcere ſolent, vt odoris fragrantiæ etiam elegantiam concilient.*

Cominham. Louanjaoy.

Vdo.

BENIVI *genera vocantur à Chinenſibus* Cominham, *ab Arabibus* Louanjaoy, *quaſi dicas Thus de Iaoa, quòd hæc regio primum Arabibus innotuerit, ſiquidẽ Arabes Thus Louan dicunt, Guzarate & Decan incolæ,* Vdo.

Benjuifera arbor.

EST *autem Benjuifera arbor procera, vaſta, pulchra, magnam ſpargens vmbram, ob ramorum frequẽtiam, quos pulcherrimo ordine digeſtos & in aërem elatos habet. Caudice eſt craſſo, materie prædura & firma. Eius folia partim aceto condita, partim ramis adhuc adhærentia accepi: minora ſunt ea aliquantum Citri ſiue Limoneræ foliis, non tamen adeò virentia, ſed parte auerſa candicantia: quæ verò in ipſis maioribus ramis enaſcuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen ſunt, ſed minus longa. Naſcitur interdum in ſiluis Malacæ, loco humidiore.*

Benjui præſtantiſſ.

VVLNERANTVR *arbores vt Gummi (quod eſt Benjui) maiori quantitate effluat. Nouellæ, vt dixi, arbores Benjui de Boninas emittunt, quod eſt ex prouincia Bayrros, idq; præſtantius eſt eo quod in Sian naſcitur, natum verò in Sian reliquis generibus præſtantius eſt.*

HÆC *omnia non ſine rei nummariæ diſpendio didici: ſiquidem perbellè ſatisfactum eſt ei qui mihi & folia & ramos huius arboris attulit, vt æquum erat. Nam præter ſummam quæ his adeundis eſt ſiluis difficultatẽ, maximum*

ſubeun-

ſubeundum eſt periculum, ob Tigridum (quas illi Reimones vocant) in iis ſiluis frequentiam. Tigris. Reimones.

SI *quid verò eis quæ nunc diſceptaui melius intellexero, palinodiam non modò in his, ſed & alius omnibus canere non pudebit.*

* Credibile eſt noſtro huic auctori ab aliquo impoſitum fuiſſe, qui Ludouico Romano parum æquus erat, aut ſanè aliud habuiſſe exemplar, quàm ea quæ paſſim Ludouici Romani nomine circũferuntur. Nam lib. 3. cap. 2. de Ormuz agens, *Aquarum*, inquit, *potu ſuauium, annonæque mira caritas: inuehuntur ferè omnia*, quemadmodum & noſter auctor hoc loco aſſerit. Et lib. 6. cap. 17. de Malaca agens: *Mittit tamen triticum, carnes, perpaucaque ligna*. nuſquam verò aquæ meminit.

* Hoc Benjui amygdalinum Amatus Luſitanus enarratione 71. cap. de Myrrha, præſtantiſſimum Myrrhæ genus eſſe cenſet, quam Dioſcorides à loco natali Troglodyticam cognominat.

* Sunt illæ prouinciæ ſupra regnum Malacæ ad fluminum Auæ & Menan in Oceanum Indicum influxum, ſupra Gangeticum ſinum.

De Thure. CAP. VI.

CVM *Veteres duo Thuris eſſe genera tradant, alterum Arabicum, alterum Indicum; de eo nobis diſſerendum exiſtimaui.*

PER *vniuerſam Indiam Thus non naſci certiſſimũ eſt: cùm quicquid Thuris hic conſumitur, & hinc in Luſitaniam euehitur, ex Arabia deferatur. Non poſſum ergo non mirari à quo Dioſcorides lib. 1. cap. 70. (quem tamen & Auicenna lib. 2. cap. 533. ſecutus eſt) Thus in India naſci acceperit. De Arabibus minus mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus Indicum præditum eſſe vult Dioſcorides, Indum plerumque vocent, vt ex Myrobalano nigro, quem Indum appellant, patet.* Thus in India non naſcitur.

CETERVM *Thus Arabibus, apud quos ſolum prouenit,* Louan *vocatur, nomine ex Græco deducto: Auicenna lib. 2. cap. 533.* Conder, *id eſt Reſina* (çamac *enim illis eſt gummi, veluti* çamac Arabi, *id eſt, gummi Arabicum) Serapioni lib. ſimpl. cap. 178.* Ronder *corrupto vocabulo. Nam multos Arabes conueni, ſed omnes Thus à* Louan. çamac. Ronder.

quoquam

Conder. — *Thus montanum.* — *Thus in planitie natum.* — *Thus maſculum.* — *Melato.*

quoquam eo nomine appellari negant, paucos verò quoſdam Conder *vocare, & pleroſque omnes* Louan. *Idem à quibuſdam Luſitanis qui in Arabia diu vixerunt, intellexi. Addebant & illi arborem quæ Thus producit, ab incolis* Louan *etiam appellari, eiuſq; duplex eſſe genus: alteram montanam, alteram in planis naſcentem. Montana arbor montibus confragoſis prouenit, optimúmque & laudatiſſimum Thus profert. In planis verò naſcens Thus profert nigrum, improbum, quo cum aliarum arborum reſinis permixto naues picant & oblinunt, vti nos pice ſolemus. Eæ arbores illius Prouinciæ Regi cedunt, nec cuiquam Thus colligere licitum eſt, niſi Regis permiſſu. Confluere eò Negotiatores ex Adem, Xael, & aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate quam auecturi ſint, & de pretio conuenire ſolent, modò laudatum ſit & legitimum, quod nos maſculum vocamus, ipſi* Melato *appellant.*

Thuris vilitas. — *Thus non adulteratur.*

LAVDATISSIMI, *huc etiam delati, vile eſt pretium: centenæ enim libræ duobus dumtaxat Luſitanicis aureis emuntur. Improbum interdum cum optimo miſcetur: cui nonnumquam & corticum fragmenta inhærent, atque huc defertur, ſed viliſſimi eſt pretij. Thus ergo nullam aliam adulterationem nouit. Nam quis quæſo id adulterare vellet, cùm tam vili ematur?*

Thuris vſus.

MVLTVS *eſt Thuris vſus apud Indicos medicos in vnguentis & ſuffimentis. Nonnumquam & in corpus aſſumitur ad varios capitis affectus & alui profluuia. Sed maxima Thuris pars hinc in Chinarum regionem exportatur (quoniam iſtic plurimum eo vtuntur) & in regiones Malacæ vicinas.*

Thuris planta.

PORRO *Thuris arbor humilis eſt, & folia habet Lentiſco ſimilia, peculiariſq; eſt Arabiæ. Scribunt tamen Hiſpani in nouo orbe etiam Thus inueniri, ſed penes eos ſit fides: ego certè de eo nihil pronunciare poſſum.*

De Myrrha. CAP. VII.

PLVRIMA *adfertur etiam ex Arabia ad nos Myrrha, quæ Indis* Bola *dicitur: tum etiã ex regione Abexim, quæ Aethiopia eſt. Qualis verò ſit arbor quæ eam profert, aut qua ratione reſina eliciatur, numquam ſcire potui. Illud dumtaxat adiiciam, quod à quodam Mercatore, qui in Melinde & Moſambique negotiabatur, tum à quodam ſacrifico Aethiopiæ, Epiſcopoq; Armenio intellexi: videlicet genus eſſe quoddam hominum montanum, & ſilueſtre (quos Bodoins vocant, linguáque pura Arabica, quæ nonnihil ad Chaldaicam aut Syriacam antiquam accedat, vti perhibent) quod Myrrham in Braua & Magadaxo terreſtri itinere adfert, & è Chaldæa regione ſic illis vocata ſe adferre aſſerit.* Myrrha. Bola. Bodoins.

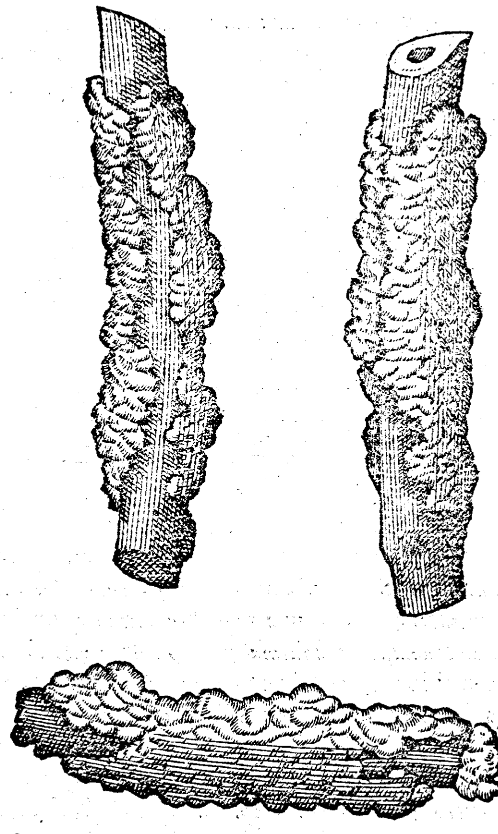
* Qui veterum opiniones de Thure & Myrrha noſſe volet, conſulat Theophraſtum libr. 9. cap. 4. de Hiſtoria plantarum, & Plinij naturalem hiſtoriam libr. 12. cap. 14. & 15. Tum legat quæ aliquando commentati ſumus in appendice addita ad Commentarios Gallicos doctiſſimi Dodonæi de Hiſtoria Stirpium.

De Lacca. CAP. VIII.

QVAM *officinæ Laccam vocant, eam Arabes, Perſæ, & Turci* Loc Sumutri, *quaſi dicas Laccam è Samatra, nuncupant: non quòd Samatra ſit Prouinciæ Pegu, vbi plurima Lacca naſcitur, finitima, ſed quòd Arabes, & alij iam memorati in Samatra gigni putarent. Idem nomen etiam inualuit apud Prouinciarum Balaguate, Bengala, & Malauar incolas, quoniam à Mauritanis ſic edocti fuerunt. Legitimum tamen earum Prouinciarum nomen eſt* Lac; *in Pegu verò & Martaban, vbi præſtantiſſima eſt,* Trec, *atque iſtuc è Iamay adferri tradunt. Non vocatur* aec, *aut* ancuſal, *vt Pandectarius cap. 13. corrupto nomine appellauit: neque* Sac, *vt apud Serapionem lib. ſimpl. cap. 181. corruptè legitur.* Lacca. Loc Sumutri. Lac. Trec. Sac.

CETERVM *cùm ab ipſis incolis, apud quos plurima naſcitur,*

LACCA CVM SVIS BACILLIS.

naſcitur, Trec *vocetur, mirabitur aliquis, cur nomẽ* Lac, Loc, *aut* Luc *inuenerit. Sed hanc fuiſſe cauſam conijcio: quòd hoc medicamentum in Loc ſiue mellis craßitiem diſſolueretur cùm ad inficiẽdum, tum vt eius eſſet vſus in medicina. Præſtaret tamen ſemper natiuum prouinciarum, in*

quibus

quibus medicamenta naſcuntur, nomen ſeruare, quòd hæc immutatio multorum errorum occaſionem præbere ſoleat.

PORRO Pegu & Martaban incolæ eam Samatram exportabant, & inde Piper in ſuam regionem reuehebant.

QVIDNAM eſſet Lacca, quomodo pararetur, & vbinam gigneretur, diu dubitaui. Nam adfirmabant nonnulli in Pegu flumina exundare atque alueum ſuum ſuperare ſolere, aqua deinde defluente, in lutum quod remaneret bacillos ab incolis iniici, in quibus prægrandes formicæ naſcerentur, & eæ quidem alatæ, quæ multam Laccam accumularent. Percontanti autem an eorum quæ narraſſent oculati eſſent teſtes, tantum ſibi fuiſſe otij negabant, vt hæc adeò diligenter animaduerterent, ſed famam vulgarem eam eſſe. Conueni tandem virum apprimè honeſtum & curioſum diligentémque, qui iſtic fuerat. Dixit is vaſtam arborem illic inueniri, foliis quodammodo Pruni, in cuius ſurculis & minutioribus ramis magnæ formicæ, in terræ viſceribus aliisq́ locis enatæ, hanc Laccam elaborarent (vt apes mel conficiunt) materiam ex ipſa arbore exſugentes. Hos deinde ramulos, ab arbore reuelli atque in vmbra ſiccari, donec deciderēt ramuli; Lacca autem ipſa veluti in tubulos concreta maneret: interdum tamen ligni fragmenta inhærere. Meliorem tamen cenſeri, quæ ſincera eſſet, ligniq́ fragmentorum expers: eam verò cui inhærerent fragmenta, deteriorem cenſeri. Inueniri etiam ſolidam & minimè ſinceram, quam poſtea colliquarent, & in pollinem reducerent, eamq́ viliorem cenſeri, quoniam multam terram admixtā haberet. Deinde negotium dedi quibuſdam qui Pegu profecturi erant, vt an ita ſe res haberet, diligenter perquirerent; ſed ij retulerunt veriſſima eum dixiſſe. Idē poſtea verum eſſe didici in Balaguate profectus, vbi nōnulla naſcitur, & reſeruatur, quam deinde in proximos portus exportent. Huc itē mihi allatus eſt ramulus ab arbore Berifera (cuius in ſe-

Variæ de Lacca ſententiæ.

Laccæ hiſtoria.

Berifera arbor.

in ſecundo Libro mentionem faciemus) reuulſus, cui multa inhærebat Lacca. Sed quoniam exigua admodum quantitate prouenit, aduerſante cæli temperie, negligitur. Multi tamen ſe vidiſſe in iis arboribus affirmarunt. Formicas autem hanc Laccam elaborare inde manifeſtum eſt, quòd plerumque alæ formicarum Laccæ permiſtæ conſpiciuntur.

Formicæ Laccam elaborant.

P R Æ M A N S A *autem hæc Lacca**, *pulcherrimo rubro colore inficit (quæ eſt deligendi ratio) & ex ea bacilli illi, quibus in obſignandis epiſtolis vtimur, cōficiuntur, admixtis iis coloribus, quos maximè expetimus. Iiſdem & fabri lignarij lineas ducunt. Hac verò Lacca implent etiam cum Aurifabri, tum Argentifabri vaſa maiora aurea & argentea.*

Laccæ planta diſſimilis Myrto.

N O N *eſt autem ea arbor in qua Lacca elaboratur, Myrto ſimilis aut facie aut magnitudine, vt aliqui volunt, ſed interdum in Nucis iuglandis magnitudinem excreſcit, interdum minor eſt.*

A V I C E N N A *lib.2.cap.432. Paulum ſecutus, Laccam, quam ipſe* Luc *vocat, Myrrhæ perſimilem facit, atque odoratam eſſe ſcribit, deberéque cum delectu ſumi, eóſque reprehendit qui eam Carabe ſimilem faciunt: nonnullas tamen facultates Carabe ſimiles habere. Exiſtimo autē Auicennam Laccam non nouiſſe: ſiquidem neque Myrrhæ ſimilis eſt, quoniam hæc in extimis ramis elaboretur; Myrrha verò ex ipſo arboris trunco extillet: neque item odorata, veluti Myrrha eſt, tametſi Auicenna ibidem odoratam eſſe contendat. Quod Bellunenſis Luc verterit, fieri poteſt, eum ita in veteri exemplari inueniſſe. Attamen nunc omnibus Arabibus* Loc-ſumutri *dicitur. Errat ſimiliter, quòd ſimiles illi cum Carabe facultates tribuat. Carabe enim glutinatoria eſt & adſtrictionis particeps. Lacca verò obſtructiones aperit.*

Lacca neque Myrrhæ ſimilis, neque odorata.

Laccę facultates Carabę diſſimiles.

C E T E R V M *erroris anſam Auicennæ præbuiſſe puto, quòd Laccam Cancamum Dioſcoridis eſſe æſtimarit, cùm tamen*

Lacca non eſt Cancamum.

tamen planè diuerſum ſit à Lacca, quæ minimè, vt diximus, odorata eſt: Cancamum verò ad ſuffimenta vſurpatur, quod grati odoris eſt indicium. Præterea eius error ex eo manifeſtus eſt, quòd duo diuerſa capita deſcripſerit, in altero ibidem Cancami deſcriptionem enarrans, in altero de Cheichem *agens, quaſi diuerſa eſſent ſimplicia.*

Cheichem.

SERAPIO *libr. ſimpl. cap. 181. de ſententia Dioſc. & Aathabaric, (quem nonnulli Paulum putant) gummi eſſe ait arboris in Arabia naſcentis, Myrrham quadam tenus referens. Deinde ex ſententia Rhaſis, in ramos Sorbi quam ipſe Guberam vocat, è cælo delabi dicit. Poſtremò, Lacca, inquit Iſaac, res quædam eſt rubea, quæ tenuibus lignorum ſurculis inhæret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore inficiuntur, quam infecturam Chermes appellãt. Ceterùm Lacca ex Armenia defertur. Hæc ſunt Serapionis verba.*

Gubera.

SED, *quòd pace tanti viri dictũ volo, Serapioni ignota fuit Lacca, quoniam Dioſcoridis Cancamum eſſe putauit. Laccam tamen à Cancamo diuerſam eſſe iam diximus, nullique Græcorum cognitam fuiſſe aſſerimus.*

Lacca veteribus fuit ignota.

LACCAM *autem in Arabia non naſci palam eſt, quoniam in Arabiam ex India deportatur: Similiter nec in Sorbi ramos delabi, neque etiam Meſpili, vt nonnulli perperam verterunt, cùm nullæ ſint per vniuerſam Indiam Sorbi aut Meſpili. Sed nec in Armenia naſcitur. nec etiam eſt Chermes Arabum, cùm id nihil aliud ſit quàm Coccum infectorium Græcorum.*

QVANTVM *verò hallucinentur Monachi qui in Meſuen ſcripſerunt, diſt. 1. cap. 48. Sanguinem Draconis vulgo vocatum Cancami loco ſubſtituentes, doctiſsimè Matthiolus multis argumentis oſtendit ſuis in Dioſc. commentariis lib. 1. cap. 23.*

EORVM *item opinio, qui Dioſcoridis Cancamum Benjui eſſe volunt, magis erronea eſt, quàm vt refelli de-*

Benjui non eſt Cancamum.

beat: ſiquidem non naſcitur in Arabia, vti de eo commentantes diximus.

Dialacca.

VERVM *ſi mihi dicere licet quod ſentio, in ea ſum opinione, vt nos legitimo Cancamo minimè carere putem, & Laccam etiam legitimam nos habere, quam ex India omnes Mauritani petunt; eáque etiam in ſuis compoſitionibus vtuntur, veluti in Dialacca, quam ipſi Dallacca vocant.*

Cancamum quid ſit. Anime.

ERIT *autem Græcorum Cancamum, mea ſentẽtia, id quod nos Anime vocamus*, ad ſuffimẽta idoneum, quod in Luſitaniam ex Aethiopia Arabiæ finitima, aduehitur. Si quis verò aliud proferat quod Cancami deſcriptioni magis conueniat, ſententiam mutare paratus ſum.*

HALLVCINANTVR *verò qui Anime in Breſiliana regione inueniri contendunt, & genus illud picis ſiue Bituminis Reſinaúe, in Siruam, vt aiunt, non procul à Maluccis repertum, Anime eſſe credunt. Nam eius picis multa copia huc ex Samatra aliisq; regionibus aduehitur, qua picandis nauibus vtuntur. Sed nec odore præditum eſt Cancamo ſimili, & dumtaxat reſinam aut quoduis vulgare gummi olet.*

*Etiamnum ea Lacca quæ ad nos aduehitur circa ramulos elaborata eſt; & quamuis prædura & exſucca, præmanſa tamen ſputum efficit ſanguineum; quod probitatis eſt indicium: imò alutas & coria veruecina ea contuſa, & vrina veteri macerata, rubro colore ex altera parte infici quidam volunt. Itaque veriſimile eſt, illam adhuc recentem eas omnes notas obtinere quas noſter Auctor Laccæ tribuit.

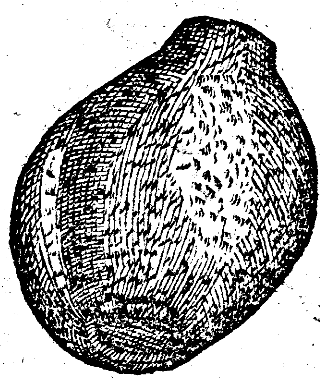
Anime.

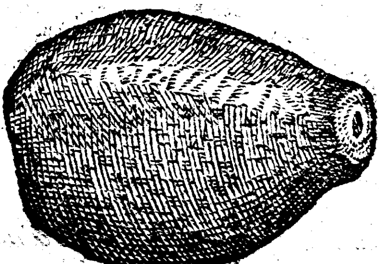
*Eiuſdem eſt ſententiæ Amatus Luſitanus ſuis in Dioſcoridem Commentariis lib. 1. cap. 23. Eſt verò Anime gummi quoddam Luſitanorum nauigationibus in Europam allatum, cuius tria inueniuntur genera. Primum fuluеſcit, & pellucidum eſt, planéque nobilius illud ſuccinum crudum æmulatur. Amatus hoc genus Cancamum eſſe, à Briſoto Gallo edoctus, loco iam dicto contendit. Alterum genus nigricat, & ferè ſimile eſt taurino glutini, ſiue illi reſinæ quam officinę Colophoniá vocant. Id Amatus Myrrham aminneam Dioſcor. eſſe vult. Tertium genus pallidum eſt & reſinaceũ retorridumque. Omnia verò iucundum in ſuffumigiis ſpirant odorem, idémque videntur temperamentum ſortita. Poſteriora tamen duo deguſtata, magis ſiccare & amareſcere deprehenduntur.

DE Ani-

DE Anime (quod neſcio cur Animum vocet) in hanc ſententiam Amatus Enarrat. 23. cap. de Cancamo: Eſt igitur Cancamum gummi quoddam, quod ex Guinea, Africęue & inſulis illi circumiacētibus Luſitani noſtri adferunt Animum appellantes. Decidit enim gummi hoc, vt teſtantur illi, ex proceris arboribus, folia Myrti habentibus, quod album reperitur, & aliud ſubnigrum Myrrhæ quodammodo perſimile, odoratum, quod Dioſcorides illis de cauſis tamquam improbum cōmemorat, & Mineam. (*Dioſc. habet Aminneam, Galenus tamē Mineæ meminit*) à terra vnde præcipuè naſcitur eā appellat, quāquam Anime.

BDELLII CORTVSI FRVCTVS.

Serapio Amineam nominet. Vnde Luſitani noſtri corrupta dictione, pro minea vel aminea Anijmum vocent, & eo mulieres maximè pro ſuffumigiis, & medici contra dolores à frigiditate ortos præcipuè vtuntur. Hanc verò aſſertionem primò adſtruxit Briſotus Gallus, vir magna eruditione præditus, qui cùm apud Luſitanos ageret, vt inde ad Indos cupidus cognoſcendi rerum nouarum, nauigaret, gummi hoc vidit, quod Cancamum eſſe dixit. Proinde, cùm Cancamo opus fuerit, Luſitanorum Anijmo deinceps vtemur.

Myrrha.

ITEM Enarratione 71. cap. de Myrrha: Myrrha verò minea vel aminea dicta, hodie quoque in Luſitania & vniuerſa Hiſpania paucis mutatis literis habetur, vt cap. de Cancamo diximus, gummi ſcilicet anijmum appellantes, cuius duo genera habentur, album & nigrum. Nam album Cancamum eſſe ex Briſoto didicimus: nigrum verò minea hæc Dioſcoridis Myrrha eſt, quæ ex proceris arboribus decidit, nullo cogente artifice, aut vulnere in arbore facto. Hæc Luſitanus. Verùm non deſunt etiam qui Animæ legitimum Bdellium eſſe putent, ob multas quas habet notas cum Bdellij hiſtoria communes, quam apud Dioſc. lib. 1. cap. 69. & Plin. lib. 12. cap. 9. atque alios videre licet, quò lectorem remitto.

CETERVM cùm hanc Epitomen conſcriberem, dono accepit à Iacobo Antonio Cortuſo Patricio Patauino, clariſſimus vir Rembertus Dodonæus medicus Mechlinienſis, exoticos nonnullos fructus, inter quos nucem Fauſel duorum generum, Sycomori & Bdellij fructum, & Fagaram Serapionis, quos mihi pro noſtra amicitia liberaliter communicauit. Hanc itaque occaſionem nactus exhibendi fructus Bdellij iconem, nolui committere quin eam hoc loco adiicerem cum breui quadam deſcriptione. Cuius ſanè, Fagaræque, de qua poſtea, & Sycomori cognitionem Cortuſo acceptam fero.

Bdellium.

EST verò Bdellij fructus à Cortuſo miſſus iuglandis nucis magnitudine, aut etiam amplior; triangulari ferè forma, oblongiore tamen, & ad ficum quodammodo accedente, odoratus, colore ſubcinereo, duriſſimo putamine, quod prægnans eſſe & nucleum continere videtur.

BDELLII hiſtoria apud Auicennam cap. 115. valde mutila & confuſa eſt. Dioſcorides aliique Græci gummi Bdellij dumtaxat meminerunt. Plinius tamen lib. 12. cap. 9. arboris etiam Bdellij meminit in hunc modum. Vicina eſt Bactriana, in qua Bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine Oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturaque.

SERAPIONIS deſcriptionem prudens omitto. Si quis tamen eam cupit, aut ipſum Serapionem conſulat, aut Matthioli commentarios.

NON deſunt, qui fructum hunc, quem pro Bdellio exhibui, magis referendum cenſeant ad Cuci, cuius Theophraſtus ſub finem ſecundi capitis lib. tertij, Plinius lib. 13. cap. 9. meminerunt.

De Caphura. CAP. IX.

NON *dubiũ eſt, quin multũ Arabibus debeamus quibuſdam in medicamentis: etenim aliquãdo eorum meminerunt,*

uerunt, quæ veteribus Græcis neglecta, aut ignota fuêre. Quòd ſi interdum plenam deſcriptionem non reliquerunt, id eo accidit, quòd illis hæ regiones ignotæ eſſent. Nam & ego qui multo iam tempore in hac regione habitaui, ſumma cum difficultate veram & genuinam Aromatum notitiam conſequi poſſum: partim quoniam noſtri Luſitani, tametſi magnam partem orbis nauigant, ſolum ſoliciti ſunt quas merces quibus ex regionibus maiori cum quæſtu ſint euecturi, quáſue inuecturi; vt verò ſciant quæ in ſingulis quas adeunt regionibus, quáque forma arbores naſcantur, & num fructiferæ ſint nec ne, poßintne cum noſtratium quibuſdam comparari, minimè curioſi: tum etiam quòd propter ingraueſcētem ætatem ſingulas regiones mihi adire non licet, nec etiam ſi velim, concedatur ab harum Prouinciarum præfectis & Gubernatoribus, qui mea, propter ſenectutem & rerum experientiam, vti malunt, quàm aliorum Medicorum opera; tametſi eruditi viri non deſint. Quamobrem culpandus non ſum, ſi interdum nonnulla cum dubitatione profero.

CETERVM vt ad inſtitutum reuertamur, Capur & Cafur omnibus Arabibus dicitur; quoniam apud eos literæ f & p magnam inter ſe habent affinitatem. Quòd ſi à quibuſdam illi alia induntur nomina, aut exemplarium deprauatorum vitio id accidit, aut ipſos auctores deceptos eſſe credendum eſt. Capur, Cafur.

EST verò Caphura, nobile medicamentum (cuius nec Galenus, nec quiſquam veterum Græcorum meminit, præter Aëtium è recentioribus, tametſi Serapionis vulgata exemplaria Dioſcoridis auctoritatem citēt, falſo tamen id illi acceßit) duorum generum, Caphura videlicet de Burneo, & quæ ex China aduehitur. Caphura de Burneo nūquam vſq; ad noſtras regiones penetrauit, ſaltem cùm iſtic eſſem videre non contigit: nec id mirum, quandoquidem huius Caphuræ duo genera.

Caphura de China.

libra tanti emitur, quanti centenæ libræ eius quæ ex China adfertur, quæ ſecundum genus eſt, eaq; in Europam defertur, in panes orbiculares coacta, quinq; digitorum diametri. Et quoniam ita coacta eſt, compoſitum medicamentum videtur non ſimplex.

Caphura de Burneo.

E a Caphura de Burneo quæ magnitudine eſt Milij, aut paulò maior, maxima ex parte vilior eſt. Conficiunt enim Gentiles, Baneanes, & Arabes qui eam emunt, eius genera quatuor. Namque diuidunt in caput, in pectus, in crura, et in pedes. Eius quæ ex capite eſt libra, pendit pardās octoginta: (eſt verò Pardan monetæ aureæ apud Indos genus quod conficit decem regales Caſtellanos) quæ ex pectore, aureis viginti: quæ ex cruribus, duodecim: quæ ex pedibus, quatuor, aut ad ſummum quinque. Curioſiores nonnulli quatuor inſtrumēta cuprea ſumūt inæqualibus foraminibus pertuſa (qualia qui vniones vendūt habere ſolent) per quæ Caphurā tranſmittunt. Ea quæ per inſtrumentum maiuſcula foramina continēs tranſmiſſa eſt, certum habet pretium: quæ per inſtrumentum mediocre, aliud: quæ per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſmiſſa eſt, aliud etiam pendit pretium. In ea verò diſcernenda adeò ſunt experti Baneanes iſti, vt Caphuram Caphuræ permixtam dextrè diſtinguere norint, pretiúmque iuſtum imponere; nec facilè inueniatur, qui eos fallere poßit.*

Baneanum induſtria.

Caphuræ hiſtoria.

M v l t a naſcitur hæc Caphura in Burneo, Bairros, Samatra, & Pacen. Nomina autem locorū in quibus Serapio et Auicenna naſci tradunt, magna ex parte ſunt corrupta. Nam quā Serapio lib. ſimp. cap. 344. de Panſor vocat, eſt de Pacen in Samatra inſula: Quam Auicēna lib. 2. cap. 134. Alçuz appellat, de Sōda eſſe poteſt, quæ inſula eſt Malacæ vicina: Quam verò Serapio ex regione Calca aduehi tradit, corruptū eſt vocabulū, debebatq; è Malacca dicere, quandoquidem in Bairros loco Malacæ vicino naſcitur,*

Eſt *autem Caphura gummi, (non medulla, aut cor, vt Auicenna, loco ſuprà citato, et alij quidā putarunt) quod in meditullium ligni cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exudat. Id vidi in menſa ex Caphuræ arbore conſtructa apud Pharmacopolam quendam; deinde in ligno quodā femoris craßitie donato Gubernatori Domino Ioāni de Craſto; deniq; in tabella palmū lata apud quendā Mercatorem. Non tamen negauerim, quin interdū in arboris concauum decidat. Principio verò exudat admodum candida ſine vllis rubentibus aut nigricantibus maculis: non autem organis elicitur, veluti quidam ſcripſerunt, neque ad candorem conciliandum decoquitur, vt falſo Auicennæ lib. 2. cap. 134. & Serapioni lib. ſimpl. cap. 344. perſuaſum eſt.*

Pro *certo mihi relatum eſt, ſolere quemlibet prodire huius colligendæ gratia; qua vbi cucurbitam impleuerit, ſi quis eo validior eum cum cucurbita viderit, ilico eum impune poſſe occidere & cucurbitam auferre, fortuna nimirum id illis (vt aiunt) elargiente.* Caphuræ colligendæ ratio.

Qvæ *ex Burneo adfertur, plerumque admiſta habet minutißima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam,* Chamderros *illis vocatum, Succino crudo perſimile, aut ligni cuiuſdam ſcobem. Sed facile maleficium deprehenditur. Nullam præter hanc adulterandi rationem ſcio. Nam ſi interdum rubentibus aut nigricantibus maculis reſperſa conſpicitur; id vitium ex ſordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex madore, contrahi affirmant. Sed facilè à Baneanibus id vitium emendatur: Siquidem in panno lineo colligatam, in calidam aquam clam demittūt, addito ſapone & Limonum ſucco, deinde probè elotam in vmbra ſiccant, & multò candidior redditur, nō multum de pondere decedente. Id ab amico quodam Baneane fieri vidi, qui hoc ſecretum mihi credidit.* Caphuræ adulterium. Chamderros gummi. Caphuræ expurgandæ ratio.

Vtrivsqve *generis meminiſſe videtur Serapio,*

loco ſup. citato; ſed obſcurè admodum, cùm ait maiorem quantitatem eſſe de Hariz, minorem tamen eſſe quàm quæ à Sim adſertur. Quod ſic intelligendum puto, maiorem quantitatem ex Chinceo adſerri, maiorīq; forma eſſe, quàm quæ ex Burneo aduehitur; quandoquidē eius quātitas drachma maior non inuenitur: panes verò ſiue orbiculi ex Chinceo allati, quatuor ſunt vnciarum, aut eo ampliores.

Caphuræ arboris hiſtoria.

A VIRIS *fide dignis mihi relatum eſt, Arborem eſſe Nuci iuglandi ſimilem, foliis tamen candicantibus, ſalignis ſimilibus, fructum aut florem haudquaquam ſe vidiſſe, fieri tamen poſſe vt vtrumque ferat. Illud autem certò ſcio, materiam eſſe cinerei coloris, faginæ ferè ſimilem, interdum nigriorem, nec eam quidem leuem aut fungoſam, vt retulit Auicenna libr. 2. cap. 134. (niſi fortè ætate iam caducam & emortuam viderit) ſed mediocriter ſolidam. Addunt plerique vaſtam & præaltam eſſe arborem, latiſsimè ſeſe fundentem, & aſpectu perpulchram.*

FABVLOSVM *eſt quod ad eius vmbram omne animantium genus confugere aiunt, vt ferociora animalia euitent.*

Serapionis aliorumque lapſus.

NEC *minus fabuloſum eſt, quod quidam Serapionem lib. ſimp. cap. 344. ſecuti ſcribunt, huius largioris prouentus augurium eſſe, cum frequentibus fulgetris cælum coruſcat, aut crebro tonitru conſtrepit. Nam cùm inſula Samatra (quam nonnulli Taprobanam faciunt) & circumiacentia loca Lineæ æquinoctiali vicina ſint, multis tonitribus ſubiecta ſint neceſſe eſt, eamq; ob cauſam ſingulis diebus imbres aut leues pluuias habent. Singulis itaque annis Caphura abundare debebat. Ex quibus patet, tonitru largioris Caphuræ prouentus cauſam aut indicium non eſſe. Nonnullis Caphura de China compoſita videtur ex eius parte quæ ex Burneo aduehitur. Affirmarunt præterea mihi, panes illos orbiculares qui ex China aduehuntur, compoſitos eſſe, quoniam Ca-*

Samatra inſula. Taprobana.

Caphura de China.

niam Caphura de Burneo in Chinceo deſeratur, ideo eius incolis expetita, vt eam alteri viliori permiſceant. Cui opinioni ſuffragantur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt, deficiēte Caphura de Burneo, ſolere ſe eius exiguam quantitatem cum multa Chinenſi commiſcere, eamq; falſo de Burneo, nuncupare. Addunt item iſti Baneanes, Chinenſem Caphuram compoſitum eſſe medicamentum, quod temporis lapſu euaporet & corrumpatur: Caphuram verò de Burneo minimè.

MIHI ſanè compoſitum medicamētum non videtur, tametſi Manardus in Comp. Meſ. diſt. 8. contrà ſentire videatur. Sin verò ſit, ex duobus Caphuræ generibus conflari neceſſe eſt. Nam tametſi euaporet, non eſt tamen admodum corruptioni obnoxia: quod indicium eſt minimè compoſitam aut facticiam eſſe, quandoquidem compoſita corruptioni magis obnoxia eſſe ſoleant. Itaque cùm Rhabarbarum vix quadrimeſtre illud, quo in hac regione pluit, ferre poſsit, multum ſanè eſt Chinenſem Caphuram incorruptam hîc in India manere.

AVENROIS 5. Colliget. cap. 56. aliud Caphuræ genus facit longè à ſuperioribus diuerſum, ſcribitq; Ambarum eius Caphuræ genus eſſe. Cum autem eius opinionem Cap. de Ambaro ſatis abundè confutauerimus, plura de his agere ſuperuacaneum eſſe iudico. Auenrois lapſus.

SCRIBIT Andreas Bellunenſis in ſuo Dictionario ſecundum Arabes, aquam Caphuratam ex arbore Caphuræ ſtillare, eamq; cum arbore calidam eſſe tertio ordine. De hac aqua à multis cum Medicis, tum Mercatoribus ſciſcitatus ſum, neminem tamen inuenire licuit qui eam ſe vidiſſe aſſereret. Quare facilè adducor, vt credam Bellunenſem cum in hac aqua deſcribenda, tum in eius temperamento lapſum eſſe. Bellunenſis lapſus.

SCRIBVNT Ruellius, libr. 1. cap. 21. & hunc per

 omnia

omnia ſecutus Matthiolus, in libr. 1. Dioſc. cap. 75. vterque verò ex Serapione, hanc Caphuram ceteris bonitate præſtare, quæ à Rege quodam Ribah (qui primus dealbandæ Caphuræ rationem adinuenit) Riachina ſit denominata. Ego verò vt id credam, adduci non poſſum, quandoquidem Indiæ Reges potentiores ſunt, quàm vt tali mangonio operam dare opus habeant.

Caphura Riachina nulla.

RHASES *de re med. lib. 3. cap. 22. eam frigidam & humidam, Auicenna lib. 2. cap. 134. verò, quem plerique ſequuntur, frigidam & ſiccam tertio ordine conſtituit.*

Caphura frigida eſt.

IN *ea aliquando opinione cum multis recentioribus fui, Caphuram calidam eſſe, ob illum odorem & partiũ tenuitatem quibus prædita eſt*. Sed poſteaquam experimento didici in Ophthalmiis & oculorum inflammationibus, tum etiam adustis impoſitam, niuis frigiditatem retuliſſe, ilico ſententiam mutaui. Adde, quòd omnes apud quos naſcitur, frigidam aſſerunt. Neque verò obeſt quòd odorata ſit, quandoquidem ob partium tenuitatem facilè euaporat & exhalat qui in ſuperficie eſt odor, contrà quàm in Santalo & Roſa, quæ ob ſuam adſtrictionem odorem in ſe retinent.*

Caphura vigilias excitat.

REFERT *Auicenna lib. 2. cap. 134. vigilias excitare Caphuram. Quî fieri autem id poteſt, quandoquidem ipſius teſtimonio frigida eſt, ſoleantq; frigida ſomnum cõciliare? Somnum quidem inducit foris aut intus exigua quantitate vſurpata. Si quis verò ſæpius odoretur & naribus adhibeat, cerebrum exſiccat, & vigilias creat. Magnus eius vſus eſt his in regionibus, multis in rebus, tum etiam in cibis.*

Perdan.

*Perdan monetæ aureæ Indicæ genus Ludouicus Roman. libr. 4. nauig. cap. 4. deſcribit forma anguſtiore contractioreque quàm ſint Saraphi Babylonici, ſed longè craſſiore: cui ab altera parte pro ſuperſcriptione bini ſint inſculpti dæmones, ab altera verò neſcio quid literis exaratum cernitur. Mendoſus tamen eſt codex, & Perday pro Perdan legit.

*Poſtremæ editionis exemplaria non meminerunt Alſuz, ſed Alkanſuri dumtaxat, & ariagie, deinde alczeid, & aleſcek.

*Cõſulendus in hãc rẽ Matthiol. cõmentariis in Dioſc. lib. 1. cap. 75.

De Cate, ſiue Lycio. CAP. X.

QVONIAM *ad gingiuarum mollificationem & relaxationem Indi medicamento ex Betre, Areca, & Cate compoſito plurimum vtuntur, de ſingulis commentandum aliquid erit. Sed quoniã ordo ſic poſtulat, de poſteriore videlicet Cate, medicamento cum amaritudine adſtringẽte, hoc loco agemus, de duobus prioribus ſuo ordine acturi.*

PLVRIMVM *naſcitur in Cambaya, præſertim Baçaim, Manora, & Daman, vrbibus Luſitaniæ regi parẽtibus. Prouenit etiam in continenti Goæ, aliiſq; plurimis locis, ſed non tam abundanter vt ſuprà enumeratis, è quibus mercimonij gratia exportatur magna quantitate in Chinarum regionem: in Arabiam verò, Perſiam, & Coraçone, medicamenti cauſa, & pauca quantitate. Magna autem copia in Chinarum regionem & Malacam deportatur, quoniam in maſticatoriis plurimus eius cum Betre eſt vſus.* Lycij natales.

EIVS *nomen apud omnes enumeratas nationes eſt* Cate, *in Malaca* Cato. Cate, Cato.

QVOD *verò hoc nomen* Cate, *aut paululum immutatũ, apud Arabes, Perſas, reliquaſq; huius Aſiæ nationes obtinuerit; in cauſa eſſe puto, quòd maxima pars eius in Malacæ regno abſumitur, vbi idẽ nomen obtinet: quemadmodum in Coſti vocabulo accidit, quod licet* Vplot *ea prouincia, vbi plurimum gignitur, dicatur; ab omnibus tamen ferè Indis* Pucho *lingua prouinciæ Malacæ vocatur, quòd iſtic multus eius ſit vſus.* Vplot. Pucho.

CETERVM *arbor ex qua hic ſuccus extrahitur, magnitudine eſt Fraxini, folio minuto Ericæ vel Tamarici *ſimillimo, perpetuò virente: florere aiunt, ſed fructum ferre negant: multis ſpinis horret: materies ligni robuſta, dura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, ſiue ſolibus exponatur, ſiue aquis immergatur: quam ob cauſam ab incolis Lignum ſemperuiuum nũcupatur. Ex eo* Lycij hiſtoria. Lignũ ſemperuiuum.

propter

propter duritiem & pondus piſtilla fiunt deglumandæ orizæ idonea in mortariis ligneis ſex palmos in ambitu continentibus. Incolæ eam arborem Hacchic *vocant: cur autem ipſum ſuccum* Cate *vocent, nulla ratione conſequi poſſum.*

Hacchic.

Lycij extrahendi ratio.

Nachani quid ſit.

PORRO *ſucci extrahendi hæc eſt ratio. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtmodum cum farina* Nachani * *(ſementis eſt nigra & minuta ſapore Secales, conficiendis panibus apta) & cuiuſdam nigri ligni, quod iſtic naſcitur, ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas euaporet.*

Lycij vires.

OPTIMVM *eſt medicamentū non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & cōſtringendū; verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq; dolores tollendos, in quibus plerumque optimo cum ſucceſſu vſus ſum.*

NVNC *ſupereſt, fueritne* Cate *veteribus cognitum, examinemus.*

Cate, quid ſit.

EGO, *ſi mihi dicere licet quod ſentio, omnino exiſtimo noſtrum hoc* Cate *nihil aliud eſſe, quàm Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadèm deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere cenſetur quibus noſtrum* Cate. *Huc adde quòd Indicum Lycium præfertur cum à Dioſcorid. lib. 1. cap. 114. & Plinio, lib. 24. cap. 14. tum à Galeno, lib. 7. ſimpl. Vocatum autem eſt à Græcis Lycium, quoniā in Lycia primum inter Græcos eius vſus repertus ſit, optimumq; iſtic naſci eo tempore cenſerent. Præfertur etiam Indicum Auicennæ, lib. 2. cap. 399. & Serapioni, lib. ſimpl. cap. 7. qui id* Hadhadh *appellant, eaſdémque illi facultates tribuunt, quas Græci & Latini. Auicenna vult in eius pænuria Arecam & Santalum ſubſtitui.*

Hadhadh.

RECENTIORES *aliquot è Periclymeni ſucco ſuccedaneum eius parant. Sed ſi Luſitani Pharmacopolæ in*

conquiren-

*conquirendis legitimis medicamentis diligẽtiores eſſent, & in ædibus Indicis * nuncupatis Olyſipone requirerent, poſſet eius tum etiam Fauſel ſiue Arecæ magna copia claſſe regia in Luſitaniam deferri.* Fauſel.

*Dioſcoridi Lycium folia buxi habet, & puſilla eſt arbor. Itaque longè alia cẽ enda eſt quàm ea quæ noſtro Auctori deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videtur Dioſcorides in Lycij deſcriptione, ſi modò poſtrema capitis de Lycio pars, Dioſcoridis ſit.

* Huius ſementis etiam meminit is qui naufragium Nauis S. Benedicti nomine, quæ paulo ſupra promontorium Bonæ ſpei ad ſcopulos alliſa eſt, deſcripſit, aitque Sinapi ſimilem eſſe, ſed nigriorem, cuius farina in panes orbiculares ſubacta veſcuntur tota illa Æthiopiæ ora maritima, præſertim inter fl. S. Chriſtophori, & eum qui à S. Lucia nomen accepit.

* Sunt verò ædes Indicæ, vaſtæ concamerationes ſub Regio Palatio, in quibus aſſeruantur non modò Aromata, ſed omnis generis merces quæ ex India Vlyſiponem Liburnicis regiis aduehuntur.

De Manna. CAP. XI.

AN *Manna Græcis cognita fuerit, à recentioribus ſatis diſputatum arbitror**. *Ego paucula dumtaxat hîc ſubiiciam, quæ ſilentio prætereunda non duxi.*

EIVS *igitur tria agnoſcimus hîc genera, ex prouincia Vzbeque deportata.* Mannæ tria genera.

PRIMVM *genus vtribus conſeruatum, ſapore faui mellis,* Xirqueſt, *aut* Xircaſt *vocatur, id eſt, Lac ex arbore Queſt nũcupata: nã* Xir *lingua Perſica Lac ſonat; nos corrupto nomine* Siracoſt *nuncupamus. Eſt autẽ ros quidam in eas arbores delabens, aut gummi ex eis deſtillans.* I. Xirqueſt. Xircaſt. Siracoſt.

ALTERVM *genus dictũ* Tiriamiabim *aut* Trungibim, *vt vertit Bellunenſis, in Carduis naſci ferunt, granis quàm Coriãdrum maioribus, colore inter ruſum & rubentem medio, quæ ex tribulis decutiũtur. Vulgus Plantæ fructum eſſe putauit, ſed Gummi aut Reſinam eſſe reſcitum eſt. Huius vſus præfertur à Perſis ei qua vtimur; quoniam eam qua vtimur, pueris exhibere non audent, niſi decimum & quartum annum exceſſerint. Ego tamen ab eo tempore quo huc delatus ſum, ea vti non deſtiti, &* II. Tiriamiabim. Trungibim.

ſine mo-

ſine moleſtia purgare ſemper deprehendi.

III. TERTIVM *genus magnis glebis aduehitur, admiſtis plerumque foliis. Calabrinæ perſimilis eſt hæc Manna, pluríſque æſtimatur: defertur autem ex Baçora vrbe Perſica admodum celebri.*

Mannæ genus aliud. ADVEHITVR *interdum Goam in vtribus aliud genus ex Ormuz emporio, melli candido depurato perſimile: ſed facilè corrumpitur in hac regione, propterea quòd vitreis lagenis non aſſeruetur.*

* Conſule commentarios Matthioli in lib. 1. caput verò 73. Dioſcoridis. Illic enim tum veterum Græcorum, Latinorum, & Arabum opiniones recenſet, tum etiam recentiorum ſententias de Manna refellit. Eius verò, auctoriſque noſtri, atque adeò omnium qui de hac re hactenus ſcripſerunt, opiniones refutat Donatus ab alto mari tractatu de Manna.

Meminit etiam Mannæ Bellonius lib. 2. obſeruationum, ſub finem cap. 65.

De Tabaxir. CAP. XII.

CVM *Spodium tam multas Arabum magni nominis & inſignis doctrinæ Auctorum compoſitiones ingrediatur, quas intrò aſſumere licet: non mirum eſt, ſi dubitatio orta ſit, an illorum Spodium cum Græcorum Spodio, quod metallicum eſt, & minimè intrò aſſumi poteſt, idem ſit. Sed, vt verum fateamur, vnicum eſt in orbe Spodiũ, ſiue Pompholyx, ab Arabibus Tutia vocatũ, in cuius penuria Græci ἀντίσποδα parabant.*

Spodium vnicum.

HVIC *autem dubitationi & errori anſam præbuit Terentianus ille Dauus omnia turbans, Gerardus Cremonenſis, in Rhaſ. ad Alm. libr. 3. cap. 36. qui* Tabaxir *Arabum interpretatus eſt Spodium, cùm non minus inter ſe differant, quàm albus & ater color. Eius errorem omnes Arabum interpretes Latini ſecuti ſunt,* Tabaxir *Spodium vertentes.*

PERICVLOSÆ *autem ſunt vocabulorum verſiones & immutationes, præſertim in re medica, debéntque*

medicamentorũ nomina potius non interpretata relinqui, quàm perperam Latina reddi.

CETERVM, vt ad rem redeamus, Tabaxir vocabulum eſt Perſicum, ab Auicenna lib. 2. cap. 617. & aliis Arabibus è lingua Perſica deſumptum, nihilq; aliud ſonat quàm lacteus humor, aut ſuccus liquórue alicubi cõcretus: quo nomine etiam Arabibus & Turcis hoc medicamentum cognitum eſt. Tabaxir.

VOCATVR autem ab indigenis Sacar Mambu, quaſi dicas Saccharum de Mambu, quoniam Indi arundines, ſiue ramos arboris illud proferentes Mambu vocant. Attamen nunc etiam Tabaxir vocare cœperunt, quoniam eo nomine petitur ab Arabibus, Perſis & Turcis, qui id mercimonij cauſa ex India in ſuas regiones exportant. Sacar Mambu. Tabaxir.

MAGNO emitur hoc medicamentum pro prouentus eius ratione. Eius tamen commune pretium in Arabia eſt, vt pari argenti pondere ematur. Tabaxir mira caritas.

ARBOR in qua gignitur, interdum magna eſt, & inſtar Populi procera: interdum minor, ramos vt plurimum erectos (niſi quod pulcherrimos quoſq. interdum incuruant ad pergulas & deambulacra, apud Indos frequentia, conficienda) frequentibus nodis diſtinctos, palmi tamen longitudine ab inuicem diſsitos, habens; folium Oleæ longius. Inter ſingula internodia liquor quidam dulcis generatur, craſſus veluti amylum congeſtum & ſimili candore, interdum multus, nonnunquam verò perpaucus. Sed non omnes arundines ſiue rami eũ humorẽ continẽt, at ij dũtaxat quos Biſnager, Batecala, & pars Prouinciæ Malauar profert. Tabaxir hiſtoria.

HIC autem liquor concretus, interdũ nigricans & cinereus inuenitur, ſed non ideo improbatur. Nam aut ob nimiam humiditatẽ, aut quòd diutius ligno incluſus permanſerit, hunc ſibi colorem conciliat: non autem ob arborum incendium, veluti nonnulli putarunt. Siquidem in multis

ramis

ramis quos non contigit ignis, niger etiam inuenitur.

Meminit *huius Rhaſes, libr. de remed. 3. cap. 36. ſed omiſſa generatione, ſolas vires recenſet: Serapionis autem libr. ſimpl. cap. 342. exemplar temporis vitio corruptum eſſe veriſimile eſt, quandoquidem* Saraiſcir *pro* Tabaxir *legat.*

Auicennæ lapſus.

Avicenna *lib. 2. cap. 617. vult ex arundinum radicibus crematis fieri: ſed eius opinionem falſam eſſe ex ſupradictis manifeſtum eſt.*

σποδὸς. Tutia. Antipoda ex oſſibus Elephanti nulla.

Ceterum σποδὸς, *quæ Arabum eſt Tutia, aliud, vt diximus, eſt medicamentum, cuius hiſtoriam ex Græcis petendam cenſeo. Huius penuria antiſpodium fieri cenſent nonnulli ex oſſibus Elephanti: ſed quàm id falſum ſit, ego iudicare poſſum, quippe qui Elephantorum oſſa nullius eſſe vſus, ſed ea ab incolis abiici ſciam.*

Porro, *quoniam peruerſa Cremonenſis interpretatio tot errores nobis peperit, in poſterum vti cenſeo Spodi ſiue Tutia in medicamentis à Græcis deſcriptis, quæ nuſquã niſi externis remediis hoc medicamentum admouent:* Tabaxir *verò legitimo in Arabum compoſitionibus, quæ vt plurimum intus in corpus ſumuntur.*

Tabaxir facultates.

Ceterum *ex Medicorum tum Indorum, tum Arabum, Perſarum & Turcorum teſtimonio* Tabaxir *internis & externis conuenit ardoribus, tum etiam bilioſis febribus & dyſenteriis.*

De Tutia. CAP. XIII.

Avicenna *lib. 2. cap. 703. Tutiam in India inueniri ſcribit. Huic etiam ſuffragatus Serapio, lib. ſimpl cap. 422. Tutiæ quoddam genus Indicum eſſe aſſerit.*

Tutia Luſitanorum.

Sed *vt verum fatear: Nulla per vniuerſam Indiam nobis ſaltem cognitam, Tutia inuenitur, ſiue Græcorum σποδὸς: aut æs, aliúdue aliquod metallum ex quo conflari Tutia poſſit. Sed ea Tutia qua nos hîc vtimur, quamq; in Luſita-*

Luſitaniam & Hiſpanias, reliquasq́ occidentales regiones exportant, è metallicis conflata non eſt, ſed ex eorum eſt genere quæ Dioſcoridi ἀντίσποδα *appellantur. Mihi enim retulit mercator, harum ſimiliúmque rerum curioſus indagator, ſe certò accepiſſe à Perſicis negotiatoribus, hanc Tutiam in Quirmon Perſiæ regione & Ormuz finitima (vbi etiam laudatiſſimum totius Perſiæ cuminum naſcitur) fieri, atque conflari è cineribus arboris cuiuſdam iſtic naſcentis nomine* Goan, *quæ fructum eiuſdem nominis profert, cortice & putamine conſtantem: corticem verò & nucleum, qui putamine clauditur, edules eſſe. Hanc Tutiam Alexandrinam vocari, non quòd in Alexandria fiat; ſed quòd ex Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexandriam exportetur, ex qua tandem & Italiæ* * *& Galliæ communicatur.*

Goan arbor.

ἀντίσποδος Alexādrina.

*Immo vt Matthiolus ſuis in Dioſc. commentariis lib. 5. cap. 46. cenſet, Cadmia potius ex ærariis Germaniæ fornacibus petita vtuntur, tum Italiæ, tum Germaniæ atque Galliæ officinæ. Attamen ſi paulò diligentiores magisq́. curioſi eſſent Pharmacopolæ, facilè Pompholygem ex iiſdem fornacibus accipere poſſent, & ſua antiſpoda, quæ, vt idem auctor eſt, plerumque ex boum oſſibus concrematis parant, omnino reiicerent.

De Ebore. CAP. XIIII.

OSSIVM *Elephanti non modò in Medicina nullus eſt vſus (tametſi nonnulli, vt modò retulimus, falſo tradant ex his crematis ſpodium parari) ſed nec inſtrumētis & operibus faciendis. Dentium dumtaxat materies expetitur. Nam quod Aegineta lib. 7. cap. 3. Elephanti vngulas medicum in vſum vſurpari tradit, falſum eſſe puto.*

Dentes Elephantini dumtaxat expetiti.

APPELLATVR *autem Arabibus Elephantus* Fil: *(ipſe verò dens* Cenalfil, *quod dens Elephanti eſt) in Guzarate & Decan,* Ati: *in Malauar,* Ane: *in Canara,* Açete: *Aethiopibus,* Ytembo: *nullis verò nationibus quod ſciam* Baro, *licet Simon Genuenſis* * *id affirmet.*

Fil.

Cenalfil.

Ati, Ane.

Açete, Ytēbo.

Baro.

NVLLIVS *in medicina vſus ſunt ipſi dentes apud*

Magnus Eboris apud Indos vſus.

Indos: ſed dumtaxat ab Arabibus & Turcis vſurpantur ex Auicennæ præſcripto in iiſdem remediis, quibus nos vtimur. Verùm in operibus & inſtrumentis monilibusq́ fabricandis tantus eorum eſt vſus, vt ex ea Aethiopiæ parte quæ eſt à Sofala, vſque ad Melinde, ſingulis annis in Indiam deuehantur millies ſexcenta pondo, præter eos dētes qui ex pleriſque Indiæ regionibus conuehuntur. Huius Eboris pars in Chinarum regionem defertur: maxima verò & potiſsima pars Cambaya deuehitur. Eſt enim certum ſuperſtitionis genus à Dæmone mulieribus eius regionis inſtitutum, vt è vita ſublato aliquo ex ſanguine iunctis, ilico omnia monilia (quorum viginti ex ebore confecta ſingulæ mulieres in brachiis gerunt, fiunt tamen & ea interdum è teſtudinum teſtis) confringant, & poſito luctu noua inducant. Ingens verò eſt apud eos Eboris pretium, pro dentium magnitudine: ſiquidem minores dentes non adeò magno æſtimantur; magni verò, ingentis ſunt pretij.

Superſtitio Indicarum mulierum.

Elephantini dentes non ſunt decidui.

HABENT autem ſinguli Elephanti binos dentes in maxilla ſuperiore, ſed non deciduos & denuo renaſcentes, vt putarunt nonnulli. Feminæ verò iis magna ex parte carent, tametſi nonnullæ dentibus vnius palmi longitudine præditæ ſint. Mactantur ab Aethiopibus Elephanti, vt eorum cruda carne veſcantur: dentes verò ad nos mercimonij gratia tranſmittunt viminibus, ſiue laqueis colligatos, quod facit vt putem maiora apud eos Elephantorum armenta inueniri, quàm Boum in Europa.

Elephanti crudis carnibus Æthiopes veſcuntur.

PORRO Elephanti natura melancholici ſunt admodum, noctu pauent & inſomniis metum incutientibus diuexantur. Sed præſens remedium eſt, ſi eorũ rectores (Naires lingua vernacula vocantur) illorum tergis inſideant, ſemperq́ eos alloquantur, ne dormiant. Alui profluuio plerumque laborant; interdũ verò adeò in zelotypiam rapiuntur, vt efferentur, & quodammodo furibundi reddantur,

Naires.

diſrum-

diſrumpantq́ catenas & vincula. Eius autem mali curatio eſt, ſi rectores educant eos in agros, & grauiter obiurgent.

CETERVM præter id miniſterium quod vehendis oneribus præſtant, & tormentis bellicis è loco in locum commutandis, ſolent bello vtiles eſſe Elephanti; interdum enim capite & pectore armati equorum more in bellum educuntur. Sed qui his in prœliis vtuntur, id ſolum emolumenti referunt, quòd aduerſariorum acies proſternant: & tamen interdum etiam, veluti intellexi, non ſine ſuorum pernicie retrò cedunt. Nonnulli ſunt Reges, qui interdum mille huiuſmodi Elephantos in prœlium educunt, alij plures, plerique pauciores. Elephantorum vtilitas.

CRVDELE eſt id ſpectaculum, quando Elephanti veluti monomachia prœliantur: ſiquidem non modò dentibus ſinguli ſuum aduerſarium impetere ſtudent, ſed magno interdum impetu capitibus concurrũt, vt alteruter eorum, capite confracto, in planitiem cadat. Elephantorum pugna.

FALSVM eſt quod quidam de maris & feminæ congreſſu tradiderunt; quandoquidem haud aliter congrediãtur quàm reliquæ quadrupedes.

MVLTA Plinius lib. 8. cap. 1. 2. 3. & ſeq. de Elephantis ſcribit, ſed pleraque parum probanda, & hactenus non experta. Quod verò in Taprobana inſula maiores, dociliores, bellicoſioresq́ Elephantos gigni tradit: verum id eſt, ſi Taprobanam intellexerit eam inſulam quæ nunc Zeilan vocatur. Nam, vt poſtea dicemus, huius inſulæ Elephanti reliquis omnibus præcellũt, eorumq́ imperia reliquos agnoſcere ſcribũt. Eius etiam cum Rhinocerote inimicitiæ meminit idem Plinius, lib. 8. cap. 20. eorumq́ pugnas deſcribit. Taprobana Zeilan fortè.

EST autem Rhinoceros vaſtum animal cornu in nare gerens, quod difficulter domari poteſt. Multos in Cambaya Bengala finitima, & Patane inueniri tradunt, & ab incolis Gandas vocari. Mihi hactenus Rhinocerotem videre Rhinocerotis hiſtoria. Gandæ.

 non con-

non contigit: illud tamen ſcio, Bengala incolas eius cornu aduerſus venena vſurpare, vnicornu eſſe exiſtimãtes, tametſi non ſit, vt ij referunt qui ſe probè ſcire autumant.

Monoceros. CETERVM *de Monocerote tam incerta omnia ab Auctoribus referuntur, vt illos eum haud quaquam vidiſſe manifeſtò appareat. Ego hoc loco referam quæ à viris fide dignis accepi. Inter promontorium Bonæ ſpei, & aliud promontorium vulgo de Currentes nuncupatum, vidiſſe ſe affirmabant * terreſtre quoddam animalis genus, licet mari etiam delectaretur, quod caput & iubam equi haberet (minimè tamen marinum equum eſſe) cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quódque nunc in dextram, nunc in ſiniſtram obuerteret; modò illud attolleret; modò demitteret. Id animal cum Elephante ferociter prœliari, eiúſque cornu aduerſus venena laudari. Eius experimẽtum factum propinato duobus canibus veneno: alterum enim canem cui dupla quantitate propinatum eſſet venenum, ſumpto huius cornu puluere ex aqua conualuiſſe: alium verò cui exigua quantitate venenum eſſet datum, nec exhibitum hoc cornu, ſtatim mortuum corruiſſe.*

Elephanti docilitas. CETERVM *non modò vernaculam linguam intelligunt, ſed etiam peregrinas, ſi eas edoceantur. Gloriæ ſunt cupidi, beneficiorum memores, iniuriarum verò haud quaquam obliuiſcuntur, & vindictæ cupidiſſimi ſunt. In ſumma, huic animali nihil deeſſe videtur, vt ratione præditum appareat, præter loquelam: tametſi non deſint qui in Cochin publicum inſtrumentum (atteſtationem vocant) ſe vidiſſe aſſerant, quod referret Elephantum aliquando iſtic locutum, petiiſſeq́ue à ſuo rectore (quem in Malauar* Naire, *in Decam verò* Piluane *vocant) cibum. At rectorem reſpondiſſe, Lebetem in quo illi Orizam coqueret, pertuſum eſſe, eum tamen ad Cacabarium deferret obturandum, deinde illi Orizam ſe cocturum. Lebetem promuſcide ſumptum*

de ſumptum Elephantus ad Cacabarium defert. Is lebetem reparat, ſed rimam quam non animaduerterat, inobturatam relinquit. Lebetem cùm retuliſſet Elephantus, Rector in eum Orizam cum aqua coquendam iniicit, ſed cùm per rimam effluere conſpiceret aquam, rurſus Elephanto tradit conſarcinandum vt ferat. Eum denuo ſumptum defert Elephas. Cacabarius de induſtria lebetem ſe reparare ſimulans, rimam auget. Defert Elephantus lebetem ad mare, & aquam haurit, quam dum effluere videt, lebetem intelligit non reparatum; ad Cacabarium redit magno barritu intonans, quaſi de eius perfidia conquereretur. Cacabarius tandem lebetem probè ferruminat, & reparat. Sed ei Elephantus non fidens, denuo ad mare profectus, aquam haurit, quam cùm continere lebetem animaduertit, domum redit, & orizam in eo coctam edit. Viuunt etiamnum qui hoc ſpectaculum ſe vidiſſe affirmant, locutum tamen aſſerere non auſint.

RVMOR *eſt Regem Sian, in cuius regno præſtantiſſimi poſt Zeilanos inueniuntur Elephanti, candidum Elephãtum habere, eumq́ propterea Regem candidi Elephanti per excellentiam appellari.* Rex Sian. Elephantus candidus.

RETVLIT *mihi amicus fide dignus, ſe duas Elephantorum venationes vidiſſe, ad quas profectus eſſet Rex Pegu cum infinita hominum multitudine, ſiquidem in prima ducenta hominũ millia fuerunt.* Cingebant illi in orbẽ totum eum locum in quo Elephantos ſua paſcua habere norant, deinde paulatim ambitum illum ſiue hominum coronã contrahentes, tandem in medio comprehenderunt non modò ingentem Elephantorum multitudinem (ſiquidem ea venatione quatuor millia capta ſunt) ſed & alia animantia, veluti apros, tigrides, partim viua, partim iaculis confixa. Omnes autem Elephantos dimiſit, præter ducentos tum adultos tum iuniores, ne ſuam regionem Elephantis depo-*

Rex Pegu.

Elephantorum venatio.

 pularetur.

pularetur. Eos verò domarũt in hunc modum. Magnis trabibus eos ſepientes, paulatim circum, quo concluduntur, in anguſtius contrahebant, donec ſingulos Elephantos vix locus caperet: deinde funibus è vimine contextis eorum pedes & dentes vinciebant, vt Elephanti ſe mouere loco non poſſent. Hos binis funibus cinctos ſubibant rectores, & calcibus impetentes, tum baculo ferientes, perpetuò ſe verberaturos, & tandem fame enecturos minitabantur, niſi eſſent morigeri. Sin verò eſſent morigeri, oleo ſe peruncturos, & cibum ſubminiſtraturos pollicebantur. Deinde ſingulos educebant & lauabant, lotis ſingulis binos Elephantos domeſticos & iam domatos admouebant, inter quos vtrimque coërcerentur. Hac ratione domitos fuiſſe referebat.

ALIAM *præterea Elephãtos capiendi rationem idem mihi narrauit. Intellexerat idẽ Rex Pegu ingentẽ Elephantum in ſiluis oberrare, vt eum caperet, aliquot Elephantos feminas domeſticas eò mittit, prius cõmonitas ne cum Elephantis congrederẽtur, ſed ſignis indicarent ſe primùm cõgreſſuras vbi ad ſua ſtabula perueniſſent. Poſteaquã eò veniſſent feminæ, ſtatim eas ſubſecuti ſunt Elephanti cum illis paſcentes, donec in vrbẽ Pegu, quæ admodum vaſta eſt, deducti eſſent. feminæ ad ſua ſtabula remearunt, ſubſequentibus eas Elephantis. Eductis inde feminis, ſolos Elephantos concluſos, eadem, qua ſuprà retulimus, ratione domarunt.*

Elephantos domandi ratio.

IVNIORES *etiã verberibus, obiurgationibus & fame, interdũ verò beneficiis domãtur. Maiores verò magnis ædibus concludunt, quæ multas habent ianuas anguſtas, è quibus qui Elephantos domare volunt, iacula & ſpicula in eos coniiciunt, donec iam feſſi, vulneribusq́; & fame propè ſint enecti. His deinde rectores ſignificant, eos ſe ita exercitaſſe, vt feritatem deponerent: quòd ſi humi ſe proſtrauerint, beneficia in eos collaturos pollicẽtur. procumbunt Elephanti, lauantur, vnguntur oleo, & cibus datur: deinde ſingulis ferè*

gulis ferè momentis interrogantur quî valeant, quid petant. His rationibus paulatim edomantur.

MANIFESTVS autem Plinij error in eo deprehenditur, quòd Elephantos minimo ſuis ſtridore terreri & retrocedere ſcribit lib. 8. cap. 9. Nam plerumq; ſues Elephantorum ſtabula ingrediuntur, nec eis terrentur, aut eorum præſentia quidquam commouentur. Sed & in ſiluis Malauar multos ſues cum Elephantis verſari certum eſt. Illud verum eſt, quòd mures oderit, quemadmodum idem tradit. Nam ſi mures in ſuis ſtabulis verſari ſenſerint, nũquam niſi contorta in ſe & conuoluta promuſcide Elephanti dormient, ne eam mures ingrediantur & mordeant. eadem planè ratione formicas abhorrent. Plinij lapſus. Elephantus murē odit, & formicas.

MIRARI ſubit, à quo Andreas Lacuna lib. 2. cap. 50. comm. in Dioſc. edoctus, foßile & minerale ebur* inueniri ſcripſerit, quandoquidē nihil à veritate magis alienum ſit. Andr. Lacunæ lapſus.

NEC minus Fuchſium lib. de Compoſ. med. miror, qui nullibi verum ebur reperiri ſummo errore ſcripſit: cùm tot ſint Elephanti per vniuerſam Indiam & Aethiopiam. Fuchſij error.

*Vulgaria Simonis Genuenſis exemplaria huius meminiſſe non reperio.

DE Elephantorum docilitate & induſtria multa apud Auctores leguntur. Sed & recentibus exemplis eorum induſtria & docilitas eſt cognita. Nonne Elephantus quem ante aliquot annos hic in Belgico vidimus, quemque ad Maximilianum II. tum Cæſarem Rex Catholicus mittebat, ſummum docilitatis & intellectus propemodum humani ſpecimen nobis præbuit? Attamen adhuc erat iunior, nec nonum annum exceſſiſſe ferebatur.

*Non multum ab hoc animali differre videtur Æthiopum Eale, quam deſcribit Plin. lib. 8 Naturalis hiſtoriæ cap. 21. Apud eoſdem [videlicet Æthiopas] & quæ vocatur Eale, magnitudine Equi fluuiatilis, cauda Elephanti, colore nigra vel fulua; maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens, mobilia, quæ alterna in pugna ſiſtit, variatque aut infeſta aut obliqua, vtcumque ratio monſtrauit.

*Similem planè venandi rationem deſcribit Pauſanias in Bœoticis, ſiue lib. 9. in hunc modum: Venatores vbi campeſtres vel montanos ſaltus ad ſtadia fermè mille in orbem continenti indagine cinxerint, ita vt conſtanter omnes, quem quiſque ceperit in eo ambitu locum obtineant, ad intimos eadem agminis forma receſſus progreſſi, feras omnes in medio comprehendunt, & inter eas Alcen, &c.

Ebur foſſile. *Laminulis quibuſdam Eboris foſſilis, quæ natiuum æmulantur, ſed cruſta quadam candidiſſima inductæ ſunt, ante biennium à Raſſio noſtro, omnium Naturæ miraculorum diligentiſſimo obſeruatore, donatus ſum. In Italia erui hoc ebur intelligo, & magno in vſu iſtic eſſe aduerſus virulentorum animalium morſus.

De Canella. CAP. XV.

TAM *longa difficiliq́ via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam conſequi veteribus haud facile fuerit. Hinc factum, vt innumeræ fingerētur fabulæ, quas Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum erat pretium, maiorq́ in hominibus lucri cupiditas, adulterabantur aromata, & hac ratione fiebat, vt diuerſa illis inderentur nomina, tametſi plerumque eiuſdē eſſent generis.*

Herodoti fabulæ.

PROPTER *locorum igitur diſtantiam, & minus frequentatas has regiones à negotiatoribus, probè cognita Caſſiæ hiſtoria veteribus non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam deuehebant, Chinenſes (vt infrà dicemus) erāt; ex Ormuz deinde in Alep emporium totius Syriæ nobiliſſimum ab aliis negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde eam ad Græcos deportabant, aut apud ſe naſci, aut in Aethiopia dicebant, multisq́ cum ſuperſtitionibus cædi, diuidiq́ à ſacerdote in ternas partes, quarum vnam Deo poneret, alteram Regi, tertiam Sacerdotibus**.

Alep Syriæ emporium.

* Paulo aliter Pliu. lib. 12. cap. 19.

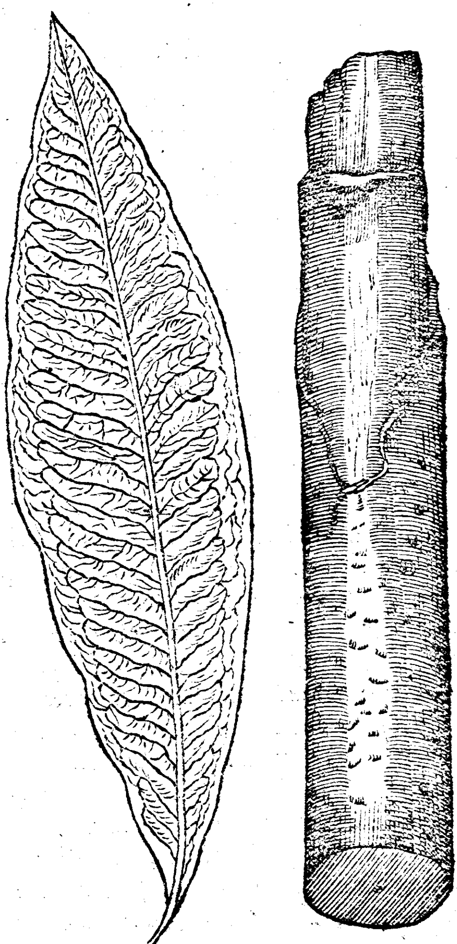
CETERVM *neque Caſſiam, neque Cinnamomum apud Aethiopes, aut Arabes naſci, noſtrorum Luſitanorum nauigatione palam factum eſt, qui totam illam oram circumlegerūt, magnáque ex parte terreſtri itinere peragrarunt, nullam autem Caſſiam aut Cinnamomum vidiſſe affirmant. Huc adde, quòd ipſimet Arabes Canellam dictam hinc petunt, eiusq́ pretium apud eos intenditur quoties hinc eò non defertur.*

Caſſia neque Cinnamomum apud Æthiopes naſcitur.

DICET *aliquis Canellam quidem apud eos non naſci, & propterea ab Indis petere; ſed legitima Caſſia & vero Cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris*

& in-

CANELLÆ FOLIVM ET BACILLVS.

& inconditis populis ignorari. Familiares habeo eruditos viros Medicos Arabes, Turcos & Coraçones, qui omnes Canellam craſsiorem, Caſsiam ligneam appellant. Præterea nonnulli ex noſtris totam Aethiopiam ſub Aegypto (quam nunc Guineam vocant) non ſolùm ſecundum mare, ſed & in mediterraneis peragrarũt, alij ab inſula D. Thomæ nuncupata vſq. ad Sofala & Mozambique, & inde Goam penetrantes, alij plerique à promontorio Bonæ ſpei (cùm naufragium paſsi eſſent) vſq. ad Mozambique & Melindam, ita vt vtramque Aethiopiam ſupra & infra Aegyptum peruſtrarint; nulla tamen his conſpecta eſt Canella vel Caſsia.

Guinea.

Promontorium Bonæ ſpei.

CVM *igitur orbis numquam ita fuerit cognitus, vt nunc eſt, præſertim Luſitanis; veriſimile eſt non defutura huiuſmodi aromata & celebria medicamenta, qualia ſunt Cinnamomum & Caſsia: ſed abundantiam ipſam, hanc nobis dubitationem parere.*

NEQVE *enim (tametſi noſtri minimè curioſi fuiſſent) credendum eſt ipſos incolas tam nobilia aromata tacituros. Nam quemadmodum Barbariſsima gens, quæ inſulam D. Laurentij incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quendam Auellanæ magnitudine oſtendit, quod Garyophyllos redolet: eadem ratione credendum eſt, Aethiopes Cinnamomum & Caſsiam adeò odorata medicamenta noſtris demonſtraturos fuiſſe.*

Inſula D. Laurentij.

Fructus Garyophyllos olens.

PORRO *Caſsia lignea Arabibus, Perſis, & Indis* Salihacha *vocatur: à vulgo autem Indorum, eodem nomine dicitur quo Canella: nullam enim inter Canellam & Caſſiam differentiam faciunt. Neque, vt verum dicam, quiſpiam Caſsiam à Canella differentem vidit.*

Salihacha.

Canella eſt Caſſia.

CETERVM *quòd Canellæ diuerſa Cinnamomi & Caſsiæ nomina indita fuerint, occaſionem præbuiſſe puto mercatores Chinenſes (nam Annales vrbis Ormuz prodũt olim quadringentas naues è China vno eodémque tempore eò appu-*

eò appuliſſe) qui cum è ſua regione aurum, ſericum, vaſa murrhina (porcellanas vocant) moſchum, cuprum, margaritas, aliasq; huiuſmodi merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant; ſandalum, nucem myriſticā, macerem, Garyophyllos, lignum aloës, contra in ſuas naues inferētes: quæ rurſus in Zeilan & Malauar diuendebāt, indeq; ſumebant Canellam, ex Zeilan videlicet laudatiſsimam, & ex Malauar minus ſelectam: ſimiliter & ex Iaoa, vnde etiam piper, cardamomumq; euehebant, eaq; omnia deinde Ormuz aut in Arabiæ oram maritimā perferebant. Interrogati autem iſti Chinenſes, quænā eſſent hæc aromata, & vnde ea adueherent, fabulas illas narrabant quas recenſet Herodotus, vt his commentis earum merciū pretia augerēt.

CVM autem quæ in Zeilan nata eſſet Canellam, ab ea quam in Iaoa & Malauar ſumpſerāt, differre conſpicerent, diuerſa illis indidêre nomina, cùm tamen eiuſdem generis eſſent cortices, pro ſoli cæliq; varietate ſolùm differentes, vt plerumque idem fructus pro regionum & ſoli varietate ſuauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare ſolet. Canella Zeilanitica reliquas longè ſuperat.

EMENTES ergo Ormuz incolæ eam Canellam à Chinenſibus, idcirco eam Darchini, quod Perſis lignum Chinenſe ſonat, appellarunt: deinde Alexandriam vehentes, vt eam Græcis eò confluentibus carius venderent, Cinnamomum vocarunt, quod ſignificat lignum odoratum, quaſi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canellæ, quæ ſcilicet ex Malauar & Iaoa delata eſſet, idem nomen quo in Iaoa appellatur, indiderunt, ſcilicet Cais manis, quod lingua Malaya dulce lignum ſonat (hanc corrupto vocabulo Caſſiam Græci dixerunt) duo diuerſa nomina eidem rei imponentes. Darchini. Cinnamomum. Cais manis. Caſſia.

VSVS eſt autem Auicenna lib. 2. cap. 128. cum Rhaſe & reliquis Arabibus, vocabulo Perſico Darchini, vt pleriſque aliis Perſicis ſolet. Nā Canella cuiuſcumq; generis Arabicè Quer-

Querſaa. Querſe. *bicè* Querſaa *&* Querſe *dicitur. Reliqua verò nomina Arabibus prodita corrupta ſunt, vt* Darſihahã *& ſimilia. Vocatur in Zeilã* Cuurdo. Cuurdo:*in Malayo,vti dixi,* Cais manis: *in Malauar,* Cameaa. Cameaa. *Nam quod Serapio* Darchini *arborem de China interpretatur,corruptum eſt exemplar, & hæc interpretatio ab Interprete addita.*

CETERVM *rogatos volo omnes cùm Medicos tum Pharmacopœos, vt poſthac Caſſiæ loco Canellam deteriorem præſcribere deſinant, & ſelectiſſima vtantur; quandoquidem tanta nunc eſt eius copia. Tum etiam ne Caſſiam duplici pondere pro Cinnamomo in Compoſitionibus iniiciant, tametſi freti Dioſcoridis & Galeni auctoritate.*

SCRIBVNT *nonnulli, Canellam noſtram veterum Caſſiam non eſſe, quòd (vt aiunt) nigricans ſit, & inodora: aut, ſi ſit, Pſeudocaſſiam Dioſcoridis eſſe potius quàm legitimã. Fit interdum, vt etiam hîc in India Caſſiam admodum deprauatam cum alia inueniamus non exigua quantitate (quoniam aut non bene parata fuit, aut non ſuo tempore cæſa) quandoquidem vix Aroma reperias corruptioni magis obnoxium quàm Canella eſt, præſertim ſi diu in naui perſtiterit. Eſt enim hæc regio putredini admodum obnoxia, maritimis præſertim locis; immò quotidiana experientia videmus Canellam ſingulis annis multum de ſua illa odoris & ſaporis ſuauitate deperdere.*

SI *quis plura de Caſſia requiret, legat Manardum libr. Epiſt. 8. epiſt. 1. & Commentarios Matthioli, libr. 1. cap. 12. & 13. qui multis argumentis demonſtrant noſtram Canellam, legitimam Caſſiam eſſe. Sed quod Cinnamomũ inueniri negent, in eo falluntur, cùm Caſſia, Cinnamomum, & noſtra Canella vnum idemq́ ſint medicamentum.*

Cinnamomum, Caſſia, & Canella idẽ ſunt.

ANNOTAVIT *Lacuna lib. 1. cap. 13. in ædibus Indicis Vlyſſipone ſe omnia Cinnamomi genera à veteribus deſcripta obſeruaſſe. Sed ego hîc in India plura duob. nõ obſeruaui, vi-*

Cinnamomi ſiue Canellæ duo dumtaxat eſſe genera.

uaui, videlicet quod in Zeilan naſcitur, & quod in Iaoa & Malabar. Nam quod in Luſitaniam deuehi ſolet, Zeilaniticum omnino eſt. Poterit autem fieri, vt quinque genera bonitate diſcreta inuenerit, non autem genere diuerſa. Quod verò deinde addit de Cinnamomo cũ Maria Stiliconis vxore reperto ſub Paulo III. P. M. fabuloſum prorſus videtur.

FATENTVR nonnulli, Cinnamomum quidem nos habere, ſed non illud Moſyliticum, quod à Dioſcoride lib. 1. cap. 13. cæteris generibus præfertur; quódque Theophraſtus lib. 9. cap. 5. multis nodis conſtare ſcribit. Sed his abundè ſatisfactum puto iis argumentis quæ antè protulimus.

PORRO Cinnamomum ſiue Canellæ arbor magnitudine eſt Oleæ, interdum minor, multis ramis prædita, non iis quidem contortis, ſed rectis fermè: foliis lauri quidem colore, ſed forma ad Citri folia accedente (non verò foliis Iridis, vt fabuloſè quidam ſcripſere) floribus candidis, fructu nigro & rotundo, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis oliuis ſimili. Eſt autem Canella nihil aliud niſi ſecundus & interior arboris cortex *, nam hæc arbor duplici cortice munita eſt veluti Suberis arbor, non eo tamen adeò craſſo & diſtincto. Exemptus ergo cortex craſſo illo & exteriori libro repurgatur: deinde in laminulas quadrangulas ſectus, humi abiicitur, atque ita per ſe conuoluitur, vt trunci vnius rami integer cortex videatur, cùm tamen dumtaxat partes ſint corticis in tubulos digiti craſſitie conuolutæ, truncus verò interdum femoris craſſitudine reperiatur. Roſeum autẽ illum, ſiue ex cinereo vinoſum colorem Solis calore contrahit: qui, non probè paratus, candicans ſiue cinerei coloris fit; nimiis verò ardoribus Solis aduſtus, niger. Exempto cortice tribus poſtea annis ab ea arbore abſtinetur. Canellæ hiſtoria.

FREQVENTES ſunt hæ arbores in Zeilan, ſolebátque vili emi Canella: ſed triginta abhinc annis nemo eam emere potuit, præter Procuratorem regiorum negotiorum,

Factorem

Factorē vocāt. Zeilanicis minores ſunt eæ quæ ignobiliorem Canellam præbent in prouincia Malauar & in Iaoa ſiue Iaua; non tamen adeò puſillæ, vt eas Plinius lib. 12. cap. 19. & Galenus lib. 1. de Antidotis eſſe cenſent. Sunt verò omnes ſilueſtres & ſponte naſcentes.

Canellæ arbor ſilueſtris.

NVSQVAM *alibi, quod ſciam, naſcitur Canella, tametſi Franciſcus de Tamara ſcribat in freto maris Erythræi Cinnamomi arbores, & Lauros maris æſtu interdum opertas inueniri: quoniam noſtri ſingulis annis per mare Erythræum nauigant, nullam tamen huiuſmodi arborem viderunt. Nam quod ad Occidentalis quam vocant Indiæ hiſtoriam attinet *, non veriſimile videtur Canellam iſtic naſci, quandoquidem eam dicit calices glandéſque Suberis modo ferre, cùm legitima Canella veluti oliuas ferat: ſed alia erit ſui generis arbor. Nec, vti eadem refert, in China naſcitur, nam è Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intelligo verò plurimam etiam Canellam in inſula Mindanao naſci, & vicinis inſulis; ſed procul eæ à China abſunt.*

Nulla Canella in America.

Nulla item in China.

PVTARVNT *etiā nonnulli in Alep naſci Canellam, quòd apud aliquot Scriptores præſcriptū inuenerint Cinnamomum Alipitinum: ſed ſciant nō magis iſtic, quàm in Hiſpaniis naſci. Verùm cùm ex his regionibus Ormuz & inde Alep deuehatur, factum eſt, vt in corruptā Canellā inde in Europam aduectam, ab ipſa vrbe Alep denominarint. Tametſi autē Zeilanitica reliquis præferatur, inuenitur etiā interdum ignobilis, qualis eſt quæ craßiori cortice conſtat, minuſq; in tubulos conuoluitur, quòd non ſit eiuſdem anni: quo enim vetuſtior cortex, eò deterior. Quæ verò in Malauar naſcitur, tota ferè eſt ignobilis, tantumq; à Zeilanitica differt, vt centenæ Zeilaniticæ libræ decē aureos pendāt; Malauaricæ verò libræ quadringētæ vnum dumtaxat aureum.*

Cinnamomum Alipitinum.

Canella Zeilanitica.

Canella Malauarica.

EXSTILLAT *ipſa radix liquorem Caphuram redolentem. Sed rex vetuit radices vulnerari, ne arbores pereant.*

Liquor è radice Canellæ.

eant. Elicitur aqua plumbeis aut vitreis inſtrumētis ex ipſis floribus, ſed quæ fragrantia & odoris ſuauitate ei cedat, quæ ex corticibus nondum exſiccatis elicitur; tametſi ex ſolis floribus elici auctor ſit Lacuna, lib. 1. cap. 12. Aqua è corticibus, & è floribus Canellæ.

V T I L I S *eſt ſtillaticius hic liquor ad plurima: nam ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex cauſa frigida prouenientes illico lenit, vt plerumque ſum expertus, faciei colorem commendat, & oris halitum, præterea ad condiendos ſuauioresq́ efficiendos cibos perquam idoneus.* Aquæ Canellæ facultates.

E X *Canellæ baccis oleum extrahitur, quemadmodum ex oliuis, ſeuaceum quodammodo & ſaponi Gallico ſimile, inodorum, niſi calefactum ſit, tūc enim Cinnamomum aliquantulum olet. Eo vtuntur aduerſus ventriculi & neruorum frigidam intemperiem.* Oleum Canellæ.

C E T E R V M *vt de nominibus generum Canellæ à veteribus traditis aliquid hîc dicam: fieri poſſe exiſtimo, vt Zigir vocatus fuerit totus ille Chingalarum tractus, qui eſt Zeilan. Nam Perſæ & Arabes nigros vocant Zangues, omnes verò Zeilan et Malauar incolæ nigro colore præditi ſunt. Moſyliticum ab inſula Zeilan, quæ montoſa eſt, dici puto.* Zigir.

P L I N I V S *lib. 12. cap. 19. in Gebanitarum portum Ocila vocatum deferri tradit, qui nihil aliud eſt, quàm Chingalarum ſiue Zeilan portus.*

C O N T I N E T *autem Zeilan, ſiue Ceilan, octoginta leucas in circuitu, triginta verò in longitudinem patet. polum eleuatum habet à ſexto ad nonū gradum, vberrima et laudatiſſima totius orbis inſula (hanc nonnulli veterum Taprobanam eſſe volunt, alij verò Samatram eam putāt) habens è regione & in conſpectu Promontorium de Comorin vulgo nuncupatum. Populoſa eſt admodū, tametſi magna ex parte montoſa, cuius incolæ Chingalæ appellantur. Multæ iſtic nuces myriſticæ, Garyophylli, Piper: omnis generis præter adamantem gemmæ: margaritarum, auri, argenti* Zeilan inſulæ deſcriptio & vbertas. Taprobana. Chingalæ, Zeilan incolæ.

magna

magna copia. Silua omnis generis auibus ſcatet, pauonibus, gallinis, palumbis varij generis, multoq́ venatu, ceruis & apris. Delicatiſsimi iſtic fructus, tametſi ſponte naſcentes, ficus, vuæ, aurea mala ſuauitate reliqua totius orbis ſuperantia: ligno & ferro abundat: multa Palmarum genera, optimiq́ Elephantes, ſummiq́ ingenij, quibus reliquos obedientes eſſe ferunt. Fabulantur Indi iſtic eſſe Elyſios Campos, & in excelſo qui iſtic eſt monte (quem roſtrum ſiue acumen Adami vocant) pedum Adami veſtigia apparere.

Elephantis Zeilanicis reliqui parent.

*In noſtra ſanè Canella interdum inuenies fragmenta quæ nõ videntur interior ille cortex, ſed omnino ſuperior cinerea quodammodo pellicula obductus. Plerique verò tubuli, delibrati & craſſiori inæqualique cortice denudati videntur.

CINNAMOMI verò duos ramulos in Belgico vidi: alterum apud Generoſum Dominum Carolum à D. Audomaro, piæ memoriæ, virum nõ modò rei Herbariæ peritiſſimum, & qui plantas ipſas, aues, quadrupedesq́ inſigni artificio, viuisque coloribus exprimi curabat, ſed omnium etiam Naturæ miraculorum ſtudioſiſſimum: alterum apud C.V.D. Nicolaum Valdaura Brugenſem medicum: tertium reliquis maiorẽ & craſſiorem paucos ante menſes, apud Generoſum Dominum Thomam Redigerum. Erãt verò ij recti, non enodes: ſed nodis quibuſdã ſiue ramulorum veſtigiis palmũ ab inuicem diſſitis inſigniti. Cortex tenuis, ſubcinerei quodammodo coloris, iucundi odoris, ſuauis guſtus, ſed qui ſua acrimonia aliquantulum linguam vellicet. Lignum certè inodorum eſt, & inſipidum, non minus quàm Salicis ramus, cui perquam ſimilis eſt. Retinet autẽ cortex ſuauem illã cum odoris tum ſaporis iucunditatem (tametſi totis quadraginta aut amplius annis à ſua matre reuulſi ſint ramuli) atq. eam etiam maiorem quàm noſtra Canella, cuius foliũ Clariſs. vir, D. Ioannes Plaça, Medicus ac Profeſſor Valentinus, in Hiſpaniis mihi dedit.

LVDOVICVS Roman. lib. 6. cap. 4. ſimilem ferè noſtro Auctori Cinnamomi ſiue Canellæ deſcriptionem tradit. At Maximil. Tranſ. epiſtola de Moluc. inſul. Cinnamomi arborẽ Punicæ mali ſimilem facit, quàm rectè, neſcio: Eum ſecutus videtur Franciſcus Gomara in Hiſtoria generali, cap. 96.

*Quotquot Peruanam hiſtoriam deſcripſerunt, iſtius Canellæ, quam in prouincia Sumaco naſci tradunt, meminerunt. Eſt verò, ex eorum deſcriptione, Canellæ arbor vaſta admodum, folio laurino, fructu racematim cohærente, ſed qui calice Suberino ſimili cõtineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, foliis, cortici & radicibus (licet Canellæ ſaporem & odorem habeant) longè calices præferuntur. quorum dumtaxat puluis in vſu eſt. Nam ſi Canellæ modo cum cibis decoquantur, tantum abeſt vt ſuauitatem eduliis concilient, quin potius eorum facultas & ſaporis gratia ea decoctione euaneſcit. Horum puluere ad pleroſq. morbos vtun-

bos vtuntur, ſed præſertim aduerſus coli, inteſtinorum, & ſtomachi dolores in potionibus propinant. Et tametſi multæ ſint huius generis arbores ſilueſtres, diligenter tamen & magna cura eas in ſuis prædiis colunt, (fit enim cultu longè melior) atque in vicinas regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam neceſſarias hoc aromate redempturi. Hæc Franciſcus Gomara in Hiſtoria generali cap. 143. Auguſtinus Carate lib. 4. Hiſtor. Peruanę, cap. 2. & Petrus Cicca, parte prima Chronici Peruani, cap. 40.

Huius fabulæ meminit etiam Lud. Roman. lib. 6. nauig. cap. 4. vbi de Inſula Zeilan agit. Memorant, inquit, incolæ diuum Adam, poſt lapſum illic fletu ac continentia pœnitudine ductũ culpam redemiſſe. Id aſſequuntur ea coniectura, quòd parentis adhuc viſuntur impreſſa pedum veſtigia, longitudine geminum palmum excedentia.

De Agallocho. CAP. XVI.

DIOSCORIDES *lib. 1. cap. 21. Lignum Aloës, quod ipſe Agallochum vocat, ex India atque Arabia deportari, cute verius quàm cortice veſtitum, & pro Thure ad ſuffimenta ſubſtitui ſcribit.*

SED *legitimum Lignum Aloës non niſi ex India deportatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, prius tamen ex India eò deportatum, vt pleræq; aliæ merces. Nam in Arabia naſci non puto. Cute ſanè non veſtitur, ſed cortice, vt reliqua ligna. Neq; veriſimile eſt pro Thure ad ſuffimẽta ſubſtitui: ſed potius è contra pro Agallocho Thus ſubſtitui debuit, vtpote cuius ſemper maior copia fuit. Nõ ſolemus enim rariora & inuentu difficilia vulgaribus ſubſtituere: ſed contrà. Nam Thuris ſelecti centum pondo aureo dumtaxat hîc emuntur, tametſi ex Arabia huc deportetur. Lignum verò Aloës, licet hîc natum, tres aureos pendit in ſingulas libras.*

Lignũ aloës ex India dumtaxat.

Agallochum pro thure nõ ſubſtitui.

PVTANT *nonnulli Plinio deſcriptum eſſe ſub Tari nomine, quod Tarum, libr. 12 naturalis Hiſtoriæ cap. 20. ex confinio Caſiæ Cinnamiq; per Nabathæos Troglodytas inuehi ſcribit.*

MEMINIT *Agallochi Auicenna duobus diuerſis capitibus, altero, lib. 2. cap. 742. videlicet, de Xylaloë; & altero, lib. 2. cap. 14. de Agalugen. Solet enim de medicamento aliquo dubitans, duo, vt antè diximus, capita deſcribere,*

 poſteriori

poſteriori plerumque plenius & accuratius omnia deſcribens. Priori (lib.2. cap.742. ſcilicet) nomina recenſet, & prouincias enumerat, è quibus deportabatur. Sed in omnibus verũ & legitimũ Lignũ Aloës non naſcitur. Nam quod Promontorium Cori. *in Promõtorio Comorin, Veteribus Cori dicto, & Zeilan inuenitur, lignũ quidẽ odoratum eſt, quod Lignum aloës ſil-* Xylaloës. *ueſtre vocarũt: cùm tamẽ non ſit. Legitimum verò in Malaca & Samatra naſcitur, vnde à Chinenſibus ferebatur.*

HALLVCINATVR *autem Auicenna* *, *cùm ab incolis elixari, vt omnem odorem eliciant, ſcribit.*

EIVS *plura genera enumerat Serapio, lib. ſimpl. cap. 197. Indum, id in quadam Indiæ inſula inuenitur, quæ Fiuma nominatur. Selectiſsimum eſt nigrum, quod varium oſtendat colorem, ponderoſum. Mondunum à Mondel Indiæ vrbe denominatum. Seiſicum: poſtremò Alcumericum, Seiſico bonitate cedẽs; tametſi Alcumeri non longius à Seiſi, quàm triduano itinere diſtet. Ceterùm præſtare quod ſua grauedine in aquam coniectum non innatet, ſed ſtatim ſubſidat, quódque ignium flammis diu reſiſtat.*

EGO *ſanè quid per hæc vocabula ſibi velit Serapio, planè ignoro, & nomina admodum deprauata eſſe exiſtimo. Nam quid per Fiuma intelligat, neſcio: per Mondel, fortè Melindã intelligit: per Seiſi & Alcumeri Zeilan inſulã, & Promõtoriũ Comorin; à quo triduano itinere marino Zeilã inſula diſtat. Coniecturis dumtaxat vtor. In Comorin certè & Zeilan ligni quoddam genus odoratum prouenit, quod Aguila braua, id eſt, Lignũ aloës ſilueſtre appellãt, vt paulò antè diximus. Eo cremantur* Baneanes. *Baneanum corpora, quos huius hiſtoriæ initio ab omni re animata abſtinere dixi.*

IDEM *Serapio lib. ſimp. cap. 197. ramos ab arbore reſectos integro anno ſepeliri ſcribit, vt ita obruti Agallochi marceſcat cortex, lignumq; purum dumtaxat remaneat, adeò vt è ligno nihil erodatur. Addit collabẽtes ex Agallochi arboribus ra-*

bus ramos, à fluminum inundationibus raptos per circumſtantes regiones deferri. In nonnullis ſanè veritati conſona refert, ſed in quibuſdam veritatem aſſecutus non eſt. Quod verò fructum proferre rotundum piperis modo, & rubētem refert, an verum ſit ignoro, cùm hactenus videre mihi non contigerit, nec quemquam inuenerim qui aliquãdo viderit: nec reliqui Arabes, Rhaſes, Auenrois, & Iſaac eius vſquam meminerunt, tametſi Agallochi facultates deſcripſerint.

Agallochi fructus.

MAGIS *autē fabuloſa ſunt eorum ſomnia, qui Agallochi arborē terreſtri tantū paradiſo prouenire, eiusq́ fragmēta fluminibus ferri fabulãtur, quàm vt refelli debeant.*

NEC *minus abſona ſunt, quæ Pandectarius cap. 30. de Agallocho ſcripſit. Nam quòd Chamælea adulterari Agallochum ſcribit, à veritate alienum eſt omnino, cùm tota ea regione Chamælea non naſcatur.*

Chamælea in regno Malacæ non naſcitur.

RVELLIVS *verò lib. 1. cap. 36. tametſi per omnia veritatem non ſit aſſecutus, in pleriſq. tamen hallucinatus non eſt. Quatuor quæ recenſet Agallochi genera hactenus videre mihi non licuit; ſed vnicum genus Indicū noui. Fieri poteſt vt reliqua genera legitimum Agallochum non ſint, ſed lignum aliquod odoratum.*

Agallochi legitimi vnicum genus inueniri.

BENE *etiam ſcribit Muſa exam. ſimpl. de Agallocho: in eo tamen fallitur, quòd eius plures ſiluas inueniri ſcribat. Nam raræ ſunt arbores.*

ÇETERVM *Agallochum dicitur Arabibus* Agalugen *&* Haud, *Guzarate & Decan incolis,* Vd, *quod vocabulum ex Arabico deſumptum videtur: in Malaca* Garro, *ſelectiſsimum autem* Calambac.

Agalugen, Haud, Vd.

Garro, Calambac.

ARBOR *eſt Oleæ inſtar, interdum maior, fructum aut florem videre non contigit, ob difficilem & periculoſam huius arboris diuturnam obſeruationem, frequenter iſtic graſſantibus Tigribus. Allati verò mihi ſunt è Malaca rami cum foliis. Ferunt autem recens diſſectum Agallochum*

Agallochi hiſtoria.

nulla odoris fragrantia gratum eſſe, nec niſi ſiccatum odoratum eſſe: imò eum odorem per vniuerſam ligni materiem non diffundi, ſed in ipſo arboris corde ſiue matrice coaceruari. Craſſus eſt enim cortex, & ligni materies odoris expers. Haud negauerim tamen, quin putreſcente cortice & ligno, oleoſus ille & pinguis humor fugiat, & ad matricem recedat, illamq́; odoratiorem faciat, ſed vt odor Agallocho concilietur, minimè putredine opus eſt. Multi enim ſunt adeò experti & dextri in Agallocho dignoſcendo, vt etiam recens ſectũ iudicare poßint, ſitne odoratũ futurũ, an nulla odoris iucunditate ſpiraturũ. Etenim in omni lignorum genere aliud alio præſtãtius eſt. Solent autẽ Malacæ incolæ Agallochum repurgare ante quàm negotiatoribus vendant.

Agallochi delectus.

PRÆFERTVR *verò multum nigricans, cinereis diſcurrentibus venis, ponderoſum, plurimo humore pingui prægnans**. *Probatio erit, ſi igne accenſum multum humoris exudet; non ſi in aquam coniectum, ſubſidat. Nam ſelectißimum quandoque innatat, nec ſubſidit. Guzarate & Decan incolæ præter ſupradictas notas, vt magna ſint fragmina requirunt, quemadmodũ maiores gemmas & Margaritas ceteris præferunt: perſuadent enim ſibi quo maiora ſunt fragmina, eò plus facultatis in ſe continere.*

* Ego totam Agallochi hiſtoriã apud Auicennã legi, ſed nuſquam eius mentionem feciſſe inuenio; ſaltem in noſtris exẽplaribus. Quare omnino dicẽdum eſt, Auctorem à noſtris diuerſa habuiſſe exẽplaria.

* Eiuſmodi ex India Vlyſiponem adfertur, ſed magno æſtimant. Fiunt interdum ex eo ſphęrulæ precariæ odoris iucunditate & pretij magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen ſunt eæ quæ ex Xylaloë vt vocant ſylueſtri, noſtro Auctori deſcripto, fiunt, tum ex alio ligni genere quod mirum in modum Agallochum ęmulatur, inodorum tamen eſt.

De Sandalo. CAP. XVII.

Sandalum.

QVONIAM *Sandalum vſibus humanis valde neceſſarium eſt, vtpote quod Cordis affectibus non parum conueniat, de eo diſſerere non alienum duxi.*

APPELLATVR *autem in Timor inſula omnibusq́;*

prouinciis

prouinciis Malacæ vicinus Chandama: *Arabes corrupto nomine* Sandal *vocarunt, quos imitati ſunt omnes in genere Mauritani, cuiuſcumque tandem illi ſint prouinciæ: in Canara, Decan, & Guzarate* Sercanda *dicitur.* Chandama. Sandal. Sercanda.

Porro *tria ſunt Sandali genera, Rubrum, Album, Pallidum quod Citrium officinæ vocant. Hæc autem omnia genera non naſcũtur vna in prouincia; ſed magna locorum eſt diſtantia. Siquidem Rubrum in Timor, vbi plurimum Album & Pallidum prouenit, non naſcitur: ſed in India intra Gangem fl. quem incolæ Ganga vocant, videlicet in Tanaſarim & maritimis quibuſdam Charamandel. Huius deſcriptionem non propono, quòd hactenus eam conſequi non licuerit. Illud autem certum eſt, omne Santalum rubrum ex iis quæ iam recitaui locis adferri. Rarus in hac prouincia eius vſus eſt, quod Indi dumtaxat eo aduerſus febres vtantur, reliquum in Luſitaniam & occidentales regiones defertur. Ex eo etiam interdum huius Prouinciæ incolæ ſua idola eorumq́; delubra fabricant: qua de re craſſiora ligna magis expetuntur, maioriq́; pretio redimuntur.* Sandali tria genera. Ganges fl. Idola ex Sandalo rubro.

Differunt *autem inter ſe Santalum rubrum & Braſilium lignum. vtrumque inodorum. Nam Santalum rubrum neque dulce eſt, neque inficit, quæ notæ in Braſilio manifeſtè deprehenduntur.* Sandali rubri & Braſilij differentia.

Ceterum *Santalum Album & Pallidum in India vltra Gangem naſcitur, plurimũ verò in Timor inſula quæ vndique portuoſa eſt. Præfertur autem quod ad portũ Mena inuenitur: eſt enim id haudquaquã lignoſum, ſed totum ferè cor. Ad portum Matomea eſt Santalũ etiam pallidum: ſed illud multum ligni, parum cordis habet: Lignum autem à corde ſegrego, quoniam in corde tota odoris gratia conſiſtit. Ad alium portum Camanaſe appellatum improbum Santalum naſcitur, vtpote quod plurimi ligni ſit, & nihil ferè cordis poßideat. Huiuſmodi eſt & illud quod ad portũ* Timor inſula portuoſa.

Seruiago nuncupatum inuenitur. Sunt autem mercatores in his diſcernendis adeò exercitati, vt conſpecto ligno, ſtatim indicare poßint, vnde ſit allatum.

INVENITVR etiam Santalum album & pallidum in Verbali, portu Iauæ, vehementer quidem odoratum, ſed quod breui ſeneſcat, debeatq́ post annum multo ligno ad-empto eius odor reuocari, qui in meditullio conſiſtit.

Santalum pallidum odoratum.

PRIMVM verò locum obtinet pallidum, quod odoratius eſt, ſed minori copia inuehitur. Etenim inter innumeros Santali truncos vix quinquageſimus quiſque pallidus eſt. Nuper tamen à mercatoribus intellexi qui diu in ea inſula verſati ſunt, plurimum Santalum pallidum locis apricis naſci, tantamq́ inter vtriuſq́ ſantali arbores eſſe affinitatem, vt pallidum à candido diſcerni non poßit, niſi fortè ab ipſis incolis, qui eas cæſas Mercatoribus vendunt.

Santali hiſtoria.

CETERVM Santalũ in nucis Iuglandis magnitudinem attollitur; foliis admodum virentibus, Lentiſci æmulis: flos ex cæruleo nigricãs: fructus Ceraſi magnitudine, primũ viridis, deinde niger, inſipidus & facilè decidens. Inodoram ferunt eſſe arborem, niſi detracto iam cortice exſiccatam.

Magnus Santali vſus apud Indos.

MAGNA Santali albi & Citrini quãtitas per vniuerſam Indiam abſumitur, quoniam omnes ferè eius incolæ, ſiue Mauritani, ſiue Gentiles, eo in mortariis lapideis contuſo & aqua macerato ſibi vniuerſum corpus inungunt, deinde ſiccari ſinunt, ad æſtus corporis tollendos & odoris conciliandi cauſa. Eſt enim hæc regio admodum calida, & incolæ plurimum odoribus delectantur.

Couchin & Goa Indiæ emporia.

ADVEHITVR autem vtrumq́ Santalum Luſitanorũ Liburnicis ex Malaca, & in Couchin & Goa maxima totius Indiæ emporia inuehitur: periit enim nunc Calecut amplißimum olim emporium. Inde ſcilicet ex Couchin & Goa potißimam partem exportant in Malauar, Canara, Bengala, Decan, & Guzarate: minima verò defertur

Ormuz,

Ormuz, Arabiam, & Luſitaniam. Imò vix in Luſitaniam legitimum Citrinum deferri puto, cùm multò pluris hîc ematur, quàm, in Luſitaniam delatum, vendi poßit. Santalum pallidum rariſs. in Luſitaniam exportatur.

ANTIQVIORES *Græci Santalorum non meminerunt, ſed Arabes dumtaxat. Quid verò ſibi velint* Machazari *&* Mahazari *vocabula, quibus pallidum Santalum nuncupari quidam volunt, prorſus ignoro (tametſi Monachi Commentatores in Meſuen diſtinct. 8. cap. 261.* Machazari *explicent odoriferi) niſi fortè* Machazari *ſignificet è Malaca petitum; aut* Mazafrani *legendum ſit, quod pallidum aut croceo colore infectum ſonat.* Machazari. Mazafrani.

CETERVM *in pallidi pænuria albi & rubri partes æquales præſcribendas non cenſeo, vt vult Sepulueda, ſed potius ſolùm candidum: magis enim cum pallido affine eſt album quàm rubrum.* Santali pallidi pænuriã candidum explet.

IN *exteras regiones delata Santali arbor etiam creſcit. Vidi enim in Andanager totius regni Decan vrbe primaria, vbi regiam ſuam habet Nizamoxa, attamen non erat odorata. Habet autem Nizamoxa iſtic hortos ampliſsimos omni peregrinarum arborum, etiam noſtratium genere excultiſsimos, quæ fructiferæ ſunt.* Andanager vrbs. Nizamoxæ horti.

SIGNIFICATVM *mihi erat in inſula D. Laurẽtij Santalum etiã inueniri, & ipſos Aethiopes incolas ſic aſſerere. Verùm poſtea Santalũ nõ eſſe intellexi, ſed ligni dumtaxat genus odoratum, cuiuſmodi hîc plurima inueniũtur.* Lignũ Santalo ſimile.

INVENITVR *& in Malauar odorati ligni genus Santalo albo perſimile, quo ſe in febribus indigenæ inungũt; lingua Malauarica* Sambarane *appellatum.* Sambarane lignum.

* Quantum ex hac Sandali deſcriptione colligere licet, valde erit dubitandum an legitimum Santalum pallidum habeamus, quandoquidem ſcribit vix in Luſitaniam deferri, quoniam eius pretium maius ſit apud ipſos Indos, quàm apud Luſitanos. Fieri igitur poterit vt aliquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Sandalo obtrudatur. Certè candidum noſtrum planè inodorum eſt: & rubrum, tametſi dulce, inficit tamen; quam notam noſter Auctor in Santalo rubro non requirit.

De Betre. CAP. XVIII.

FREQVENTISSIMO *in vſu eſt apud Indos Betre: ab inſtituto igitur alienum non erit, ſi hoc loco eius mentionem fecero.*

Betre. BETRE *maſticatum, amarum inuenitur: eam ob cauſam ei Arecã admiſcent, & calcis momentũ, ſicq́ præparatum ſuauiſſimi eſſe ſaporis affirmant. Mihi ſanè cùm primũ deguſtaui, propter amarorẽ ita diſplicuit, vt ab eo tempore ſemper abhorruerim, nec vnquam deguſtare potuerim.*

Betre cum aliis mixtura. SVNT *qui addant Lycium: potentiores verò & opulentiores Caphuram de Burneo, nonnulli lignum aloës & Moſchum aut Ambarum. Sic autem paratum adeò ſuauis eſt ſaporis, orisq́ halitum adeò commendat ſua fragrantia, vt perpetuò ferè illud maſticent opulentiores, tum etiam alij pro facultatum ratione, tametſi non deſint, qui Arecam cum Cardamomo aut Garyophyllis maſticẽt. In ſolitudinibus autem & remotioribus à mari locis carò venditur. Ideo fertur Nizamoxa ſingulis annis in id impendere trigeſies mille aureos Luſitanicos. Hæc ſunt eorum tragemata, hoc abeuntem donant: atque Rex ipſe interdum propria manu potentioribus elargitur, aliis verò per manus famuli ſui quẽ* Xarabdar *aut* Tambuldar *vocant. Sed quia Betre venas habet aut coſtas ſecundum folij longitudinem excurrẽtes, vngue pollicis (quem ea de cauſa in acutum præſecant, non, veluti nos, in rotundum) eas eximunt, deinde admiſto calcis momento (quæ ob exiguam quantitatẽ & materiam vnde conflata eſt, fit enim ex oſtreorum teſtis concrematis, nullum nocumentum adferre poteſt) & Areca contuſa aut confracta, folium Betre complicant, atque in os iniectum maſticant, priorem illum ſuccum expuentes (quod tamen nonnulli non faciunt) qui cruentus videtur, deinde alia atq́ alia folia ſimili modo præparata ſubſequenter ſumunt. Solent aliquem dimiſſuri, aut ipſi ab adſtantibus diſcedentes*

Xarabdar. Tambuldar.

his foliis

his foliis præparatis plena burſula ſericea abeuntem honorare. Nemo autem diſcedere ſuſtinet, donec Betre ſit donatus; id enim dimiſſionis eſt indicium. Betre vſus.

CETERVM opulentiores aliquos adituri, hoc Betre maſticare pro more habẽt, vt odore os commendent. Siquidem apud eos ſummæ inciuilitatis eſt odoratum non habere anhelitum: ita vt ſi tenuioris fortunæ aliquẽ cum potentiori fabulari neceſſe ſit, manu ori oppoſita id faciet, ne teter aliquis odor alterius nares feriat. Sic etiam mulieres viris congreſſuræ, Betre maſticant ante quàm colloquantur, exiſtimantq; ad laſciuiam ſummum eſſe illectamentum.

OMNES huius regionis incolæ id, ſumpto cibo, mandere ſolent, alioqui cibos nauſeam quodammodo mouere aiunt: & maſticare aſſuetis, oris halitum tetrum olere, ſi quando abſtineant.

SOLENT ab eius vſu per aliquot dies abſtinere, quibus obierunt ſanguine iuncti, & in quibuſdam ieiuniis. Ab huius etiam eſu abſtinẽt, & humi ſe abiiciunt Arabes & Moalis, hoc eſt, Ali ſectatores dicti, decem diebus quibus ieiunant. fabulantur autem iſti Ali ſectatores, ſiti ſe morituros concluſos in quadã arce; multasq; præterea fabulas addunt. Quando Betre eſu abſtinent. Moalis ridicula perſuaſio.

NASCITVR Betre in omnibus Indiæ regionibus maritimis Luſitanis cognitis: nam in continenti non reperitur, niſi è maritimis allatum. Verum quidem eſt in Dultabado, vrbe opulenta in Decan, & Biſnagua inueniri, ſed minori certè quantitate, quàm vt ad Perſas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormuz diſtat, inuenire haud erit facile. Nam neque regionem frigidam amat, vt eſt China, neque ſolibus nimium aduſtam, vt Moſambique & Sofala. Betre natales.

IN Malauar vocatur Betre, in Decan, Guzarate, & Canam Pam, in Malaio Siri. Hallucinantur qui Betre folium Indum eſſe putant: in quo errore etiam verſatus ſum, Betre, Pam, Siri. Betre non eſſe folium Indum.

 cùm pri-

cùm primum in Indiam appuli. Sed ſententiam mutare coactus ſum poſtea, à Nizamoxa, *quem* Nizamaluquo *vocant, euocatus: cui medicamentum roborando ſtomacho iuſſus componere, ea ſimplicia quæ medicamentum ingrederentur enumeraui, addens, id foliū quod maſticaret,* Folium Indum *eſſe. Ad quam vocem, riſit ille (ſiquidem hoc vocabulum intelligebat) & Auicennam mihi oſtendit Arabica lingua conſcriptum, qui diuerſis capitibus de* Folio *&* Betre *agebat. Ducēteſimo enim quinquageſimo nono capi-*

Cadegi Indi. *te, lib. 2. de Folio Indo,* Cadegi Indi *illi nuncupato ſcribit, & ſeptingenteſimo ſeptimo capite lib. 2. de Betre, quod ille* Tembul *vocat corrupto, vt mihi videtur, aliquantulum*

Tambul. *vocabulo, quod ab omnibus* Tambul, *non* Tembul *dicatur. Huc adde, quod ſi quem Arabem aut Aethiopem percontetis, qui vocetur Betre, ſtatim* Tambul *dicet.*

AVICENNA *lib. 2. cap. 709. gingiuas confirmare eſt auctor, in quem etiam vſum ſemper ab Indis maſticatur; & paulò pòſt ſubiicit, ſtomachum roborare; ob quam facultatē etiam ab Indis expetitur. Quod autem frigidam illi facultatem tribuat in primo gradu, & exſiccantem in ſecundo: putauerim exemplar vitioſum eſſe, aut (quod eruditi Arabes arbitrantur) Auicennæ, in temperamenti deſcriptione, impoſitū eſſe, fit enim plerumque vt vulgus erret in temperamēti dignotione, vtpote cui Piper, Cardamomum,*

Betre temperamētum. *Cepa ſint frigida. Calidum autem & ſiccum eſſe Betre ad finem ſecundi exceſſus, ipſe expertus ſum, & ſic ex ſapore & odore coniicio.*

Betre hiſtoria. EST *autem Betre folium ſimile ferè Mali medicæ folio, oblongius tamē & per extremum arctius, venas, ſiue coſtas, vt diximus, per longitudinē excurrentes habens. Optimum cenſetur bene maturum, colore fulueſcente, tametſi nonnullæ mulieres præferāt quod immaturum eſt, quippe quod maiorem ſonum edat in ore dum maſticatur. Corrumpitur, ſi*

tur, ſi recens à planta collectum diutius manibus tractetur.

FERT *Betre in Maluccis fructum quendam cõtortum, Lacerti caudæ ſimilem,* * *quem iſtic edunt, quod bene illis ſapiat. Fuit id ſemen delatum Malacam, atque deguſtatum optimi ſaporis inuentum eſt.* Betre fructus.

SERITVR *autẽ vitis modo, adduntur q; ſtipites & pedamẽta per quæ repẽs ſe ſuſtineat noſtratis Hederæ modo. Quidã maioris quæſtus gratia Piperis aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula conficiunt. Multam verò curã, & aſſiduam rigationẽ deſiderat.*

*Betre ſiue Betle meminit etiam Aloiſ. Cadamuſt. cap. 75. Viri, inquit, & feminæ incedunt per vrbem Calecut eſitantes folium quoddam, cui nomen eſt Betle. Hoc igitur inficit ora & dentes colore ſubrufo: hoc more abſtinent tantùm obſcuro loco nati. Vbi verò ob funera pullam induunt veſtem, in ſpeciem mæſtitiæ, temperant à folio huiuſmodi, vt & dentes præ ſe ferant mærorem, & ſubrufo colori ſuccedit nigricans.

LVDOVICVS item Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. Rex Calecut quandoque adductus ſuperſtitione, ad annũ ab re venerea abſtinet, & item animo deſtinat veſci nolle Betolis. Hæc ſunt folia quæ Aſſyrij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſſimas, &c.

*Fructum huic ferè ſimilem, quem noſter Auctor ſuo Betre tribuit, communicauit mihi Raſçius noſter. Eſt verè is duorum digitorum tranſuerſorum longitudine, quinque teretibus filiculis conſtans mutuo implicatis & contortis funiculi modo, guſtu aromatico & odoro, pediculo oblongo.

Quotquot Peruanam hiſtoriam ſcripſerunt, referunt earum regionum incolas admodum delectari quarundam radicum, ramuſculorum, aut herbarum geſtatione in ore, vt Orientales ſuo Betre delectantur: præſertim verò familiarem eſſe (Petri Ciecæ teſtimonio) quandam herbam Coca illis dictam, quam à ſummo mane ad noctem vſque perpetuò in ore retinent, tametſi neque eam mandant, neque deglutiant. Percontati cur eam aſſiduè in ore habeant, reſpondent eius vſu neque famem aut ſitim ſibi moleſtam, & vires roburque ſibi confirmari.

Eſt autem hæc pumila arbor, folio (quod Coca vocant) Myrti, vel, vt alij volunt, Rhois coriariorum, Sumac vulgus Medicorum appellat: Eius arbuſculæ folia ſole deſiccata oblongis anguſtiſque caniſtris circiter ſelibram continentibus reponuntur in vſum quotidianum.

Seritur hæc arbuſcula magna cura pleriſque locis in conuallibus montium, quos Incolæ Andes dicunt, à Ciuitate Guamanga, vſque ad eam quæ ab argento, Plata Hiſpanis, nomen mutuata eſt.

Cæterum tantò in pretio apud eos eſt hæc Coca, vt illam auro, argento, paniq; præferant, & anno Domini, M. D. XLVIII. & aliquot

aliquot ſubſequentibus, ſingularum hæreditatum, in quibus ſeritur, preтia, alia octoginta, alia ſexaginta, alia quadraginta, alia viginti ducatorum milibus, ſingulis annis æſtimata ſint. Poſtea verò adeò eius culturæ ſtuduerunt, vt nunc vilior ſit, numquam tamē deſinet ſummo in pretio eſſe: imo plerique iam in Hiſpaniis viuunt, qui ſolius Coca mercimonio ditiſſimi euaſere.

De Folio. CAP. XIX.

FOLIVM *Indum à Betre differre, diuerſisq́ capitibus ab Auicenna deſcribi, ſuperiori capite ſatis declarauimus: qua de re ſuperuacaneum duco eadem hîc repetere.*

Tamalapatra.

APPELLANT *autem Indi Folium* Tamalapatra, *quam vocem Græci & Latini imitantes corruptè Malabatrum nuncuparunt. Arabes* Cadegi indi, *id eſt, Folium Indum dicunt: ſiquidem interpres Auicennam verbum verbo reddidit. Itaque non dicitur Folium per excellentiam, ſed quoniam Auicenna lib. 2. cap. 259. ita vocauit. Nam quod Actuarius Mauritanos id* Tembul *appellare ſcribit, in eo fallitur, vt alij plerique.*

Malabatrũ. Cadegi Indi.

Folij hiſtoria.

EST *verò Folium Indum* Mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum, colore viridi, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facilè dignoſcitur) odoratum, Garyophyllos quodammodo redolens, non tam vehementis odoris vt Nardus aut Macis: neque tam ſubtilis aut acuti vt eſt Canella.*

Dioſcoridis & Plinij lapſus.

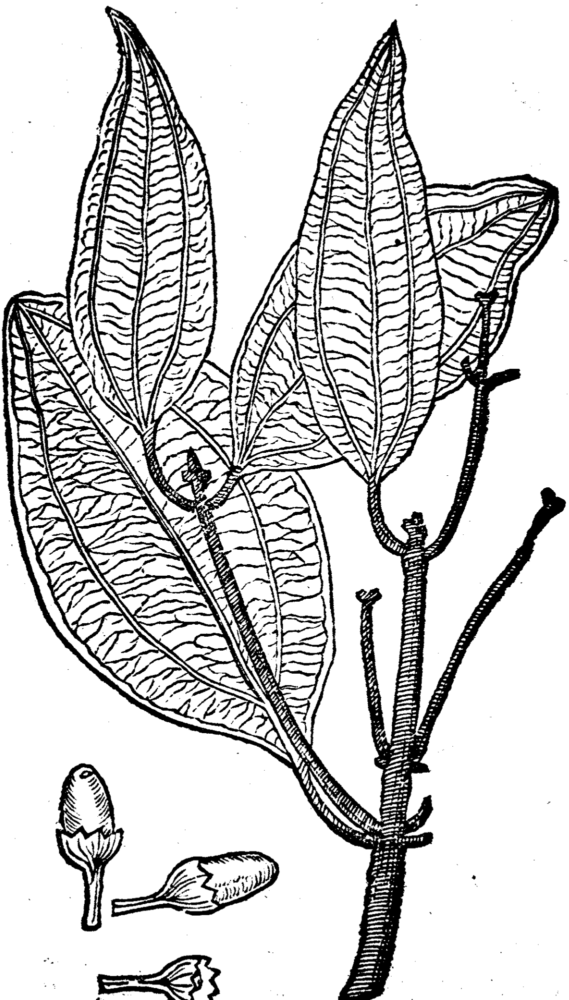
AT *nō aquis innatat hoc Folium lentis paluſtris modo, vt ſcripſit Dioſc. lib. 1. cap. 11. & hunc ſecutus Plinius lib. 12. cap. 26. quibus impoſitum eſt in huius deſcriptione. Sed naſcitur in procera arbore procul ab aquis, cum multis aliis locis, tum in Cambaya. Et ſi ab aliquo Pharmacopola (quem ipſi* Gandis *vocant)* Tamalapatra *petieris, ſtatim te intelliget, quoniam vernacula eſt eorum lingua.*

Gandis.

NON *ſunt verò hæc folia tam validi odoris atque Spica Nardi, ſed ſuauioris; neque eo modo colliguntur vt Dioſcorides lib. 1. cap. 11. perhibet; ſed collecta in faſciculos colligantur, atque ita veneunt. Dilutiori viridi colore nitent,*

non ex

TAMALAPATRA CVM SVO RAMVSCVLO.

non ex

non ex candido nigricant, et præferuntur integra, quòd facultas iſtis melius conſeruari credatur. Odore nequaquam caput feriunt, vt reliqua odorata.

AVCTOR *eſt Plinius lib. 12. cap. 26 arborem eſſe in Syria folio conuoluto, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertiliorem tamẽ eius eſſe Aegyptum. Laudatius tamen ex India venire: in paludibus ibi gigni lentis modo, odoratius croco, ſalis guſtu, minus probari candidum, ſaporem eius Nardo ſimilem eſſe debere, & cuius odor in vino ſufferuefacti antecedat alios, &c.*

Malabatrũ neque in Syria, neque in Ægypto naſcitur.

AN *in Syria & Aegypto naſcatur ignoro. Perquiſiui tamen à Medicis Memphiticis, Damaſcenis, & Alepitinis: ſed omnes vno ore negarunt aut in Syria aut in Aegypto gigni. At illud ſcio, neque tam validi odoris eſſe vt Crocus eſt, neque Nardi eſſe ſapore. Quod verò huius in vino ſufferuefacti odorem alios antecedere ſcribit, ea tempeſtate verum id eſſe potuit, cùm ignota adhuc eſſent Benjui de Boninas, Ambarum, Moſchus, Calambac (quod Agallochum præſtantiſsimum eſt) aromata odoratiſsima.*

Sabeſefram vulg. exemp.

SCRIBIT *Auicenna lib. 2. cap. 259. iiſdem facultatibus præditum eſſe cum Nardo, foliaq; eſſe* Saiſifram, ** in paludibus generari, lentis paluſtris modo aquis innatare ſine radice, nonnulloſq; putaſſe foliis Nymphææ * eſſe ſimile, eiuſq; oleum Laſerpitij facultatem habere et olei crocini, valentiuſq; eſſe.*

Græci Malabatri hiſtoriã ignorarunt.

SED *cùm certum ſit, Arabes in hoc medicamento Græcos per omnia ſecutos eſſe, & abundè ſatis Græcorum opinionem falſam eſſe demonſtrauerimus, plura in medium eſſe proferenda non duximus. In hoc autem omnes conueniunt, vrinam ciere, oris halitum commendare, veſtes ab eroſione tueri, eaſdemq; cum Nardo vires ſortiri.*

SVNT *ex recentioribus nonnulli, qui Malabatrum ſibi ignotum eſſe ſcribant. Illi mea ſententia cordatè loquuntur. At*

tur. At ij falli videntur, qui foliū Garyophyllorum eſſe aſſerunt, quandoquidem regio vbi Garyophylli naſcūtur, biennij ferè itinere abeſt ab ea in qua Malabatrum prouenit.

Folium Indum Garyophyllorum folium non eſt.

SCRIBIT *Franciſcanus quidam in Aethiopia gigni, ſibique datum eſſe cum inſcriptione foliorum Canellæ. Sed valde hallucinatur. Nam in Aethiopia nulla eſt Canellæ arbor, neque Folium ſimiliter. Fieri autem poteſt, vt ad eum miſſa ſint Canellæ folia cum ipſa Canella: ea enim non multum à Folio differunt Indo, niſi quod Canellæ folium anguſtius & minus acutum eſt, tribusq́; illis coſtis ſiue neruis caret, quos Folium Indum habere diximus.*

Folium in Æthiopia nō naſcitur.

Canellæ folium.

NON *opus erat* ἀντιβαλλομένῳ, *ſi diligentiores eſſent Pharmacopolæ & medici Luſitani: ſiquidem tanta eius copia hinc exportari poterat, quæ vniuerſæ Europæ ſufficeret. Eius autem penuria, Canellæ foliis vtantur, ſi ea nanciſcentur: ſin minus, Spica Nardi, non autem Maci, vt voluerunt nonnulli. Iubet etiam Auicenna, lib.2.cap.259. interprete Bellunenſi*, Thaliſafar* *ſubſtitui, ſed quid ſibi velit Thaliſafar, planè ignoro.*

Folij ſuccedaneum.

Thaliſafar.

*Folium Indum quale hîc Auctor deſcribit, ad nos etiamnum adfertur, ipſis tenuioribus ramis interdum adhuc inhærēs, & integrum, quale nos hic expreſſimus: guſtu laurini ferè folij. Longè verò illud differt à Garyophyllorum folio, quod poſtea deſcribetur: ipſorum etiam tenuiorum ramuſculorū cortex aromaticum quiddam ſapit. Huius hiſtoriam cum Betre confundit Amatus enarratione XI. & LXVIII. Cap. de Malabathro, & Malabathrino.

CETERVM cùm nunc ſub prælo eſſet noſtra hæc Epitome, accepi ab Ampliſſimo viro Domino Iacobo Antonio Cortuſo fructum quendam exiguum glandis forma cum hac inſcriptione, *Fructus Canellæ ex quorundam ſententia: ex aliorum verò ſententia Tembul conuoluoli in India.* Eum, quoniam intellexeram interdum vnà cum folio Indo vulgari ad nos adferri, atque id legitimum eſſe folium ex Garçiæ noſtri deſcriptione coniiciam, (quandoquidem Tembul fructus longè ſit diuerſus, vt ex Betre deſcriptione colligere licet) adpingendum hîc curaui ea magnitudine qua ad me miſſus eſt.

*Legit hîc noſter Auctor foliis Golfam ſimile, quod ego Nymphææ reddidi, ſiquidē aliam interpretationem habere non potui. At noſtra exemplaria nuſquam Golfam meminerunt, ſed *Nereidem Indæ*, id eſt Nardi Indicæ: quod ſatis euidens eſt argumentū Auicennæ interpretem in plurimis lapſum eſſe, aut alium inueniri Auicennam Arabicū.

Golfam.

*Ego pes

*Ego per Thaliſafar Auicennam intelligere puto, id quod lib. 2. cap.694. Taliſſar deſcribit, quodque noſter hic Auctor Macerem Græcorum ſignificare ſequenti capite dicet.

De Maci. CAP. XX.

NON *dubium eſt, quin Macis, de quo nunc acturi ſumus, plurimum à Macere Græcorum diſcrepet, ſi vtriuſque deſcriptionem & facultates conſideremus. Cùm igitur recentiorum quidam *ſatis manifeſtè id demonſtrarint, non opus eſſe exiſtimaui eorum argumenta hìc recenſere. Sed ſatis facturum me eſſe putaui, ſi Macis & Myriſticæ nucis hiſtoriam hìc breuiter contexerem, quandoquidem Græcorum Macerem hoc tempore ignorari puto.*

Nucis myriſticæ hiſtoria. EST *igitur arbor quæ Myriſticam nucem & Macim profert, Pyri magnitudine, foliis eiuſdem, ſed breuioribus & ſubrotundis; ſiue, vt verius dicam, arbor eſt Perſicæ malo haud abſimilis, breuioribus tamē foliis. Fructum fert denſo operimento munitum, quod per maturitatem dehiſcit, atq; tenuiorem corticem ſiue membranam, quæ nucem cum ſuo putamine ambit, oſtendit. Tenuis illa membrana Macis eſt. De externo illo operimento ſiue puluinato calice nullā mentionem facimus, tametſi hìc ſaccharo condiatur, *& plurimum commendetur (cùm ſit odoratus & grati ſaporis) in morbis cerebri, vteri & neruorum. Maturo fructu, & dehiſcente, vt dixi, primo illo operimento calicū echinatorum, qui caſtaneas amplectuntur, modo: Macis Cocci modo rubeſcens conſpicitur, pulcherrimo aſpectu, bene onuſtis præſertim arboribus. Exſiccata nuce, dehiſcit etiam Macis, & flacceſcente rubore, aureum quodammodo colorem adquirit. Eius pretium triplo maius quàm Nucis myriſticæ.*

Nucis myriſticę natales. NASCITVR *autem hæc arbor in inſula Banda. Inueniri etiam tradunt in Maluccis, ſed non eſt fructifera, quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit.*

Nux myriſtica veteribus ignota. FVIT *autem hæc Nux cum ſuo Maci veteribus Græcis incognita, quemadmodū Auenrois * etiam teſtatur, qui hoc*

medica-

medicamentum ex eorum numero recenſet, quæ Græcis incognita fuerunt: quamuis Serapio lib. ſimpl. cap. 2. in huius medicamenti deſcriptione, Græcorum auctoritate nitatur.

HVIVS *meminit Auicenna lib. 2. cap. 456. Nam quam ſub nomine Taliſiſar lib. 2. cap. 694. deſcribit, Græcorum macer eſt.* Taliſiſar.

EOS *qui noſtram Myriſticam nucem Chryſobalanum Galeni eſſe volunt, ſatis conuincunt cum forma, tum color & temperamentum.* Chryſobalanus Galeni.

CETERVM *hæc nux ab incolis eius regionis vbi naſcitur,* Palla, *Macis verò* Bunapalla *vocatur: in Decan nux ipſa* japatri, *Macis verò* jaifol. *Auicenna lib. 2. cap. 503. lingua Arabica nucem vocari ſcribit* jauſiband, *id eſt, Nux Bandenſis, Macim verò* Beſbaſe, *cuius nominis deriuationem numquam ſcire potui.* Palla, Bunapalla, Iapatri. Iaifol. Iauſiband. Beſbaſe.

HÆC *ſunt vera & legitima nomina Arabica, tametſi plerique Mauritani & Arabes & Turci aliis nominibus vtantur, quæ temporum iniuria deprauata ſunt, vt etiam in Serapione pleraque inueniuntur.*

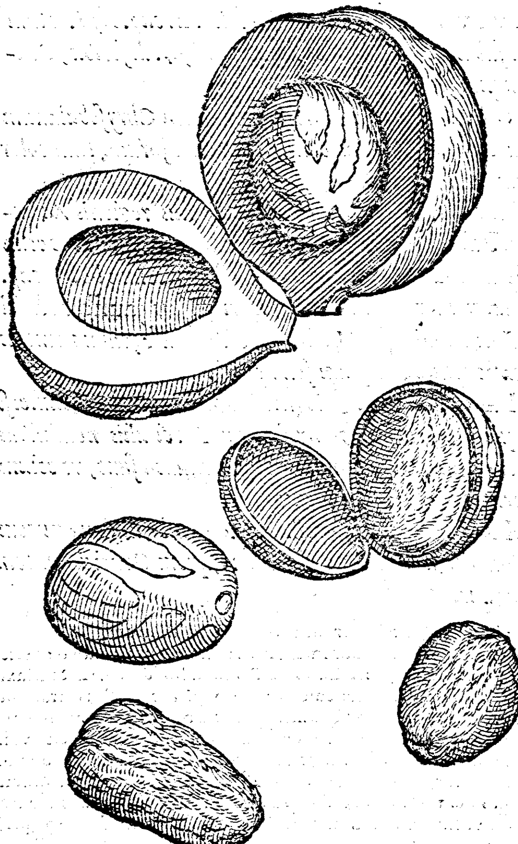
MACIS *autem appellatur ea membrana quæ nucem amplectitur, à Maceris ſimilitudine, quem Græci rubentem depingunt.* Macis à Macere nomen ſumpſit.

Ex Maci fit oleum in neruorum morbis vtiliſſimum.

*Conſule Matthioli Commentarios in lib. 1. Dioſcoridis de materia medica, cap. de Macere. Ludouic. Roman. lib. 6. cap. 24. & Maximilian. Trãſil. de Moluccis inſulis Nucis Myriſticæ hiſtoriã tradunt.

*Aduehuntur etiam ad nos integrę nuces myriſticæ ſaccharo conditæ, quarum ſummum operimentum craſſum & denſum eſt, vt in iuglandibus, mox ſequitur Macis ligneum putamen ambiẽs, quo nux ipſa includitur, rotunda ferè: tametſi interdum inueniatur oblongum quoddam genus, mas vulgo appellatum, & mulieribus alia nuce longè vtilius æſtimatum. Nos & nucem integram ſummo operimento per medium ſecto, vt ligneum putamen ſuo maci inuolutum oſtendat, & nucem putamine fracto, oblongamque illam ſeu marem eadem tabella exprimi curauimus.

* Aut alia habet noſter hic Auctor Auenrois exemplaria, aut noſtra mendoſa ſunt. Nam ſecundum noſtra exemplaria Auenrois 5. Collig. cap. 42. ſuam ſententiam Galeni auctoritate ſtabilit.

De Garyophyllis. CAP. XXI.

NVSQVAM *Dioſcoridem, aut Galenum Garyophyllorum mentionem feciſſe inuenio: tametſi Serapio ex Galeni auctoritate de Garyophyllis tradiderit. Quamobrem crediderim aut Galeni librum in quo de Garyophyllis diſſeruit, periiſſe (nam liber de Dinamidiis falſo Galeno adſcribitur) aut Pauli potius quàm Galeni teſtimonio de his Serapionem ſcripſiſſe.* Garyophyllon Dioſc. & Gal. ignotum.

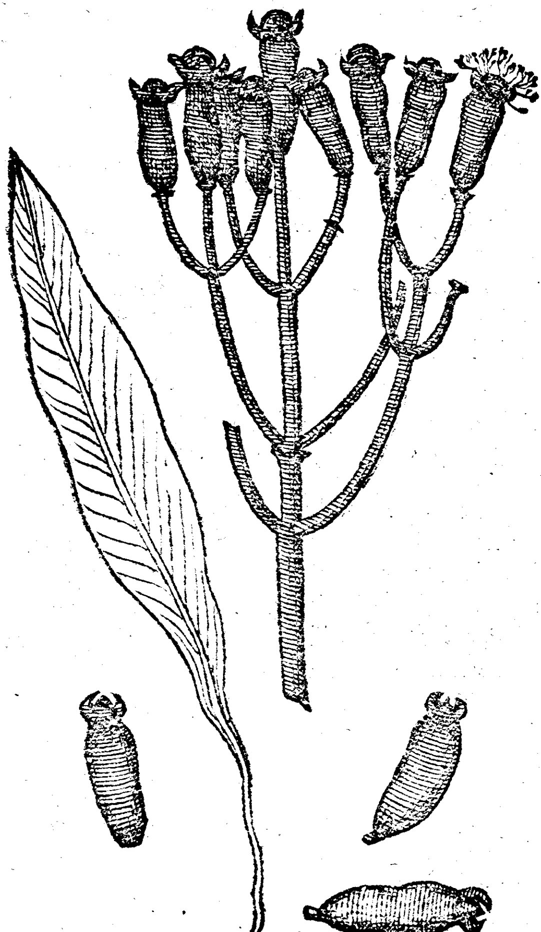
GARYOPHYLLI *meminit Plin. lib. 12. cap. 7. in hanc ſententiam: Eſt, inquit, etiamnum in India Piperis grani ſimile, quod vocãt Garyophyllon, grãdius fragiliusq́ȝ.*

CETERVM *Caryophyllum, ſiue Garyophyllon vocatur Arabibus, Perſis, Turcis, & pleriſque omnibus ferè Indis* Calafur: *in Maluccis verò, vbi ſolum gignitur, tum etiam in his regionibus dicitur* Chanque. *Nomina autem quæ in Pandectario ſunt* Armufel, & Carrumfel, *aut imperitia librarij Arabici corrupta ſunt, aut ætatis vitio. Sed de nominibus minimè eſt altercãdum, quandoquidem res ipſa omnibus perſpicua eſt.* Calafur. Chanque. Armufel. Carrumfel.

NASCITVR, *vt dixi, dumtaxat Garyophyllon in Maluccis inſulis, quæ ſunt quinque numero (quarum primaria eſt Giloulo) nec procul nimium à mari, nec etiã locis mari nimis vicinis. Naſcitur etiam in Zeilan, nonnullisq́ȝ aliis locis, ſed nullibi fructifera eſt arbor, quàm in Maluccis.* Garyophylli natales. Maluccæ inſulæ. Garyophyllon in Maluccis dumtaxat fructiferum.

PORRO *arbor eſt Lauri forma & magnitudine, foliis etiam laurinis, ſed anguſtioribus, multis prædita ramis, copioſo flore, primum cãdido, deinde vireſcente, poſtremum rufeſcente, qui induratus, eſt Garyophyllum ipſum*, clauum vocant, quòd capitatus ſit in modum claui, exertis in aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus. Prouenit in extremis ramulis Myrti modo. Eſt autem flos hic viridis (vt à fide dignis viris accepi) adeò odoratus, vt reliquos flores odoris ſuauitate ſuperet. Cultores flagellant* Garyophylli hiſtoria.

GARYOPHYLLI CVM SVO FOLIO ET FRVCTV.

altiores ramos arboris, emundato prius circa arborem ſolo; ſiquidem nullum genus graminis ſub hac arbore naſcitur, omnem ſuccum ſiue humorem ad ſe attrahente arbore. Decuſſi Garyophylli biduum aut triduum ſiccantur, deinde aſſeruātur, & Malacam aliasq; prouincias mittuntur. Ii Garyophylli qui in arbore hærent, craſsiores fiunt, neq. ab aliis niſi vetuſtate differunt, tametſi falſo exiſtimarit Auicenna lib.2.cap.318. craſsiorem hunc marem eſſe. Magni prouentus augurium eſt, ſi arbor plures flores produxerit quàm folia: idcirco non debent nimium flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio ſteriliores efficit. Pediculi oblongi è quibus dependent flores, vulgo Fuſti vocantur. Folia tanta odoris ſuauitate non fragrant, vt ipſum Garyophyllum: ſed neque ipſi rami odori ſunt, niſi aliquantulū ſiccati. Fuſti.

NASCITVR autem ipſa arbor ſponte ex Garyophyllis decidentibus. Nam cùm nunquam huic deſit pluuia quæ fructui alimentum præbeat, qui in terram decidit, enaſcuntur arbuſculæ quæ intra octennium quidem adoleſcunt, in annum verò centeſimum perdurant, quemadmodum ipſi incolæ teſtantur. Garyophylli arbor non colitur.

COLLECTIO Garyophylli fit à decimo quinto Septembris vſq. in Ianuarium & Februarium, non manu, vt nonnulli volunt, ſed violenta flagellatione, vt iam dixi. Garyophyllegium.

FALSA eſt eorum opinio, qui Garyophylli arborem cum Moſchatæ nucis arbore eandē eſſe putant. Nam Nux folia ferè rotunda habet, Pyri foliis ſimilia. Garyophyllum verò, folio eſt Lauri*. Præterea Garyophyllum defertur in Bandam inſulā procul inde diſsitam, quæ Nucem profert.

SCRIBIT Auicenna libr. 2. cap. 318. gummi Garyophyllorum ſimili facultate præditum eſſe cum Terebinthina reſina. Hanc ob cauſam percontatus ſum ab iis qui ex Maluccis Garyophyllum aduehunt, ſed negant ſe huiuſmodi gummi vidiſſe ✱. Non negauerim tamen omnes ferè Garyophyllorū Gummi.

arbores gummiferas eſſe, præſertim ſi vulnerentur. Sed hactenus nemo, quod ſciam, expertus eſt.

Garyophylli olim apud Maluccanos neglecti.

NVLLIVS autem pretij fuiſſe Garyophyllos intelligo apud Maluccanos, donec eò delati nauibus Chinenſes, inde magnam eorum copiam in ſuam regionem exportarunt, & inde in Indiam, Perſiam, & Arabiam. Conſeruari autem in ſua bonitate audio Garyophyllos, ſi marina aqua inſpergantur, alioqui teredinem ſentire.

Garyophyllorum vſus.

MVLTIPLICIS vſus ſunt Garyophylli tum ad obſonia, tum ad medicamenta: magis tamen expetuntur in

Garyophylli conditi.

Iaua craſſiores illi & annotini Garyophylli: à nobis verò tenuiores, qui adhuc virides aceto & ſale apud Maluccanos condiuntur, ſed his teneriores ſaccharo aſſeruantur, hi mirum

Aqua ſtillaticia è Garyophyl.

in modum palato grati ſunt. Luſitanicæ mulieres quæ iſtic habitant, è Garyophyllis viridibus aquam ſtillaticiam organis eliciunt mira odoris ſuauitate fragrãtem, & cordis affectibus vtilem. Nonnulli ſudores mouent iis qui lue venerea diuexantur, Garyophyllis, nuce moſchata, maci, pipere longo & nigro. Alij Garyophyllorum puluerem capiti admouent aduerſus capitis dolores à frigida cauſa prouenientes. Mulieres Indicæ tum etiam Luſitanicæ eos mandunt commendandi halitus gratia.

Garyophyllati flores.

NASCVNTVR flores, qui à Garyophyllorum odore Garyophyllati nuncupantur, etiam in Chinarum regione, ſed nequaquam odoris ſuauitate ita commendati, vt qui apud nos aſſeruantur.

Fructus Garyophyllos olens.

EST etiam in inſula cui D. Laurentio nomen, fructus quidam Auellanæ magnitudine cum ſuo putamine, aut eo amplior, qui Garyophyllos redolet, ſed incõperti adhuc vſus.

* Imò Garyophyllum ipſum nihil aliud eſt, quàm rudimentum fructus, quemadmodum in malis, pyris Punicis atque pleriſque aliis videre eſt. Nam flos ipſe, qui quaternis foliolis conſtat, huic fructus rudimento inſidet, multis fibris plenus, veluti Myrti flos ferè. Garyophyllum etiam deſcribunt Ludouicus Roman. lib. 6. cap. 25. & Maximilian. Tranſſ. de Maluccis inſulis. At quem M. Paulus Vene-

ius Venetus lib. 2. cap. 38. exhibet, planè alia eſt planta.

* Huius folium Laurino eſt anguſtius, Salicis aut Perſicæ mali folio ſimillimum, oblongiori tamen pediculo. Huiuſmodi aliquando vidimus vnà cum Garyophyllorum ramulis muria cõditis. Eos cum folio & fructu exprimi curauimus.

*Inter Garyophyllos qui Antuerpiam adferuntur, inuenitur interdum gummi ex atro ruſeſcẽs, odorum ſanè, & quod prunis iniectum Garyophyllorum odorem refert. Id fortè erit gummi illud ab Auicenna commemoratum, quod tamen affirmare non auſim, cùm eius vires nondum ſint exploratæ.

De Pipere.* CAP. XXII.

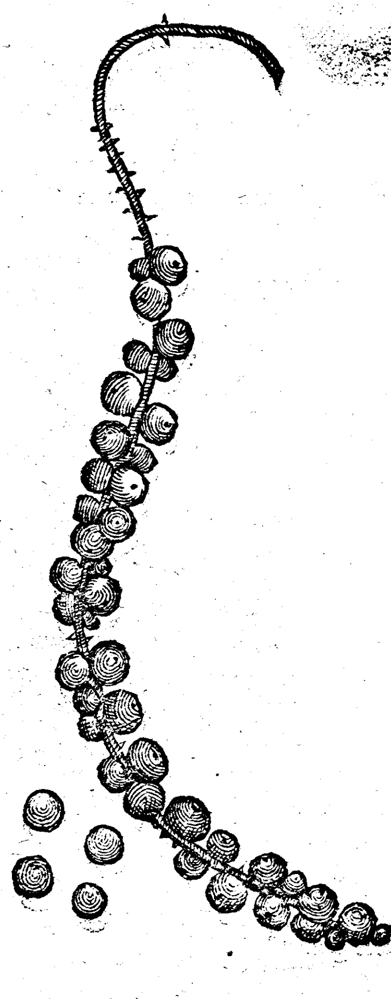
MAXIMA *Piperis quantitas prouenit in Malauar, tota eo maritima regione quæ à Promontorio Comorim ad Cananor vſque pertingit. Naſcitur etiam in Malacæ maritimis, ſed bonitate ſuperiori cedens, & magna ex parte inane. Prouenit ſimiliter & in Inſulis Iauæ vicinis, & Sunda, & Cuda, aliiſq; locis. Sed id totum in Chinarum regionem deportatur, & loco natali conſumitur, præter id quod in Pegu & Martaban exportatur. Potiſsima etiã eius pars quod in Malauar gignitur, in vſum incolarum cedit, tametſi regio admodum ampla non ſit, nonnihil etiam à maritimis eius regionis populis abſumitur. Pars eius defertur in Balagate bubulis coriis. Et magna copia (tametſi regio mandato ſit vetitum) à Mauritanis per mare Erythræum exportatur, id ſuffurantibus ipſis incolis.* Piperis natales.

EÆ *ſunt regiones quæ Piper gignunt, quamquam & inuenitur ſupra Cananor, quà Septentrionem ſpectat: ſed adeò exigua quantitate, vt ipſis incolis non ſufficiat, & externo importato opus habeat. Etenim non gaudet hæc planta locis deſertis & mediterraneis. Quàm verò procul à Caucaſo monte diſsitæ ſint hæ regiones, ex topographicis chartis ſatis patet.* Piper iuxta Caucaſum non naſci.

NOMEN *eſt Malauarica lingua* Molanga, *Malacitana verò* Lada, *Arabibus medicis tum vulgo* Filfil; *tametſi Auicenna libr. 2. cap. 557. & 558. ſecundum Bellunenſis tralationem* Fulful, *& Piper longum* Darfulful Molanga. Lada. Filfil. Fulful. Darfulful.

 appellet,

PIPERIS VVA AD VIVVM EXPRESSA.

appellet, & Fulfel, *quem ſecutus eſt Serapio, lib. ſimp. cap. 367. vterque Arabs. In GuZarate & Decan* Meriche, *& in Bengala* Morois : *longum verò, quod ſolummodo iſtic prouenit,* Pimpilim. Meriche. Morois. Pimpilim.

MIRVM *nõ eſt, ſi Theophraſtus, lib. 9. cap. 22. Dioſc. lib. 2. cap. 153. & hos ſecutus in pleriſque Plinius, lib. 12. cap. 7. Piperis plantæ formam ac notas ignorauerint, & indigenam in ea deſcribenda fidem ſecuti ſint, ob regionum diſtantiam. Quod verò Arabes in eodem errore verſati ſint, & nonnulli etiam ex recentioribus, illud mirum.*

SERITVR *autem Piperis planta ad radices alterius arboris (magna certè ex parte iuxta* Faufel *arborem aut Palmam plantatam vidi) ad cuius vſque faſtigium ſeſe cõuoluendo ſcandere ſolet: foliis raris, mali Aßyrij effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu calidis aliquantulum, & folium Betre ſiue Betle, cuius antè memini, ſapiẽtibus. Fructus vuarum modo racematim cohæret, minores tamen ſunt Piperis racemi, & ipſe fructus minor, ſemperq; virens, donec ſiccetur, & plenam maturitatem conſequatur, quæ incidit circiter mediũ Ianuarium. Radix puſilla, non Coſto ſimilis, vt voluit Dioſcorides, lib. 2. cap. 150. quandoquidem Coſtus radix non eſt, ſed lignum, vt peculiari capite dicemus.* Piperis hiſtoria. Dioſcoridis lapſus.

INTER *verò eam plantam quæ Piper nigrum fert, & eam quæ candidum, tam exigua eſt differentia, vt à nemine quàm ab incolis dignoſci poßint: quemadmodum vitem quæ vuam fert nigram ab ea quæ candidam fert non dignoſcimus, niſi cùm vuas habent, & eas quidem maturas.* Exigua inter plantam Piperis nigri & albi differentia.

QVÆ *autem lõgum Piper profert, longè alia eſt planta: etenim non plus habet ſimilitudinis cum ſuperioribus, quàm faba cum ouo. Præterea Piper longum in Bengala naſcitur, quæ regio quingentarum leucarum ſpatio à Malauar diſtat, vbi Candidum & Nigrum gignuntur.* Piper longũ.

 PRE-

PRETIVM *longi Piperis in Bengala eſt vnius Luſitanici aurei cũ ſemiſſe in ſingulas centenas libras. In Couchin verò vbi plurimum Nigrum naſcitur, quinque Luſitanicis aureis emi ſolebant centenæ libræ: ſed abhinc quadriennium aut quinquennium, quòd in alias etiam regiones importari cœperit, quindecim aut viginti Luſitanicis aureis emendæ ſunt. Piperis autem nigri pretium in centenas libras eſt duorum Luſitanicorum cum ſemiſſe natali loco: at in Bengala duodecim Luſitanicis emuntur totidem libræ Nigri.*

Piper album rarum.

CANDIDI *plantæ rariores ſunt, nec niſi certis Malauar & Malacæ locis rara naſcuntur. Solet Magnatum mẽſis inferri: eo enim vtuntur quemadmodum nos ſale *. Venenis reſiſtere & ocularibus medicamentis vtile eſſe aſſerunt, quod & Dioſcorides lib. 2. cap. 150. annotauit, atque vtinam totã huius plantæ hiſtoriam tam verè deſcripſiſſet.*

Braſma.

Brechmaſin.

SED *nec Braſma vocabulũ, quod apud eundem Dioſcoridem ibidẽ legitur, nec Brechmaſin, quod apud Pliniũ, lib. 12. cap. 7. vnquã his in regionib. audiui, aut auditũ puto.*

CONDIVNTVR *aceto aut ſale virentes adhuc & immaturi Piperis nigri racemi, * & vſui aſſeruantur.*

Piperis temperamẽtum.

ARABES *& Perſæ medici Piper calidum tertio ordine conſtituunt. Sed Empirici, cuiuſmodi ſunt maxima pars Indicorum medicorum, frigidum Piper faciunt, vt & pleraque alia aromata quæ excalfaciunt.*

ORATOS *autem omnes Medicos volo, vt Piperis cãdidi loco (quod calidius eſt & odoratius) Nigrum non præſcribant, niſi candidi ſit pænuria. Similiter ne longum Piper candidi aut nigri loco ſubſtituant, cùm prorſus diuerſæ ſint plantæ, & nigrum cum candido magis conueniat.*

Piper Canarinum.

CETERVM *ne quod Piperis genus deſit, mentionem hîc ſubiicere libuit eius Piperis quod lingua Malauarica à Canara nomen ſumpſit. Eſt autem id inane, eóque vtuntur in pituita à capite euacuanda, dentiúmque doloribus: nonnulli &*

nulli & in Cholerico quem vocant affectu. Eius autem formam deſcribere ſuperuacaneum existimo, quoniam in Luſitaniam non deportatur.

* Piperis hiſtoriam etiam deſcribit Ludou. Roman. lib. 5. cap. 14. & lib. 6. cap. 19. ſed paululum à noſtro Auctore variat.

* Vidimus Vlyſſipone candidum Piper, & inde nobiſcum attulimus, grano non rugoſo, ſed pleno, acriore & odoratiore quàm nigrum, Vlyſſipone tamen neglectum. Ex Indiis verò copioſum, ſaltem quod medicamentis ſufficeret, habere poſſemus, ſi Luſitani Pharmacopolæ paulò diligentiores eſſent. Inuenitur tamen interdum Antuerpiæ apud myropolas nigro permiſtum.

* Eiuſmodi racemos interdum cum Gingiberis radicibus muria conditis Antuerpiæ reperire licet, oblongos quidem illos & graciles, neque ita farctos vt ſunt vuarum racemi. Eius iconem ad viuum expreſſam, hîc adiecimus.

OLIM Antuerpiam inuehi ſolebat aliud Piperis genus, quod Luſitani Pimenta del rabo, id eſt caudatum Piper, appellabant: ſed metuens Rex Luſitanus ne legitimum Piper alterius inuectione vileſceret, id amplius inuehi edicto vetuit. Erat id Cubebis ferè ſimile, pediculo præditum exiguo, rotundum, plenum, aliquantulum rugoſum, nigricans, eadem acredine qua Piper præditum, aromaticum, racematim (vt ab iis qui racemos habuerunt, didicimus) cohærens, Amomum, nonnulli periti perperam exiſtimarunt.

De Cubebis. CAP. XXIIII.

TAMETSI *Cubebis rarò in Europa vtamur, niſi in Compoſitionibus: attamen apud Indos magnus earum in vino maceratarum eſt vſus ad excitandam venerem; tum etiam in Iaoa ad excalfaciendum ventriculum.*

APPELLATVR *hic fructus ab Arabibus medicis* Cubebe & Quabeb; *à vulgo* Quabebechini: *in Iaoa, vbi frequẽs naſcitur,* Cumuc; *à reliquis Indis, præterquàm in Malayo,* Cubabchini. *Non eſt autem ſortitus hãc appellationẽ, quòd in China naſcatur, quãdoquidem ex Cunda & Iaoa, vbi plurimus eſt, in Chinã perferatur: ſed quoniam Chinenſes, qui Oceanum Indicum nauigabant, hunc fructũ, quẽ in iam enumeratis inſulis emerãt, cũ alijs mercibus in alios maris Indici portus & emporia deferebant.* Cubebe, Quabeb. Quabebechini, Cumuc. Cubabchini.

CETERVM *ſimilis eſt hæc planta Malo vulgari, minor tamen, foliis Piperis, ſed anguſtioribus, per arbores Hederæ modo* Cubebe hiſtoria.

deræ modo repit, aut, vt verius dicam, Piperis modo: non eſt Myrti effigie, aut folijs ſimilibus Myrto. Fructus racematim cohæret, non quidem vt in vua coniunctim, ſed ſingulis granis ex ſuis pediculis dependentibus. Flos eſt odoratus.

Monachorum lapſus.

SILVESTRIS *eſt hæc planta, & ſponte naſcens, non domeſtica, neque multorum generum, vti falſo Monachi Commentatores in Meſuen ſub finem primæ partis diſt. 1. cap. 36. putarunt.*

Cubebæ decoctę ad nos perferuntur.

TANTA *autem in exiſtimatione eſt fructus hic etiam vbi naſcitur, vt eum incolæ decoquant, ante quàm efferri ſinant, metuentes ne alibi ſatus enaſcatur. Hinc fieri puto, vt corruptioni magis ſit obnoxius, cùm hîc, tum in Europa.*

HÆC *à Luſitanis fide dignis accepi, qui longo tempore in inſula Iaoa habitauerunt.*

Cubebę non ſunt Piper.

NON *eſt Piperis genus (vt putant nonnulli) quoniam plurimum Piper ex Cunda aduehitur, quod nihil differt à Malauarico. Hæc verò planta cum fructu diuerſi generis eſt, minimáque quantitate iſtic naſcitur.*

Matth. Siluatici error.

PVTAT *Matthæus Siluat. cap. 381. ex Serapionis & Arabum auctoritate Cubebas nihil aliud eſſe, quàm Dioſcoridis Myrtum ſilueſtrem, quem Ruſcum vocat, aut Carpeſium Galeni. Sed fallitur. Nam cùm Serapio, aliíq; Arabes qui in lingua Græca multũ verſati non erant, à Dioſcoride & Galeno nihil eſſe prætermiſſum exiſtimarent, ſiquas facultates in ſimplicibus à Græcis deſcriptis inuenirent, conueniẽtes cum iis quibus prædita erant Indica medicamenta auditu tantùm illis cognita, idem medicamentum eſſe ilico crediderunt. Non eſſe autem Myrtum ſilueſtrem, clarius eſt quàm vt demonſtrari debeat. Carpeſium verò aliud eſſe à Cubebis, argumentis euincere poſſem, ſi opus eſſet.*

Carpeſium non eſſe Cubebas.

LAVDATVR *Carpeſium Ponticum, plurimumq; in Syria naſci tradunt. Sed ſi Cubebæ ſunt Carpeſiũ, cur Cubebas ex India petunt Turci & Syri, magnóque redimunt, cùm non*

cùm non inuecto vti poſſent, & ſine magno ſumptu? Carpeſium item Galenus lib.1.de Antidot. deſcribit feſtucarum tenuium modo: quàm verò feſtucis diſsimiles ſint Cubebæ, quis non videt?

NON *defuerunt, qui Cubebas aſſerere ſint auſi Viticis eſſe ſemen: cùm verò vtriuſque hiſtoria & facultates planè diſsimiles, talium ſententiam omnino conuellant, plura de his agere ſuperuacaneum eſſe duco.* Cubebæ Viticis fructus non eſt.

FAGARA AVICENNAE.

* Cubebarum facultates in memoriam mihi reuocarunt Fagaræ hiſtoriam apud Auicennam, quæ ferè iiſdem cum Cubebis viribus prædita eſt. Cùm igitur commodiorem in hac Epitome locum non haberem, cui eius iconem & hiſtoriam insererem, operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi eam hîc darem.

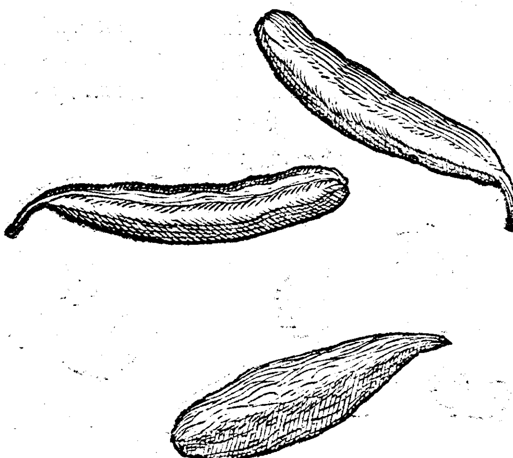
EST itaque Fagara fructus Ciceris arietini magnitudine, cortice tenui conſtans ex cinereo, nigricante, cui ſubeſt tenue putamen nucleum continens ſatis ſolidum, & tenui nigráque membrana obductum. Integer fructus cum magnitudine tum forma & colore adeò ſimilis eſt ei quem noſtræ officinæ Cuculum Indum, Itali Coccole di leuante appellant, vt primo aſpectu fallere, & pro eo ſumi poſſit.

MEMINIT huius Auicenna cap. 266. in hunc modum. Fagara quid eſt? Granum ſimile Ciceri habens granum Mahaleb, & in concauitate eius eſt granum nigrum ſicut Scehedenegi, & aſportatur de Soſale. Collocat verò eam in tertio calefacientium & ſiccantium ordine, atque ſtomachi & hepatis frigiditati vtilem eſſe, concoctionemque iuuare, & aluum conſtringere ſcribit.

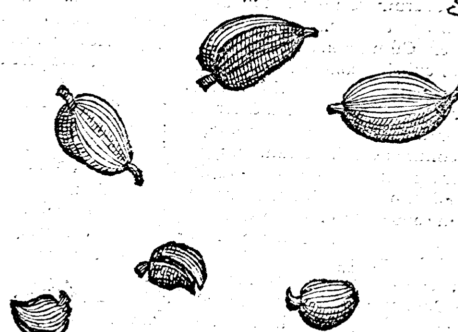
De Cardamomo. CAP. XXIIII.

QVOD *Cardamomum vocant, Aroma eſt iis in regionibus* Cardamomum.

Cardamomum maius vulg.

Cardamomum minus vulg.

gionibus probè cognitum, in quibus magnus eius vſus eſt. Eius etiam magna pars in Europam, Africam, & Aſiam euehitur. Quàm verò rectè ſit illi inditum Cardamomi nomen, aliis diſceptandum relinquo. Auicenna lib. 2. cap. 159. ſanè peculiare caput inſtituit de Saccolaa, quod duûm eſſe generum tradit, alterum Saccolaa quebir, id eſt, magnum; alterum verò Saccolaa ceguer, id eſt, minus. His nominibus cognitum eſt vtrumque Cardamomum, cùm Medicis Arabibus, tum Mercatoribus. Saccolaa quebir. Saccolaa ceguer.

In Malauar vocatur Etremelli, in Zeilan Ençal, in Bengala verò Guzarate, & Decan, interdum Hil, interdum Elachi, ídque inter Mauritanos; nam ab Gentilibus indigenis omnium prouinciarum enarratarum Dore nuncupatur. Quæ diuerſitas ſummam illam nominum confuſionem inter Arabes ſcriptores peperit (etenim nonnulli Indicis vocabulis vſi ſunt, alij verò Arabicis) & multis errandi occaſionem præbuit. Nam quod alterum Serapio Saccolaa, alterum Hilbane vocat, mendoſum eſt exemplar, & Hil dumtaxat ſcribendum erat. Etenim ſi Bane omnino adiiciendum volumus, potius Bara dicendum erat, quod lingua Canarina magnum ſonat. Etremelli. Ençal, Hil. Elachi. Dore. Hilbane.

Nihil igitur aliud eſt Saccolaa omnibus Arabibus nuncupatum, aut Saccule Auicennæ, aut Elachi, quàm quod Cardamomum vulgo appellāt, veteribus cum Græcis, tum Latinis planè ignotum, vt ex eorū monumentis colligere licet. Siquidem Galenus lib. 7. ſimp. med. Cardamomum ſcribit non eſſe tam calidæ facultatis quàm Naſturtium, ſed ſuauius & magis fragrans, cum quadam amaritudine: quæ omnes notæ noſtro Cardamomo non conueniunt, vt experientia docet. Dioſcorides verò, lib. 1. cap. 5. cōmendat quod ex Comagene, Armenia, Boſphoroq́ue deuehitur (tametſi in India quoque & Arabia prouenire dicat) eligendumq́ue ſcribit plenum, frangenti contumax, guſtu acre, ſubamarum, Cardamomum hoc veteribus ignotū fuit.

odore

odore caput tentans. Noſtrum contrà Cardamomum in illas regiones defertur, è quibus Dioſcorides ſuũ deuehi ſcribit. Sed neque id frangenti contumax eſt, neque caput tentat, neque amarum, neque guſtu adeò acri, vt Garyophylli.

Cardamomi genera 4. Plinio.

PLINIVS lib. 12. cap. 13. quadruplex eſſe Cardamomi genus ſcribit, ſic inquiens: Simile his & nomine, & frutice Cardamomum, ſemine oblõgo. Metitur & eodem modo in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax fricanti, quod maximè laudatur. Proximum è rufo candicans. Tertium breuius atque nigrius. Peius tamen varium & facile tritu odoriſq; parui: qui verus, Coſto vicinus eſſe debet. Hoc & apud Medos naſcitur. Hæc Plinius, tametſi tam Dioſcoridi, quàm ceteris Græcis vnicum tantùm extet Cardamomi genus.

SED nullum ex prædictis cum noſtro quidquam commune habet, quod fragile eſſe debet, ſiliqua candicante, granis intus nigris.

Saccolaa hiſtoria.

SERITVR verò id leguminũ modo, altitudine, quando ſumma, cubiti, in quo dependent ſiliquulæ granula interdum vſque ad viginti continentes, non, vt Cordus in libr. 1. Dioſc. ſcripſit, Glandis aut Auellanæ magnitudine *.

Dauus Terentianus.

HVIC autem errori occaſionem præbuit Dauus ille Terentianus, omnia perturbans, Gerardum Cremonenſem * interpretem intelligo, qui cùm hoc medicamentum ignoraret, nomen illi ex Græcis pro arbitrio indidit, tametſi legitimum Arabicum nomen in integro & non mutatum reliquiſſe præſtitiſſet.

Ruellij error.

QVAM Ruellij lib. 2. cap. 5. opinio ſit erronea, qui nobis Capſicon, aut Siliquaſtrum pro Cardamomo Mauritanorum proponit, omnibus notiſſimum eſt.

Lacunæ error.

Melegheta.

AD ea verò quæ Lacuna libr. 1. cap. 5. commentariis ſuis in Dioſcoridem ſcribit, ſatis proteruè in Arabes inuectus, ſic reſponſum volo. Neq; eius Meleghetam Cardamomum eſſe

mum eſſe Dioſcoridis, ſiquidem ignota fuit Dioſcoridi: neque Cardamomum maius coloris eſt cinerei: neque Nigella tertium id genus quod in officinis haberi aſſerit, quandoquidem Nigella totis his prouinciis non naſcatur. Nigella.

CETERVM non multũ fortè refragabor iis qui Cordumeni Arabum, Cardamomum Græcorum eſſe putant: quandoquidem Serapionis & Auicennæ Saccolaa Græcis eſt ignota, vti ſuprà diximus. Quod verò Saccolaa vtendum negent, quoniam Græci de eo nihil ſcripſere, non concedo; multis enim experimentis comprobatum eſt pleriſque morbis perutile eſſe: eóque vtẽdum cenſeo in omnibus compoſitionibus Arabum & recentiorũ, qui Arabes ſecuti ſunt. Cordumeni.

QVOD verò Meleguetа, Cardamomum minus non ſit, ſatis ex vtroque genere quod in his regionibus naſcitur, manifeſtum eſt: quorum alterum Cardamomum, vt vocant, maius eſt: aliud minus, eiuſdem tamen formæ, & dumtaxat magnitudine differentia. Meleguetа Cardamomum nõ eſt.

OPTIMVM autem cenſetur minus, quod odoratius eſt altero, & ſecundum facultatem maius dici poteſt. Saccolaa delectus.

PROVENIT vtrumque in India, præſertim verò ab Emporio Calecut vſq. ad Cananor, tametſi aliis etiam locis Malauar, & in Iaoa naſcatur, non tamen adeò copioſum, neque cortice adeò candido.

MVLTVS eius vſus eſt in his prouinciis, ſiquidem vnà cum Betre (veluti ſuprà diximus) manditur, pituitaq; caput & ſtomachum expurgat, & Serapiis admiſcetur. Saccolaa vſus.

FALSVM autem eſt quod Matthæus Siluaticus cap. 117. ſcripſit, Indos eius radice aduerſus febris circuitus vti*, naſcique in tuberibus quarundam arborum. Nam exili eſt admodum radice, nec niſi ſatum prouenit, ſolo antè ignibus peruſto, vt facilius enaſcatur. Matth. Siluatici error.

*Cordus in libr. 1. Dioſc. Cardamomum maius ficus propemodũ magnitudine facit. minus verò Auellana minus. Sed lib. 4. de plãtis Cardamomum medium Auellanæ grandi æquale facit. Matthiolus ſimi-

lus ſimiliter Cardamomi iconem ficus forma & magnitudine exhibet: cùm tamē nihil aliud ſit quàm Meleguetа ſuo inuolucro tectā, quæ ſanè inter Cardamomi vulgaris ſiue Saccolaa Arabum genera ex noſtri auctoris ſententia recipienda non eſt.

*Pandectarius eius meminiſſe inuenietur cap. 117. in noſtris autem exemplaribus apud Rhaſin haud facilè inuenies.

*Nullam huic ſimilem facultatem noſtra Pandectarij, qui Matthæus Siluaticus eſt, exemplaria tribuunt.

De Fauſel. CAP. XXV.

IMPROBE *faciunt, qui pro* Fauſel; *Santolum rubrum ſubſtituunt, quod plerumq. alio ligno rubro perſimili adulteratur: eſt enim vtrumque inodorum, vt in Santalo diximus. Fauſel verò & minoris emitur, nec adulteratum eſt, poterátque facilè in Luſitaniam deferri cum aliis Aromatibus, ſi aut Pharmacopolæ, aut Medici curioſi magis eſſent, idq; adferendum curarent.*

Fauſel vulgare eſt.

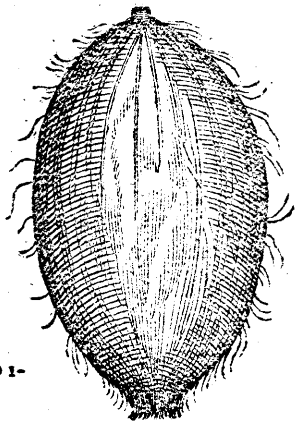
DICITVR *autem Arabibus* Fauſel *(tametſi corruptè Auicenna lib. 1. cap. 262.* Filſel *&* Fuſel*) tum etiam in Doſar & Xaël portubus Arabicis: in Malauar* Pac *à vulgo, à Nobilioribus verò* Areca, *quo nomine vtuntur Luſitani qui in Indiis habitant, quoniam primùm ea regio fuit illis cognita: in Guzarate & Decan,* Çupari: *in Zeilan,* Poaz: *in Malaca,* Pinan: *in Couchin,* Chacani.

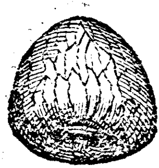
Fauſel. Filſel, Fuſel. Pac. Areca. Çupari, Poaz, Pinan, Chacani.

NASCITVR *plurimum in Malauar, in Guzarate & Decan pauca quantitate, ídque dumtaxat in maritimis, ſed laudatum, præſertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum item prouenit in Mombaim inſula, quam mihi Rex Luſitaniæ dono dedit, excepta emphyteuſi. Laudatur etiam quod in regione Baçaim prouenit, atque id defertur in Decan cum eo quod in Gauchin naſcitur nigrum & puſillum, durum admodum, poſtquam ſiccatū fuerit. Naſcitur etiam in Malaca, ſed tam parua quantitate, vt vix incolis ſufficiat. Item in Zeilan magna copia, ſed candidum, quod in eam partē regionis Decan defertur quæ Çotamaluco paret, tum etiam in Biſnaga. Defertur etiā ex Zeilan*

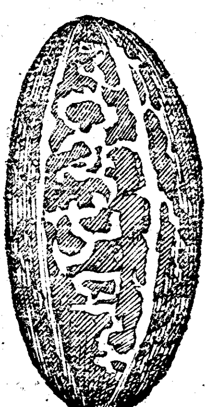
Fauſel natales. Mombaim inſula.

FAVFEL CVM SVO INVOLVCRO, & inuolucro exemptum.

AVELLANAE INDIcæ genus oblongum.

in Ormuz, Cambaya & in inſulas Maldiuas, ſiue Naledi-uas. Et tametſi ſcribat Serapio lib. ſimp. cap. 345. Arabiam nō alere Arecam (de mediterraneis locis & magna ex parte intelligendum id eſt) naſcitur tamen laudata, ſed exigua in Dofar & Xaël locis maritimis. Amat enim hæc arbor maritima loca, & mediterranea reſpuit, alioqui magna cum diligentia ſereretur, quoniam ſingulis diebus eam edūt cum Mauritani, tum Moalis (genus hominum id eſt, qui Ali, vt dixi, generum Machometi ſectantur) etiam in ſuis ieiuniis cùm à Betre abſtinent. Maſticant enim Arecam cum Cardamomo, purgandi ventriculi & cerebri gratia.

Moalis.

Faufel mixtura.

ADMISCENTVR Faufel *ſiue Arecæ, eadem quæ ſuprà Betre admiſceri diximus: tametſi Betre calidum ſit, Areca verò frigida & ſicca. Sed & admiſcetur Lycium, quoniam vtrumque gingiuas confirmat, & dentes ſtabilit, ſtomachum roborat, & vtile eſt aduerſus ſanguinis reiectiones, vomitus, & alui profluuia.*

Faufel historia.

EST *autem ipſa arbor recta, fungoſa materiæ, foliis Palmæ, fructu nucis Moſchatæ, minore tamen, aut iuglandibus exiguis ſimili, intus duro, & candidis rubentibúſque venis reſperſo, non planè rotundo, ſed altera parte ſeßili: quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Integitur hic fructus inuolucro admodum lanuginoſo, & foris ſubflauo, perquam ſimili Dactylis, cùm maturuit, & ante quàm ſiccatus ſit. Immaturus verò, ſtupefacit & inebriat. editur autem immaturus à nonnullis, vt, veluti inebriati, dolorum cruciatus non ſentiant.*

Faufel præparatio & vſus.

SICCATVM *verò fructum ſic parant. Contuſam nucē Fauſel in tenuißimas partes cum Lycio, & folio Betre, cui exemptus ſit neruus, maſticant, veluti in Betre diximus, & priorem ſaliuam, quæ cruenta eſt, expuunt, eaq; ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingiuas & dentes ſtabiliunt. Potentiores ex Fauſel, Lycio, Caphura,*

Ligna

Ligno aloës, & Ambari momento, formas orbiculares ſiue paſtillos componunt, quos maſticant.

SCRIBIT *Serapio lib. ſimp. cap. 345. excalfacere, & amaritudinis particeps eſſe. Sed cùm deguſtauiſſem, nullum calorē deprehendi; verùm cum inſipiditate adſtrictoria facultate præditum eſſe comperi. Itaq. puto aut Serapionē hāc Arecā non nouiſſe, aut, ſi nouerit, eam numquā deguſtaſſe.*

E X *ea viridi aquam ſtillaticiam vitreis organis elici iubeo, qua maximo cū ſucceſſu in biliosis alui profluuiis vtor. Sed arcanum id mihi hactenus fuit.* Aqua ex Faufel.

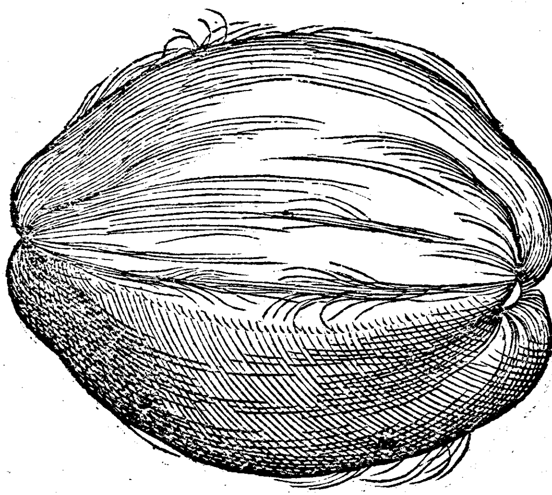
* Nucem Faufel cum ſuo integumento nobis aliquando communicauit Petrus Coldenbergus Pharmacopola, vir eruditus & rei herbariæ peritus.

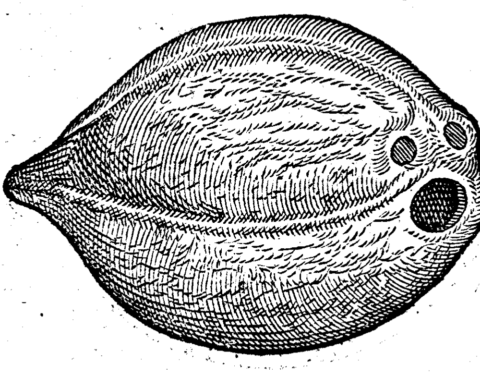
INVENIVNTVR interdum aliæ nuces oblongæ, quæ Faufel cum ſuo inuolucro magnitudine æquant, prędurę, & foris nigricantes, quæ per mediū ſectæ Nucē myriſticam mirum in modum æmulantur. Fortè Faufel genus erit, aut aliquid ſimile. Sed cùm dūtaxat vetuſtate exſucca videre licuerit, de eius guſtu & temperamento nihil pronunciare poſſum. Vtriuſque iconem expreſſimus.

MEMINIT etiam Arecæ Lud. Roman. lib. nauig. 5. cap. 7. in hūc modum: Edere ſueuerunt (de rege & magnatibus vrbis Calecut loquitur) fructum quendam cui *Chofolo* (Faufel intelligit) nomen eſt. Hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palmæ nō abſimilis, quæ caryotas gignit, & conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper cōtritas oſtrearum conchas calcis inſtar. Hæc ille. At ridiculum eſt quod idem lib. 4. cap. 2. ſcribit, quoniam quæ ſanitatis tuendæ cauſa eduntur, præſentiſſimum eſſe venenum afferat. At Sultanus, inquit, letho traditurus è Satrapis quempiam, ad ſe accerſitum cui mors imminet, nudum ſibi aſſiſtere compellit, moxq. edit nonnullos fructus, *chofolos* vocitant, inſtar nucis myriſticæ: mādit etiam quædam herbarum folia, modo mali Aſſyrij, *tambolos* nominant, addit etiam attritarum concharum oſtreę calcem, ſimulq; cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum quem cupit occidi, expuit, aſperſoq; eo, continuò mors ſubſequitur præſentaneo veneno vitam perimēte: nam vbi in hominem, vt præmiſimus, expuerit contrita venena, intra mediæ horæ ſpatium perfuſus veneno in terram corruens efflat animam.

De Nuce Indica.* CAP. XXVI.

NVLLAM *arborem vſibus humanus aptiorem inueniri puto, quàm ſit Palma Indica, veteribus Græcis, quantum coniicio, incognita, & Arabibus ferè neglecta, qui pauca admodum de ea ſcripſerunt.* Palma Indica.

AVICENNA *lib.2.cap.506.eam vocat* Iauſialindi, *quod Nucem Indicam ſonat: Serapio lib.ſimp.cap.228. & Rhaſes lib.3.de re med.cap.20. arborē ipſam* Iaralnare*, *id eſt, Arborē nuciferam. Vocatur autē vulgo ipſa arbor* Maro, *& fructus* Narel, *quod vocabulum Narel commune eſt Perſis & Arabibus: in Malauar, arbor ipſa* Tengamaran, *fructus verò maturus* Tenga, *ſed viridis adhuc & immaturus* Eleni, *& Goæ* Lanha: *in Malaio, arbor* Trican, *ipſa nux* Nihor, *cui nos Luſitani nomen* Coquo *indidimus, ob tria illa foraminum veſtigia, quibus Cercopitheci, aut alterius ſimilis animalis caput repræſentat.* Iauſialindi. Iaralnare. Maro, Narel. Tengamarā, Tenga, Eleni, Lanha. Trican, Nihor, Coquo.

ARBOR *eſt vaſtæ magnitudinis, foliis Palmæ aut Arundini ſimilibus, aliquantulum tamē latioribus: flore Caſtaneæ, materie fungoſa & ferulacea. Gaudet arenoſo ſolo & mari vicino, vt in mediterraneis haud facile ſit reperire. Serūtur ipſæ nuces, ex quibus enatæ plantæ tranſplantātur; & paucis annis adoleſcunt & fructiferæ fiunt, præſertim ſi diligenter colantur. Nam hieme, cinere aut ſtercore rigari volunt, æſtate aqua: lætiores tamen euadunt, ſi ſecus ædificia plantentur, quia videntur ſordibus & luto gaudere.* Nucis Indicæ hiſtoria.

MATERIES *ligni, cùm ſit procera, ad plurima perquam vtilis eſt, ita vt interdum in Nalediua inſula, Malduam vulgo, vt diximus, vocant, ex hac arbore naues fabricentur, atq. clauis, malis, velis & rudentibus armentur. Ex ramis qui in Malauar* Olla *appellantur, fiunt ædium tecta & nauium tabulata & opercula.* Olla.

PORRO *has arbores in duo genera diſtinguūt. Alterū enim fructus ferēdi cauſa aſſeruāt. Alterum* çuræ *cogendæ gratia, quæ eſt vinū muſtum: hæc autem decocta, ab incolis* Orraqua *vocatur.* çura *verò in hunc modum cogitur. Præciſis ramis, vaſcula alligantur ad liquorem, çuram vocant, excipiendum, quem vt ex altioribus ramis colligant, arborē conſcēdunt aptatis ad pedes cōpedib. & laqueis, aut* Cocci duo genera. çura. Orraqua.

 foramina

foramina quædã in arbore facientes, vt cõmodius aſcendere
poßint. Hæc Sura deſtillatur aqua ardentis modo, vinumq́;
extrahitur aquæ ardenti per omnia ſimile, vt etiam pannus
lineus eo madefactus nõ ſecus ardeat, quàm ſi aquæ ardenti
Fula. *intinctus foret. Vocatur autem ſtillaticius hic liquor* Fula,
id eſt flos: quod reliquum eſt Orraqua *appellatur admiſto*
ſtillaticij liquoris momẽto. Eçura *vel* Sura *(ita enim pro-*
nunciandum eſt) antequam exſtilletur inſolata, fit acetum
ſatis interdum acre. Exempto priore vaſculo, ſi vulnus in
arbore factum adhuc Suram exſtillet, ſeruatur ea, & ſolis
jagra. *æſtu vel igni denſata, ſacchari modo coit; id* jagra *vocant.*
Optima cenſetur quæ in Nalediua *inſula naſcitur: ea non*
nigricat veluti ea quæ in aliis regionibus gignitur.

TEGITVR *nux adhuc recens tenero admodum cor-*
tice, Cinaræ, dum guſtatur, ſaporem referente. Conſtat
tenera valde & dulci medulla, quæ in ſe concluſam aquam
ſuauem & dulcem habet, & faſtidiũ non parientem, mul-
toq́; tempore durantem. Quantò autem recentior eſt nux,
tantò eius liquor ſuauior eſt, tum etiam medius cortex qui
amygdalis ſuauitate non cedit, editurq́; à nonnullis cum ia-
gra, *cuius paulo antè meminimus, aut cum ſaccharo: aut*
ex eo trito lac exprimitur, cum quo coquitur Oriza non
minus ſuauis quàm ſi cum lacte caprino decocta eſſet: aut
ex eo & auium quadrupedúmue carnibus edulia parantur
Caril. Caril *illis nuncupata. Maturior verò facta nux, continet*
quidem etiam liquorem, ſed non adeò ſuauem vt prior, quí-
que interdum aceſcat.

NVCES *iſtæ recentes ſiccatæ atq́; ſuperiori cortice de-*
Copra. *libratæ & confractæ, ab indigenis* Copra *vocantur, deue-*
hunturq́; in Ormuz, Balaguate, aliasq́; regiones, quibus
minore copia naſcuntur, quàm vt exſiccari poßint: aut in
eas prouincias quæ his omnino carent. Suaues ſunt, iisque
vtimur tamquam caſtaneis ſiccis. Gratiores multo ſunt pa-
lato,

lato, quàm quæ integræ in Luſitaniam perferuntur.

Ex iiſdem fragmentis, ſiue Copra, limpidiſſimum oleum magna copia torculari exprimitur, non modò ad lucernas vtile, ſed etiam Orizæ coquendæ aptum. Duo verò exprimuntur ex his nucibus olei genera. Oleum ex Copra.

VNVM ex nucibus recentibus contuſis calida affuſa aqua, quibus expreſſis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtimur ad purgandum excrementis ventriculum & inteſtina: purgat enim leniter & ſine aliquo nocumento: multi Tamarindorum expreſſionem addunt, & vtile medicamentum eſſe ſæpius ſum expertus. Si hoc oleum intelligunt Auicenna lib. 2. cap. 506. & Serapio, lib. ſim. cap. 228. cùm id butyro præferunt, rectè ſentiunt mea ſententia. in eo verò falluntur, quòd ventrem minus lenire dicant, quàm butyrum. Oleum ex Cocco recẽti

ALTERVM genus olei id eſt, quod ſuperius ex Copra exprimi diximus. Id præter iã dictas facultates, neruis admodum eſt vtile. Siquidem magnam huius vtilitatem quotidie experimur in neruorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim inunctum ægrum cupæ grandi, quæ hominẽ capere poſſit, imponimus, ibiq; dormire & quieſcere concalefactum ſinimus, magno cũ adminiculo. An verò lumbricos enecet, vt ſcribunt Auicenna locis iam citatis & Serapio, nondum expertus ſum. Quòd verò ipſam nucem eadem facultate præditam ſcribant, non modò rationi conſonum nõ eſt, ſed ipſa quotidiana experientia manifeſtiſſimum eſt, eius eſu lumbricos generari. In Serapionis autem lib. ſimp. cap. 228. ſententiam facilè conceſſero, qui Manſarunge (quẽ antiquum Meſuen eſſe ait) auctoritate fretus, nucis huius ſiue Cocci eſu alui profluuia ſiſti auctor eſt. Alienum enim à ratione non eſt, vt ipſa nux, quæ terreſtrium eſt partium, ventrem ſiſtat: ipſum verò oleum, quod tenuium & aërearum eſt partium, ventrem ſubducat. Olei ex Copra facultates. Manſarunge.

NVLLVM autem oleum exſtillat ipſa arbor, ſed dumtaxat Lacunæ error.

taxat ex ipſo Cocco exprimitur: tametſi Lacuna Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 29. ſcribat in ea opinione quoſdam eſſe, vt credant dulce id oleum, quod ex hac Palma ſtillat, Dioſ- Elæomeli. *coridis eſſe Elæomeli.*

CETERVM *duplici cortice integitur hæc nux. Exti-* Cairo. *mus villoſa materie compactus eſt, ex qua fit* Cairo *Malauaribus dictum, hac in prouincia magni vſus. Nam & ex eo rudentes* & funes nauibus neceſſarij (manent enim incorrupti in aqua marina) fiũt, & ex eo ſtupæ loco naues obturantur & ſtipantur, ipſisq́; adeò ſtupis præſtat, quòd putredini minus ſit obnoxium, &, aqua marina inſperſum, inficetur denſetúrque. Nulla certè ex hac villoſa materie fiunt aulæa, vt perſuadere nobis nititur Lacuna Comm. in* Vaſa ex Cocco. *Dioſc. libr. 1. cap. 141. Ex putamine illo interno & præduro vaſa in tenuiorum vſum tornantur, & etiam carbones* Vaſcula ex Cocco paralyticos non iuuant. *fiunt aurifabris perquam vtiles. Sed ea vaſa paralyticos, ſi inde bibant, minimè iuuant, vt putauit Sepulueda, & vulgo Luſitanorum creditum eſt. Nam nihil huius fructus neruis ſalutare eſt, præter oleum, de quo paulo antè: ſed nec ipſi incolæ huiuſmodi facultates talibus vaſculis tribuunt, nec quiſquam probatus auctor meminit.*

Palmæ Indicæ germen. SED *minimè prætermittendũ putaui, quod harũ regionum incolæ iſtarũ palmarũ germinibus veſcantur, gratiore enim ſunt palato, quàm aut Caſtaneæ molles, aut humiles* Palmitos. *Palmæ, quas vulgo Palmitos, Itali Ceſaglioni vocant. Quo autem vetuſtior eſt Palma, eo tenerius & delicatius germẽ producit. At eo exempto perit Palma: hinc fit, vt qui huiuſmodi germen edit, non immeritò Palmam edere dicatur.*

Coccus de Maldiua. NVNC *ſupereſt, vt de Cocco, quem de Maldiua* appellant, aliquid ſubiiciamus.*

LAVDATVR *hic Coccus, aut hæc nux (ſed præſertim eius medulla) aduerſus venena ab ipſis earum inſularum incolis. Et à viris fide dignis accepi, ad coli dolores, paralyſim,*

ralyſim, epilepſiam, alióſque neruorum affectus ſe vtilem ſenſiſſe: à coli quidem doloribus, quòd vomitum excitaret; ab aliis verò ægritudinibus immunes reddi ægros, ſi aquam in iis nucibus (adiecto medullæ momento) aliquandiu conſeruatam ebiberent.

SED *cùm non ſim id expertus, minus fidei his tribuo. Nullã autem, periculum faciendi, occaſionem habui, quòd vti malim medicamentis quorum facultates iam mihi perſpectæ, & multa experientia comprobatæ ſunt, veluti ſunt Lapis Bezar, Theriaca, Smaragdi, terra ſigillata, & aliæ pleraq. medicamenta (de quibus ſuo loco) quàm recentibus minusq́; certis. Nã quod nonnulli dicant, ſe huius vſu commodũ ſenſiſſe, an id perſuaſione & imaginatione factum ſit ignoro; hinc fit vt nihil affirmare poßim. Sed ſi quid certius cum tempore nactus fuero, ſententiã reuocare non pudebit.*

NIGER *eſt autem huius Cocci cortex, & nitidior vulgari Cocco, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda vt vulgaris: medulla ſiue pulpa interior, quæ ſiccata dura eſt admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in ſuperficie rimoſa eſt & valde poroſa, nullo ſapore excellens. Doſis verò eſt huius medullæ ad grana decem, cum vino aut aqua, pro morbi ratione & natura.* Cocci de Maldiua hiſtoria.

INVENIVNTVR *interdum iſti Cocci prægrãdes admodum, interdum etiam exigui: omnes autem in littus eiecti.*

VVLGARI *autẽ fama accepimus, inſulas Maldiuas aliquando continentem fuiſſe, ſed inundatione maris ſubmerſum, has inſulas effeciſſe; in quibus obrutæ Palmæ fuerint, quæ hos Coccos protuliſſent, qui terra indurati in hunc modum conſpiciuntur. Sint ne verò eiuſdem generis cum noſtris, facilè iudicari non poteſt, cùm hactenus nemo folia aut arboris truncum videre potuerit: Sed ſoli Cocci in littus eiiciantur nunc bini coniunctim, nonnumquam verò ſinguli ſeparatim. Sed hos nemini colligere licet, niſi cum*

capitis

capitis periculo, quoniã Regis eſſe aſſerunt quidquid è mari in littus eiicitur: quæ res maiorem auctoritatem huic nuci conciliauit. Eximitur autem ex his Coccis pulpa ſiue medulla, deinde exſiccatur eadem ratione qua Copra, atq; indureſcit eo quo venditur modo: diceres eſſe caſeum ouillum.

*Huius arboris deſcriptionem cum alij, tum Ludo. Roman. lib. 5. cap. 16. & Ioſephus Indus cap. 137. & 138. tradiderunt. Sed & Strabo Geographiæ 16. huius Palmæ meminit: quare ſatis mirari nõ poſſum noſtrum Auctorem qui veteribus Græcis incognitam dicat hanc arborem. Sic enim habet Strabo: Cetera verò ex Palma præbet; ex ea enim panis, mel, acetum, & oleum fit, & teſtilia varia: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij vtuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur.

*Nuſquam in noſtris exemplaribus hic adductos Auctores *Iaralcare* meminiſſe comperio: at Neregil meminerunt, quemadmodum & Pandectarius cap 565.

*Ferdinandus Lopez lib. 1. Hiſtoriæ Indicæ, *Olla* vocat, nõ Palmæ ramos, ſed ipſa folia, quibus inſcribere ſolent Indi res memorabiles & inſtrumenta publica. Refert idem, ſimili Ollæ ſeu folio, Arabicis characteribus inſcriptã fuiſſe eam epiſtolam quam Rex Calecut ad Luſitaniæ Regem Emanuelem dedit, cùm eò primũ appulerunt Luſitani.

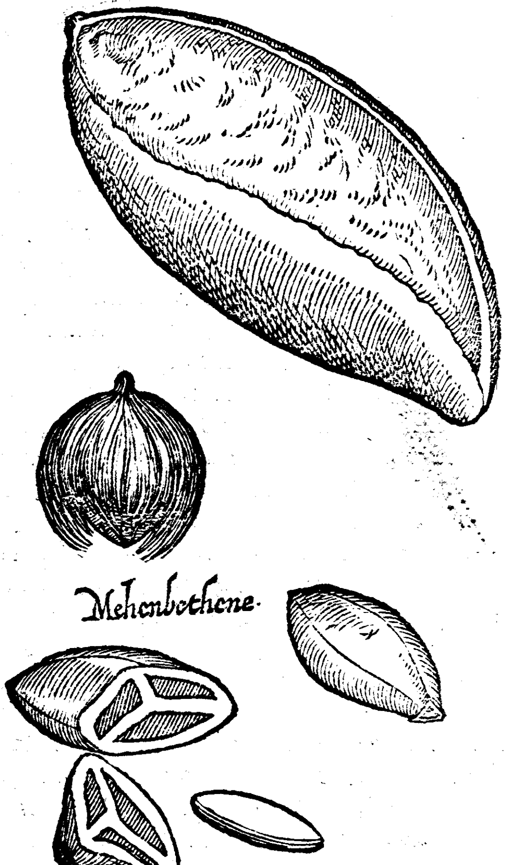
Inuectæ ſunt Antuerpiam paucos ante annos ex India merces magnis foliorum Nucis Indicæ (vt aſſerebatur) fragmentis inuolutæ: cubitalia erãt ea fragmẽta aut ampliora, craſſiora tamen quàm vt quidquam his inſcribi commodè poſſet: nam etſi per medium aperta eſſent, interdum bubalini corij craſſitudinem æquabãt, læuia vtrimque & perpolita, ac quantum ex fragmentorum magnitudine colligere licebat, quaternos aut quinos cubitos longitudine, binos verò latitudine ſuperauerant, ita vt non incommode ædes & naues his tegere, & vela concinnare earum regionũ incolæ, vt noſter Auctor aſſerit, poſſint. Eius fragmentum penes me eſt, à Guilelmo Andrea Pharmacopœo Antuerpienſi integerrimo mihi donatum.

Non ineptè ſubiiciendæ hic videntur aliquot Auellanarum icones cum ſuis deſcriptionibus.

Prior exigua eſt, tribus lateribus elatioribus atque itidem tribus foraminum veſtigiis, vti Nux Indica ſeu Coccus, conſpicua, villoſo quodam inuolucro, veluti Fauſel ferè, tecta.

Altera pollicari eſt longitudine, duorum verò digitorum craſſitie, inferiore parte ſeſſilis, rugoſa ſcabráue & cinerea, ſuperna autem & eminentiore parte læuis, ſubrufique coloris, ita vt animalculum duro corio tectum videatur: prægnans eſt, & aliam continet. Huic ferè ſimile genus inuenitur minus, nigricanteque colore, quod à Matthiolo inter Indicas Auellanas exhibetur.

Tertia ab ampliſſimo viro Corthuſo mihi nomine Mehenbethene miſſà, quamuis non admodum eius deſcriptioni conueniat, & potius eorum ſententiam amplectendam cenſeã, qui inter vnguentarias nuces referunt: pollicem tranſuerſum longa eſt, forma triangulari, du-

Mehenbethene.

roque & ligneo putamine, fracta tres cellulas habet, in quibus nucleus oblongus albus dulciſque inuenitur.

*Omnes rudentes & funes nautici Liburnicarum regiarum Vlyſſipone confecti ſunt ex villis Coccorum ſiue nucum, præſertim verò earum quæ in Indiam nauigant. Sed etiam ex iis villis fiunt nodoſa cingula, magno in vſu omnibus ferè tenuioris fortunæ mulierculis Vlyſſipone.

* Vidimus vaſcula ex hoc Cocco de Maldiua confecta Vlyſſipone tum aliis locis oblongiora plerumque quàm quæ ex vulgari Cocco parantur, & nigriora nitidioraque. Sed & ipſam medullam ſiccatam Vlyſſipone venalem reperias, cuius facultates mirificè extollũt, atque omnibus ferè alexipharmacis præferunt: eamq. ob cauſam magnum eius pretium. Quàm verò parum fidei ſit adhibendum huiuſmodi fabuloſis & commenticiis facultatibus, Auctor noſter ſatis declarat.

De Myrobalanis. CAP. XXVII.

Myrobalana Græcis & Latinis incognita. Myrobalanus Græcorum.

MANIFESTVM *eſt, neque Dioſcoridem, neq; Galenum, neque Plinium, noſtra Myrobalana cognouiſſe, ſed eorũ Myrobalanum planè aliud eſſe, ex quo videlicet oleum ad pretioſa vnguenta exprimerent. μυροβάλανος enim idem ſonat Græcis, quod Nux vel glans vnguentaria Latinis.*

ET *quoniam Auicennæ & Serapionis interpres vidit hæc noſtra quodammodo ad glandis formam accedere, nullo indicio Myrobalana vertit, cum mea ſententia Pruna (quibus ſimilia ſunt) melius vertiſſet.*

Delegi, Halilig, Azfar, Aſuat, Quebulgi, Beleregi, Embelgi.

VOCAT *ea Auicenna lib. 2. cap. 458.* Delegi: *Sic etiam Serapio, lib. ſimp. cap. 107. tametſi librariorum vitio* Halilig *corruptè legatur. Omnes enim Medici Arabes mihi affirmarunt, omnia Myrobalana* Delegi *vocari. Peculiariter verò flaua* azfar, *indica ſiue nigra* aſuat, *quebula* quebulgi, *bellerica* beleregi, *& emblica* embelgi, *ſub quo nomine haudquaquã nota fuere hæc poſteriora Auicẽnæ lib. 2. cap. 228. & Meſuæ, de ſimp. med. purg. cap. 3. ſed ſub nomine* Seni, *vt patet ex Serapione, qui* Seni *tenuiſſimo cortice prædita eſſe ſcribit, quæ nota Emblicis conuenit.*

Seni.

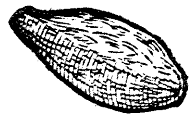
Myrobal. quinque genera.

SVNT *igitur in vniuerſum quinque eorum genera, quorum nomina magna ex parte mutuati ſumus. Nam quòd genus quoddam Serapio Damaſcenum appellat, me-*

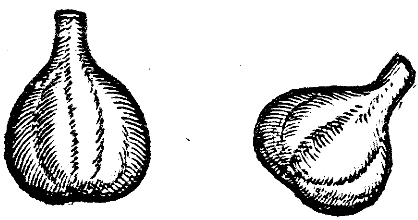
lancholicis

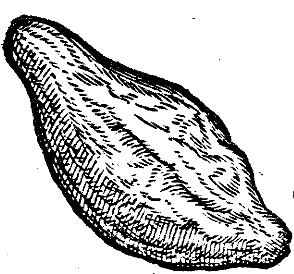
Myr. flaua.

Myr. indica.

Myr. bellerica.

Myr. chepula.

Myr. emblica.

lancholicis morbis perutile: id facit, non quòd in Damaſco proueniat hic fructus, ſed quòd hinc ex India Myrobalana Inda eò deferrentur.

Serapionis error.

ET *quamuis idem Serapio libr. ſimp. cap. 107. ſcribat Seni cognominata genus eſſe Oliuarum, tamen errat (quod pace eius dictum volo) atque ei erroris occaſionem præbuiſſe credo, quòd emblica ſale aut aceto condita edantur.*

Myrobalanorum arbores diuerſæ.

FALLVNTVR *autem tam ij qui omnia Myrobalanorum genera in eadem arbore naſci putant, quam qui flaua & quebula tantùm. Nam quinque ſunt diuerſa arborum genera: &, quod magis mireris, in regionibus ſexaginta aut centum leucis inter ſe diſtãtibus naſcuntur. Proueniunt enim nonnulla in Goa & Batecala, alia in Malauar & Dabul. In toto regno Cambayæ quatuor eorum genera inueniuntur: quebula verò in Biſnager, Decan, Guzarate, & Bengala.*

CETERVM *quæ in Luſitaniam ſicca deportantur, magna ex parte ſumpta ſunt in regione, quæ eſt inter Dabul & Cambaya. Nam experientia compertum habemus, eos fructus quos regio Septentrioni vicinior producit, minus putredini obnoxios eſſe. Inuenio autem apud eos tria Myrobalanorum genera, quorum vſus eſt in purgationibus leuibus & ſine moleſtia: hæc vocant tria genera: horum primum genus quod rotundum eſt, & bilem purgat, indigenæ* arare, *medici* aritiqui *vocant, nobis ſunt flaua: alterum genus incolis* rezanuale *dictum, noſtra ſunt Indica ſiue nigra: tertium genus* Gotim *incolis, nuncupatum, rotũdum, nobis bellerica ſunt. Chepula verò noſtra quæ pituitam purgant, illis* aretca *appellantur. Hæc ſunt quatuor Myrobalanorum genera, quæ illis ſunt in vſu medico. Nam quinto genere,* anuale *iis nũcupato, nobis verò emblica dicto (tametſi apud eos reperiatur) non vtuntur, niſi denſandis coriis, Rhois coriariorum loco, & atramento conficiendo. Sunt*

Arare, Aritiqui.
Rezanuale.
Gotim.
Aretca.
Anuale.

tamen

tamen etiam nonnulli qui iis viridibus veſcuntur excitãdæ appetentiæ cauſa.

PORRO Arare *rotundum eſt, & Sorbi folia profert,* Anuale *foliis eſt minutim inciſis Palmæ magnitudine.* Rezanuale *octogonũ eſt, et folia Salici ſimilia habet.* Guti *foliis eſt Lauri, ſed pallidioribus & ſubcinericiis.* Areca *magna ſunt & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectã maturitatẽ peruenerunt, & anguloſa: folia eius Perſicis* ſimilia. Sũt autem ſingulæ arbores Pruni magnitudine, omnesq́ſilueſtres & ſpontè naſcentes, non domeſticæ.* Myrobalanorum hiſtoria.

CVM *autem guſtu ſint adſtringente & acido, Sorborum immaturorum modo, ex frigidorum & ſiccantium claſſe eſſe dixerim.*

PRÆPARATIONIS *modus apud Indos non inualuit, vtpote qui iis non vtantur purgationis, ſed adſtrictionis dumtaxat gratia. Nam ſi purgare velint, eorum decocto vtuntur, & maiore doſi quàm nos in Europa. Solent autem iis ſaccharo conditis vti magno cum ſucceſſu, nec quiſquam medicorum vſu iſtorum famam vnquam eſt periclitatus. Chepulorum * autem maior eſt gloria: cõdiuntur hæc in Biſnager, Bengala & Cambaya: flaua & indica, in Batecala & Bengala.*

IVBEO *ego ex his immaturis ſtillaticium liquorem organis elici, quem poſt ſumptam aliquam conſeruã aſtringentem propino, & ſyrupis admiſceo, ſi quando opus eſt. Flaua & Bellerica præſcribere ſoleo initio menſæ, iis qui aut alui profluuio, aut ſtomachi relaxatione laborant: talibus enim conuenit huiuſmodi cibus propter adſtrictionem cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturorum Myrobalanorum ſuccum, in alui profluuiis apprimè efficacem eſſe expertus ſum.* Aqua ſtillaticia Myrobal.

*Chepulorum arborem apud Bituriges Gallorum inueniri intelligo: huius foliũ inde allatũ dono mihi dedit D. Io. Poſthius Germ. medicus, mihi amiciſſimus: verùm id Perſicæ folio ſimile non eſt, ſed

Pruni aut Ceraſi folium potius æmulari videtur. Omnium verò Myrobalanorum genera, vt in officinis inueniuntur, expreſſimus.

*Chepula rarius ad nos adferuntur, & non niſi dura & malè condita. Emblica verò (quorum nullam mentionem facere Auctorem mirum) copioſè, recentiſſima & optimè condita inuehuntur Antuerpiam.

Refert Fragoſus, in noua Hiſpania fructum Dactylorum modo naſci *Houos* nomine, Myrobalanis flauis adeò ſimilem, vt plerique eundem eſſe contendant: præalta naſcitur arbore, vt vix colligi poſſit, niſi præmaturus ſponte decidat.

Sed quandoquidem in Houos mentionem incidimus, meminit etiam arboris Houo Franciſcus Gomara, in Generali Indiarum hiſtoria cap. 67: quæ an eadem ſit cum ſuperiore, aliis diſceptādum relinquo.

Houo, inquit, arbor eſt præalta & patula, ſanam vmbram præbens (qua de cauſa, cum Indi, tum Hiſpani potius ſub ea, quàm ſub alia quauis arbore recubant) ex cuius cacuminibus & cortice, odorata fit aqua ad crura roboranda, & fucandam faciem vtilis: etenim cutem conſtringit & deſiccat, in eumque vſum balnea fiunt ex ea, etiam ex itinere defeſſis ſalutaria. Eius radice vulnerata, multa aqua manat potui apta. fructu flauo, paruo, & pulpæ parum habente, ſed oſſiculum in ſe continente ſatis magnum: ſalubris eſt is fructus, & facilis digeſtionis, ſed dentibus moleſtus & noxius, ob fibrarum copiam.

De Tamarindis. CAP. XXVIII.

MEDICAMENTVM *omnibus cognitum ſunt Tamarindi, quamobrem nullum adulterium norunt.*

NASCVNTVR *multis Indiæ locis, ſed qui locis montoſis & ad Septemtrionem obuerſis proueniunt, præferuntur, & diutius incorrupti manent: quales ſunt quos Cambaiete & Guzarate gignit.*

Puli, Ambili.

VOCANTVR *in Malauar* Puli, *in Guzarate* Ambili, *quo nomine reliquis Indiæ prouinciis noti ſunt. Arabes* Tamarindi *appellāt, quaſi dicas Palmulas Indicas. Nam* Tamar *(quod omnibus notum eſt) eorum lingua Dactylum ſignificat. Palmulas autem vocarūt Arabes hunc fructum, non quòd eius arbor Palmæ ſimilis ſit; ſed quoniam aliud nomen magis aptum non inuenerint, oſſicula etiam in ſe continere conſpicientes.*

Tamarindi.

Tamarindorum hiſtoria.

ARBOR *eſt Fraxini, aut Iuglandis, Caſtaneæue amplitudine, materie firma, non fungoſa ſiue ſpongioſa, ramis foliis ornatis multis minutimq́ incisis, palmi magnitudine: fructus*

fructus in arcus aut digiti incurui figuram efformatur. Huius immaturi cortex viret, ſiccatus verò, cinereus eſt, & facile auellitur: nucleos intus continet ſatiuorum Lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, ſed planos, colore furuos, ſed læues, quibus abiectis, pulpa vſus eſt, quæ lenta & viſcida eſt. Sed illud obſeruatione dignum, quòd hic fructus in arbore adhuc pendẽs noctu foliis ſeſe inuoluat vitandi frigoris cauſa, interdiu verò ſeſe expediat & è medio foliorũ emergat. Acidus eſt dũ viret, ſed tamen ea aciditas ſuauitate nõ caret. Plurimũ illis expurgatis vtor cum ſaccharo, atq. id maiori cũ ſucceſſu, quã ſi Syrupo acetoſo vterer. Soleo etiã plerũq. ægros Tamarindorũ infuſione purgare. Tamarindorũ quatuor vnciæ aqua frigida aut ſtillaticio intubi liquore macerentur per tres horas, deinde facta expreſſione, eximantur Tamarindi, quos modico ſaccharo inſperſos vtiliter exhibeo; euacuant enim ex parte billioſum humorem atque pituitoſum incidunt & attenuant. Huius regionis incolæ ſine moleſtia ſeſe purgant Tamarindis cum oleo nucis Indicæ ſumptis. Medici verò Indici, folia Tamarindorum trita partibus corporis eryſipelate infectis imponunt. Nos hic Tamarindis aceti loco vtimur, gratior enim palato eſt eorum aciditas, præſertim maturorum. Deferũtur in Arabiam, Perſiam, Aſiam minorem & Luſitaniam ſale conditi, vt temporis iniuriam melius ferre poſſint. Ego verò ſine ſale domi aſſeruare cum ſuo cortice ſoleo. Fit ex iis recentibus cum ſaccharo conſerua, præclarum proculdubio medicamentum ad digerendos & expurgandos humores, nec minus palato gratum. Tamarindorum ſtillaticio liquore pro digeſtiuo aliquando vſus ſum: Verùm cùm nimis dulcem & inſipidum ferè inuenerim, eo vti deſij.

Tamarind. facultates.

Tamarind. conſerua.

Aqua ſtillaticia Tamarind.

NVNC *ſupereſt, vt ex Auctorum Arabum ſcriptis hoc medicamentum examinemus, cùm veteribus Græcis fuerit incognitum.*

AVICENNA *lib.2.cap.699.hoc medicamentum non deſcribit, ſed eius delectum dumtaxat profert, aitq́ recentiores Tamarindos præferri.*

Meſue lapſus.

MESVE *lib. de ſimp. med. cap. 8. facit eos Palmæ ſilueſtris Indicæ fructum: ſed eius error ex eo manifeſtus eſt, quòd tota India Palmas non reperias: ſed palmulæ adferũtur ex Arabia in Indiam, vbi magna quantitate eduntur ſiccæ, ſimiliter & in maſſam compreſſæ, abiectis nucleis.*

Palma ſilueſtris.

Memini tamen vidiſſe quoddam genus ſilueſtre palmarum in Cambaya & Guzarate, ſed ſterile & longè diuerſum à Tamarindifera arbore.

SERAPIO *lib. ſimpl. cap. 348. ex auctoritate Bonifaa, in Cæſarea Aman prouenire aſſerit. Sed pace eius dictum ſit: nullos Tamarindos in Cæſarea Aman, quæ eſt Syriæ, prouenire certum eſt, cùm à negotiatoribus mercimonij gratia eò ex India deportentur.*

Oxyphœnix.

Lacunæ error.

NONNVLLI *Tamarindos à ſaporis aciditate Oxyphœnicem faciunt, quorum ſententiam vt nec improbare, ita nec approbare poſſum. Sed quod Lacuna Com. in Dioſc. libr. 1. cap. 126. à Thebaicis palmulis nõ differre ſcribit, non probo: quemadmodum nec quod eius arborem Palmæ ſilueſtris genus facit foliis oblongis, & per extremum acutis, quoniam huiuſmodi profert folia, vt antè dixi.*

Tamarind. téperament.

CETERVM *Tamarindi ex Arabum teſtimonio refrigerant & exſiccant tertio ordine, tametſi aliquot exemplaria Meſuæ, ſed mendoſa, ſecundo ordine refrigerantium & ſiccantium collocent.*

EIS *ſemper vtor in febribus admodum bilioſis, nõ caſſia ſolutiua aut manna, quoniam ob ſuam dulcedinem, bilem generant. Hinc fit vt huius regionis medici ſacchari vſu in febribus ardentibus abſtineant.*

De Caſſia ſolutiua. CAP. XXIX.

SVPERVACANEVM *videbatur de ea arbore hic*

differere

diſſerere quam vulgo Caßiam fiſtulam appellant, quandoquidem medicamentum eſt omnibus notißimum, niſi controuerſia eſſet de nomine malè illi indito à Gerardo Cremonenſi, quem (vt ſuprà diximus) Arabica nomina intacta relinquere præſtitiſſet, quàm peruerſè ita Arabes interpretari, & anſam præbere eos calumniandi, cùm omni potius laude quā vituperio ſint digni, qui nobis huius tam nobilis, tam præſtantis, tamq́ humanæ ſaluti neceſſarij medicamenti cognitionem protulerunt.*

*Rhaſes ad Alm. lib. 3. de re med. cap. 51.

Porro *vulgariter Arabibus dicitur* Hiarxamber, *vocabulo tetraſyllabo, tametſi Auicenna libr. 2. cap. 197.* Chiarſamdar *corrupto nomine vocet: in Malauar* Comdaca: *in Canara, cuius prouinciæ eſt Goa,* Bauaſimga: *in Decan & à Bramenis* Bauaſimgua: *in Guzarate & à Mauritanis regnum Decan incolentibus* Gramalla: *arbor ipſa in Canara* Bahoo.

Hiarxamber. Comdaca. Bauaſimga. Bauaſimgua. Gramalla. Bahoo.

Est *autem hæc arbor* Pyri *magnitudine, foliis mali Perſicæ, anguſtioribus tamen aliquantum, & virentibus: floribus Geniſtæ perquam ſimilibus, luteis, Garyophyllum odore æmulantibus, quibus decidentibus, exiliunt oblongæ ſiliquæ virentes admodum ante maturitatem (non autem rubentes, vt ſcripſit Lacuna) quæ per maturitatem nigreſcunt, lōgitudine interdum quinque palmorum, numquam verò infra binos palmos.*

Caſſiæ ſol. hiſtoria.

Nascitvr *per vniuerſas has prouincias, præſtantißima tamen & durabilior locis ad Septentrionem magis vergentibus, vt in Cambaya. Inuenitur & in Cayro, & in Malaca, & in Sian totóque eo tractu.*

Hanc *non niſi ſilueſtribus per ſe ſatam vidi, in America tamen (quam falſo Indiam occidentalem appellant, quandoquidem vnica ſit India ab Indo flumine denominata, veteribus cognita) intelligo è ſilueſtribus locis tralatam eſſe in hortos & agros, ita vt nunc iſtic frequentißima ſit.*

Caſſia ſponte naſcitur.

Fortunatiores tamen noſtros Luſitanos puto, apud quos ſine ſatione tanta copia naſcitur, vt vnius Candil, hoc eſt, quingentarum & viginti duarum librarum pretium non excedat decem regales Caſtellanos, qui conſtituũt aureum Indicum Pardaon nuncupatum.

Candil quid ſit.

Pardaon.

AVICENNA *lib. 2. cap. 197. ſcribit eam medio eſſe inter calidum & frigidum temperamento, nonnihil verò humectare. Serapio lib. ſimp. cap. 12. temperatam eam conſtituit. Meſue de ſimp. med. cap. 6. nonnihil ad calorem accedere ſcribit. Antonius Muſa exam ſimpl. excalfacere & humectare ordine primo aut ſecundi initio.*

Manardi lapſus.

SÆPIVS *ſum miratus, Manardum in lib. ſimp. Meſuæ ſcripſiſſe grana ſiue ſemina huius Caßiæ purgatoria facultate prædita eſſe, cùm tamẽ potius adſtringentem facultatem obtinere videantur, quàm ſolutiuam.*

Sepuluedæ error.

ILLVD *verò omni reprehenſione dignum eſt quod ait Sepulueda, nimirum ad mouendos menſes, difficilesq́ partus, remorantesq́ ſecundas, decoctum corticum harum ſiliquarum cum Artemiſia propinari, aut ex ouo ſorbili cum vnciis quatuor mellis exhiberi. Nam etſi demus magno, vt ipſe ait, ſucceſſu propinatum eſſe huiuſmodi medicamentum, Artemiſiæ potius facultatẽ hos effectus præbuiſſe cenſebimus, quàm harum ſiliquarum cortices tale quid præſtitiſſe, qui frigidi & ſicci ſunt temperamenti. Huc adde ſecũdas ſæpius etiam ſine medicamento reiici, natura propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2. cap. 197. præſcribit ad partus difficultatem, multi non abs re ſuſpectum habent hunc locum: cenſetque Bellunẽſis in contextu cucumerem ſiccum reponi debere. Hanc ob cauſam ſtatuerunt doctiores, Caſſiam ſolutiuam intelligendam eſſe, quotieſcumque Caßiæ meminiſſet in purgante medicamento, reliquis locis Caſſiam ligneam intelligi.*

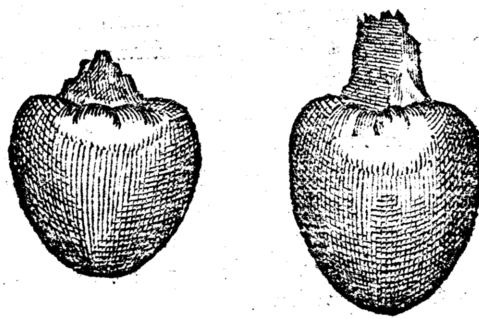
Stulta de Caſſia ſol. perſuaſio.

RIDICVLVM *verò eſt, quod de Luſitanis quibuſdam*

ſam nunc proferam, qui crediderunt pleroſque huius regionis homines cõtinua alui ſolutione laborare, quòd boues, quarum carnibus veſcerētur, Caßiam ſolutiuā depaſcerent. Nam arbores altiores ſunt quàm vt à bobus depaſci poßint; neque tanta copia eſt arborum, vt numerū infinitum vaccarum (ſiquidem multas iſti alunt, nullius verò carnibus indigenæ veſcuntur) alere poßint. Deinde cùm duro cortice prædita ſit ſiliqua, veriſimile eſt (etiam ſi pertingere poſſent) vaccas graminis pabulum, quod ſemper ferè hic viret, iſtarum ſiliquarum auiditate non relicturas. Quod cùm ab incolis percontarer, non mediocrem illis riſum moui.

De Anacardio. CAP. XXX.

ANACARDIVM OFFICINARVM.

ANACARDIO nomen indiderunt recentiores Græci (nam veteribus ignotum fuit) à cordis tum ſimilitudine tum colore, Arabum veſtigia ſecuti, quibus Balador, Indis Bybo dicitur, Luſitanis Faua de Malaqua, quòd viridis & in arbore pendens, ſimilis ſit noſtrati maiori Fabæ, maior tamen. Anacardiū veteribus ignotum. Balador. Bybo. Faua de Malaqua.

MAGNA eius eſt in Cananor copia, tum in Calecut

 & reli-

& reliquis Indiæ prouinciis mihi cognitis, veluti in Cambaya & Decan.

Serapionis lapſus.

SERAPIO *lib. ſimpl. cap. 356. Galenum citat tamquam huius fructus meminerit (cùm tamen illi planè ſit incognitus) & deleteriam facultatem habere ait, cui tamen experientia refragatur. Siquidem his in regionibus è lactis ſero maceratum aſthmaticis datur, & aduerſus lumbricos: præterea iis viridibus & ſale conditis vtimur in cibariis, oliuarum conditarum modo. Fructu verò ſiccato, cauſtici vice vtuntur in ſtrumis: totáque India huius cum calce miſti vſus eſt ad pannos obſignandos.*

AVICENNA *libr. 2. cap. 41. id facit fructus Tamarindi oßi ſimile, eiusq; nucleum Amygdalæ effigie, ſine nocumento eſſe affirmans: Et paulo pòſt ſubiicit, id inter venena referri quæ deleteriæ ſint facultatis.*

NVLLA *autem præditum eſſe venenoſa facultate, exemplis ſuprà demonſtrauimus: Cauſticam verò vim obtinere, iam exſiccatum diximus.*

Anacardij temperamẽtum.

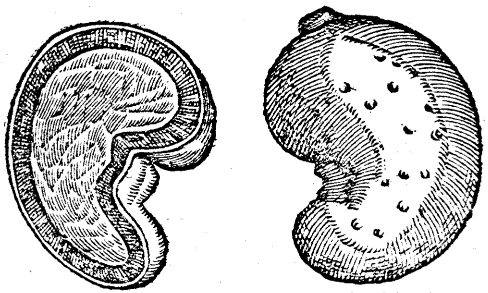
NONNVLLI *Anacardium calidum & ſiccum conſtituunt in quarto gradu: alij in tertio. Nemo tamen mihi ſatisfacit, quandoquidem in virente clarum eſt deeſſe hunc excalfacientem & exſiccantem exceſſum: neque rationi conſentaneum videtur in eo caliditatis & ſiccitatis gradu conſtituere quo eſt Piper. Niſi fortè, quod in Sicilia naſcitur, ſit ea facultate præditum.*

Cajous.

* Affertur interdum nucis genus Vlyſſiponem è Braſilianorum regione, quod *Cajous* vocant. Arbor eſt magna, foliis pyri (in recens natis, Lauri potius) fructu oui anſerini forma & magnitudine, qui ſucco plenus eſt, veluti id Citriorum genus quod Limam vocãt, quo quidem vtuntur Braſiliani, (licet Theuetus cap. 61. Deſcriptionis Americæ, contrà afferat,) vt ab iiſdem intellexi. In extremo fructu prominet nux quædam renis leporini forma, colore cinereo, interdum ex cinereo rubricante. Duplici verò hæc nux conſtat cortice, inter quos ſpongioſa quædam eſt materia olei aſperrimi & calidiſſimi plena: intus verò nucleum candidum continet eſui aptum, & piſtaciis guſtus ſuauitate non cedentem, pellicula cinericia obductum, quam eximere oportet. Eo leuiter toſto veſcuntur incolæ; gratior enim eſt, & venerem

CAIOVS,

per medium ſectus nucleo integro. integer.

aetem ſtimulare fertur. Acri illo oleo nihil præſtantius eſſe ferunt ad lichenes & impetigines tollendas. Incolæ certè aduerſus ſcabiẽ vtuntur. Sed illud mirum, primarium fructum nulla ſemina continere: & extrema illa nuce earum arborum genus conſeruari debere. Nonnulli Anacardiorum genus eſſe autumant, ob ſimilitudinem acris illius humoris, quem corticibus concluſum habent. Nos & officinarum Anacardium, & hanc nucem integram, & per medium ſectam exprimi curauimus.

De Amomo. CAP. XXXI.

MAGNA *inter recẽtiores dubitatio eſt, quid ſit Amomum. Hinc fit vt nonnulli eius loco Acorum ex præcepto Galeni lib. ſimp. med. 6. ſubſtituant; de quo haud ſecus atque de ipſo Amomo dubitatur.* Amomum.

EX *recentioribus nonnulli in ea opinione fuerunt, vt Roſam Hiericuntinam, legitimum Amomum eſſe contenderint, quorum opinionem doctè Matthiolus comment. in Dioſc. lib. 1. cap. 14. multis argumentis refellit. Alij Pedem columbinum eſſe aiunt, quos idem Matthiolus erroris conuincere nititur.* Roſa hiericuntina.

EGO, *tametſi hic non viderim eas ſtirpes quas Europa gignit, ſubiiciam tamen liberè quæ in India de Amomo didici. Percontatus ſum aliquando à quodam Pharmacopœo*

natione quidem Hiſpano, ſed religione Iudæo, qui Hieroſolymis ſe habitare aiebat, quid eſſet Amomum. Reſpōdit ille, lingua Arabica Hamama *nuncupari, quod interpretatum Pedem columbinum ſignificat. Hanc ſtirpem ſibi cognitam eſſe affirmabat, quam tamen apud Indos non vidiſſet. Euocatus poſtea à Nizamoxa (quē vulgo Nizamalucco nuncupant) Rege in Decan potentiſſimo, qui præter mediocrem doctrinam ſemper apud ſe eruditos medicos alit cum Perſas, tum Turcos, magnis ſtipendiis. Eius medicos interrogaui, num Amomum haberent; dixerunt illi, iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata quæ ad Regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam adferri, cuius ramulo me donarunt. Hunc cum Dioſcoridis deſcriptione contuli, ad quam venuſtiſſimè quadrabat, & licet iam ſiccus, pedem tamen columbinum referebat.*

Hamama. Pes columbinus.

Nizamoxa Rex.

NAM *omnia plantarum & morborum ferè nomina apud Auicennam, aut ad verbum redduntur, aut ab ipſa re nomen ſortiuntur: exempli gratia, Lingua bouis, Lingua canis, Capillus veneris, Lingua auis: ſic & in morbis* ἐλεφαντίασις *dicitur illis* Daulalfil, *quod eſt, Pes Elephantis,* ὑδροφοβία marazalquelbe, *quod eſt Dolor canis. Hinc ſciendum eſt, Amomum apud Auicennam nihil aliud eſſe quàm pedem Columbinum*.*

Daulalfil.

Marazalquelbe.

CVM *apud Nizamoxa eſſem, aliquot plantas obſeruaui, quibus Goa caremus, veluti Eupatorium, Mexquetera, Mexir,* meliſſophyllon, bugloſſum, fumum terræ, tamaricem, aſparagos, & violas purpureas in Regio horto ſatas. Hæ forſitan omnes etiam in mediterraneis naſcuntur: ſed tāta eſt noſtrorum Pharmacopolarum auaritia, vt potius mercibus conuehendis ſtudeāt, quàm officinæ ſuæ excolendæ. Hinc fit, vt violarum loco vtantur floribus cuiuſdam arboris diuerſæ planè facultatis à noſtris violis: quorum tamen vſum*

Mexquetera, Mexir.

Arboris flores, violarū loco.

men vſum non admitto, niſi in iis medicamentis quæ foris applicantur: atque Syrupum violaceum confici iubeo è violis conditis ex Ormuz aut Luſitania delatis.

Amomum.

Amomis.

*Vtinam noſter hic Auctor Amomi deſcriptionem pleniorem dediſſet, quandoquidem plantam legitimam ſe vidiſſe affirmat. Nam multis altercationibus anſam præcidiſſet. Certè Pes eius columbinus, noſter eſſe non poteſt, quem nonnulli, Amomi legitimi loco vſurpare non verentur, cùm ſit potius Geranij genus. Sed horum turpem errorem eruditè detegit in commentariis ſuis Matthiolus.

Ceterum accepit nuper ex Ormuz, celebri ſinus Arabici emporio, VValerandus Doræus Pharmacopœus Lugdunenſis, vir diligens & eruditus, exigui fruticis fragmenta Amomi nomine, & itē alia Amomidis; neutra tamen cum Amomo Dioſc. & Plinio deſcripto conueniunt, niſi id fortè ſit, quo ſe noſter auctor donatum, quodque pedem columbinũ referre aſſerit. Nã hęc fragmēta aliquot ramulis conſtant, foliolis quibuſdam adeò frequentibus onuſtis, vt ex ſolis foliis cōſtare videantur (quemadmodum in Tithimalo paralio conſpicere eſt) quæ in extre-

in extremo tali ordine ſunt diſtributa, vt floſculum aut roſulam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedē columbinum (qualis earũ eſt quæ pedes hirſutos, ſeu, vt ita dicam, plumatos habēt) referre vidētur, nullo tamen ſingulari odore aut ſapore prædita ſunt. Eius Amomi & alterius Amomidis icones hîc ſubiunximus.

*Quænam nobis ſint plantæ Mexquetera & Mexir, planè ignoro: nec quid hæc vocabula ſignificent, quiſquam indicare potuit.

De Calamo aromatico. CAP. XXXII.

Diſputatio de Acoro & Calamo.

NON *minor eſt controuerſia inter recentiores medicos de Calamo & Acoro. Volunt enim nonnulli Calamum officinarum eſſe Acorum veterum: Alij malunt Galangam eſſe Acorum. Eam ob cauſam difficile eſt in tanta opinionum varietate aliquid certi ſtatuere. Ego tamen nullius opinioni addictus, liberè dicam quod ſentio.*

Calamus aromat.

CALAMVS *aromaticus quo officinæ in Luſitania vtuntur (aromaticum voco non odoratum, vt plerique alij, quandoquidem aroma odorem non ſignificat, ſed quod vulgo droguam vocāt, neque etiam Calamum odoratum ſcio, ſed Iuncum dumtaxat) idem eſt cum eo qui hîc in India magno eſt in vſu cum viris tum mulieribus & iumentis.*

Vaz, Bache, Vazabu, Dirimguo, Heger, Vaticam, Caſſab, Aldirira, Aſſabeldiriri.

Vocatur is in Guzarate, Vaz: *in Decan,* Bache: *in Malabar,* Vazabu: *in Malayo,* Dirimguo: *in Perſia,* Heger: *in Cuncam, quæ eſt regio maritima,* Vaticam. *Arabibus* Caſſab *&* Aldirira. *Serapio lib. ſimp. cap. 205. eum vocat* Aſſabeldiriri, *ſed corrupto vocabulo: omnes enim Arabes medici cum Auicenna lib. 2. cap. 161. & 212.* Caſſab *&* Aldirira *appellāt. Idem autem ſonat Caſſab quod Calamus, & Aldirira ex aromatibus: Nam* Dirire *idem quod nobis aroma eſt. Quoniam verò Malayo incolæ eius vſum ab Arabibus qui ex Coraçone erant, didicerunt, idcirco corrupto nomine* Dirimguo *vocarunt.*

Dirire.

SERITVR *per vniuerſam Indiam: plurimus verò in Guzarate & Balaguate. Hîc etiam Goæ (vbi multus eius eſt vſus) in hortis ſatus prouenit, ſed perpaucus.*

CETERVM *non eſt odoratus, niſi è terra auulſus:*

quantóque

quantóque virentior eſt, tantò mihi validioris tetrioríſque odoris videtur; tametſi aliud ſentiat Ruellius lib. 1. cap. 18. Conuehitur ad maritima, quoniam qui iſtic naſcitur, non ſufficit. Qui ex Balaguate adfertur, ad Occidentē mittitur.

FAMILIARIS *eius vſus eſt mulieribus in vteri affectibus, & neruorũ doloribus. Sed maximè expetitur hieme à mulomedicis: contuſum enim, additis alliis, ammi (quod eſt Cuminum ruſticum) ſalis momento, butyro, & ſaccharo, iumentis aduerſus frigora mane exhibent, vocantq́ id medicamentum* Arata. Calami vires. Cuminum ruſticum. Arata.

CETERVM *quoniam Hippocrates & Galenus lib. 1. ſimp. med. Indicum hunc Calamum vnguentarium appellant, Plutarchus verò Calamum Arabicum, & Cornelius Celſus Calamum Alexandrinum, videtur etiam extra Indiam naſci.* Calamus vnguentarius. Calamus Arabicus. Calamus Alexandrinus.

EGO, *vt veritatem elicerem, ſciſcitatus ſum à multis Coraçone incolis & Arabibus, qui huc venales equos adducunt, ſi apud eos naſceretur Calamus; item an eſſet eis cognitus, eóque vterentur: Negarunt omnes apud ſe inueniri, niſi ab Indis aduectum mercimonij gratia, probéque ſibi cognitum, vtpote cuius plurimus apud eos eſſet vſus. Non falluntur tamen, qui Arabicum vocãt, nam ex India in Arabiam defertur, & inde in alias regiones: neque qui Alexandrinum appellant, quoniam hinc Alexandriam, deinde Barut & Tripolim Syriæ defertur.*

QVOD *autem Manardus lib. 8. epiſt. 1. dicit in Pannonia ſe vidiſſe adeò recentē, vt non longè petitus videretur, fieri poteſt vt fallatur: aut, ſi viderit, ſatum fortè in ſporta aut fictili vidit, vt plerumque ſatum Gingiber naſcitur. Sed illud certiſſimum eſt, hinc auehi Calamum in eas regiones.*

IS *verò quo vtimur, radix nõ eſt (puſilla etenim eſt radix) ſed ipſius Calami cum aliquantula interdum radicis parte fragmentum. Hallucinantur ergo qui nihil niſi radicem*eſſe* Calamus non niſi in India.

cem * *eſſe ſcribunt confirmandæ ſuæ ſententiæ cauſa, qua contendunt hunc Calamum Acorum eſſe. Neque quod in Calamo eſt ſpongioſum & flaueſcente colore, aliqua in re ſimile eſt Aranearum telis, vt falſo putarũt Auicenna lib. 2. cap. 161. & Serapio, libr. ſimpl. cap. 205. quos Græcis & Latinis hæc melius noſſe oportebat.*

CETERVM *quod Calamus Acorũ non ſit, nec etiam Galanga, ſatis ex Auicenna & Serapione probari poteſt, qui tria diſtincta capita de Calamo, Acoro, & Galãga ſcribunt. Præterea qui calamum deſcribunt, aiunt eum in India naſci, quod verum eſt: nec enim in alia regione naſcitur. Acorum verò non niſi in Europa naſci tradunt. Itaque nobis ignotum eſt Acorum, aut imaginari non potuimus quod Manardus, Leonicenus, & alij animaduerterunt. Omnibus ſanè Arabibus, Turcis, Coraſonibus, & Indis medicis ignotum eſt. Nam à Nizamoxa vocatus vt eum tremoris affectu liberarem, magna mihi cum illis contẽtio fuit de Acoro: quid tamen eſſet Acorum (etiam illis indicato nomine Arabico) indicare non potuerunt, niſi quòd apud Turcos naſceretur.*

Acorũ dumtaxat in Europa.

PRÆTEREA *Calamus pallet, acris, calidus & ſiccus eſt in ſecundo ordine: Acorũ albet, amarum, calidumq́ & ſiccum eſt ordine tertio: Galanga autem vtroq. calidior & odoratior. Deinde Calamus & Acorum cerebri & neruorum morbis conueniunt: Galanga verò ventriculum roborat, flatus diſcutit, & oris halitum commendat. Galanga item & Calamus medicamenta ſunt in hac regione ab initio cognita, & in Occidentem vehi ſolita.*

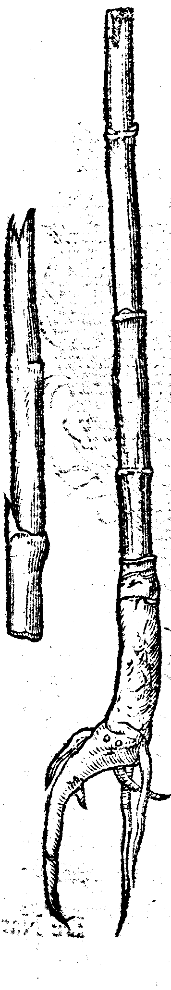
Acori ſuccedaneum.

SOLEO *tamen perpetuo Acori loco Calamum ſubſtituere, ſed maiori quantitate, quòd non adeò excalfaciat & exſiccet, veluti Acorum.*

*Noſtrarum officinarum Calamus longè alius eſt ab eo quem hoc capite ſatis obſcurè deſcribit noſter Auctor, quippe cuius Calamus legitimus videatur à veteribus deſcriptus. Noſter verò nihil niſi radix

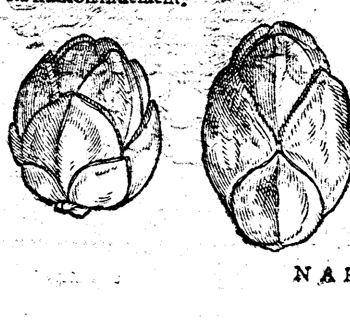
eſt, cum

eſt, cum aliquantula interdum foliorum particula. Cui cùm omnes notæ Acoro à veteribus adſcriptæ pulcherrimè conueniant, Manardi & aliorum ſententiam improbare non poſſum, qui Acorũ legitimũ eſſe volunt. Affertur ad nos ex Tartaria & Lituania, nec non & in Polonia naſci creditur, quib. Pruſkuuorzecz nuncupatur. Eo & Germani, & Itali & Galli vtuntur, aliumq; Calamum non norunt. Solebat enim Antuerpiam Vlyſipone aduehi Calami genus vſuali noſtro ſimillimum, ſed tetri odoris & ſaporis horridi; quæ nota illi communis erat cum Calamo noſtro Auctori deſcripto: Solam tamen hanc ob cauſam in vſu apud nos eſſe deſiit; licet omnes aromatarij multo efficacius, eo quo nunc vtimur, fuiſſe affirment.

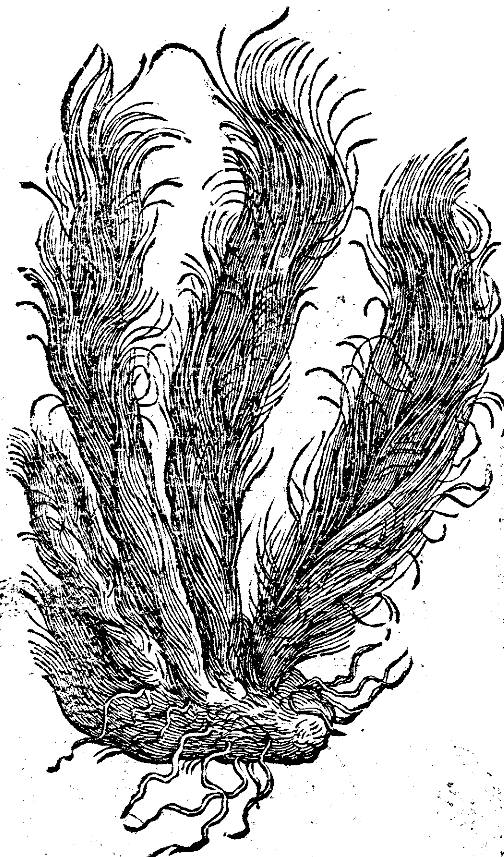
Ceterùm cùm tertiò recudenda eſſet hæc Hiſtoria, commodè nobis innotuit legitimus Calamus aromaticus, quem doctiſs. vir Bernardus Paludanus Friſius, ex Syria & Ægypto redux, cum Habhel fructu, multiſque aliis raris, & variis ſeminibus, pro noſtra amicitia, ſub anni 1579. initium liberaliter communicauit. Eius autem (quoniam exactiſsimè ad Dioſcor. deſcriptionem quadrare videtur) iconem ex fragmentis exprimi curauimus. Vmbellifera verò potius planta quàm harundinacea meo iudicio cenſenda eſt: etenim rectum habet caulem, multis nodis ſeu geniculis cinctum, læuem alioqui, intus concauum, & membranula, vti harundines, præditum, qui aſculosè quéadmodum Dioſc. ſcriptum reliquit, frangitur, eſtque ſatis odoratus gratique ſaporis, amari tamen, & nonnullæ adſtrictionis particeps: folia (vti ex veſtigiis colligere licet) bina ex aduerſo in ſingulis geniculis ſita caulem amplecti videntur: radix ſummo capite nonnihil extuberat, deinde in fibras deſinit.

Legitimi porrò Acori deſcriptionem, in noſtra rariorum Hiſpanicarum ſtirpium Hiſtoria ſtudioſi inuenient.

NAR-

NARDVS.

De Nar-

De Nardo. CAP. XXXIII.

ILLVD *affirmare poſſum, multo plura aromata, maioriq́ quantitate, & minus adulterata ad nos adferri, viliorióq emi, quàm antiquitùs fiebat: quod nunc Luſitanorum nauigationibus India nobis aperta ſint, ipſaq́ regiones quæ aromata gignunt, longè cultiores nunc ſint, quàm Veterum tempore fuerunt.*

IN *eorum numero Nardum repono, quæ legitima & ſine mangonio ad nos importatur, licet interdum aut maris humore ſibi aſcito ſitum contrahat, aut ſenio ſuaueolētiam illam amittat, qua initio prædita erat.* Nardus.

VOCATVR *autem nardus incolis (nam Græcum & Latinum nomen notum eſt)* Cahzçara: *Auicennæ lib. 2. cap. 646. & omnibus huius tempeſtatis Arabibus* çembul *quod eſt Spica, &* çembul indi, *id eſt, Spica Indica: eadē ratione, quam nos Spicam Celticam vocamus, illi* çembul rumim *appellant. Quod autem corruptè Matthæus Siluaticus cap. 640.* Simbel *&* Sumbel *protulerit, mirum non eſt, cùm is linguam Arabicam ignorarit: niſi multo tempore paulatim corrupta fuiſſe vocabula.* Cahzçara. çembul. Sumbel.

CETERVM *naſcitur Nardus in Mandou & Chitor prouinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta flu. Gangem, quem incolæ* Ganga *appellant, & ſacroſanctum exiſtimant, ita vt morituri regni Bengala incolæ hoc flumine mergi ſe iubeant, ſed pedibus dumtaxat. Sunt in eo flumine certa idolorū delubra, ad quorū cultum cateruatim confluūt mercatores è Guzarate & regno Decā, magnaq́ donaria in hæc idola conferunt, inde redeuntes ſanctificati, vt ipſi ſibi perſuadent, imò potius à cacodæmone obſeſſi.* Ganges flu.

PORRO *non ſunt diuerſa Nardi genera: ſed vnicum dumtaxat mihi notū eſt genus, id ſcilicet quod ex iam memoratis locis adferri diximus. Prouenit quidē in mōte quodam, qui altera parte Orientem ſpectat, altera Occidentem,* Nardi vnicum genus.

ad quem ſcilicet occidentem ſita eſt Syria multis regionibus ab India diſcreta. Sed tamē multis aliis eius regionis locis ſata prouenit, nō facilè enim ſpōte naſcitur. Neq. vna præſtātior eſt altera: Spicámue habet alia altera multò lōgiorem.

Nardus ſpō-te non pro-uenit.

Nardi de-ſcriptio.

CERTE *radix eſt, ſpargens ſupra ſolū breuem virgulam ſeu caulē circiter tres palmos longum, cum longiſſimus, atque alias inſuper virgulas multò breuiores: in ſumma radice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambayete, Aſurate & Gegua, aliiſque portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ petunt: potiſſimam tamen partem ab indigenis abſumi ferunt.*

Nardus ſor-dida.

INVENITVR *interdū ſordida & pulueruleta, villis ipſius plantæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iis quos dixi mercatoribus, & eo puluere manus eluere intelligo.*

HAC *vnica Nardo quæ iuxta Gangem oritur, quamq; in Occidentem exportant, vtuntur medici cum Indici, tum Turci, Perſæ & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio quò antiquitùs teſte Plinio lib. 12. cap. 12. emebatur, inferre volunt, noſtram Nardum non eſſe legitimam, obiectioni me ſatis reſpondiſſe arbitror, cùm dixi Indias nunc magis apertas & cognitas eſſe, quàm tempore Plinij fuerint, & ipſa aromata maiori copia ad nos adferri.*

Lacunæ oſ-citantia.

CETERVM *fabuloſum omnino iudico, quod Andreas Lacuna ſuis in Dioſc. lib. 1. cap. 6. cōmentariis ſcribit, Nardi vſum apud Indos eſſe periculoſum, quoniā ex ea fiat veneni quoddā genus mortiferum, quod nō modò hauſtum, ſed etiam cuti in ſudoribus inſperſum, hominem illico iugulet; idque toxicum* Piſum *vocari. Nam cùm multis in India annis Medicinam exercuerim, & non modò verſatus ſim cum omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiam Regibus & Principibus familiaris fuerim; numquam tamen hoc Piſum videre mihi contigit, aut eius nomen audire.*

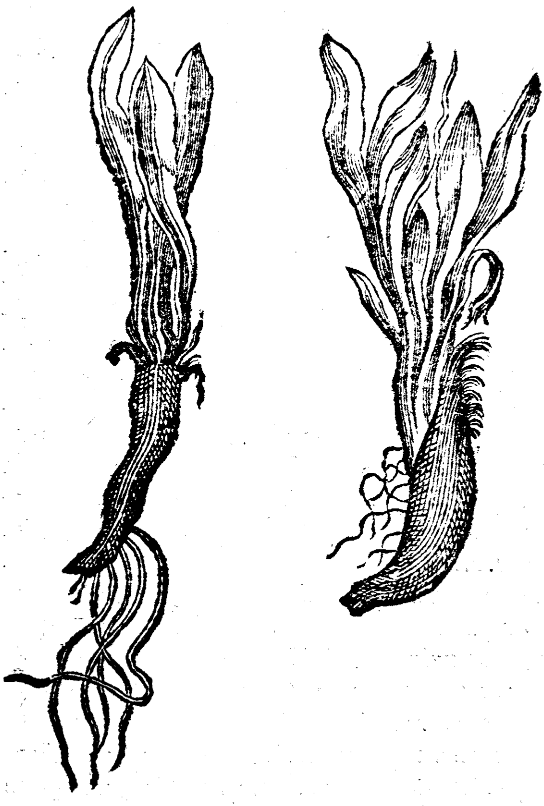
Piſum.

Satiech. Satiach.

ID *genus quod Sepulueda* Satiech & Satiach *appellat, id*

tat, id eſſe puto, quod ex Satiguam adfertur, celeberrimo regni Bengalæ portu & emporio ad fluuij Gangis oſtia.

HIRCVLVS VETERVM.

*Cum ſuperiore Aprili Antuerpiæ eſſem, inter aliquot Nardi Celticæ faſciculos plantulas quaſdam inueni, quæ ad amuſſim quadrabãt cum Dioſcoridis Hirculo, quem libro primo de re medica cap. 7. deſcribit, eoque Nardum Celticam adulterari refert. Nam plantula eſt Nardo Celticę ſimilis, cãdidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, ſine cauliculo, minoribus breuioribusque foliis, villoſa admodum ſecun- Hirculus.

 dum radi-

dum radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmanſa nullum aromaticum ſaporem reddunt, ſed lenta & viſcida ſunt; cum Nardi Celticæ folia & calida ſint cum aliqua tamen adſtrictione, & odore ſaporéque iucunda. Cum igitur hoc capite noſter Auctor de Nardo ex profeſſo agat, facere non potui, quin Hirculi meminiſſem, eiúſque hic iconem ſubiicerem, quam nemo hactenus exhibuit.

De Iunco odorato. CAP. XXXIIII.

IVNCVS *odoratus in Mazcate & Calaiate Arabiæ prouinciis maxima frequentia & abundātia naſcitur, velut in Hiſpania gramen vulgare quo paſcuntur animalia.*

Sachbar. Haxis cachule. Adhar. Foca. Alaf. Herba Mazcatenſis. Palea de Mecha. Paſtus Camelorum.

HVIVS *graminis nomina Græca & Latina nota ſunt. Ab incolis autem* Sachbar *vocatur: à nonnullis verò* haxis cachule, *id eſt, herba lotoria, aut lotionibus idonea: tametſi non negem aliis etiam nominibus apud Arabes inſigniri. Nam Auicenna lib. 2. cap. 598. eum* adhar, *Serapio cap. 19.* adher *appellant: quos ſequuntur omnes Arabici & Perſici medici hic agentes: florem verò vocant* Foca. *Nam quod Siluaticus, cap. 12.* adcher *&* adhecarum *vocari ſcribit, corrupta ſunt vocabula, Perſis, qui ad iā dictas vſq. prouincias pertingunt,* Alaf, *quod herbam ſignificat, vocatur, quo nomine per excellentiam appellari poteſt. Apud Indos peculiare nomen non eſt ſortitus, ſed herba Mazcatenſis appellatur. Sunt qui paleam de Mecha nuncupent. Nec deſunt qui paſtum Camelorum vocēt, nec immeritò: ſed tamen Cameli non ſunt iſtic adeò frequentes, vt hoc gramen cum floribus omnino depaſcere poſſint. Sed ſunt ibidē multi aſini, muli, equi, quos Arabicos vocamus, boues, capræ & oues, quæ nullum aliud pabulum norunt quàm hanc herbam ſiue gramen.*

DEFERTVR *quidem in Indiam, in vſum medicum vſurpandus. Maxima tamē copia per faſciculos colligatum in nauibus adſumunt equarij mercatores, vt equis ſubſternant, ne ſtercoris & vrinæ pædore offendantur. Nam ſimul atque maduerit, recētem ſubſternunt, & madidum in mare abiiciunt. Sed & nautæ faſciculos aliquot ſecum aduehere*

vehere ſolent, quos deinde in India vendunt. Memini in inſula Diu*, vili emiſſe multos Iunci faſciculos, quos in Luſitaniam cum aliis aromatibus mittere: nullum tamen florem videre contigit. Sed nec aliquo in pretio ab incolis habetur, cùm gens ſit rudis & ſilueſtris. Inſula Diu.

NVLLVS eſt huius vſus apud iſtius regionis incolas: ſed nos dumtaxat & Medici Arabes & Perſæ, eo vtimur. Ipſi indigenæ eo ſe & ſua iumenta lauant.

NVNC ad Auctorum qui eius meminerunt, deſcriptiones veniamus.

DIOSCORIDES lib. 1. cap. 16. laudatiſſimum ex Nabathæa, proximũ Arabicum, quem aliqui Babylonium vocant, peſſimum ex Africa adferri ſcribit. Floris, culmorum, radiciſq; eſſe vſum. Eligendũ eum qui manibus confricatus roſæ odorem emittit.

SCIO in iis quas ſuprà enumeraui prouinciis, quæ Arabiæ nomine comprehenduntur, prouenire. An verò in Nabathæa gignatur (quæ à Nabatoch Iſmaëlis nepote denominata, prouincia eſt Arabiæ Iudææ conterminæ) diligenter percontatus ſum à medicis qui in Hieruſalem, Galilæa, aliiſq; vicinis prouinciis verſati erãt: Sed illi reſponderũt, eum quo iſtic vterentur, ex Cairo aduehi. Interrogati verò an in Cairo naſceretur, an autẽ ex Mazcate adferretur: ignorare ſe dixerũt, quoniã medicamẽta interdũ ignota manerẽt ob indigenarum negligentiã. Quæ cùm audirẽ, inquirere nõ volui num Babylone naſceretur, tametſi id fieri poſſe putem. Nabathæa.

CVM verò Dioſcorides Africanum improbet, nõ oportet nos admodum ſolicitos eſſe in eo inueſtigando, præſertim cùm non adſcripſerit qua Africæ regione proueniat. De floribus autem, cùm meam, tum reliquorum medicorum negligentiam agnoſco, qui non iubeamus eum aduehi. Noſtra etenim culpa factum eſt, vt eius vſus deſierit. Iunci flos.

IN medicamẽtis odoratis, Dioſcoridem incertis compa-

rationibus plerumque vti video, quemadmodum & in hoc Iunco. Nam tritus, iucundum quidem ſpirat odorem, ſed Roſæ haudquaquam.

Iuncus rotundus.

IVNCVS odoratus, & Cornelio Celſo Iuncus rotundus vocatur, ad differentiam Iunci vulgaris, & Cyperi ſiue Iunci triangularis: ſed minimè in eam altitudinem excreſcit qua Iuncus eſt.

AVICENNA lib.2. cap. 598. duo eius genera conſtituit. Alterum enim Arabicum vocat, qui eſt odoratus. Alterum in Agiami natum, per quod vocabulum Damaſcum intelligit. Sed quod Dioſcoridis teſtimonio, Iuncum fructum proferre nigrum probet, manifeſtus error eſt, cùm Dioſcorides nuſquam fructus meminerit.

Auicennæ lapſus.

Iunci hiſtoria.

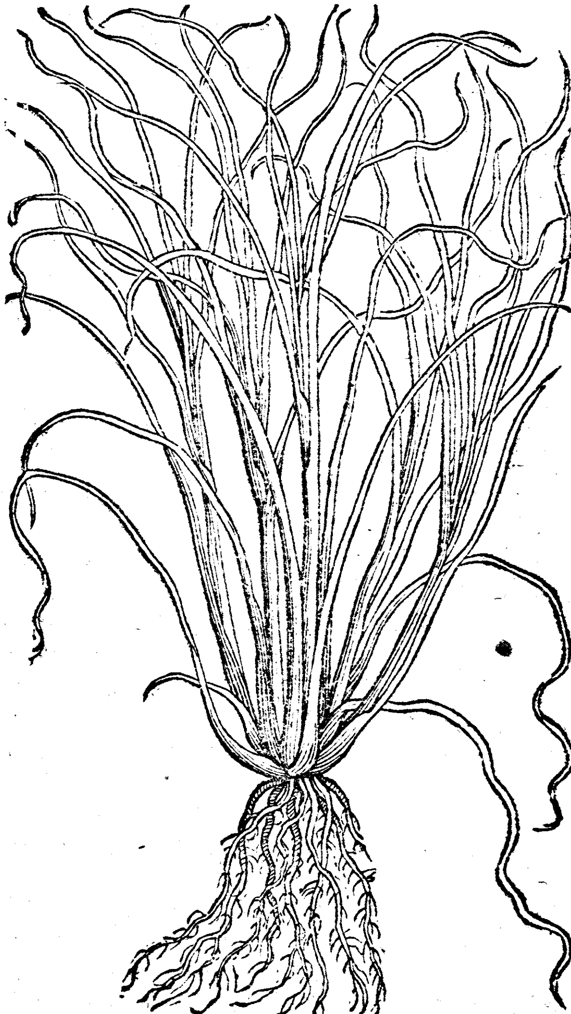
SERAPIO lib.ſimpl.cap.19. ex auctoritate Boniſaa ſcribit Iuncum habere radicem Chulem ſimilem, latiorem tamen, & minoribus nodis cinctam, multos calamulos præduros proferentem, qui fructum proferat ſimilem floribus Arundinis, graciliorem tamen & minorem: ſimulq; & in vno ceſpite multas plantas naſci. Huius radix adeò ſimilis eſt Chulem *, vt ſub eo nomine à nonnullis appelletur, quemadmodum initio dixi.

MATTHÆVS Siluaticus cap.12. decem annis conſeruari aſſerit. Credo in ſiccis & mediterraneis regionibus multo tempore conſeruari poſſe, cùm humiditate nõ abundet. Sed in huius prouinciæ maritimis, paucis annis in ſua odoris fragrantia conſeruari poteſt.

QVOD ad Braſauolũ & Monachos in Meſuen commentatores attinet, doctè illorum argumẽta refellit Matthiolus, Com. in Dioſc. lib.1. cap.16. quare ſuperuacaneum eſſe iudico quidquam iis addere. Satis tamen Monachorum in Meſ. diſt.1. cap.47. oſcitantiam mirari non poſſum, qui Galangam Iunci odorati radicẽ eſſe contendunt, cũ Galãga in China naſcatur, quæ bis mille ferè leucis ab Arabia abeſt, &

Monachorum oſcitantia.

IVNCVS ODORATVS.

eſt, & plurimum ab Iunco odorato differat tum foliis, tum radice: nec niſi ſata proueniat Galanga, quemadmodum & Calamus: Iuncus verò ſponte naſcatur, nec ſeratur.

Natæ ſunt nobis ſuperiore æſtate aliquot Iunci odorati plantæ, ex ſemine Italia miſſo. Eſt verò Iuncus planta multis culmis aſſurgens, tenerioribus foliis quàm gramen ſeu πόα (quam pulcerrimè refert) linguam mordicantibus iucunda & aromatica quadam acrimonia, quæ trita gratũ quidem ſpirant odorẽ, ſed in quo roſæ odor nõ eluceat: nam manducata potius roſæ, præſertim ſaccharo conditæ, odorem æmulari videntur. Nullũ protulit florẽ, quod ſerius prouenerit: imò primis frigoribus periit, ita vt annua planta cenſenda ſit. Radix eſt numeroſa & capillaris, non nodoſa, vt ait Serapio, guſtu feruido & aromatico. Eius iconem ad viuum expreſſam inſerere hîc libuit.

* Diu vel Dio inſula Oceani Indici aduerſus oſtia fluminis Indi (quem incolæ Diul appellant) ſita eſt, eamq. Patalen Plinio dici putant. Cõtinet verò ea, vrbẽ mercurialem potentemq. admodũ, & celeberrimum quendam portum, quò confluunt negotiatores Veneti, Græci, Thraces (quos Rumes vulgò vocant) Perſæ, Turci, & Arabes.

Chulem. * Quid per Chulem intelligat noſter Auctor, hactenus ſcire non potui, tametſi diligentiſſimè perquiſiuerim: niſi fortè intelligat gramen ſiue herbam vulgarem quam Greci πόαν vocant. Nam à quibuſdam Haxis cachule nuncupari ait, id eſt, lotoriam herbam. Et Pandectario cap. 158. Chulem herba capillaris eſt.

De Coſto. CAP. XXXV.

MAGNOPERE *commendatus à veteribus fuit Coſtus: at nec nũc ſua laude caret. Sed cùm Græci omnes tum Latini, tum Arabes, plura eius genera cõſtituerint, factum eſt, vt magna ſit orta diſputatio, an legitimum Coſtum habeamus. Plerique negant, & radices vel in Hiſpania, vel in Italia natas pro legitimo Coſto in Myropoliis oſtendi aiunt. Ego verò ſum in ea opinione, vt vnum dumtaxat Coſti genus eſſe credam, cuius nomina primùm proferam, deinde delineationem, poſtremò vſum medicum indicabo.*

Coſtus, Coſt, Caſt, Vplot, Pucho. EST *ergo Coſtus dictus Arabibus* Coſt, *aut* Caſt: *in Guzarate,* Vplot: *in Malaca, vbi eius plurimus eſt vſus,* Pucho, *& inde vehitur in Chinarum regionem. Græci & Latini ab Arabibus nomen mutuati ſunt. Nam quod Serapio lib. ſimp. cap. 318.* Choſt *appellat, corruptum eſt exemplar, legendúmque* Caſt: *& quotquot conueni Arabes,* **Caſt, Coſti.** *eum nunc* Caſt, *nunc* Coſt, *nunc* Coſti *vocant.*

NASCI-

NASCITVR *circa Guzarate, inter Bengala, Delli & Cãbaya, in Mandou & Chitor: Inde multi currus Vplot, Spica, Chryſocolla, aliiſq́; mercibus onuſti aduehuntur, in vrbem primariam regni dictam Amadabar, quæ in deſertis ſita eſt, & in Cambayete non procul à mari ſitam vrbem: vnde poſtea per maiorem Aſiæ, nonnullam Africæ partem, & vniuerſam Europam deuehuntur prædictæ merces.*

QVONIAM *verò in Chryſocollæ mentionẽ incidimus, ſciendũ eſt, eam vulgo* Borrax *nuncupari, Arabibus atq; Guzarate incolis* Tincar, *ſeu* Tincal: *metallicã autem hic eius eſſe naturã, vtpote quæ è monte quodã Luſitanicis leucis centum à Cambayete diſtãte, eruitur. Magnus eius vbiq. vſus in ferruminando auro, reliquiſq́; metallis: ab Indis verò medicis rarò vſurpatur, præterquam ad ſcabiem. Sed neque nos ea frequenter vtimur: iniicitur dumtaxat in vnguẽtum citrinum, fucos muliebres, & vnguenta ad profligandam ſcabiem parata. Ex earum mercium eſt numero, quas regio edicto vetitum eſt in Luſitaniam aſportari.* Borrax. Tincal. Tincar.

DESCRIBITVR *autem Coſtus* ab iis qui viderunt Sambuci effigie, & Arbuti aut Azimbri* magnitudine, florem odoratum proferens. Præcellit is qui intus candidus eſt, cortice cinereo: inuenitur tamen etiã colore buxi, cortice palleſcente. Tanta eſt odoris fragrantia præditus, vt pleriſq; nares feriat, et capitis dolorem excitet: guſtu minimè amaro, nec etiam dulci, tametſi iam ſeneſcens interdum amareſcat. Nam recens acri guſtu eſt, vt reliqua aromata.* Coſti hiſtoria.

HOC *vtuntur in multis medicamentis Indici medici. Hunc in Ormuz mercatores exportant, quò Coraſones & Perſæ confluunt: inde in Adem, quò huius emendi cum aliis mercibus gratia Arabes & Turci conueniunt. Nec mirum eſt, ſi eius loco, alio medicamento officinæ vtantur in regionibus procul à Luſitania diſsitis, quandoquidem exigua admodum quantitas in Luſitaniam defertur.*

Coſti tria genera apud Veteres.

*QVONIAM verò Veteres tria Coſti genera conſtituunt *, videlicet Arabicum, qui ſit candidus, leuis, eximia odoris ſuauitate; Indicum leuem, amarum, & nigrum; & Syriacum, grauem, colore buxeo: perquiſiui à negotiatoribus Arabibus, Perſicis & Turcis, vbinam tanta Coſti copia conſumeretur, quæ ad eos hinc exportaretur. Reſponderunt illi maximam partem in Aſia minori & Syria conſumi, ſed & etiam apud Arabes & Perſas. Interrogati verò an alius quiſpiam Coſtus apud eos naſceretur, negarunt naſci. Idem percontatus ſum à Nizamaluci medicis; ſed negarunt illi alium ſe Coſtum vidiſſe vnquam, quàm qui ex India ad eos perferretur. Vnus tamen illorum olim Xatamas medicus fuerat, diuturnoq́ue tempore in Cairo & Conſtantinopoli medicinam fecerat. Vt autem tam diuerſa nomina ſortiretur, occaſionem præbuiſſe negotiatores puto, qui ex variis regionibus oriundi erant.*

Coſtus amarus & dulcis Arabibus.

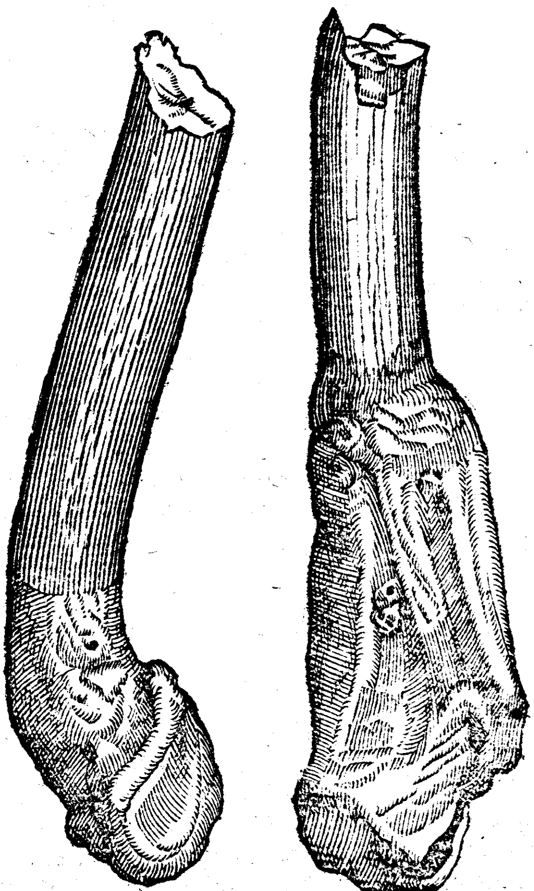
QVOD Arabes eius duo genera faciant, amarum & dulce; factum eſſe puto, quòd hoc medicamentum cùm recens eſt & incorruptum, nullius amaritudinis ſit particeps, candidiúſque perſiſtat: vbi autem vetuſtate corrumpi incipit, amaritudinem contrahit, fitq́ue nigricans.

*Non videtur huius Coſti deſcriptio cum Veterum coſto conuenire. Nam ex Dioſcoridis deſcriptione ſatis manifeſtum eſt, illorum Coſtum radicé fuiſſe, cùm ait: Sunt qui, admiſtis Helenij Comageni præduris radicibus adulterent. Veriſimile enim non eſt, truncum aut ramum fruticis tantam habere ſimilitudinem cum radice, vt radice adulterari poſſit. At noſtri Auctoris Coſtus minimum radicis habet, & ferè nihil niſi lignum eſt ſuo cortice contectum. Quare aut veteres Coſtum ignoraſſe dicendum eſt, aut Arabum Coſtum (ſi quidem hic deſcriptus Coſtus illorum Coſtus eſt) à veterum Græcorum Coſto diuerſam eſſe plantam.

COSTI genus Antuerpiam è Luſitania inuehitur ſolidum, cortice cinereo, intus candicans, interdum verò cinerei coloris; odorata eſt admodum radix, violaceũ ſiue irinum ſpirans odorem, præſertim dum manditur, ea parte quæ extra terram eminet, plerumque inhærere adhuc conſpicitur caulis fragmentum ferulaceum quiddam referens, & fungoſam medullam continens, vt facilè appareat Coſto noſtri Auctoris plurimum conuenire. Eius iconem, qualis videlicet ex ſicca radice exprimi potuit, hîc adiiciendam curaui.

*Niſi per

COSTVS INDICVS.

*Niſi per Azimbro iuniperum noſter Auctor intelligat (Zimbro enim Luſitanis Iuniperus eſt) quid ſit, ignorare me fateor.

*Venetiis interdum adfertur Coſti quoddam genus Gingiberis radicibus adeò ſimile, vt nihil ſuprà, intus etiam fibroſum, ſed palleſcens, & eximiæ amaritudinis.

NON deſunt, qui Zedoariam vſualem inter Coſti genera referant, & primùm apud Dioſcor. deſcriptum Coſtum eſſe autument, quòd multas notas habeat, quæ Arabico illius Coſto pulchrè quadrent.

De Turbit. CAP. XXXVI.

DE Turbit Arabum magna eſt inter recentiores Medicos controuerſia. Nam nonnulli Tripolium Græcorum eſſe volunt: alij Pityuſæ radicem eſſe contendunt: alij Alypi. Sed errant omnes mea ſententia. Siquidem Turbit plantam & virentem vidi, & floribus exornatam, quæ planè diuerſa eſt ab iis quas in medium proferunt.

Turbit. *QVOD igitur nos Turbit vocamus, eodem nomine & Arabibus, & Perſis, & Turcis appellatur: tametſi Andreas Bellunenſis in ſuis emendationibus* Terbet *vocet. In Guzarate, vbi plurimum naſcitur,* Barcaman: *in Canara, cuius prouinciæ eſt Goa,* Tiguar.

Barcaman.

Tiguar.

Turbit hiſtoria. *EST autem Turbit planta, radice neque magna, neque longa, caule hederæ modo per ſolum extenſo, digiti craßitie, interdum craßiore, duos palmos longo, interdum verò multo longiore. Folia Althææ profert; flores etiã ſimiles, è candido rubentes, nonnumquam omnino candidos, non (vt quidam volunt) colorem ter die mutantes. Eſt verò dumtaxat vtilis & gummoſa caulis pars inferior iuxta radicem: reliqua pars gracilior eſt, & comoſior, quàm vt vtilis eſſe poſſit.* Nonnumquam radix cauli adhæret, ſed inutilis, cùm caulis dumtaxat in medicum vſum recipiatur. Tota autem planta inſipida eſt cùm colligitur.*

Turbit natales. *PROVENIT in maritimis, verùm non adeò mari vicinis, vt vnda allui poßit: ſed duabus, interdum tribus à mari leucis ſeu miliaribus. Plurimum naſcitur in Cambayete, Surrate, Dio inſula, & Baçaim,* locisq; vicinis. Inuenitur*

& in

& in Goa: ſed à medicis improbatur, nec eo vtuntur. Intellexeram etiam in Biſnager prouenire, quod centum quinquaginta & amplius leucis à Guzarate diſtat: ſed poſteà reſcitum eſt, eò ex Guzarate deportari, vnde etiam magna copia in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorẽ, & Luſitaniam exportatur: Nam ſi aliquod in Biſnager naſcitur, viribus adeò infirmis eſt, vt à medicis recipiendum non cenſeant.

FIERI *poteſt, vt aliis etiam per Indiam locis gignatur (non enim ſeritur, ſed ſponte prouenit) ſed id incertum eſt, ob indigenarum negligentiam.*

CETERVM *in Turbit delectu, duo ſolent à Medicis requiri, vt gummoſum ſit & album. Non omne verò gummoſum eſt natura: Sed quoniam viderũt Indi à gummoſitate, optimi Turbit notas nos petere, ſolent eius plantã, ante quàm eam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, quo liquor exiliat & denſetur. Deinde poſt aliquot dies redeunt, & gummi ſiue concreto liquore plenos caules reperientes, eos colligunt. Id mihi retulit affinis meus medicus in Baçaim, qui aliquoties cum ipſis Indis colligẽdi gratia profectus eſt, & hanc eliciendi ſucci rationẽ obſeruauit. Nam cùm iuſſiſſet aliquot plantas intactas relinqui, eas minimè gummoſas inuenit, aut nonnullas tantũ pauco cum gummi. Ex eo igitur deprehẽdere licet, gummi nihil ad præſtantiam agere, ſed id plerumq. præſtantius cẽſendum eſſe, cuius gummi non appareat, quippe quod in ipſa planta recõditum ſit. Non negauerim, quin etiã Turbit gummoſum ſine contorſione reperiatur: ſed vt facilius liquorem ſuum aut gummi exerat, contorqueri & vulnerari plantam certum eſt.* Turbit qua ratione gũmoſum fiat.

ALTERA *probationis nota eſt, vt ſit candidum. Siccatum ad ſolem, candidum eſt: in vmbra verò ſiccatum, tametſi nigreſcat, non minus fortè bonum eſt, quàm album in ſole ſiccatum.* Turbit delectus.

EST *verò Turbit Indicis medicis medicamentum pituitam* Turbit facultates.

tuitam deiiciens, cui interdum ſi abſit febris, Gingiber adiicere (vt etiam aliis purgantibus medicamẽtis) ſolent: alioqui plerumque ſine Gingibere ex decocto pulli gallinacei, aut ex aqua exhibent. Præfertur autem quod in Cambaya natum eſt. Memini me in inſula Dio emiſſe ſingulas quas vocant manus, vna tanga. Pendunt autem ſingulæ manus viginti ſeptem libras. Sed poſtea intellexi eum à quo emiſſem, duplo minoris emiſſe.*

Tanga. Manus.

Turbit Arabum.

CETERVM *longè nobis aliud Turbit* deſcribunt Arabes, quàm id quod modò exhibui. Siquidẽ Meſue lib. 2. de ſimpl. med. cap. 2. ait radicem eſſe herbæ folia Ferulæ minora ferentis, & ex earum plantarum genere quæ lacteo ſucco turgent: varia eius inueniri genera, videlicet domeſticum, ſilueſtre; magnum, paruum; album, nigrum, & flauum: & in locis ſiccioribus gigni, quod ex ſucci denſitate deprehenditur. Septem verò in eius delectu obſeruanda: vt ſit candidum, intus cauum ſiue vacuum & arundinoſum, & gummoſum, cortice cinereo, planum, fragile, & recens: craſſum autem ſiue denſum improbari. Sed, quod eius pace dixerim, ex aliorum relatu ſuum Turbit deſcripſiſſe potius videtur, quàm legitimum vidiſſe. Nam neque forma conuenit, nec è lacte madentium plantarum eſt numero, nec eius domeſticum genus inuenitur: cùm vniuerſum ſponte in incultis proueniat. Alterũ genus interdum altero eſſe maius verum eſt. Color autem aut albus, aut flauus, aut niger naturalis eius plantæ nõ eſt: ſed pro præparationis ratione contrahitur. Nam quod probè præparatum, ſuóue tempore collectum non eſt, album eſſe nõ poteſt. Naſcitur verò potius locis humentibus quàm ſiccis. Neque albedo & gummoſitas probitatis ſunt indicia, veluti iam dixi. Neque arundinaceum aut ferulaceum eſt, aut planum, aut fragile, niſi nimia ſiccitate exſuccum. Denſum autem potius mihi videtur probandum, quàm improbandum, quippe quod plus*

Turbit Arabũ delectus.

Turbit è Lactariarum numero non eſt.

ſubſtantiæ

ſubſtantiæ contineat, modò carioſum non ſit.

SERAPIO lib.ſimp.cap.330.Tripolij Dioſcoridis hiſtoriam ad ſuũ Turbit tranſtulit. Sed ſi cùm legitimi quam exhibemus Turbit deſcriptione conferatur; manifeſtè eius error deprehendetur. Nam neque folia Iſatidis habet, neque eius caules in ſummo diuiduntur, ſed in mucronem deſinunt largo foliorum prouentu ornatum. Flos non mutat ter die colorem, neque eius radix odorata eſt, aut venena arcere adhuc deprehenſa eſt. Tripolium non eſt Turbit.

DENIQVE non eſt Alypum Dioſcoridis, vt recẽtiorum quidam exiſtimãt, cum eius hiſtoria Alypi deſcriptioni planè repugnet, & facultates ſint diuerſæ: Turbit enim pituitã dumtaxat purgat, Alypum atrã bilem deiicit. Neque, vt iam diximus, cuiquã è lactariis cõparari poteſt, quæ non ſine noxa in corpus admittuntur: cùm Turbit legitimum nullam acrimoniã habeat, & ſine moleſtia pituitã deiiciat. Alypum nõ eſt Turbit.

PORRO huic errori anſam præbuiſſe puto Arabes, qui conſpicientes apud ſuos in vſu eſſe Turbit ab India petitum, id ad Græcorum aliquam deſcriptionem ilico referre voluerunt, Græcis omne plantarum genus fuiſſe cognitum exiſtimantes. Sed ſatius multo fuerat, ea ratione omnia non confundere, & ſimplicem aliquam eorũ medicamentorum, quæ illis non erant probè nota, deſcriptionem contexere. Arabes erroris auctores.

*Baçaim vrbs eſt vaſta, multas alias vrbes & pagos ſub ſuo dominio habens: quinquaginta leucis ab inſula Diu abeſt, & Regi Luſitaniæ paret.

*Monetæ genus Indicum Tanga eſt, quod ſexaginta Luſitanicis regalibus æſtimatur, hoc eſt, duobus ferè Caſtellanis regalibus, aut ſeptem aſſibus Gallicis. Regale enim Caſtellanum triginta & ſex Luſitanica conficit. Tanga.

*Turbit à noſtro Auctore deſcriptum longè aliud eſt ab eo quo vulgo in officinis vtuntur. De quo qui plura volet, conſulat eruditos Matthioli commentarios in capita 50. 51. & 78. libri quarti Dioſcoridis. Per vniuerſam Hiſpaniam Thapſia abundè naſcitur, eius radice pleræque Hiſpaniæ officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur. Non deſunt etiam multis per Europam locis, qui Scammonij radicem conciſam pro legitimo Turpeto oſtendant, atque in ſua medicamenta recipiant, vt his manifeſtum eſſe poteſt qui ſcammoneæ radices ſiccas cum illorum Turpeto diligentius contulerunt.

De Rhabarbaro. CAP. XXXVII.

NON eſt operæpretium multa de Rhabarbaro recenſere, cum omnibus notiſſimum ſit medicamentum. Silentio tamen prætermittendum non duxi, quod hic in India didici: videlicet, omne id Rhabarbarum quod in Indiã, Perſiã, & Europam importatur, eſſe in Chinarũ regione natum. Nam ex Chinarum regione per Tartariam Ormuz & Alepum defertur, inde in Alexandriam, & tandem Venetias, vnde reliqua Europæ regna petunt. Nos præter id quod nauigiis ex China infertur, eo etiam vtimur quod Perſæ ex Ormuz aduehunt, quod minus teredinem & cariem ſentit, quàm quod ex China nauigiis infertur. Siquidem plus corrumpuntur aromata, quæ per mare inuehuntur vnius menſis ſpatio, quàm quæ terreſtri itinere importãtur vnius anni tempore. Præterea India, præſertim in maritimis, maximè humida eſt, et huiuſmodi aromata diu integra ſeruare non poteſt. Nam Rhabarbarum ſub menſem Maium in Indiam locis videlicet maritimis importatum, niſi ante Septembrem abſumatur, planè inutile eſt, & abiiciendũ: corrumpitur enim, vt pleraque alia aromata quatuor illis mẽſibus hibernis, qui ſunt Iunius, Iulius, Auguſtus, September. Interea aliud recentius ex Ormuz importatur, quo vtuntur, idq́ꝫ quod in maritimis hibernauit, in mare abiiciunt.

Rhabarbarũ omne in Chinarum prouincia naſci.

REFERVNT genus quoddam naſci in certa Tartariæ vrbe nomine Samarcandar: ſed quod improbum ſit, nec niſi iumentorum purgationibus vtile.

Rhabarbarum Samarcandarinũ.

NVLLVM autem eſt Rha barbaricum, aut Indicum: ſed ſolummodo Chinenſe, quod Rauam Chini Perſæ appellant, Mauritani tamen plerique ſolummodo Rauam.

Rauam Chini. Rauam.

ALIQVANDO in Couchin intellexi Rhabarbarum ab indigenis interdum decoqui aut diſtillari, & eius decocto aut ſtillaticia aqua ſeſe purgare, eamq́ꝫ eſſe cauſam, cur interdum tam facilè teredinem ſentiat & corrumpatur.

Sed cùm

Sed cùm neminem audiuerim, qui hæc ita ſeſe habere, ſe vidiſſe diceret, affirmare non auſim.

De Radice Chinæ. CAP. XXXVIII.

NASCITVR *hæc radix in Chinarum vaſtiſſima regione, quæ Moſcouiam vſque extendi creditur. Quoniam verò per totam hanc prouinciam, & etiam in Iapan ſæuit lues Venerea, quam alij Neapolitanum morbum, alij Gallicum vocãt, noſtri ſcabiẽ Hiſpanicam, Perſæ* Bade-Frangi *(tametſi etiam ſimpliciter* Fringui*) quod morbũ Gallicum ſonat; aperuit Deus huius regionis incolis vſum radicis cuiuſdam, quæ apud eos naſcitur, vt huic malo ſuccurreretur. Quemadmodum in nouo orbe Guaiaci vſum oſtendit, quoniam ea pars orbis etiam hoc morbo ab omni hominũ memoria infeſtata fuit. Ibi contractum morbum in Europam adferentes Hiſpani anno Redemptionis humanæ 1493. reliquis nationibus communicarunt. Nobis verò primùm innoteſcere cœpit huius radicis vſus poſt annum quingẽteſimum trigeſimum quintum ſupra milleſimum, adferentibus eam huc Chinenſibus quibuſdam ea lue infectis, qua ſe interea dum hic negotiarentur, curarent.*

Radix Chinæ. Bade-frãgi. Lues venerea primum in Europa 1493. anno.

CETERVM *anno ante quàm huius radicis vſus in India innoteſceret, huc è Luſitania delatus ſum, nonnullas facultates mecum adferens, atque inter eas, Ligni Guaiaci libras quingentas. Ex eo, tametſi multum ſublatum eſſet, dum in Liburnicam inferretur, & efferretur, mille tamen aureos contraxi Luſitanicos, quoniã magna auiditate è Luſitania expectabatur hoc lignum, quòd multi malè perirent inunctionibus: & fortè tum tẽporis nemo præter me aduexerat. Curati ergo fuerunt plurimi meo ligno. Sed eo abſumpto, cùm nouum è Luſitania non importaretur, eius, quod iam decoctum fuerat, libra quinque Luſitanicis aureis væniit.*

Qua ratione primum Radix Chinæ Luſitanis innotuerit.

FACTVM *eſt, vt eo tẽpore mercator quidam in Diu inſula narraret inclyto viro Domino Martino Alfonſo de*

 Souſa

Souſa meo mæcenati, qua ratione à Gallica ſcabie curatus fuiſſet quadam radice è Chinarum regione allata, cuius vires magnis laudibus euehebat, quoniam qui ea vterentur, extrema illa victus ratione non egerent, qualis in Guaiaci vſu obſeruabatur, ſed tantùm abſtinerent à bubulis & ſuillis carnibus, piſce & crudis fructibus: tametſi ne in China quidem piſcibus abſtinerent, quoniam magni ſunt heluones. Cùm inualuiſſet is de radice rumor apud vulgus, mirum in modum hanc radicem videre auebant, atque ea vti, quoniam moleſtè ferebant extremam illam victus rationem, quam in Guaiaci vſu obſeruare cogebantur. Adde quòd huius regionis incolæ ob otioſam vitam natura ſint magni epulones. Sub id tēpus appellunt Malacam Chinenſes liburnicæ, paululum huius radicis in ſuum vſum adferentes. Sed id paululum tanta auiditate requiſitum fuit, vt in ſingulas huius radicis gantas (pondus eſt apud eos viginti quatuor vncias pendens) decem Luſitanicos pendere oportuerit. Poſtea verò aduehentibus eam magna copia Chinenſibus Liburnicis, minui cœpit pretium, ita vt nunc ganta ematur dumtaxat regali Caſtellano.

Ganta.

AB *eo tempore vileſcere cœpit Guaiaci vſus, atque ex India relegari, tamquam Hiſpanus quidam, qui indigenas fame enecare vellet.*

CETERVM, *vt ad inſtitutum reuertamur, non ſine cauſa, tantis laudibus effertur Chinæ radix. Nam obſeruatis quæ in hoc morbo obſeruanda veniunt, natura morbi, anni tempore, regione, ſexu, ætate, & temperamento ægri, mirabiles eius ſunt effectus: tametſi non deſint ex recentioribus, qui eam acriter, ſed immeritò damnent.*

Radicis Chinæ mirabiles effectus.

Præparationis modus.

IN *magnis doloribus & inueteratis, huius radicis vncia in ſex aquæ ſextariis * coquitur, ad dimidij vſque humoris conſumptionem. Seruatur id decoctum vſui, vaſe aliquo vitreo aut figulino vitrato. Spuma verò inter bulliendum colligitur,*

ligitur, & vtiliter vlceribus tumoribusq́ imponitur. Salutaris eſt etiam denſus ille vapor inter coquendum exhalans, ipſis doloribus. Interdum calido decocto tumores fouemus: nonnumquam lineos pannos decocto madidos vlceribus imponimus, eáque mundamus.

SOLENT Chinenſes maiori quantitate in ſua regione aſſumere, cùm frigida admodum ſit. Quos cùm imitari vellent huius regionis nonnulli, radicis duas vncias, addita interdum ſemiſſe, in præcedenti aquæ quantitate decoquentes, ob nimium medicamenti calorem in grauia inciderunt ſymptomata. Sed & quod mihi accidit, prætereundum non duco. Sciatica laborans, huius radicis decocto vſus ſum prouocandi ſudoris cauſa. Sed cùm calidum haurirem, vt initio ferebat conſuetudo; in tantos hepatis ardores incidi, vt vniuerſum corpus eryſipelate & phlegmone laborare cœperit, neceſſeq́ fuerit ſtatim venam ſecare, decoctum hordei cum ſaccharo roſato ſumere, & aëri me exponere, vt ſanitatem priſtinam recuperarem. Itaque meo periculo facti ſapientiores reliqui, calido decocti potu, & tanta radicis copia in poſterum vti deſierunt. Chinarum regio frigida

ANTE omnia deligenda eſt radix ponderoſa, recens, firma, quæ neque teredinem, neque cariem ſenſerit, & quæ candida ſit: melior enim talis eſt, quàm rubeſcens. Huius vnciam in ſex aquæ ſextariis decoquimus ad medias, aut ad tertiam partem, pro morbi & ægri natura, ſubinde ea medicamenta iniicientes, quæ huius radicis facultates corrigant. Exempli gratia: Si dolor capitis aut neruorũ adſit, rorem marinum, aut roſas iniicio: Si obſtructionibus hepar laboret, apium: ſi ardor adſit cum obſtructione, intubum: ſi vlcus veſicæ aut renum infeſtet, additur glycyrrhizæ ſuccus: interdum radici admiſceo æquale pondus hordei. Radicis Chinæ delectus. Eius vtendæ ratio.

SOLENT autem huius radicis decoctum ſumpturi, prius ſyrupis conuenientibus purgari, quibus (quoniam ple-

rumque materia quæ peccat pituitoſa eſt) Turbit aut Agaricum maiuſcula quantitate indimus, aut nonnumquam ſyrupos Chinæ decocto diluimus. Bene purgato corpore radicis decoctum propinare incipimus, poſt decimũ quintum diem, minoratiuo, ſi opus ſit, exhibito: item alio interdum poſt trigeſimum diem, quod ex mãna conſtet, aut caſsia ſolutiua, aut Rhabarbaro macerato ipſius radicis Chinæ, aut hordei, prunorúmue, vel glycyrrhizæ, aut intybi decocto. Toto hoc tempore, ſi aluus ſingulis diebus libera nõ erit, clyſteres ex radicis decocto, melle roſato, oleo violaceo, et caſsia ſolutiua paratos iniicimus, habita neceſsitatis ratione.

QVOD ſi nimium incaleſcat æger, radicem minus decoquimus, aut eius decocto aquam intybi, vel fumi terræ, ſi adſit, aut bugloſsi, iniicimus. Quod ſi nec hoc ſufficit, decoctum ſubtrahimus, curationémque in aliud tempus magis opportunum differimus.

HOC decoctum interdum intra vigeſimum diem curat, interdum ſerius, interdum verò citius. Vulgariter tamen ad decimum quintum vſque diem dolores augentur, & intenduntur, deinde paulatim mitigantur. Nonnullos vidi, qui licet aliquoties hoc decoctum ſumpſiſſent, poſtrema tantum diæta curati ſunt. Alios itẽ, qui nullo modo curati ſunt, quòd forſitan frigidiores eſſent humores. Itaque conſulo, vt qui in Europa hac radice vtentur, eius quantitatem augeant, cùm frigidior ſit regio.

Medicamẽti dosis. IN ſingulas verò curas, radicis vſus eſſe ſolet ad vncias triginta, vnciis totidem dierum numero, quibus cura perficitur reſpondentibus. Raròcalidum decoctum exhibeo, niſi in vehementibus & inueteratis doloribus, quando ſudoribus materiam euacuari oportet: tunc enim bis ſingulis diebus exhibetur, mane ſcilicet & veſperi. Hæc autem vulgaris eſt

Victus ratio. victus ratio. Datur caro gallinarum, pullorum gallinaceorum, & veruecina elixa cum ſalis momento (id enim modicè ſom-

dicè ſumptum noxium eſſe non puto) & croco, & coriādro ſicco. Interdum eadem aſſa exhibetur, habita morbi ratione. Vinum omnino adimo, niſi ad ſtomachi ex multa pituita contractam debilitatem, appetentiæq; deiectionem tollendam, decoctū ſumatur: tum enim radicis decocto dilutum ægris propinatur; appetentiam enim ciet, & concoctionem plurimum iuuat. Pane mellito vtuntur Chinenſes.

Radix Chinæ præſtantior in inueterato quàm recenti morbo.

EFFICACIOR *eſt hæc radix in inueteratis morbis, vbi videlicet magni tumores, & vlcera maligna adſunt, quàm in recentibus morbis.*

SVNT *& aliæ hac radice vtendi rationes. Nam quoſdam in Balagate vidi, qui calido radicis decocto eiuſdē radicis tritæ drachmam cum ſemiſſe iniicerent, quotieſcumque mane & veſperi ſumerent.*

Conſerua è radice Chinæ.

SVNT *qui mane laminam conſeruæ ex huius radicis puluere & melle paratæ (aut ſaccharo, ſi magnus adſit calor) edant, deinde radicis decoctum bibant. Augetur autem, aut minuitur pulueris quantitas in hac conſerua, & quandoque corrigitur, pro Medici arbitrio.*

VARIANDA *ſunt interdum remedia. Memini ſolo decocto binos curaſſe, quibus teſticuli intumuerant.*

HAC *radice adhuc tenera, Chinenſes cum carne elixa veſcūtur, veluti apud nos napis aut rapis cum carnibus elixis veſci ſolemus.*

Aqua ſtillatitia è radice Chinæ.

HVIVS *radicis aquam ſtillatitiam vtilem fore credo, ſi quis eam nanciſci poſſet. Ego ſanè deſtillatoria organa in Chinarum regionem miſi, vt ex ea radice liquorem mihi eliciant. Neſcio an impetrabo.*

Radicis Chinæ facultates.

VTILE *eſt etiam huius radicis decoctum, præter eos morbos qui cum cōtagio luis venereæ commune aliquid habent, ad paralyſes, tremores, articulorū dolores, ſciaticam, podagram, tumores ſcirrhodes & œdematodes, tum etiam ſtrumas extirpat. Succurrit ventriculi debilitationi, inue-*

terato capitis dolori, calculo & veſicæ vlceribus. Huius enim decocti vſu plerique liberati ſunt, cùm nullis antè medicamentis iuuamen ſenſiſſent.

Lampatam. Radicis Chinæ deſcriptio.

CETERVM indigenæ hanc plantam Lampatam vocant: trium aut quatuor palmorum altitudine aſſurgit, cauliculis tenuibus, quos rara folia cingunt, mali Aſſyrij iunioris ſimilitudine, radix palmi longitudine, interdū craſſa, nonnumquam tenuis, quæ recēs eruta, admodū tenella eſt, & cruda aut elixa mandi poteſt. Ego vnicam dumtaxat plantam hîc in Goa vidi, eamq́ perpuſillam, quæ ſiccitate periit, ante quàm excreuiſſet. Si ſeretur ea radix, iuxta arbores ſerendam eſſe perhibent, quoniam ſuo complexu hederæ modo eas ſcandit.

Mulieres ad ægros non admittēdæ.

INTELLIGO eos qui hoc decocto vtuntur, mulierum conſpectu vehemēter ad libidinem accendi. Quare conſultum videtur, vt per curæ tempus nullæ ad ægros mulieres admittantur.

SED quoniam in Chinenſium mentionem his cōmentariis plerumque incidimus, præſertim verò hoc capite, non alienum ab inſtituto erit, ſi ex his quæ de illis à fide dignis viris accepi, paucula hîc proferam.

Chinenſes Schitæ ſunt.

SVNT ergo Chinenſes Aſiatici Schitæ, qui licet gens Barbara eſſe æſtimētur, in negotiatione tamē & manuariis operibus cenſentur admodū induſtrij. Sed neque in litterarum cognitione cuiquam regioni cedere æſtimantur. Habēt enim leges ſcriptas Iuri imperatorio ſimillimas, vt ex libro quem eorum legibus inſcriptū apud Indos aſſeruari audio, videri poteſt. Vnam ex his legibus exempli gratia proferam, quæ eſt, Non eſſe integrum viro, mulierem, cum qua viuente marito adulterium commiſerit, poſt mariti mortē, matrimonio ſibi iungere.

Doctrinæ gradus apud Chinenſes.

INTELLIGO etiam apud eos doctrinæ gradus & præmia eſſe: Eruditis etiam viris, Regis totiusq́ regni moderatio-

derationem committi. Sed & in eorũ picturis, viros è ſuggeſtu legentes, & auditores circum adſtantes conſpicere licet. Huc adde artem typographicam tam vetuſtam apud illos eſſe, vt omnem hominum memoriam ſuperet, & ſemper vſurpatam apud eos cenſeant. Typographica apud Chinenſes vetuſtiſſima.

* Hoc loco etiam noſter Auctor vocabulo Canada vtitur, cuius interpretationem cap. de Opio dedi. Cùm itaque radicis Chinæ vnciam in quatuor aquæ Canadis decoqui dicat; ob rationes eo capite adductas, quatuor Canadas in ſex Sextarios verti.

Nunc per vniuerſam Europam radicis cuiuſdã vſus inualuit, quam Hiſpanico nomine (illi enim eius vſum primi ex Peru in Europã inuexerunt) çarça parilla vocant, quaſi dicas Rubum viticulam. Cuius ſanè magni ſunt effectus, & Radici Chinæ ſuam laudem adimit, quę non niſi carioſa & longa vectura emarcida ad nos peruenire ſolet. Qui de çarça parilla plura requiret, Matthioli Epiſtolas, & eius in Dioſc. commentarios legat. Et nos breui, Deo annuẽte, eius hiſtoriam cum icone exhibebimus, atque à Smilace aſpera volubiliſque genere (quas çarçam ſiue zarſam parillam nonnulli arbitrati ſunt) plurimum differre oſtendemus. çarça parilla.

De Croco Indico. CAP. XXXIX.

APPELLATVR hæc radix in Canara Alad: ſic etiam in Malauar, ſed propriè manjale: in Malayo, cunhet: à Perſis, darzard, quod lignum luteum ſonat: ab Arabibus habet. Alad. Manjale. Cunhet. Darzard. Habet.

NASCITVR plurima in regionis Malauar parte, videlicet in Cananor, & Calecut. Prouenit etiam hîc Goæ, ſed exigua quantitate.

MAGNA eius copia ad Arabes, Perſas, & Turcos defertur, qui omnes apud ſe non naſci, ſed ex India adferri fatentur.

HVIVS mentionẽ facere videtur Auicenna lib. 2. ducenteſimo capite * & Chaledſium ſiue Chalidunium appellare. Sed cùm dubitanter hæc ſcribat, aliorúmque auctoritates citet, tamquam de re non multum ſibi perſpecta, nihil affirmare poſſum. Fieri autem poteſt, vt corruptum ſit vocabulum, vocatáque ſit hæc radix initio Arabibus aled, quemadmodũ et Indis, poſtea verò corruptè Chaledſium. Chaledſium. Chaliduniũ. Aled.

Vt autem hoc facilius credam, me impulit, quòd eum, caput Curcuma. *de* curcuma *ſiue* curcumani *lib. 2. cap. 166. (quod etiam huic radici ſimile eſt) ſcripſiſſe videam. Solet enim Auicenna de ſimplici aliquo medicamento dubitans, diuerſa (vti diximus) ſcribere capita. Neque eorũ auctoritas me mouet, qui* Chelidoniũ. *per Curcuma Chelidonium intelligi dicunt, quoniam crocea ſit radice, ſcribatq́ oculis perutile eſſe, quæ notæ etiam* Croci Indici vſus. *Chelidonio conueniunt. Nã tametſi vulgo hac radice vtantur ad tingendos condiendosq́ cibos, cum hic, tum apud Arabes et Perſas ob eam nimirum cauſam, quòd viliori ematur, quàm noſter crocus, qui apud eos etiam prouenit: huius tamen etiam in medicina vſus eſt, præſertim autem in ocularibus medicamentis: tum etiam ad pſoram ſi cum mali aureæ ſucco, & Cocci, ſiue nucis Indicæ oleo miſceatur. Quibus affectibus Auicenna vtroque illo capite* chaledfium *&* curcuma *vtilia eſſe ſcribit.*

Croci Indici hiſtoria. EST *autem hæc radix recens, intus crocea, foris verò Gingiberi perſimilis, foliis Milij maioribus, cauleq́ foliaceo. Vehementi amaritudine & acrimonia, dum recens eſt, caret, ob multam humiditatem: ſiccata verò acris eſt, ſed non adeo vt Gingiber: putóque ſine noxa poſſe ſumi.*

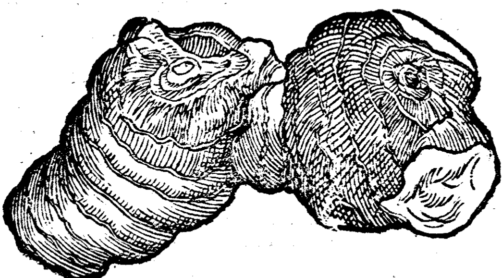
*In noſtris exemplaribus Auicenna libr. 2. cap. 200. Chelidonium deſcribit. Capite autem 166. de Chorcumani, ſiue Chorchũma agit, cum hac interpretatione. Et eſt fex olei de Croco. Ceterum de Officinarum Curcuma, quod Dioſcoridis Cyperum Indicum volunt recentiores, lege Matthioli tum aliorum commentarios.

De Galanga. CAP. XI.

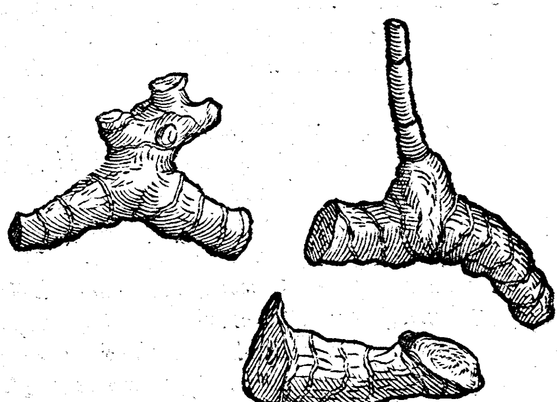
EST *Galanga medicamentum vſibus humanis valde neceſſarium, ſed veteribus Græcis ignotum, et Arabibus non ſatis perſpectum.*

Caluegiam. DICITVR *autẽ* Caluegiam *Arabibus. Et licet omnes Mauritani, vt Serapio lib. ſimp. cap. 332. corruptè legit,* Culungem. Galungem. Culungem, *aut* Galungem *ſcribant, fides eis adhibenda non eſt, quoniam omnes Arabes* Caluegiam *nuncupant.*

EST

Galanga maior

Galanga minor.

Galanga duplex. Minor galanga. Lauandon. Maior galanga. Lancuaz.

Est verò Galanga duplex. Altera minor, odorata, quæ ex Chinarum regione huc, inde in Luſitaniã defertur: eam incolæ Lauandon appellant. Altera maior, quæ craſſior eſt priore, ignauior tamen & viribus infirmior. Naſcitur hæc in Iaua, et incolis Lancuaz dicitur. Nos tamen hic in India vtramque Lancuaz appellamus.

Galangæ hiſtoria.

Porro minor duorum palmorum altitudine fruticat, foliis Myrti, radice nodoſa, ſponte naſcens. Maior in Iaua nata binûm ferè cubitorum altitudine attollitur, foliis mucronatis in modum cuſpidis lanceæ, radice craſſa, nodoſa arundinis modo: flore candido, ſeminifera eſt. Seritur tamen hæc maior radice dumtaxat vt Gingiber, non ſemine, licet apud Auctores aliud reperias. Sed tamen & ex ſemine ſata, hîc prouenit in hortis; ſed exigua quantitate, quanta videlicet acetariis & huius gentis vſui medico ſufficit.

Galanga recens in acetariis.

Avicenna & Serapio exactam huius plantæ notitiam non habuerunt. Nam cùm eius, vt diximus, duo ſint genera, & prior, Chinenſis ſcilicet, præferatur: dubitanter tamen de ea ſcripſerunt: hincq́ factum puto, vt Auicenna duo diuerſa capita de ea ſcripſerit, alterum lib. 2. cap. 321. ſub nomine Calungiam, alterum verò lib. 2. cap. 196. ſub Caſerhēdar nomine. Sed ſub quo nomine Chinẽſis, cuius primarius eſt vſus, aut ſub quo Iauanenſis, quæ ignobilior eſt, deſcribatur, ignoro: quoniam vtriuſq. non niſi ſumma cum dubitatione meminerunt.

Inter recentiores Medicos controuerſia eſt de Galanga, Calamo, & Acoro. Volunt enim nonnulli, inter quos eſt Antonius Muſa Exam. ſimpl. ex Leoniceni teſtimonio, Galangam Acorum eſſe veterum. Alij, inter quos eſt Manardus lib. 6. epiſt. 3. & Matthiolus, Comm. in Dioſcor. libr. 1. cap. 2. Calamum officinarum, legitimum eſſe Acorum malunt. Sed capite de Calamo, neutrum ex his eſſe Acorum ſatis oſtendi*. Calamum tamen odoratum, vt eo-

dem loco dixi, in Acori locum ſemper ſubſtituere ſoleo.

CETERVM *omnino explodenda eſt Monachorum diſt.1.cap.47.qui in Meſuen commentati ſunt, opinio (vt rectè Matthiolus) qui Galangam Schœnanthi radicem eſſe volunt. Nam inutilis eſt Schœnãthi radix: præterea Schœnanthus in Arabia & Caliate naſcitur: Galanga verò in China & Iaua ſiue Iaoa prouinciis ab Arabia procul diſsitis prouenit.* Monachorum inſcitia.

* Vide caput de Calamo, vbi noſtrum vſualem Calamum haudquaquam cum noſtri Auctoris Calamo conuenire diximus.

De Gingibere. CAP. XLI.

GINGIBER *appellatur Arabibus, Perſis, & Turcis* Gengibil, *non* Lengibel: *(vt corruptè legunt Serapionis lib.ſimp.cap.336.exemplaria) in Guzarate, Decan, Bengala cùm adhuc recens & viride eſt,* adrac; *ſiccatum verò,* Sucte: *in Malauar, tam viride quàm ſiccum,* imgi: *in Malayo,* aliaa. Gengibil. Adrac, Sucte, Imgi, Aliaa.

EST *autem Gingiber ſimilibus Iridi aquaticæ, aut Gladiolo (non Arundini) foliis, magis tamen nigricantibus: caule cum foliis duorum aut trium palmorum altitudine, radice etiam Iridis, non ſerpente, vt voluit Ant. Muſa exam. ſimp. At nec admodum acris eſt, præſertim eius quod in Baçaim natum eſt, ob nimiam quæ dominatur humiditatem.* Gingiberis hiſtoria.

HÆC *radix minutim conciſa, & aliis herbis admixta in acetariis editur cum aceto, oleo & ſale: at etiam cum piſcibus & carnibus cocta.* Gingiberis radix recens in acetariis.

NASCITVR *Gingiber in omnibus Indiæ prouinciis nobis cognitis, ſemine aut radice ſatũ. Nam quod ſponte naſcitur, exigui eſt momenti. Optimum & frequentiſsimum eſt Malauaricum, Arabibus & Perſis maximè expetitum. Secundum locum obtinet quod in Bengala inuenitur. Tertium quod in Dabul, & Baçaim totaq; ea ora maritima naſcitur. In ſolitudinibus & mediterraneis vix inuenitur,* Gingiberis delectus.

neque

neque inde ad nos adfertur. Inuenitur etiam in inſulis diui Laurentij & Comaro, quæ Aethiopiæ ſunt contermina. Inde ſumpſerunt occaſionem nonnulli, vt ſcriberent apud Troglodytas & Arabes naſci.

Troglodytę.

Gingiberis meſſis.

COLLIGITVR & eruitur Decembri & Ianuario, deinde aliquantulum ſiccatum limo obducitur, non quo maioris ſit ponderis, ſed vt foraminibus obturatis, diutius ſine corruptione in ſua humiditate naturali cõſeruetur. Nam non probè obductum teredini obnoxium eſt.

GALENVS lib. 6. ſimpl. è Barbaria conuehi ſcribit. Si per Barbariam Indiam intelligit, bene quidem; at ſi eam Africæ partem, quæ nunc Barbaria dicitur, malè.

Nullũ Gingiber in Arabia.

DIOSCORIDES autem libr. 2. cap. 151. in Troglodytica Arabia naſci tradit. Naſcitur quidem apud Troglodytas & Aethiopes, ſed adeò exigua quantitate, vt ipſis incolis vix ſufficiat. In Arabia verò non naſcitur, quandoquidem ad Arabes exportatur. Illud autem verum eſt, quod primis eduliis admiſceri ſcribit: idem enim adhuc hodie apud Indos obſeruatur. Quod verò dicit huius radices Cyperi modo paruas eſſe, fallitur: nam multò maiores ſunt Cypero. Aluum leniter emollit, cõcoctionem iuuans. Aluum contra, vt alij volunt, etiam adſtringit, quoniã facta proba concoctione, ſiſtuntur alui profluuia à crudis humoribus nata.

Gingiberis vires.

SCRIBIT Muſa Exam. ſimpl. ſaccharo conditum dum manditur, in fine veluti filamentum in ore relinquere. Sed, quemadmodum ipſe ait, id dumtaxat in eo contingit, quod adulteratum aut teredinoſum acri lixiuio prius maceratum, deinde ſaccharo conditur, vt maleficium non deprehendatur. Nam bene maturum, & plenum, non carioſum, multis aquis elotum, & per multos dies maceratum, deinde ſaccharo conditum, gratiſſimum eſt, nec vlla vehementi acrimonia moleſtum, neque filamenta in ore relinquit. Tale fit in Bengala, quod laudatiſſimum eſt, deinde

in Chaul,

in Chaul, Baçaim & Dabul. Improbatur, quod ex Batecala aducbitur. Gingiber improbum.

*Meminit Zingiberis Lud. Roman.lib. 5.cap.14. Producit,inquit, Calecut ager Zingiber, quæ radix eſt, eruiturque nõnumquam pondo vnciarum duodecim: ſed non omnibus eſt eadem amplitudo. Plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos vel quaternos palmos harundinum modo. Cùm eruitur Zingiber, relinquunt internodium radicis in ſcrobe,terramq; radici aggerunt, ceu ſemen eius radicis,proximo anno eruturi fructum,id eſt,Zingiber. Maximilianus item Tranſil. de Moluccis inſulis Gingiber hoc modo deſcripſit. Gingiber verò paſſim in ſingulis inſulis huius Archipelagi naſcitur: aliud ſeminatim, aliud ſponte prouenit: Sed quod ſeminatur nobilius eſt. Herba ſimilis illi quę Crocum(Indicum intellige,ſiue Curcuma)fert, & eo modo eius radix fere naſcitur, quæ Gingiber eſt.

De Zedoaria. CAP. XLII.

MAGNA *eſt dubitatio de Medicamentis Zedoaria & Zerumbet, quoniam Auicenna lib. 2. diuerſa duo capita de eis ſcripſit, videlicet 743. & 745. Rhaſes libr. 3. de re med. cap. 34. vtrumque ſub vno capite cõprehendit. Serapio verò lib. ſimp. cap. 172. vnicum caput de Zerumbet ſcripſit.*

EGO *diu in eadem dubitatione verſatus ſum, & exiſtimaui Zedoariam, quæ celebrior eſt, eam eſſe quæ nobis hîc Zerumba dicitur, & medicamentum eſt Perſis expetitum, quod hinc Ormuz defertur, inde in Aſiam minorem & Venetias. Zerumbet verò id eſſe quod nos hîc vocamus Crocum indigenum, cuius in Croco Indico mentionem feci. Poſtea tamen, errare me, deprehendi ex diuerſis, quibus prædita ſunt, facultatibus Crocum Indicum & Zerumbet.* Zedoaria. Zerumba. Zerumbet. Crocum Indicum.

QVOD *nos hîc Zedoariam appellamus, Auicennæ lib. 2. cap. 752. (tametſi non nouerit)* Geiduar *dicitur: aliud nomen ignoro, quoniam naſcitur regionibus, Chinenſium prouinciæ vicinis. Magno verò emitur* Geiduar, *nec facilè inuenias niſi apud Circumforaneos quoſdã & circulatores, quos Indi* jogues, *Mauritani* Calandares *appellant, hominum genus quod peregrinationibus & ſtipem emẽdicando vitam ſuſtentat. Ab his enim & Reges & Magnates Geiduar emunt.* Geiduar rarum admodum. jogues, Calandares.

EST

Geiduar hiſtoria.

Est verò Geiduar* *magnitudine glandis, eiuſdémque ferè formæ, colore ſublucido. Vnicum huius Geiduar fragmentum, quod circiter dimidiam vnciam pendebat, à Nizamoxa ſemel impetraui: ſed id in Luſitaniam cum inſigni lapide Armenio miſſum, vnà cum naui periit. Oſtenderam id prius Pharmacopolis in Chaul & Goa: ſed nemo illorum nouerat quid eſſet. Aliud pauxillum apud iſtos circulatores vidi, ſed non emi, quòd fraudem metuerem.*

Geiduar facultates.

Vtile *eſt autem iſtud Geiduar ad plurima, ſed præſertim aduerſus venena, & virulentorum animalium ictus, morſúſque.*

Geiduar veterib. ignotum.

Porro *hoc medicamentum Dioſcoridi incognitum fuit, tum etiam Auicennæ, lib.2.cap.752. quoniam ſe exiſtimare ait* Geiduar *eſſe: quod ſubolfeciſſe videtur Bellunenſis, in Arabicorum nominum expoſitione. Zedoariæ verò vocabulum corruptum eſt, &* Geiduar *dicendum.*

*Incognitum Europæ eſſe puto Geiduar hîc deſcriptum, & difficulter cognitum iri credendum eſt, ob eas rationes quas noſter Auctor in medium profert. Nam quam Zedoariam vocamus, nihil minus eſt quàm Geiduar: ſed ex Zerumbæ forſitan erit generibus, quam ſequenti capite noſter Auctor deſcribit. Tametſi non deſint, veluti in Coſto diximus, qui eam inter Coſti genera Dioſcoridi deſcripta referendam cenſeant.

De Zerumbet. CAP. XLIII.

Zeruba. Cachoraa. çua.

Zervmbet *appellatur Arabibus, Perſis & Turcis* Zeruba*: *in Guzarate, Decan, & Canara,* cachoraa: *in Malauar* çua.

Gingiber ſilueſtre.

Abvnde *prouenit in Malauar prouincia, videlicet in Calecut & Cananor. Sata autẽ, & plantata hæc planta, plurimis locis prouenit. Spõte verò naſcitur ſiluoſis iam memoratarum regionum locis: inde à multis Gingiber ſilueſtre appellatur, nec id ſine ratione, quoniam eius folia Gingiberis foliis ſimilia ſunt, maiora tamen & magis aperta: eius item radix Gingibere maior.*

Radix

RADIX eruta, conciditur & ſiccatur, deinde in Arabiam, Perſiámque defertur, in Gida & Alexandriam, vnde poſtea Venetias & alias regiones transfertur. Conditur etiam ſaccharo, laudatiórque eſt Gingibere condito.

NVNC eos Auctores qui de hac ſcripſerunt, percurramus.

AVICENNA libr. 2. cap. 743. Zedoariam radicem eſſe ait Ariſtolochiæ ſimilẽ, atque eam præferri, quæ ad radices Napelli gignitur: præſtantiſſimum autem eſſe antidotum aduerſus venena, ſerpentum præſertim & Napelli. Capite verò 747. ait Zerumbet Cypero ſimilem eſſe, minus tamen odoriferam. Alio loco arborem eſſe vult ſimilibus præditam facultatibus, quales Serapio Zedoariæ tribuit. Zedoaria. Zerumbet.

SERAPIO lib. ſimp. cap. 172. Zerumbet eſſe Zedoariam ſcribit: deinde ex auctoritate Iſaac Zerumbet radices rotundas eſſe inſtar Ariſtolochiæ, colore verò & ſapore Gingiberi ſimiles, eáſque è Chinarum regione conuehi.

AVICENNA libr. 2 cap. 743. dumtaxat Zerumba aut Zerumbet nouit. Sed quoniam eam vidit in fruſta rotunda, interdum verò in oblonga conciſam, ad ſinum Perſicum vehi, duo genera eſſe exiſtimauit Zerumba & Zerumbet. Hac etiam de cauſa folia quæ non viderat prætermiſit: & quemadmodum ipſa radix ex India in alias regiones transferatur, dumtaxat expreſſit. Et certè etiã hodierno die diuerſum eſt pretium eius quæ in rotunda fruſta reſecta eſt, ab eius pretio quæ in oblonga conciſa eſt, vt minores Gingiberis radices vilioris æſtimantur quàm prægrãdes.

QVOD verò iuxta Napellum naſci optimam ſcribit, planè fabuloſum eſt, quãdoquidem Napellus vix hic reperitur (non ſunt enim huius regionis ſiluæ procreando Napello aptæ) & Zerumba plurima, vt diximus, naſcitur ſiluoſis Malauar locis: tum etiam multis locis ſata prouenit: nec quemquam (tametſi diligentiſſimè perquiſiuerim) hanc radicem Auicennæ opinio exploſa.

dicem

dicem iuxta Napellum vidiſſe intellexi. Præterea ex reliquis ex Auicenna iam adductis locis manifeſtum eſt, quàm ſibi parum conſtet, vt facile hinc iudicari poßit, eum Zurumbet hiſtoriam plane ignoraſſe.

SERAPIONIS *autem legitimi codices non habent additam expoſitionem Zerumbet, id eſt, Zedoaria, ſed ab interprete inſertam veriſimile eſt, qui differentiam inter Zedoaria & Zerumba ignorabat. Id ex ſequentibus facile deprehenditur, cùm ait, è Chinarum regione conuehi. Certum enim eſt, Zedoariam non naſci apud Indos, ſed è Chinarum regione aduehi, rarámque apud Indos inueniri. Zerumba verò abunde in India naſcitur.*

Geiduar apud Chinenſes.

Zerumba apud Indos.

NON *defuerunt, qui crediderint, Arnabo* de quo Paulus lib. 7. cap. 3. ſcribit, idem eſſe cum Zerumbet. Verùm ex vtriuſq. hiſtoria, ſatis manifeſtum eſt, diuerſas eſſe plantas. Siquidem Arnabo Pauli, arbor eſt procera, ſuaui odore ſpirans: Zerumba verò graminacea eſt planta, vt modò diximus.*

Arnabo.

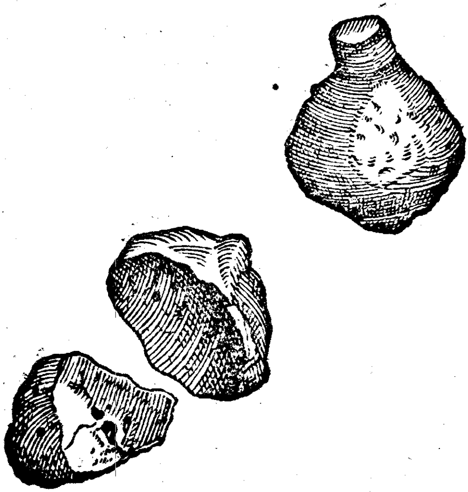
CETERVM *minus ſunt audiendi, qui aut Benalbum & rubrum, aut Carpeſium eſſe volunt: quoniã hoc vtrumque medicamentum huc non ſine quæſtu conuehitur. Zerumba verò hinc in exteras regiones exportatur. Præterea longè diuerſa eſt vtriuſque facies à Zerumba.*

Benalbum & rubrum. Carpeſium.

*Zeruba ſiue Zerumba forſitan erit ea radix, quam capite de Coſto Veneriis adferri dixi, Zingiberi adeo ſimilem, vt nihil ſupra, plerumque tamen maiorem, & intus palleſcentem.

*Inuenitur Antuerpiæ apud quoſdã aromatarios Zedoariæ quoddam genus illis Bloczewal, id eſt, tuberoſa Zedoaria nuncupatum, rotundum inſtar Ariſtolochiæ rotundæ, foris nigricans, interdum cinerei coloris, intus candicans, guſtu vſualis Zedoariæ. Eam radicem, quoniam multum cum Serapionis Zerumbet conuenire videtur, hîc exprimi curauimus.

ZERVMBET SERAPIONIS.

*Qui plura de horum opinione requiret, legat doctiſſimi Matthioli commentarios in Dioſcoridem, & aliorum recentiorum de re herbaria lucubrationes.

De ligno Colubrino. CAP. XLIIII.

NON *modò aduerſus animalium virus eiaculantium morſus ictúſue efficax eſt hoc lignum, ſiue potius radix; ſed etiam eius puluis lumbricos necare, papulas, exanthemata, & impetigines tollere creditur, & cholericam quam vocāt paßionem (incolæ* Mordexi *dicunt) ſanare. Similiter vtile eſſe medicamentum ferunt aduerſus febrium circuitus, vnciæ pondere propinatum, prius tamen tritum & aqua maceratum, per vomitus expurgata multa bile.* Ligni Colubrini facultates. Cholera morbus. Mordexi.

HANC *verò radicem Serpentium morſibus prodeſſe, hoc modo deprehenſum eſt.*

IN *Zeilan inſula, Serpentis genus eſt coronatum, ſeu diadematé inſignitum, * (Luſitani* Cobras de capelo*, nos* Regulus ſerpens. Cobras de capelo.

 Regulum

Regulum dicere poſſumus) maximè noxium. Eſt item animalis genus magnitudine viuerræ huic ſerpenti inimiciſſimum, Quil, *vel* quirpele *vocant. Quotieſcumque cum ſerpente cōgreſſurum eſt hoc animalculum, iſtam radicem (quæ multa iſtic naſcitur) ea parte præmordet qua denudata eſt: etenim eius pars aliqua extra ſolum prominet. Præmorſa radice, pedibus anterioribus ſaliua conſperſis caput primum, deinde reliquū corpus ſibi demulcet: poſtea ſerpentem aggreditur, nec eum dimittit, donec occiderit. Quòd ſi eo congreſſu ſerpentē vincere non poteſt, denuo ad radicem confugit, ad quam ſe fricat, deinde in prœlium redit, atq. ita morſu ſerpentem necat. Hoc ſpectaculo edocti Chingalæ (ij ſunt Zeilan incolæ) hāc radicem venenis reſiſtere didicerūt.*

Quil, Quirpele.

Reguli & Quil pugna.

Chingalæ.

HVIVSMODI *pugnarum ſpectatores plerique fuerunt Luſitani. Nā ſolent domi alere ſimilia animalcula tum ad mures extirpandos, quos acerrimè perſequuntur, tum vt cum ſerpentibus regulis prœlientur, quos circumferre ſolent Circumforanei quidam,* Iogues *appellant, ſtipem emendicantes, & cineribus ſe aſpergentes, vt hac ratione venerandos ſeſe ſanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circumeunt iſti omnes regiones, & nonnulli ex iis Circulatorum munere funguntur, geſtantq́ ſerpentes regulos, quos demulcere ſolent, & collo aptare (prius tamen exemptis dentibus) vulgo perſuadentes eos ſe incantaſſe, ne nocere poſſint: Interdum verò ſerpentes, quos etiam habent integros, quibúſque non ſunt exempti dentes, accepto præmio cum iis quas dixi, viuerris, ſiue alio ſimili animalculo committere ſolent.*

Iogues.

TRIA *ſunt huius ligni genera in inſula Zeilan.*

Tria ligni Colubrini genera.

PRIMVM *& laudatiſſimū illud eſt à quo ſubſidium quærit viuerra, vocaturq́ incolis* Rametul, *Luſitanis* Pao da cobra, *id eſt, Lignum Colubrinum, quod ſerpentum morſibus ſit ſalutare. Duorum aut trium palmorum magnitudine aſſurgit, paucis virgulis, quatuor aut quinq. dumtaxat te-*

Rametul deſcriptio.

taxat tenuibus: radix quæ maximè in vſum venit, veluti tenuiorum noſtrarum vitium radices, multis capitibus aut nodis ſe propagans, ita vt ſemper radix aliqua extra ſolum ſe exerat, & radice vna exempta, aliæ in eius locum ſuccedant. Radix hæc ex candido cinerea eſt, ſolida admodum, amaro guſtu: folia Perſicæ mali, magis tamen virentia: flos longè à foliis racematim cohæret, pulcherrimo colore rubẽs. Fructus ſambuci, ſed rubens & durus racematim cohærens, veluti in Periclymeno. Teritur primùm hæc radix, & ex vino aut aqua cordiali propinatur à ſerpẽte percuſſis: teritur etiã ad cotẽ Santali modo, & vulneribus inſpergitur. Hanc multis aliis regionibus, & in Goæ continenti naſci tradunt.

SECVNDVM genus veluti primum aduerſus venena commendatur, eodemq́ modo quo ſuperius vſurpatur. Arbor eſt, cùm ſola prouenit nullis vicinis arboribus, Malo punicæ ſimilis, ſpinis breuibus & firmis, horrida cortice candido, denſo, rimoſo & ſolido, & amaro, non tamen veluti prioris cortex: foliis eſt luteis, aſpectu pulcherrimis. Hanc autem, ſi iuxta aliquã aliam arborem proueniat, per ſummos eius ramos ſerpere, atque eos Cucurbitæ modo amplecti ferunt. Solẽt ipſum lignum cum radice & cortice permixtum exhibere. Præfertur tamen radix. Hoc etiam in inſula Goa naſci ferunt: ſed numquam id videre mihi contigit. Alterius generis deſcriptio.

CVM Prorex in Iaſanapatan inſula, Zeilan contermina eſſet, dono dati ſunt illi aliquot faſciculi ligni cum ſuis radicibus, quæ tenues erant, duræ, nigræ & odoratæ. Eã radicẽ mirificè prædicabãt, & aduerſus venena pollere aiebãt. Similẽ in Continẽti Goæ naſci ferunt. Ramos habet paucos, tenues, quatuor aut quinque cubitorũ longitudine, qui, niſi alligati, ſuſtentare ſe nequeant, ſed per ſolum ſeſe diffundãt: folia rara, Lentiſcinorum effigie, oblonga, non viridia, ſed maculoſa, ſiue nigricãtibus ex cãdido maculis reſperſa. Tertium genus. Eius deſcriptio.

RADICEM quandam in Malaca inueniri rumor eſt,

quæ aduerſus vulnera ſagittis toxico illitis facta, præſentaneum ſint remedium.

*Meminit etiam huius generis ſerpentum Ferdinãdus Lopez lib. 1. Hiſtoriæ Indicæ, & valde perniciosum eſſe aſſerit, ſolereque incolas, nauali prœlio cum hoſtibus congreſſuros, interdum fictilibus includere, quæ, dum prœlium feruet, in hoſtium naues conijciant, eo ſtratagemate quandoque victoriam reportantes.

Primi generis fragmentum, trium digitorum trãſuerſorum longitudine anno ſalutis 1564. oſtendit mihi Salmanticæ, ornatiſſimus vir Auguſtinus Vaſæus dono olim è Luſitania miſſum D. Ioanni Vaſæo viro doctiſſimo eius parenti, cum vaſculo è Cocco de Maldiua confecto, lapide Bezar inſigni, & vaſculis teſtudineis: quæ omnia mirificè aduerſari venenis creduntur.

De lapide Bezar. CAP. XLV.

Bezardica medicamẽta.

A LAPIDE *Bezar nomen inuenerunt medicamenta venenis reſiſtentia, quæ per excellentiam Bezardica dicuntur. Eſt enim hic lapis eximiæ aduerſus venena facultatis: naſcitúrque hoc modo.*

Lapidis Bezar hiſtoria.

EST *in Coraſone & Perſia Hirci quoddã genus, quod* Pazam *lingua Perſica vocant, ruſi aut alterius coloris (ego ruſum & prægrandem Goæ vidi) mediocri altitudine, in cuius ventriculo fit hic lapis Bezar, circum tenuiſſimam quandã paleam ſemper augeſcens, & veluti multis è tunicis contextus; Columellæ aut glandis plerumque, interdum alia & alia forma, læuis magna ex parte, colore veluti ex viridi nigricante. Inueniuntur exigui, & magni. Magni, qui rariores ſunt, ab earum regionum illuſtribus viris expetuntur: quo enim maiores ſunt, eo valentioris eſſe facultatis ſibi perſuadent. Memini vnum habuiſſe, qui ferè quinque drachmas penderet. Is in Luſitaniam delatus, vix ſexaginta quatuor Luſitanicis aureis* [ij Hungaricis æquipollent] *vênit, cùm tamen aliquanto pluris hîc emptus fuiſſet.*

HVNC *verò lapidem ea ratione generari quam modò retulimus, tum his oculis obſeruaui (lapidem enim cõtritum huiuſmodi tenuem paleam in meditullio continere inueni) tum à viris fide dignis accepi, omnes in Perſia natos ſimili modo circum paleolam * efformatos inueniri.*

Lapis Bezar multis locis inuenitur.

CETERVM nō ſolum generatur hic lapis in Perſia, ſed etiam nonnullis Malacæ locis, & in inſula quæ à Vaccis nomen ſumpſit, haud procul à promōtorio Comorim. Nam cùm in exercitus annonā mactarentur iſtic multi prægrandes hirci, in eorum vētriculis magna ex parte hi lapides reperti ſunt. Hinc factū eſt, vt quotquot ab eo tempore in hāc inſulā appellunt, hircos obtruncent, lapideſq; ex iis tollant.

Lapis Bezar Perſicus reliquos antecellit.

Delectus ratio.

VERVM nulli Perſicis bonitate comparari poſſunt. Dextri autē adeò ſunt Mauritani, vt facilè qua in regione nati ſint ſinguli lapides, diſcernere & diiudicare poßint. Vt verò adulterinos à legitimis dignoſcant, manibus comprimunt, deinde ſpiritu inflant. Nam ſi aër aliquis permeat, adulterini indicium eſt.

Pazar, Pazan.

Bazar.

VOCATVR autem hic lapis Pazar, à Pazan, id eſt, hirco, cum Arabibus, tum Perſis & Coraſone incolis: nos corrupto nomine Bezar, atque Indi magis corruptè Bazar appellant, quaſi dicas lapidem forenſem: nam Bazar eorum lingua forum ſonat.

Lapidis Bezar facultates.

VTVNTVR eo Indi, nos ſecuti, aduerſus deleteriæ facultatis medicamenta. Ormuz verò & Coraſone incolæ, non modò aduerſus virulētorum animalium morſus vtuntur, ſed etiam aduerſus omnes melancholicos morbos. Opulentiores bis ſe purgant ſingulis annis, Martio videlicet & Septembri. A purgatione, quinque ſubſequentibus diebus continuis hauriunt in ſingulas doſes, decē huius lapidis grana macerata in ſtillaticio roſarum liquore. Hoc remedio iuuentam & membrorum robur ſibi conſeruari dicunt. Solent interdum nonnulli ad triginta vſque grana ſumere, nimis ſanè magna quantitate. Nam tametſi nullas noxias facultates in ſe contineat hic lapis: tutior tamen eſt eius exigua quantitas. Atque etiam parua quantitate exhibere ſolent in Ormuz: nec ſine periculo liberalius ſumi dicunt.

EO vtor in inueteratis morbis melancholicis, veluti in

mala ſcabie, lepra, pruriginibus, impetiginibusq́. Hac etiam ratione quartanis conuenire poſſe arbitror. Viros ſanè planè deploratos, atque à medicis derelictos, huius lapidis vſu, priſtinæ ſanitati reſtitutos fuiſſe intelligo.

QVOD *ſcribit Matthiolus, lib. 5. cap. 73. Comment. in Dioſc. adalligatum, ita vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia venena ſuperare, experiri nunquam vidi, nec hîc ſimili modo vtuntur. Illud autem verum ſcimus, quod eius puluis vulneri impoſitus, à mortiferis animalibus ictos liberet. Iiſdem viribus pollet, apertis carbunculis in peſte impoſitus: etenim venenum exugit.*

Boam Plinius vocat rubentes papulas, lib. 24. cap. 8. & lib. 26. cap. 11.

QVONIAM *verò exanthemata ſiue puſtulæ, & herpetes in hac regione admodum noxia ſunt, & ſubinde ægros necant, ſolemus ægris per ſingulos dies puluerem lapidis Bezar ex aqua roſacea propinare ad vnum aut alterum granum, magno cum ſucceſſu.*

COEPIT *autem ſucceſſu temporis hic Lapis maiori in pretio haberi. Nam neceſſe eſt nunc omnes ad eius regionis in qua generantur, Regem perferri: nec ſine difficultate inde haberi poſſunt.*

Inuenitur interdum Vlyſipone venalis hic lapis alia atque alia forma; quem tametſi magno admodum æſtimẽt mercatores, ea conditione vendere nolunt, vt periculum, an legitimus ſit, faciat emptor. Id autem fit in hunc modum: Ducitur cum acu filum per toxicum (herba baleſtera vocant) deinde per canis aut alterius animalculi pedem tranſmittitur acus, atque filum relinquitur in vulnere. Canis ilico ea ſymptomata incipit habere quæ comitari ſolent eos qui toxicum biberunt. Cùm planè concidit canis atque deſperatus videtur, tum puluerem ab hoc lapide abraſum & aqua dilutum cani in os iniiciunt, ſi auxilium ſenſerit canis, legitimi probatio eſt: ſin minus, adulterinum cenſent.

Monardus.

*Meminit etiam huius lapidis clariſſimus Medicus Hiſpalẽſis Nicolaus de Monardis in eo libello quem de eo & Scurzonera peculiarem fecit, ſed legitimos & minimè adulteratos in meditullio concauos eſſe vult.

Hager. Bezaar. Bezar. Belzaar.

Lapis, inquit, Bezaar multis nominibus donatur: nam Arabibus *Hager*, Perſis *Bezaar*, Indis *Bezar*, Hebræis *Bel-zaar*, dicitur, quaſi Dominus veneni, à Bel Dominus, & zaar venenum.

Eſt verò eius forma varia, nam alij rotundi ſunt, alij oblongi dactylorum oſſiculis ſimiles, alij palumbi ouis, alij capreolorum renibus, alij

bus,alij caſtaneas æmulantur,omnes tamen obtuſi, non in cuſpidem deſinentes: nec minus colore variant,ſiquidem nunc ſpadicei coloris, nunc mellini, magna verò ex parte ex viridi nigreſcentis, vt mala inſana conſpiciuntur, plurimi etiam cinerei obſcurioris, vt qui in felibus Ciuettam egerentibus eſt.

Conſtant autem ſinguli ex laminulis miro artificio alia aliam, vt ceparum tunicæ, amplectentibus,ſplendentibusque quaſi politæ eſſent: immo priore lamina dēpta,ſubſequens multo ſplendidior inuenitur, quod legitimi eſt indiciū:ſuntq́. hæ laminæ aliæ aliis denſiores pro lapidum magnitudine. Læuis eſt & blandus, vt facilè alabaſtri modo abradi poſſit: imò diutius in aqua hærens liqueſcit. Nullum cor aut matricem habet,ſed in meditullio cauus eſt,& pulueris eiuſdem cum lapide ſubſtantiæ plenus, qui maximè commendatur, atque etiam ipſi lapidi præfertur: ſed is puluis legitimi etiam indicium eſt: etenim qui adulterati ſunt, neque laminas ſplendentes habent, neq; puluerem illum in meditullio continent,ſed granulum aliquod aut ſemen, ſupra quod Indi illum efformarunt.

Porro eximitur hic lapis ex animali cerui ferè magnitudine & agilitate,ſed cornibus in dorſum reflexis,& corporis forma, capreis ferè ſimili, quam ob cauſam ab incolis Capra montana vocatur, tametſi meo iudicio Ceru capra potius dici debeat. Inuenitur verò hoc animal in India ſupra Gangem, montibus Chinarum regioni finitimis, pilo breui,& colore vt plurimum cinereo & rufo.

De lapide Malacenſi.* CAP. XLVI.

CETERVM *Lapis Bezar alium lapidē mihi in memoriam reuocauit,quem vnicè venenis reſiſtentem in Malaca inueniri tradunt: ſaltem in Pam Regni Malacenſis prouincia.Inuenitur autem iſtic in felle Hiſtricis: ſed tanta eſt in æſtimatione apud ipſos indigenas ob raritatem, vt è duobus,qui ſimul reperti meo tempore fuerunt,alter pro ingenti munere miſſus ſit ei qui pro Rege Luſitaniæ Indiam gubernat. Et licet iſtic frequēs lapis Bezar inueniatur,hunc tamen longè præferunt incolæ.Vnum dumtaxat vidiſſe memini,cuius color dilutioris videbatur purpuræ, guſtu amaro, tangenti læuis & lubricus, quemadmodū Gallicus ſapo.* Lapis Malacenſis. De Porco Hiſtrico

HACTENVS *eius facultates experiri mihi non licuit, Sed clariſſimus vir & inſignis Medicus Dimas Boſque Valentinus eius facultates experimento cōprobaſſe in duobus viris,qui venenum hauſerant, mihi aſſirmauit. Vulgari autem aqua(cùm cordialis deeſſet, & periculū eſſet in mora)hunc lapidē aliquamdiu macerauit: eam deinde aquam* Lapidis Malacenſis deſcriptio. Lap.Malac. facultates.

ægris propinauit, qui illam guſtu amarã inuenerunt; attamen eorũ ſtomachus roboratus eſt, & venenũ nihil obfuit.

MVLTVM *certè huic viro debent omnes Indici medici, quòd huius lapidis facultates nobis aperuerit. Nam neceſſaria admodum ſunt hac in regione medicamenta, quæ venenis reſiſtunt, Alexipharmaca Græci appellant.*

*Ferdinandus Lopez lib. 1. Hiſtoriæ Indicæ meminit lapidis cuiuſdam, quem non minore facultate præditum eſſe aſſerit, quàm ſit lapis Bezar, aut Malacenſis, quippe qui mirificè omnibus venenis reſiſtunt. Eſt verò is lapis magnitudine auellanæ, rarus admodum, vt qui è capite animalis quod Indi *Bulgoldalf* appellant, eximatur.

DE GEMMIS.

ABSOLVTA *Aromatum hiſtoria, non inutile fore duxi, ſi nonnulla de gemmis ſubiicerem, præſertim cùm in lapidum mentionem iam inciderimus. Initium igitur faciemus ab Adamante, quoniam reliquas omnes excellere, & quodammodo rex Gemmarum eſſe, ob ſubſtantiæ duritiem, creditur. Nam ſi valorem & coloris elegantiam ſpectemus, primarium locum obtinebit Smaragdus, deinde Carbunculus (modò ſinceræ ſint gemmæ) tertium Adamas.*

SED *Gemmarum pretium, aut ex earum raritate, aut ex hominum affectibus & cupiditate, intenditur. Maioribus enim facultatibus, iiſq; longo experimento comprobatis præditus eſt Magnes, tum etiam is lapis qui ſanguinem vndecumque fluentem ſiſtit.* Manus. *Venduntur tamen hi per manus, (ponderis genus eſt in Cambaya, vnde petuntur, quòd viginti ſex* libras pendit)* Ratis. *Smaragdi verò per ratis (pondus eſt tria tritici grana pendens) reliquæ gemmæ, in Europa quidem per* Carate. *Carates (pondus quatuor grana conſtituens) in India verò per* Mangelis. *Mangelis, pondus quinque pendens grana.*

*Suprà capite de Turbit, manus illi eſt auctior vna libra: ſiquidem viginti ſeptem libras pendit.

De Adamante. CAP. XLVII.

ARABES, *quos plerique omnes Mauritani ſecuti ſunt,* Almaz. *Adamantem appellant* Almaz, *tametſi Serapio lib. ſimp.*

cap. 391.

cap.391.alio vocet nomine. Ab indigenis vbi naſcitur, iraa: *in Malayo, vbi etiam inuenitur,* itam. Iraa, Itam.

Ceterum *tribus aut quatuor locis inueniuntur Adamantes, videlicet in Biſnager prouincia, duabus vel tribus rupibus. Magnum quæſtum adferunt hæ fodinæ illius prouinciæ Regi, magnaq; ſunt eius iura. Nam quemadmodum in Hiſpaniis Rex in Thynnorum captura ſua habet iura, ita vt ſi vnicus Thynnus capiatur, Regi cedat oportet: ſic in his fodinis magni ſunt Regis reditus. Nam quotquot Adamantes inueniuntur triginta*mangelis excedẽtes, Regi cedunt. Præterea diligentiſſimè obſeruantur operæ: quoniam ſi quis vnicum Adamantem ſuſtuliſſe deprehẽdatur, ilico ipſe cum omnibus facultatibus Regis fiſco addicitur.* Adamas in Biſnager. *hoc eſt, 150. grana, vel drachmas duas, grana ſex.

Alia *eſt rupes in Decan, non procul ab ditione Imadixa, quem nos Madre-Maluco nũcupamus. Alia quædam rupes eſt in dominio cuiuſdam Reguli indigenæ, in qua præſtantiſſimi Adamantes inueniuntur, ſed minores. Iſti à vulgo de Rupe veteri cognomen ſortiuntur: & venum exportantur in vrbem quandam regionis Decan, Liſpor nuncupatam, vbi celebris eſt mercatus. Iſtic emptos Guzaratenſes huc nobis adferunt emendos. Sed etiam in Biſnager deferunt, magnitudine pretij eos inuitante. Nam magno apud eos habentur in pretio Adamantes de Rupe veteri cognominati, præſertim quos natura ipſa elaborauit.* Naifes *ab incolis appellantur. Nam quemadmodum, inquiunt, virgo præferenda eſt iam corruptæ mulieri: ſic etiam Adamas à natura elaboratus, præferendus eſt ei quem hominum induſtria expoliuit. Contrà ſentientibus Luſitanis, qui induſtria hominum expolitos longè pluris æſtimare ſolent.* Adamas in Decan. Adamas de rupe veteri. Liſpor emporium. Naifes.

Alia *eſt rupes ad fretũ Tanjam in Malacæ tractu, quæ etiã de Rupe veteri cognominatos profert. Exigui quidem ſunt, ſed laudati: vnũ tamen habent vitium, quòd ponderoſi ſint, quo nomine gratiores ſunt venditorib. quã emptoribus.* Adamas in Tanjam.

Nullus Cryſtallus in India.

NVLLO autẽ ex prædictis loco Cryſtallus inuenitur, quemadmodum nec per vniuerſam Indiam. Amat enim Cryſtallus loca frigida, qualia ſunt Alpes Germaniam ab Italia ſeparantes.

Beryllus Cryſtallo ſimilis.

NON negauerim in India Beryllum inueniri, qui Cryſtallo ſimilis eſt, & quidem magnis fragmentis, ex quibus & vitra & vaſa fabricari ſolent pretioſa. Sed is in Biſnager non inuenitur, niſi locis procul ab Adamantum fodinis diſſitis. Plurimus autem eſt Beryllus in Cambaya, Martauan, & Pegu regionibus, vbi nullus Adamas, niſi qui importatus fuerit. Inuenitur & in Zeilan inſula, vbi nullus Adamas.

Berylli natales.

REFERT Plin. lib. 37. cap. 4. & in Arabia naſci. Verùm id nec videre, nec audire mihi licuit: quemadmodum nec in Cypro, nec in Macedonia. Nam ſi iſtic naſcerẽtur Adamantes, ij qui hîc naſcũtur adeò non expeterẽtur à Turcis, qui potiſsimam Adamantum partem ad ſuos euehunt.

Franciſcus de Tamara.

SCRIBIT Frãciſcus de Tamara, in Peru Adamantes reperiri. Sed huic auctori exiguam fidẽ adhibeo, quòd videam in Indicorũ Adamãtum extractione tã ineptas commentum eſſe fabulas: veluti quòd peruigiles ſint ſerpentes, quæ Adamantes tuentur: eosq; non poſſe inde auferri niſi prius obiectis carnibus certa quadã ratione præparatis, quibus vorandis dum ſerpentes occupantur, tutò interea Adamantes auferri poſſunt, alio nimirũ occupatis ſerpentibus. *

Adamas nullus in Hiſpania.

NON deſunt qui in Hiſpaniis inueniri putent, quorum opinioni ſubſcribere non poſſum, quoniam nullis probatæ auctoritatis ſcriptoribus fulciatur.

REFERT etiam Plin. loco iam citato, haud facilè inueniri Adamantem Auellanæ nucleo maiorem. In quo ſanè non eſt reprehendendus: nã ſibi comperta ſcribit. Sed inueniuntur hîc interdũ maiores quatuor Auellanis. Maximus tamen quẽ vidi centum quadraginta mangelis * pendebat. Proximus huic centum & viginti pendebat. Intellexi apud

Magnus Adamas.

quendam

quendam negotiatorē eſſe vnum, qui ducētos quinquaginta mangelis pōdere æquet, tametſi is ſtrenuè neget talē apud ſe eſſe. Accepi itē à viro fide digno, qui affirmaret ſe Adamantem vidiſſe in Biſnager magnitudine exigui oui gallinacei.

SED *miraculi inſtar id mihi videtur, huiuſmodi gemmas, quæ altiſſimè in terræ viſceribus, multiſq́ annis perfici debebant, in ſummo ferè ſolo generari, & duorū aut trium annorum ſpatio perfici. Nam ſi in ipſa fodina, hoc anno, ad cubiti altitudinem fodias, Adamantes reperies. Poſt biennium, rurſus illic excauato, ibidem inuenies Adamantes. Sed certum eſt grandes non niſi ſub infima rupe naſci.* Adamātum mira generatio.

EST *verò Adamantis nitor viuax & robuſtus. Cryſtalli verò non niſi elanguidus: qua nota, tum etiam duritie, à Gemmariis dignoſcitur.*

CETERVM *tantum abeſt vt mallei ictum reſpuat Adamas, vt etiā in ſcobē malleolo redigatur. Facillime verò atteritur piſtillo ferreo: eo etenim in mortario confringi & atteri ſolet, quoniā eius ſcobe alij Adamātes expoliri ſolent.* Adamas mallei ictu frangitur.

FALSO *igitur creditum eſt à Veteribus, Adamantem Cryſtallo innaſci, & mallei ictu nō frangi; ſed hircino dumtaxat ſanguine maceratū rumpi: præſertim ſi (ex quorundam ſententia) hircus prius apium aliaſq́ diureticas plantas depaſcatur, vinúmque bibat. Sed nec Magnetem impedit quin ferrum trahat. Nam ſæpius id experiri volui, ſed figmentum eſſe deprehendi: quemadmodum & illud, quod de Adamante capiti mulieris ipſa inſcia ſuppoſito ferunt. Etenim in amplexus viri dormiens ruet, ſi fidelis ſit: ſin labes eius pudicitiei ſit illata, maritum auerſabitur.* Adamas Cryſtallo non innaſcitur. Adamas magnetem non impedit.

FABVLOSVM *etiam eſt, quòd Adamantis aciem plumbo obtundi putant, propter argenti viui cum plumbo commixtionem. Nam quemadmodum & ferrum vincit & reliqua metalla: ſic etiam plumbum eadem facilitate penetrat, qua napum penetraret.* Plumbum Adamantis aciem non obtundit.

ILLVD

Illvd verò ſæpius expertus ſum in Adamantibus exquiſitis, ex mutuo attritu ſic glutinari, vt facilè ſeparari non poßint. Sic etiam Adamantem vidi, vbi incaluiſſet, feſtucas trahere non ſecus ac electrum.

Adamas nullius in Medicina vſus.

Nvllivs autem eſt in medicina vſus, tametſi inuenerim medicos indigenas, qui eum per ſyringam in veſicam iniiciebant ad confringendum calculum. Per os verò amplius non exhibent, quoniam erronea quædam perſuaſio in vulgus peruaſit, deleteriæ facultatis eſſe, ſi intro ſumatur Adamas, ob ſuam tenuitatem & penetrandi vim, qua inteſtina perforaret ſcilicet: cuius opinionis etiam video eſſe aliquot è recentioribus medicis.

Adamas deleteriç facultatis nõ eſt.

inde

Sed, vt dixi, vana eſt perſuaſio. Nam Aethiopes Lapidariorum ſeruos noui, qui Adamantes deglutierint, quos cùm requirerent domini, tandem verberibus egregiè cæſi ſerui, ſe deglutiuiſſe faßi ſunt: eoſq́ deinde cum recremẽtis eiecerunt, ſine aliquo nocumento. Id ego teſtari poſſum.

Adamantis ſcobes deleteriæ facultatis nõ eſt.

At in ſcobem tritus, inquies, venenum eſt, quoniam & ſtomachum & inteſtina perforat. Immo nequaquam eum ſcobem attrahet ad ſe ſtomachus; at ſua grauitate celeriter ad inferiora deſcendet. Et mulierem quandam ſcio, quæ marito antiqua dyſenteria laboranti, Adamãtis ſcobem per multos dies propinauit ſine aliquo detrimento, donec medicamento toties reiterato laſſus abſtinuit, præſertim cùm eius vxor à medicis intellexiſſet fruſtra ſe laborare: non poſſe enim maritum hoc morbo liberari. Is igitur multo pòſt tempore ſublatus eſt, cùm ſcobe vti multis iam diebus deſiiſſet.

Hiſtoria

* Similem ferè, nec minus abſurdam perquirendi Adamantes rationem deſcribit M. Paul. Venetus lib. 3. cap. 29.

* 140. Mangelis, id eſt, ſeptingenta grana, ſiue vnciam cum drachma, ſcriptulis duobus & granis quatuor. Nam Mangelis, vt antè dixit noſter Auctor, quinque grana pendit.

Adamas Anglicus.

Tribus ſupra Briſtolium miliaribus Ducatu Somerſetenſi, ad Sabrinam flumen, ſolo rubro & tenaci eruitur Adamantis genus natura expolitum, forma nũc plana, nunc trigona pentagonáue aut polygona. Horum aliquot nobis dono dedit generoſus Eques Dn. Georgius Nor-

gius Northum. cuius in ditione eruuntur. Sunt verò ij paulo obſcuriores, & matrice ſua, velut ouo concluduntur tenaci & dura, nunc innumeri iique exigui & plerumque informes, nunc pauci iique maiores & elaborati: interdum matrici adhærentes, nonnumquam ſoluti & in matrice (ſi moueatur) crepitantes, vt Æticem lapidem cenſeas. Si artificum induſtria perpoliantur, orientales ita æmulantur, vt exiguum diſcrimen ſit, ſed duritie ab orientalibus ſuperantur.

De Smaragdo. CAP. XLVIII.

RARIOR *& pretioſior eſt Smaragdus, eiúſque locus natalis vix agnoſcitur; nullis remanentibus fragmentis, ſed propter raritatem, etiam ea auferentibus negotiatoribus.*

PORRO *Smaragdus appellatur Perſis & Indis* Pachee, *Arabibus verò* Zamarrut, *non* Zabarget, *vt vulgatus Serapionis libr. ſimp. cap. 384. codex, aut* Tabarget, *vt Pandectarius in litteris* T *&* Z *vult. Nam corruptus eſt ille locus cap. de Smaragdo: &* Zamarrut *legendum eſt.* Pachee, Zamarrut, Zaberget. Taberget.

VVLGARE *autem eſt in Balagate & Biſnager, vt ficticias Smaragdos ex vitrearum lagenarum craßioribus fragmentis conflent.* Smaragdus adulteratus.

SED *& Smaragdi quæ ex Peru noui orbis prouincia aduehuntur, adulterationis ſuſpicione non carent.*

CETERVM *plurimum hallucinãtur, qui in Electuario de Gemmis Smaragdum præſcribi putant, exiſtimantes per* Feruzegi *Smaragdum intelligendam: ignorant enim illi linguæ Arabicæ proprietatem, & ipſius Meſuæ mentem non intelligunt. Præterea Meſuæ codex Arabicus legit* Peruzegi *de Elect. diſt. 1. Et quoniam magna eſt, vt aliquando diximus, apud Arabes inter* P *&* F *literas cognatio, facilis fuit lapſus Librarij, vt* F *pro* P *reponeret.* Feruzegi. Peruzegi.

EST *verò* Peruzaa* *Arabibus Turcheſa noſtra, quæ plurima tota Perſia naſcitur. Non fuit igitur Meſuæ mens vt Smaragdus eam compoſitionem ingrederetur, tametſi contrà ſentiat Chriſtophorus de Honeſtis, eius interpres: ſed Turcheſam voluit, quam omnibus Arabum compoſitionibus inijci oportet, quæ habent FeruZegi. Nam apud Mauritanos eius* Peruzaa, eſt Turcheſa.

nos eius eſt in medicina vſus, ſed apud Indos minimè.

* Idem ſuboluiſſe videtur Bellunenſis in eadem cōpoſitione Electuarij de Gemmis.

De Rubino. CAP. XLIX.

ἄνθραξ. Carbunculus.

MVLTA *ſunt Rubinorum genera. Nobilior Græcis* ἄνθραξ, *Latinis Carbunculus vocatur: nō quòd in tenebris ſplendeat (fabuloſa eſt enim iſta perſuaſio) ſed quòd eius nitor viuacior ſit ceteris. Dicam tamen quod à Gemmario quodam audiui. Emerat ille aliquot nobiliores Rubinos ex Zeilan inſula delatos, ſed minutiores, quales ij ſunt quos vulgo Rubinos de Corja vocamus, id eſt, qui vigeni ſimul emuntur. Hos cùm è menſa ſuſtuliſſet, latuit vnus in plicis ſtraguli quo menſa ſtrata erat. Noctu in tenebris animaduertit quaſi ignis ſcintillam quandam in menſa. Accedit ad menſam, accenſa prius cādela, inuenit exiguum Rubinum, quo ſublato, nullam poſtea in menſa ſcintillam vidit. Non me latet, negotiatores plerumque huiuſmodi fabulas ſuis dictis admiſcere ſolere; ſed penes eos fides eſto.*

Rubini de Corja.

Carbūculus.

CARBVNCVLVM *igitur appellabimus, cuius rubor fuerit ſplendens & elegans, & qui erit viginti quatuor quilatum ſiue caratum, vt vulgo vocant. Eiuſmodi ego vidi apud Magnatem quēdam in Decā, qui cùm mihi familiaris eſſet, oſtendere tamē noluit, niſi prius data fide id clam fore, nec eius regionis Regi me indicaturum. Cēſebatur vicies mille Luſitanicos aureos valere. Ipſe tamē dominus affirmabat à ſe emptum ſex auri manus, quæ quinque Luſitanicas arrobas * efficiunt.*

Manus auri. Arroba.

Balaſius.

SECVNDVM *genus eſt quem Balaſium vocant, aliquantulum rubens. Vilior hic eſt.*

Spinellus.

TERTIVM *genus eſt, Spinellus appellatus: magis hic rubet: ſed tamen vilior eſt, quia non habet ſplendorem illum legitimi Rubini.*

INVENIVNTVR *& candicantes. Sunt alij ex pur-*

pura candicantes, vel, vt verius dicam, colore ceraſum matureſcens referentes. Sunt & qui media parte rubent, altera candicant. Alij media ex parte Sapphiri, altera Rubini.

HVIVS *varietatis cauſam fieri puto ab ipſa Rubini origine. Cùm enim Rubinus in ſua rupe aut fodina recens generatus eſt, candicat, deinde matureſcens ruborem adquirit: qui rubor cum temporis diuturnitate concilietur, fit, vt qui ante maturitatem eruti ſunt, nūc candicantes, nunc ex rubro langueſcentes conſpiciantur.*

QVONIAM *verò Rubinus & Sapphirus in eadem fodina naſci credūtur, fit interdum vt altera parte Sapphirum repræſentet, altera Rubinum: qui, cùm elegans eſt, & cæruleum colorem cum rubro æqualiter permixtum habet, vocatur à quibuſdam incolis* Nilacandi, *quaſi dicas, Sapphiro-Rubinum.* Rubinus & Sapphirus, in eadem fodina generantur. Nilacandi Sapphiro-rubinus.

PORRO *Arabibus & Perſis Rubinus nuncupatur* Yacut: *huius regionis incolæ* manica *appellant.* Yacut. Manica.

* Luſitanica Arroba conſtat triginta duabus libris: hoc eſt ferè modiis quinque Italicis, ingens ſanè gemmæ pretium.

De Sapphiro. CAP. L.

GEMMA *eſt Sapphirus quæ vili emitur: cùm tamen ob eius elegantem cæruleum colorem, cuius aſpectu oculi mirum in modum recreantur, magni deberet eſſe pretij. Vocatur ab incolis* Nilaa. Nilaa.

EIVS *duo ſunt genera. Vnum enim obſcurius eſt. Alterū verò ſplendens, quod genus vulgo Sapphirū aqueū vocant. Vilior hic eſt, & interdum coloris cuiuſdā admixtione Adamantē ita æmulatur, vt nonnullos plerumq. feſellerit.* Sapphirus aqueus.

INVENITVR *vtrumque genus in Calecut, Cananor, & variis regni Biſnagua locis. Præſtantiores ex Zeilan adferuntur: omnium verò laudatiſſimi ex Pegu.* Sapphirus ex Pegu.

TAMETSI *verò adeò oculis ſit grata hæc gemma, nullius tamen quantumuis magnæ, & viuidi coloris, pretium mille*

tium, mille Luſitanicos aureos ſuperaſſe inuenietur.

De Hyacintho & Granato. CAP. LI.

Hyacinthus. Granatus.

VILISSIMI *ſunt hîc pretij cum Hyacinthus, tum Granatus, quos volunt nonnulli ex Rubinorum eſſe generibus, Hyacinthum flaueſcentem Rubinum appellantes, Granatum verò, nigricantem Rubinum.*

NASCVNTVR *autem & in Calecut, & Cananor: Granati etiam toto regno Cambaya & Balaguate: Hyacinthi verò & quibuſdā Luſitaniæ locis prouenire feruntur, vt in Belas non procul Olyſipone, & multis Hiſpaniæ locis.*

De Iaſpide. CAP. LII.

Iaſpis viridis. Porcellanæ.

INVENITVR *Iaſpidis genus viride, ex quo vaſa Murrhina conflantur (Porcellanas vocant) adeò virentia, vt ex Smaragdo conflata videantur.*

EX *eius fortè genere erit id quod Genuæ oſtenditur, quodq́ ex Smaragdo eſſe contendunt, rarius id videndum proponentes, quo maiorem auctoritatem lapidi concilient.*

Vaſa murrhina ex Iaſpide viridi.

HVIVSMODI *vas Murrhinum aliquando mihi propoſitum fuit venale ducetis pardaons ſiue aureis Hiſpanicis: cuius, ſi ex Smaragdo conflatum fuiſſet, milleſimam partem eo pretio vix nanciſci potuiſſem.*

De Alaqueca. CAP. LIII.

Alaqueca. Quequi.

INVENITVR *in Balagate lapidis quoddam genus quod* Alaqueca, *Arabes* Quequi *vocant, cuius libra minutis fragmentis expoliti, regali Caſtellano emi poteſt, tāta eſt vilitas. Huius tamen virtus reliquarū facultates exuperat, quippe qui ſanguinē vndequaque fluentem ilico ſiſtat.*

Solent plerumque ex hoc lapide efformari ſphærulæ precariæ.

De Oculo Catti.* CAP. LIIII.

LAVDATISSIMI *inueniuntur in Zeilan. Nonnulli etiam ex Pegu aduehuntur, quos eò deferri rumor eſt ex regione Bramaa.*

Oculus Catti magno æſtimatur apud Indos.

MVLTO *maioris is eſt apud Indos pretij, quàm in Luſitania.*

Luſitania. Memini enim quendam eò miſiſſe qui hîc ſexcentis Luſitanicis aureis æſtimabatur. Sed cùm in Luſitania dumtaxat nonaginta aureos æſtimarent, huc relatus, eo, quod nunc dixi, pretio venditus eſt.

PERSVADENT *ſibi Indi, eius qui hanc gemmam poſsidet, facultates non poſſe imminui, ſed ſemper incremētum facere & augeri.* Oculi Catti facultates.

EGO *verò quod expertus ſum referam. Lineus pannus ita compreſſus, vt ipſius Gemmæ meditullium ſiue oculum tangat, nullo igne vri poteſt.*

*Hunc Cardanus lib. 7. de Subtilitate, Pſeudoopalum vocat: de quo, tum etiam de aliis gemmis ille ibi multa. Pſeudoopalus.

De lapide Armeno. CAP. LV.

MIXTVS *eſt hic Lapis ex cæruleo & diluto viridi. Appellatur Arabibus* Hager armini, *id eſt, Lapis Armenus. Interrogati tamen Armeni, an apud eos naſceretur hic lapis, affirmare non potuerunt. Sed Turci & Perſæ medici dixerunt, exigua quidem quantitate apud ſe vidiſſe, verùm ignorare, num ex Armenia adferretur, nec ne. Aiunt multos inueniri in Vltabado vrbe celebri regni Balaguate.* Hager armini. Lapis Armenus.

HOC *lapide melancholiam purgant Mauritani medici. Sed tamen experimento didici, ſegniter admodum purgare.*

De Magnete. CAP. LVI.

FABVLOSVM *eſt quod nonnulli de Magnete ſcribunt, videlicet eas naues quæ Calecut commeant, clauis ferreis non compingi, ob ſcopulorum è Magnete lapide frequentiam, à quo ſcilicet attraherentur & raperentur naues, ſi ferreis clauis fabricatæ eſſent. Nam & in Calecut, & toto eo tractu plures inueniuntur naues clauis confixæ ferreis, quàm ligneis. Verum quidem eſt in Maldiuis inſulis naues ligneis clauis eſſe extructas; id autem ob ferri pænuriam potius, & quòd minori conſtent, fieri puto, quàm quòd à Magnete ſibi metuant.* Fabulæ de Magnete.

Falſę de Magnete perſuaſiones.

CETERVM Magnes ideo ferrũ ad ſe haud quaquam trahit, quòd in eadem fodina naſcantur, aut eorum fodinæ ſint contiguæ, veluti quidam exiſtimant: quandoquidem Magnes inuenitur iis locis vbi nullum ferrum eſt.

SVNT qui putent Magnetem ad ſe ferrum trahere, ob eam facultatem quam ferro communicauit, qua ad Magnetem feratur: eamq́ ob cauſam Magnetem non maioris eſſe ponderis, etiam ſi multum ferrum illi addatur, quàm cum exigua ferri quantitate in bilance poſitum. At nos contrarium plerumque experti ſumus.

Magnes non eſt deleteriæ facultatis.

SED nec deleterius eſt hic lapis, quod nonnulli voluerunt. Nam tradunt huius regionis incolæ, Magnetem pauca quantitate ſumptum, adoleſcentiam conſeruare. Qua de re fertur ſenior Rex Zeilan, patinas ex Magnete iuſsiſſe confici, in quibus cibus eius coquatur. Hoc, ipſe cui mandatum erat negotium, mihi affirmauit.

Patinæ è Magnete.

De Margarita. CAP. LVII.

NVNC ſupereſt, vt de Margaritis ſcribamus, quæ non modò ad decorem, ſed etiam ad medicamenta expetuntur.

Vnio.

PRÆGRANDES igitur Margaritæ, Vniones Latinis dicuntur, quoniam vix duæ reperiẽtur magnitudine, figura & nitore ſimiles. Minores appellantur Latinis Margaritæ ſimpliciter. Arabibus & Perſis Lulu, Indis Moti, in Malauar Mutu, Luſitanis Aliofar, quod Arabicè ſonat de Iulfar, is eſt portus in mari Perſico, vbi laudatiſsimæ generantur. Nam tametſi Barem, Catifa, Camaran, aliique huius maris portus eas laudatas mittant: quia tamen noſtris notior fuit initio hic portus, ab eo nomen Margaritæ indiderunt lingua Arabica Aliofar.

Margarita.

Lulu, Moti, Mutu, Aliofar, Iulfar portus.

Margaritæ Orientales.

HINC etiam fit vt illæ Orientales appellentur, quoniam hic ſinus Perſicus Orientalis ſit, ſi cum noſtra Europa conferatur.

Margaritarũ captura.

GENERANTVR etiam Margaritæ à promontorio

Comorim,

Comorim, ad inſulam vſque Zeilan (quæ captura & piſcatio Regis Luſitaniæ eſt) ſed minutiores maxima ex parte, nec cum ſuperioribus conferendæ (quæ magnæ ſunt & omni dote abſolutiſſimæ) ideóque etiam viliori emuntur.

GENERANTVR & in inſula Burneo, quæ tametſi ſint grandes, formæ tamen elegantia à ſuperioribus vincuntur. Sic & nonnullas Chinarum regio mittit, ſed viles.

CERTVM eſt etiam in nouo orbe inueniri, verùm nulla ratione cum Orientalibus ſunt conferendæ. Nam aut obſcuræ ſunt, & nubili coloris, aut nullo orbe læuoreq; commendantur.

ORIGO atque genitura eſt è conchis, haud multum ab oſtrearum conchis diſſimilibus. Conchæ autem quæ ſuperiori maris parte natant, grandiores Margaritas generant: Quæ verò in alto mari degunt, minutiores proferunt. Margaritarum origo.

HÆ conchæ aëri expoſitæ ſiccantur, & ſeſe pandunt, in quarum carne inueniuntur Margaritæ nunc multæ, nunc paucæ, pro concharum magnitudine.

INVENIVNTVR & in noſtratibus conchyliis oſtreiſue, ſed minus nobiles.

OMNIVM autè præſtantiſſimæ ad generandas Margaritas cenſentur eæ Conchæ læues & candidæ, quas eius regionis incolæ Cheripo appellant, ex quibus cochlearia poculáque conficiuntur. Cheripo.

VERVM Cheripo non id eſt conchylium quod vulgo Matrem perlarum vocamus. Nam id Chanquo incolæ vocant, ex quo videlicet mēſæ, ciſtulæ, ſphærulæ precariæ fabricātur: quod licet parte externa ſcabrum ſit & impolitum, interna tamen læuiſſimum eſt, & aſpectu pulcherrimum. Chanquo.

DEVEHITVR id Conchylium Bengala mercimonij gratia, vbi expolitur & poculi vices ſupplet: maxima tamen ex parte conficiuntur ex eo armillæ & alia opera. Fuit enim olim iſtic conſuetudo, vt nullæ nobiliores virgines corrumpi Conſuetudo de virginibus.

rumpi poſſent, niſi huius generis armillis brachia exornata haberent. Nunc verò deſiit iſta conſuetudo: eamq́ ob cauſam viliori emuntur hæc conchylia.

Inſtrumẽta diſcernendis Margaritis idonea.

HABENT *mercatores huius regionis cuprea quædam inſtrumenta multis foraminibus pertuſa, quibus pretia Margaritis imponere ſolent. Nam quæ per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſeunt Margaritæ, vnius ſunt pretij, venduntur q́ per drachmas. Quæ per inſtrumentum maiora paulum foramina habens, maioris ſunt pretij: & ita deinceps pro foraminum, quibus inſtrumenta prædita ſunt, quibusq́ Margaritæ tranſmittuntur, magnitudine, pretia intendentes. At quæ adeò ſunt minutæ, vt perforari non poßint (arte enim perforantur, non natura, vt fabulantur quidam) cedunt officinis; qua de cauſa in Europam exportantur. Harum vncia duobus fortè aßibus Gallicis venit.*

Vnionum magnitudo.

MAXIMÆ *quæ ad promontorium Comorim generantur Margaritæ, pendebant centum frumenti grana. Talium pretium, mille quingentorum aureorum in ſingulas eſſe ſolet. Multo maiores ego vidi, quas in inſula Burneo captas aſſerebant: ſed non erant eius elegantiæ cuius ſuperiores. Vidi aliam hîc captam, quæ centum ſexaginta grana tritici penderet.*

Margaritis nitor reſtituitur.

SENECTVTE *pondus earum minui, & coloris elegantiæ immutari creditur. Diu autem oriza leuiter confracta & ſale verſatas, priſtinum vigorem & fulgorem recuperare, expertus ſum.*

CERTVM *eſt, Margaritas poſt plenilunium captas, cum tempore minui & decreſcere. Quæ verò ante plenilunium capiuntur, huic vitio haudquaquam ſunt obnoxiæ.*

Indis nullus Margaritarum in medicina vſus.

CETERVM *rarò in medicum vſum venit Margarita apud Indos. Mauritani verò frequenter, noſtro more, Margaritas cordialibus medicamentis iniiciunt.*

INDI-

INDICARVM ALIQVOT PLANTARVM HISTORIÆ, LIBER SECVNDVS.

De Arbore triſti. CAP. I.

IN *medicamentis & ſtirpibus Indicis nobis incognitis non abs re fore duxi, initium facere ab arbore quadam, quæ non niſi à ſolis occaſu vſque ad eius ortum floret, interdiu minimè.*

ARBOR *eſt Oleæ magnitudine, foliis* Pruno *ſimilibus, flore noctu (dū ſcilicet floret) odoratiſſimo, nullius quod ſciam vſus propter teneritatem: niſi quòd florum pediculis, qui lutei ſunt, huius vrbis incolæ vtuntur cibis tingendis, ſiquidem* C*oci modo inficiunt. Et volunt etiam nonnulli aquā ſtillaticiam florū, oculis vtilē eſſe admoto lineo pāno hac intincto.* Arboris triſtis deſcriptio. Aqua è floribus Arb. triſtis.

PECVLIARIS *eſt hæc arbor Goæ, quam è Malaca allatam aſſerunt. Eam ſanè nuſquam alibi per Indiam vidi. Hanc Goæ* Parizataco: *in Malayo* Singadi *vocant. Arboris triſtis nomen illi inditum, quòd dumtaxat noctu floreat.* Parizataco. Singadi. Arbor triſtis.

FABVLANTVR *autem indigenæ, Satrapæ cuidam nomine* Parizataco *elegantem fuiſſe filiam, quæ cùm Solem deperiret, eam ille compreſſerit. Cùm verò poſtea illam relinqueret alterius amore irretitus, Parizataci filia præ amoris impatientia ſibiipſi mortem conſciuerit. Ex cuius crematæ cineribus (nam adhuc vruntur in hac regione cadauera) hæc nata eſt arbor, cuius flores adeò Solem exhorrent, vt eum videre non ſuſtineant.* Fabula de Parizataci filia.

CETERVM *horum florum fragrans odor, duorum aliorum odoratiſſimorum florum memoriam reuocauit.*

PRIORES *ſunt dicti* Mogori, *mali aureæ floribus* Mogori.

multo odoratiores, quorum ſtillaticius liquor eundem apud iſtos vſum obtinuit, quem apud Hiſpanos florum mali aureæ aqua.

Champe. ALII *flores (quorum hîc magnus eſt vſus) dicuntur* Champe, *odore grauiori quàm Lilium album.*

Indi odoramentis dediti ſsimi. PORRO *(quandoquidem in odoramentorum mentionem incidimus) odoribus adeò dediti ſunt huius regionis incolæ, vt plerumque cibo abſtineant, vt habeant vnde odores ſibi comparare poßint, ideóque non immeritò proniores in venerem eſſe cenſentur.*

MVNERA *quæ à tenuioribus offerri ſolent Regibus, prædicti ſunt flores, & roſæ noſtrates, quibus ſolent cubicula Regis inſternere, & coriis floribus variis depictis ornare.*

NARRARVNT *mihi quidam, tantam eſſe huius gentis in odores amentiam, vt tributa ex odoribus & floribus in ſingulos annos Regi Biſnaguer ſoluta, ad quinq. millium Hiſpanicorum aureorum ſummam ferè accedant.*

De Nimbo. CAP. II.

Nimbo hiſtoria. AB *omnibus huius Indiæ incolis* Nimbo *vocatur, arbor quædam Fraxini magnitudine, folio Oleæ, acutiore tamen, per ambitum ſerrato, vtraque parte viridi, non cinereo aut villoſo. Multis luxuriat foliis, flos candidus eſt, & fructus exiguis oliuis ſimilis.*

Nimbo facultates. VTILIS *eſt hæc arbor in vſu medico. Nam folia trita & vulneribus cum hominum, tum iumentorum cum ſucco Limonum (mali Aßyrij genus eſt) impoſita, miraculosè ea ſanant. Foliorum ſuccum vtilem eſſe ferunt lumbricis necandis, cum Balaguate incolæ, tum Malauarenſes: quod rationi conſonum eſt, cùm nonnihil amaritudinis poßideant.*

Oleum ex Nimbo. EXPRIMITVR *in Biſnager & Malauar oleum ex eius arboris fructu, quod huc mercimonij gratia deportatur. Vtilißimum id eſt aduerſus neruorum dolores, ſi eo calido inungantur.*

De Negundo. CAP. III.

PROVENIT *in Balaguate & Malauar arbuſcula quædam Perſicæ magnitudine, frequentibus ramis: qui reciſi frequentiores lætioresq; renaſcuntur, folius Sambuci, ſimili modo per ambitum ſerratis & aliquantulum hiſpidis: flos ex cinereo candidus: fructus niger, Piperis magnitudine, aut paulo maior. Malauar incolæ eum ſuis eduliis Caril nuncupatis inſpergunt.* Negundo hiſtoria.

VVLGARE *nomen eſt* Negundo, *nonnulli in Balagate* Sambali *appellant: in Malauar* Noche. Negundo. Sambali. Noche.

MVLTIS *facultatibus prædita eſt hæc arbor. Teneriorum ramulorum cum foliis decocto, aut ipſis elixis & contuſis, vtiliſſimè contuſa fouentur, modò nō adſit vulnus. Friguntur interdum iidem rami cum foliis in oleo, & contuſionibus applicantur, reſoluunt enim tumores & curant. Frequēs adeò eſt huius vſus, vt in omnibus doloribus, frictum cum oleo, aut elixum exhibendum cenſeant. Non deſunt qui ſupra vulnera admouerint, vnaq; nocte dolorem ſuſtuliſſe, materiamq; digeſſiſſe affirment: deinde foliis contuſis, ipſis vulneribus impoſitis ita emundaſſe vulnera, vt breui ad cicatricem perducta ſint.* Negundo facultates.

VTILEM *perhibent eſſe mulieres ad iuuandum conceptum: eius enim ſucco aut decocto epoto, vteros ad conceptionem præparari. Ego malim præmandi, valentius enim futurum exiſtimo medicamentum. Maſticata folia, oris halitum commendant. Acrimoniæ verò cuiuſdam participant, veluti Naſturtium: vnde manifeſtum eſt, calidam eſſe hanc plantam. Experti ſunt nonnulli Veneris ſtimulos & impetus cohibere, eámque ob cauſam Viticem eſſe contenderunt: ſed valde errant. Nam Vitex multum ab hac arbore differt.* Negundo vitex nō eſt.

De Iaca. CAP. IIII.

ARBOR *eſt in India prægrandis, fructum in ſummo caudice, non in ramis, ferens, prægrandem, magni Melonis* Iaca hiſtoria.

 effigie,

effigie, interdum maiorem, foris virentem, intus verò fulueſcentem, multis ſpinulis inſtar erinacei, ſed mollibus obſeptum. Continet autem hic fructus in ſe magnas quaſdam nuces duro putamine tectas. Cortex fructus guſtu Melonis, ſed difficillimæ concoctionis, nempe qui plerumque ſoleat, ita vt aſſumitur, excerni. Nuces verò intus natæ, torrentur aut elixantur, abiectóque putamine (qui nullius eſt vſus) caſtanearum modo, quibus ſunt perſimiles, eduntur.

Iaca. Panaz. VOCATVR *hic fructus in Malauar* Iaca: *in Canara & Guzarate* Panaz. *Naſcitur autẽ dũtaxat in maritimis.*

EXPERTVS *ſum cum in me, tum in pleriſque aliis, haſce caſtaneas ſiue nuces alui profluuia mirum in modum ſiſtere.*

*Hanc arborem deſcribit Lud. Roman. lib. 5. cap. 15 ſuarum nauigationum, his verbis: In Calecut reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores *Iaceros* appellant. Caudici eius arboris amplitudo Pyri eſt: fructui magnitudo bini ac medij palmi, craſſitudinis verò humanę coxę. Gignitur fructus in caudice arboris ſubtus frondes, alij circiter medium caudicem. Colos eſt viridis, cetera nuci Pineæ haud abſimilis, vinaceis tamen minutioribus. Cùm matureſcere incipit, obducit nigricantem colorem, marcereq; videtur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſaporis ſicut fermè Peponis moſchum redolẽtis, parumque, ſi ſaporem quæras, abeſt à cotoneo perſico, eodemque mitiore. Variam in cibatu voluptatem parit. Videberis modò edere fauum mellis, modò ſuaue medicum malum comedere. Intra, mẽbranas habet vt Malum punicum, inque eis deliteſcunt fructus neſcio qui, mollibus non diſſimiles caſtaneis. Si enim igne torrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Propterea fateri licet, non eſſe excellentiorem digniorémue illo fructu quempiam.

Iacerus.

De Iamgomas. CAP. V.

Iamgomas deſcriptio. ARBOR *Pruni magnitudine ſponte naſcitur in agris & etiam in hortis Baçaim, Chaul, & Batequala, multis ſpinis horrens, foliis itidem Pruni: floribus candidis, fructu Sorbo ſimili, guſtu Prunorum adſtringente & acerbo. Cùm primùm emergit, Strobilo perſimilis eſt. Vocatur incolis* Iamgomas.

Iamgomas. Iamgomas ſerẽdi ratio. ACCEPI *à fide dignis viris, optimam ſerendi rationem eſſe, ſi fructus, poſtquã eum ederit certa quædam auis, excretus,*

excretus, vnà cum excremento ſeratur. Facilius enim hac ratione ſatus emergit, citiúſque fructifera fit arbor.

De Carandas. CAP. VI.

ARBVSCVLA *eſt arbuti magnitudine, foliis ſimilibus, copioſo flore, odore Periclymeni: fructu exiguis malis perſimili, nigricãte per maturitatem, gratiſſimoq́ vuarum ſapore, ex quo à nõnullis vinoſus ſuccus exprimitur. Fructus autem virens magnitudine eſt nucis ponticæ cum ſuo putamine, interdũ maior; ſuccum nonnumquam exſtillãs viſcidum & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus cum ſale. Solet tamen, cùm viridis eſt, muria aut aceto cõdiri, & ita aſſeruari, ad excitandam elangueſcentem appetentiam.* Carandas hiſtoria.

NASCITVR *tum in continenti, tum in Balagate, vocatúrque* Carandas. Carandas.

*Huic ferè ſimilem deſcribit Ouiedus lib. 8. ſuæ hiſtoriæ cap. 12. in hunc modum: In Hiſpaniola inſula, vaſta eſt arbor pulchraque materie firma & vtili, *Auzuba* nomine; fructu quidem longè ſuauiſſimo, vt ſunt pyra apiana, muſcatellina vocant, ſed qui lacteo ſucco eóque viſcido & glutinoſo abundet, qualis eſt qui in ficubus immaturis: idcirco moleſtus his qui eo veſcuntur, niſi prius fructum in aquam iniiciant, & lacteum ſuccum digitis exprimant qui in aqua ſidit. Auzuba.

De Coru. CAP. VII.

CORV *lingua Canarica dictus, frutex eſt in Arbuti altitudinem aſſurgens, aut paulo minor, foliis mali Perſicæ, floribus candidis, Periclymeni odorem æmulantibus. Hunc Luſitani Indiam incolentes Herbam Malauaricam nominant, quoniam Malauarenſes eius vſum primi docuerunt. Hac etenim planta cuiuſcumq́ generis dyſenterias præſentiſſimè curant, euacuata primùm magna ex parte peccante materia, alioqui facilè in eundem morbum rurſus incidunt.* Coru hiſtoria. Herba Malauarica.

VSVS *eſt corticis radicum primùm exſiccati, quoniam recens lacteum liquorem exſtillat, quem initio calidum putaui, ſed deguſtatum, inſipidum & frigidum inueni. Quamobrem ob eius effectus, frigidum & ſiccum conſtitui, plus tamen ſiccitatis quàm frigiditatis obtinentem: in quo or-*

dine etiam huius regionis medici conſtituunt.

Coru facultates. PVLVEREM huius radicis contuſæ in ollulam diſtillatoriam imponimus, ac cum ſero lactis maceramus: deinde additis Ammeos, apij, coriandri ſicci, & cumini nigri ſeminibus tritis & torrefactis, vnciáque vna butyri non ſaliti, ignis calore elicimus aquam ſtillaticiam, cuius quatuor vncias cum aquæ ſtillaticiæ roſarum, aut aquæ è pediculis roſarum, aut plantaginis duabus vnciis ægro propinamus. Quòd ſi opus eſt, adiicimus puluerem paſtillorum ex herba Malauarica confectorum. Formantur autem ex iiſdem rebus è quibus fit aqua, dempto butyro. Iniiciuntur etiam clyſteres ex hac aqua confecti magno cum ſucceſſu: ſed frigidi, quoniam regio calida eſt. Quòd ſi neceſſe ſit, eam aquam bis ſingulis diebus propinamus, mane videlicet hora ſexta, & à meridie hora ſecunda. Cibus eſt oriza ſero lactis macerata, & pulli gallinacei in aqua orizæ, quam Canje vocant, macerati, pro virium ægri robore cibum ſubminiſtrantes. Certè vino omnino abſtinemus, niſi vrgente admodum neceßitate in inueteratis dyſenteriis eius neceſſarius ſit vſus. Canje.

SED tametſi mihi ſemper bene ſucceſſerit huius aquæ vſus; cogor tamē fateri Malauaricam herbam ab ipſis Malauarenſibus præparatam, magis præſentaneā opem adferre. Ea verò paratur ex iiſdem, è quibus noſtra aqua, rebus tenuißimè tritis, & ſero, aut aqua orizæ probè coctæ maceratis. Sunt qui ſuccum ex planta virente exprimant, cuius ſeptem vncias mane exhibent, & totidem ſub veſperam, ſi neceßitas vrgeat. Sed quoniā amarus eſt ſuccus & ingratus, ab eius potu ſerū propinare ad os eluēdum ſolent. Quod ſi Malauarenſes fortiori adhuc remedio opus eſſe vident, opium admiſcere ſolent, tametſi id ſemper ſtrenuè negent.

SALVTARE eſt item hoc medicamentum ſtomachi debilitati: tum etiam vomitus compeſcit, cum aqua Menthæ & Maſtiches puluere ſumptum.

De Auacari. CAP. VIII.

EST *etiam in hac prouincia puſilla arbor, maior tamen ſuperiore, quæ folijs, floribus & fructu Myrto perquam ſimilibus conſtat. Fructus eiuſdem etiam eſt cum Myrto ſaporis, multo tamen aſtringentior. Hanc plantam* Auacari *nominant incolæ. Naſcitur in montibus.* Auacari hiſtoria. Auacari.

AIVNT *miræ eſſe efficaciæ aduerſus inueteratas dyſenterias è cauſa frigida prouenientes. Eius experimẽtum ſe feciſſe aſſeruit Luſitanus quidam ſenex in filia ſua, quæ cùm integro anno dyſenteria laboraſſet, nec ei quidquam reliqua medicamenta profuiſſent, ſumpto huius plantæ cortice trito & in aqua oriza macerato in ptiſanæ modum, ſanata eſt. Hanc arbuſculam trifolium olere ferunt.* Auacari facultates.

De Mangas. CAP. IX.

TAMETSI *ij fructus qui apud Indos naſcuntur, longè ſint excellentiores iis qui in Europa proueniunt, veluti aurea mala, citria, ficus, vuæ, perſica, punica, & ſimiles; omnibus tamen præſtat fructus quidam apud eos naſcens quem ipſi* Mangas *vocant. Tanta eſt enim eius ſuauitas, vt cùm in foro proſtat, Ormuz incolæ, apud quos frequens eſt cum alijs fructibus iã enumeratis, reliquis neglectis, hunc ſibi emãt.* Mangas.

COLLIGENDI *tempus eſt in regionibus calidioribus, menſe Aprili: alijs regionibus ſerotinis, Maio & Iunio: interdum tamen Octobri (quem ipſi* Rodolho *vocant) & Nouembri.* Mangas autumnus. Rodolho.

CETERVM *pro regionum natura & diuerſitate, variat etiam ſaporis bonitate hic fructus.*

PRIMAS *igitur tenet is qui in Ormuz naſcitur. Secundum locum obtinet qui in Guzarate prouenit, præſertim is qui per excellentiam Guzarateus nuncupatur, magnitudine quidem reliquis cedens, ſaporis tamen & odoris gratia iis ſuperior, exiguo intus oſſe ſiue nucleo. Tertium bonitatis gradum obtinet quem Balagate gignit, maior in vniuerſum* Mangas delectus.

ſupradictis.

ſupradictis. Memini enim duos vidiſſe, qui quatuor libras cum dimidia penderent. Sed inter eos ſuauior mihi viſus eſt quem proferunt Chacanna, Quindor, Madanager & Dultabado primariæ vrbes Regis Nizamoxa. Boni ſunt item ij fructus qui in Bengala, Pegu & Malaca proueniunt.

HABEO *in meo prædio quod eſt in Bombaim (cuius in priori huius Hiſtoriæ parte memini) arborem huiuſmodi fru-* Mangas arbor bifera. *ctus proferentem, quæ bifera eſt. Nam Maio menſe fructum fert ſaporis quidē & odoris gratia excellentiorem; Autumni verò ſub finem, alium ſuperiori magis commēdabilem, quoniam præter tempus ſolitum naſcatur.*

COLORE *eſt is fructus ex viridi rubeſcente, & odore gratiſſimo. Exempto cortice, editur aut ſine vino, aut generoſo aliquo vino maceratus, veluti perſica duracina. Conditur etiam ſacchara, interdum verò & aceto, & oleo, & ſale, inſperſis in eius meditullio gingibere, & alliis. Interdum* Mangas facultates. *editur cum ſale, & nonnumquam elixus. Frigidus verò eſt & humidus, quemadmodum perſica. Eius oſſiculis aſſatis, alui profluuia ſiſti aiunt, quod verum eſſe deprehendi: nam deguſtata, ſuberinas glandes ſapiebant. Nuclei verò recentes, lumbricos & ventris tineas necare dicuntur, quod rationi conſonum eſſe puto, ob eorum amarorem.*

* Hic fructus in memoriam mihi reuocat Iaiama Ouiedi, quem ſeptimo ſuæ Hiſtoriæ lib. cap. 13. deſcribit, tametſi plus ſimilitudinis habere videatur cum eius *Anon*, de quo lib. 8. cap. 18. Vtriuſque igitur hiſtoriam hîc adſcribam vt vtra huic fructui magis quadret, lectori diiudicandum relinquamus.

ANON igitur arbor eſt cuius fructus magnam cum Guanabano ſimilitudinem habet, cum forma, tum carne & ſemine. Sed & ipſa Anonis arbor Guanabani arbori ſimillima eſt cū magnitudine, tum forma & folio. Duabus verò in rebus differunt; primum, quòd huius fructus minor ſit Guanabano, corticique color luteus, qui in Guanabano viridis eſt; deinde, quòd meo quidem iudicio gratior ſit palato Anon, quàm Guanabanus, vtpote firmiore carne. Vtrumque magno in pretio habent Indi Americi, & diligenter in ſuis prædiis colunt. Hæc Iaiama. Ouiedus de Anone: Nunc ad Iaiama hiſtoriam accedamus.

NASCITVR in Hiſpaniola, reliquiſque vicinis inſulis fructus quidam, quem noſtri à Strobili ſiue Pineæ nucis ſimilitudine Piñas appellant, non quòd eiuſmodi lignoſas ſquamas habeat, ſed quòd

eius cortex ſimili modo diſtinctus videatur, tametſi non ſquamatim, ſed peponis modo cultello integer auferatur. Vt autem ſucci bonitate & ſuauitate reliquos fructus hic antecellit; ita color illi pulcherrimus ex luteo vireſcens, paulatim per maturitatem virore euaneſcente. Odor iucundiſſimus, qualis ferè in eo Perſicorum genere quod à malis & cotoneis nomen apud Italos & Hiſpanos inuenit, magnitudo illi vulgaris Melonis. Naſcuntur verò ſinguli fructus ex Cardui genere aſpero & ſpinoſo, oblongis prædito foliis, è quorum medio proſilit caulis rotundus vnicum ferens fructum, qui poſt 10 aut 12. menſem demum matureſcit. Eo ſublato, nullus prætcrea in planta naſcitur fructus, ideoque ea velut inutilis abiicitur. In extremo fructu, interdum verò etiam in extremo caule ſub fructu enaſcuntur veluti germina & curiones quidam qui fructui magnum addunt ornamentum. Hi ſunt tamquam ſemen: panguntur enim tribus ſub terra digitis ſic vt media curionum pars extra ſolum extet; atque radices agunt, fructumque ſuo tempore perficiunt. Varia ſunt eius genera, quæ pro linguarum varietate diuerſis nominibus nuncupantur: tres verò diſtinctæ ſpecies notantur, prior *Iaiama* ab incolis appellata; altera *Boniama*. tertia *Iaiagua*. Poſterior hæc carne eſt candida, guſtu vinoſo, ſed acido & acerbo. *Boniama* carne eſt candida, guſtu dulci & quodammodo fatuo. *Iaiama* reliquis oblongior eſt & bonitate illis præſtat, carne fulueſcente, dulci & ſuaui guſtu. Per omnium tamen carnem ſparſæ ſunt veluti fibræ quædam tenuiſſimæ, quæ tametſi palatum inter edendum non offendant, gingiuas tamen lædunt, ſi crebrius quis eis veſcatur. Quibuſdam locis naſcuntur etiam hæc genera ſponte in agris abundanter: at quibus cultura acceſſit, longè ſunt illis ſuauiores, & cultoris beneficium abundè compenſant. Huius fructus abundantia auctoritatem eius minuit: Sed tamen & his inſularibus cum bonitate, tum magnitudine præſtant qui in continenti naſcuntur. Maturus fructus quindecim tantùm aut viginti diebus conſeruari poteſt. Hactenus Ouiedus.

HVNC Theuetus lib. Singularium Americæ. cap. 46. *Nana* à Braſilianis vocari tradit, eoq; plurimum in ſuis ægritudinibus veſci. Alium item huic ſimilem deſcribit nomine *Hoyriri* cap. 33. eiuſdem libri.

De Muſa. CAP. X.

HÆC planta non niſi ſemel ſeritur. Nam ſemel ſata, ex trunci pede multos ſtolones producit, qui in arbuſculas euadunt. Truncus ex ſquamoſo foliorum cortice conſtat: foliis ampliſſimis, binorum cubitorum vel amplius longitudine, cubiti latitudine, excurrente per medium lata craſſáque coſta. Nullis conſtat ramis, ſed è germine flores quoſdã coniunctim profert, ſubrufos, oui effigie, & palmi longitudine, è quibus circumeminent pediculi, centum interdum ducentos aut plures ficus ſuſtinentes. Muſæ hiſtoria.

NASCITVR in Canara, Decan, Guzarate, & Bengala: vo-

Quelli, Palan, Piçan. *galá: vocaturq; illis* Quelli. *Naſcitur etiã in Malauar, vbi* Palan *; *& in Malayo, vbi* Piçan *dicitur. Prouenit etiam pleriſq; aliis locis, & in ea Africæ parte quam Guineam appellant, vbi Bananas* * *nuncupantur. Arabes eum fructum* Muſa, *aut* Amuſa *vocant. Sic & Auicẽna, & Serapio, & Rhaſes, qui de hoc fructu peculiari capite ſcripſerunt. Scripſerunt fortè & alij, quos mihi videre non contigit.*

Guinea. Bananas.

Muſa, Amuſa.

Commendantvr *ij fructus qui in Martabã proueniunt: primũ enim è Bẽgala eò delati ſunt, deinde ſati vt gratiores euaderẽt: vocãtur nunc ij, ficus* Martabanis. *Alij adhuc inueniũtur meo palato gratiores & odorati,* Cenorins *appellant: ſunt ij laues, flaui, & pleni. In Malauar ſunt* Chincapalones *dicti, ſuaues & palato grati, pleni, colore vireſcentes. Laudantur etiam in Soſala nati, Aethiopibus* Iminga *dicti. Inuenitur etiam in Baçaim aliiſq; prouinciis genus quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id aſſatum & vino deinde maceratum inſperſa Canella, multo melius ſapit quàm malum cydonium aſſatum. Idem fructus per medium ſectus, & in ſartagine cum ſaccharo probè frictus, inſperſo poſtea cinnamomo, gratiſsimus eſt cibus.*

Ficus Martabanis.

Chincapalones.

Iminga.

Muſæ facultates.

Scribit *Auicẽna lib. 2. cap. 491. paucũ præbere alimentũ, bilem generare & pituitã: prodeſſe tamen aduerſus pectoris & pulmonum incendia, ſtomachũ autem offendere. Idcirco bilioſis, ab huius eſu, oxymel cũ ſeminibus propinandum eſſe: pituitoſis verò mel. Vtilis eſt renibus, & vrinã ciet.*

Scribit *Rhaſes lib. de re med. 3. ad Almanſ. cap. 20. noxium eſſe ſtomacho, appetentiam deiicere; ſubducere tamen aluum, & gutturis exaſperationes lenire.*

Serapio *autem lib. ſimp. cap. 84. ex aliorum auctoritate Muſam in fine primi calfacientium & humectãtium ordinis eſſe aſſerit, & vtilem eſſe aduerſus pectoris & pulmonum ardores, eiſq; qui liberalius hac veſcuntur, ſtomachum prægrauari: augere tamen fœtum in vtero, renibus opitulari,*

opitulari, vrinas ciere, & venerem exſtimulare.

PRÆSCRIBVNT *medici Indi hunc fructum in febribus aliiſque morbis.*

RIDICVLVM *autē eſt quod ſcripſit quidā Franciſcanus. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Muſa, quòd dignus ſit Muſis, aut quòd earū ſit cibus. Addit præterea eum eſſe fructum quem deguſtauerit Adā in Paradiſo terreſtri.* Ridiculum Muſæ etymon.

*Iam aliquot annis in ea opinione fui, vt exiſtimarem Muſam Arabum eam eſſe plantam cuius Plinius lib. 12. cap. 6. meminit his verbis: Maior alia pomo, & ſuauitate præcellentior quo ſapientes Indorum viuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duûm. Fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino, &c. Nam ferè omnia pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionem quadrant. Huc accedit, quòd in prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen eſt, intra verò Gangem, Palan nomen adhuc retineat, à quo Latini ſuum Pala mutuati videntur.

*Vlyſipone vbi aliquot plantas vidi, minimè tamen fructiferas, nomen hoc retinet, vocāt enim etiamnum Figuera Banana, id eſt, ficum Bananas ferentem: Eius iconem ſatis affabrè pictam inuenies apud Matthiolum commentariis in lib. 1. Dioſcoridis cap. de Palma. Figuera banana.

CETERVM meminit huius fructus Lud. Rom. lib. nauigationū ſuarum 5. cap. 15. ac tria eius genera conſtituit. Meminit item F. Brocardus qui Terram ſanctā deſcripſit, ſub nomine Pomorum paradiſi, quem per omnia ſecutus eſt Cardan. lib. de ſubtilitatibus. Sed & Theuetus lib. Singularium Americæ, cap. 33. eundem deſcribit, atque *Pacona*, arborem verò *Paquouere* Americis vocari tradit. Ouiedus verò nomine improprio Platanum appellat lib. Hiſtoriæ Indicæ 8. cap. 1. cuius deſcriptionem tamquam pleniorem omiſſis ceteris (ne toties repetita lectori faſtidium pariant) hîc ſubiungemus. Poma Paradiſi. Pacona. Paquouere.

INVENITVR, inquit, hic fructus Platani nomine, tametſi neque arbor dici poſſit, neque vera ſit Platanus: ſed plāta quædam huic Indiæ haudquaquam peculiaris, & aliunde tranſlata ſub Platani nomine. Interdum autem hæc impropriè dicta Platanus in arboris celſitudinem excreſcit, & hominis craſsitiem intumeſcit: alias verò coxæ humanæ craſſitie conſpicitur, pro ſoli natura & vbertate augeſcens. Ab infimo ad ſummam folia fert ampliſſima, interdum duodecim palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ventorum flatibus facilè multifariam diſſecantur, & ex coſta illa per folij longitudinem excurrente pendere ſpectantur eum in modum diſſecta. Tota planta veluti germen eſt aut ſurculus, in cuius ſummo enaſcitur pediculus aut malleolus brachiali craſſitudine, qui vuā producit, viginti, triginta, interdum centenos & plures fructus palmari longitudine brachialique craſſitudine ſuſtinentem, nōnumquam minores, quandoque etiam ampliores pro plantæ ipſius & ſoli fertilitate. Platanus.

Cortex

Cortex huic ſatis craſſus, ſed qui facilè eximatur, continens pulpam ſiue carnem bubulæ medullæ perſimilem. Integra vua ante maturitatem colligenda eſt, cùm videlicet aliquis fructus flaueſcere incipit, deinde in ædibus ſuſpendenda, illic enim plenam maturitatem conſequitur. Hic fructus in duas partes per longitudinem apertus & vtrimque inerſus, deinde inſolatus, gratiſſimi eſt ſaporis, & caricas ſucci bonitate ſuperat. Tegulæ item impoſitus, & in clibano coctus cor reficit, & ſuauiſſimus eſt. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exempto ollæ imponentes cùm carnes ferè coctæ ſunt, diutinam enim coctionem non fert: ſed neque maturus nimium, neque omnino acerbus deligendus eſt. Sunt qui crudum edant, at maturum, ſine pane àliòue aliquo condimento, gratiſſimi etenim eſt ſaporis, nec minus ſalubris & facilis concoctionis. Caudex qui vuam profert annuus eſt, & ſemel dumtaxat in vita fructus gignit: verùm ad radices conſurgunt quinque, ſex, aut plures ſurculi qui parentem renouãt, & ſubſequente anno fructum perficiunt. Exempta vua abiicitur planta vtpote inutilis. Adeò verò fœcunda eſt hæc planta, vt numquam intercidat, ſed ſubinde nouas proles gignat, vt fructus toto anno vberrimè legere liceat. Formicæ huic plantæ admodum infeſtæ ſunt, ideóque plurimæ hîc initio perierunt, antequàm aduerſus eas inuenta eſſent remedia. Peregrina enim, vt initio diximus, eſt hæc planta, & huc ex magna Canaria anno Domini 1516. primùm trãſlata. Hæc ex prolixa Ouiedi deſcriptione deſumpta.

De Doriones. CAP. XI.

Doriones deſcriptio.

INTER *celeberrimos Indiæ fructus recenſentur à pleriſque* Doriones *in Malaca vocitati, fructus Melopeponis magnitudine, denſo cortice roſtratíſque tuberculis pluximis obductus, veluti is quem* Iaca *Goæ vocant, de quo cap. 4. diximus, foris vireſcens, intus verò concameratus, ſemináque exigui oui gallinacei magnitudine in ſingulis cameris continens, coloris & ſaporis eius condimenti quod ex amygdalis cõtuſis, lacte, farina, aqua roſacea & ſaccharo fit,* Manger blanc *Galli vocant, non tamen ita molleſcentia aut glutinoſa: in nonnullis verò non candida ſunt, ſed pallidi coloris. Oſſiculum hæc in ſe continet mali perſici oſsiculis perſimile, ſed rotundum. Folia huius plantæ medium palmum oblõga, acuta, ſalſo guſtu, colore viridi dilutiore parte auerſa, interna verò parte admodũ vireſcentia: flos è candido flaueſcens. Arborẽ Iuglandis modo prægrandem eſſe aiũt, foliis laurinis.*

Alia Doriones deſcriptio.

SVNT *alij qui hunc in modum deſcribunt: Fructus eſt*

Strobili

Strobili ſiue nucis pineæ magnitudine, interdum multo maior, & eiuſdem ferè formæ, niſi tubercula illa ſiue aculeos multò tenuiores acutioresq́ haberet, Erinacei ſpinis ferè ſimiles. Intus quatuor cōcamerationibus ſiue cauitatibus conſtat, medullamq́ ſiue pulpam continet pinguedini illi lactis ſimilem quam Hiſpani Nata, *Galli* Créme, *Itali Capo di latte vocant. Folio eſt virente, cuſpidis lanceæ effigie, ducto per longitudinem duplici neruo, è quo deinde aliæ venulæ per folij latitudinem euagantur. Arborem ipſam ingentem ferunt, nec niſi poſt quadrageſimum annum fructum edere; alij verò poſt quartum annum fructiferā eſſe. Fructus maturus viridis eſt quidem coloris, ſed diluti & elangueſcentis.*

*Cum hoc fructu planè conuenit Guanabanus Ouiedi, quem lib. 8. ſuæ hiſtoriæ cap. 17. deſcribit, quemque per vniuerſam ferè Americam ſiue nouum orbem naſci tradunt.

GVANABANVS igitur procera arbor eſt, & formoſa, folio eius Medicæ mali quam Limoneram appellant, virente: fructu pulcherrimo, mediani Melonis magnitudine, qui tamen interdum in capitis pueri craſſitudinem excreſcat. Cortex huic fructui viridis, & qui certis quibuſdam ſquamis diſtinctus videatur, vt Strobilus, lenioribus tamen neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis ſit, neque craſſior quàm in pyris. Caro cādidiſſima ſaporiſque delicatiſſimi, quę facilè, pinguedinis lactis inſtar, in ore reſoluitur. Per eius carnem ſparſa ſunt ſemina magna, Cucurbitarum ſeminibus aliquanto maiora & nigricantia. Frigidus eſt hic fructus, & per æſtus vtilis. Nam tametſi quis integrum Guanabanum deuoret, nullum inde ſentiet nocumentum. Infirma eſt ligni materies. Hæc Ouiedus. Guanabanus.

CETERVM hic Guanabanus diuerſus eſt ab eo cuius Cæſar Scaliger, lib. de Subtilitat. aduerſus Cardanum exercitatione 281. partic. 6. meminit in hunc modum:

GVANABANVS arbor eſt Pini ſtipite, procera, folio magno oblongoque, fructus Melonis magnitudine: cortici, color viridis, ſplendor Cydonij, digitalis craſſitudo. Caro intus candida, dulcedine lactis coacti, ſemina continet phaſiolacea. Hunc enim eſſe puto qui ſuperioribus annis ex Æthiopiæ Mozambique Antuerpiam allatus eſt fructus craſſus, ſeſquipedali longitudine, cui denſus duruſque cortex tenui molliq́ue vt in cydoniis, ſed viridi lanugine obductus, aliquot per longitudinem excurrentibus venis, ſiue potius ſulcis, vt in Melonibus. Extrema parte in mucronem deſinit: Superiori verò, qua videlicet è ramis dependet, pediculo inhæret firmo, duro & fibroſo. Continet hic fructus pulpam candicantem, qua Æthiopes in febrium ardoribus vtuntur ſitis ſedandæ gratia, iucunda etenim aciditate prædita eſt. Hęc ſiccata friabilis eſt, ſic vt digitis trita in pollinem reſoluatur, remanente tamen perpetuò aciditate. Per hanc ſparſa ſunt ſemina renibus, aut Guanabanus.

Anagyridis legitimę fructui ſimillima, nigro tamen colore nitentia, ac ex vmbilico fibris quibuſdam ſuſpenſa, vt in eius icone conſpicere eſt. Hæc terræ commiſſa, plantulas folio Laurinis ſimili protulerunt, ſed quæ ſubſequente hieme perierunt.

Hvic etiam ſimillimum foliis tamen ab hoc diuerſis deſcribit Theuetus cap. 10. lib. Singularium Americæ, his verbis: Tres ſunt Heſperidum inſulæ ad Æthiopum promontorium, Caput viride vulgo appellant. In harum vna arbor inuenitur, folio noſtratis fici, fructu duorum fere pedum longitudine, craſſo, magnis oblongiſque Cypriis cucurbitis haud abſimili. Nonnulli eo fructu veſcuntur vt nos Melonibus: continet verò ſemina fabæ magnitudine leporinis renibus ſimilia. His quidam ſimias alunt. Alij monilia ex his collo aptāda conficiunt: ſiccata enim & bene matura, aſpectu pulcherrima ſunt.

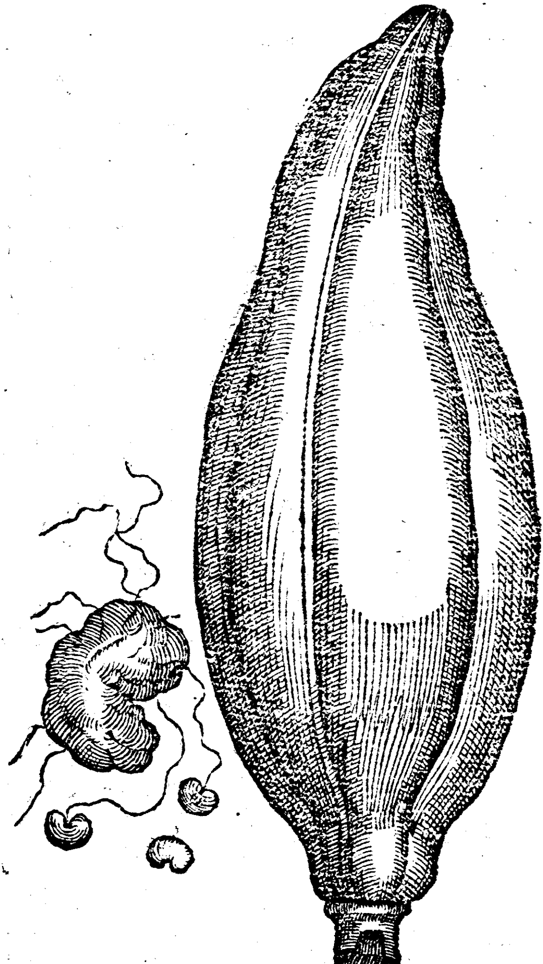
Sed & alium fructum apud Canibales Theuetus & alij tradunt, cuius hiſtoriæ non malè noſtro fructui quadrare videtur, præſertim ſi interiora, quæ à nemine deſcribuntur, demas: idcirco num ſemina contineat phaſiolacea, incertum. Talis autem eſt deſcriptio. Inter reliquas arbores quas apud Canibales inuenire eſt, Cohyne conſpicitur; cuius fructus Cucurbitæ minori, aut Peponi quem Citrullum vocāt, haud abſimilis, oblonga ſiue ouali forma, quali ſcilicet Struthionum oua ſunt. In cibos haudquaquam admittitur: ſed eius aſpectus oculis gratiſſimus, præſertim onuſta arbore. Canibales ex eo vaſcula conficiunt: ſed tamen & eum ad ſuperſtitionis quoddam genus ſeruant. Siquidem hunc pulpa exempta, granis Mayzi lapilliſue, aut re ſimili implent, variiſque plumarum generibus ſupernè exornant: deinde inferiori parte pertuſum bacillo adaptant quem terræ infigunt. Huiuſmodi fructus binos aut ternos in ſingulis tuguriis ſeruare magna cum reuerentia apud eos moris eſt. Exiſtimant enim, cùm hunc fructum (quem *Maraka*, & *Tamaraka* nuncupant) manibus pertractant, crepitantemque ob Mayzi grana iniecta audiunt, cum ſuo ſe Toupan, id eſt, Deo ſermones conferre atque ab eo quædam reſponſa accipere, ſic à ſuis *Paygi*. (Diuinatorum genus eſt, qui ſuffitu herbæ Petun, de qua nos aliâs, & quibuſdam obmurmurationibus illorum Tamaraka diuinam facultatem tribuere perhibent) perſuaſi.

Maraka.

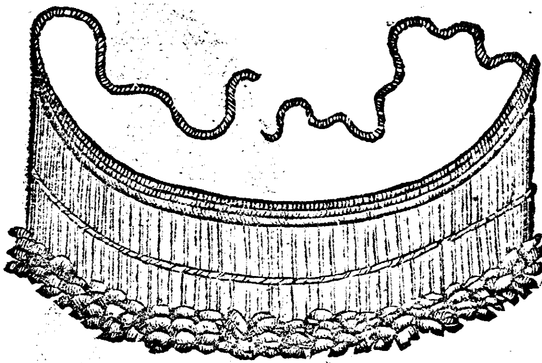
Ovıedvs lib. Indicæ hiſtoriæ 8. cap. 4. ſuum Higuëro tetraſyllabum deſcribit in hunc modum: *Higuëro* arbor eſt prægrandis, veluti Morus nigra: Fructum fert Cucurbitæ rotundæ, interdum verò oblongæ ſimilem. Sed qui rotundus eſt, ſumma rotunditate ſpectatur. Ex eo pateras & alterius generis vaſa conficiunt. Materie eſt robuſta, atque apta ſedibus, ſubſelliis, ephippiis, aliiſque operibus fabricandis: mali etenim medicæ aut punicæ materiam eſſe diceres. Cortice facilè delibratur. Folio eſt oblongo, anguſto, per extremum latiore, à quo ad pediculum vſque paulatim anguſtius fit. Indi nonnumquam præ aliorum fructuum pænuria hoc veſcuntur, hoc eſt eius carne, quæ cucurbitæ carni cùm adhuc viret ſimilis eſt. Cortici color & forma Cucurbitæ. Maximus eius fructus libram aquæ continere poteſt: minimus verò pugnum magnitudine non excedit. Vulgaris eſt hæc arbor in Hiſpaniola, reliquiſque inſulis, & huius Indiæ continente.

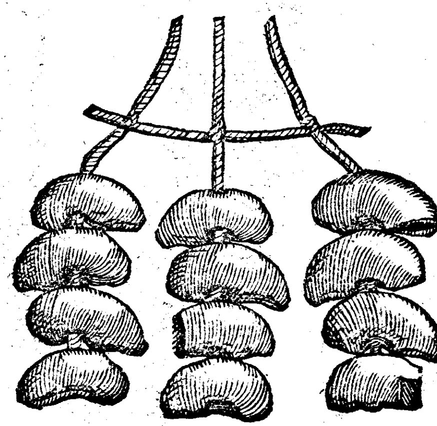
Higuëro.

GVANABANVS SCALIGERI FORTE.

CETERVM hunc fructum, quocumq; tandē nomine appelletur, quòd rarus eſſet & peregrinus, non negligendum, ſed huic noſtrę Epitomæ adiiciendum putaui in gratiam ſtudioſorum rei herbariæ, qui eum Coldebergo, à quo mihi communicatus eſt, acceptum ferent.

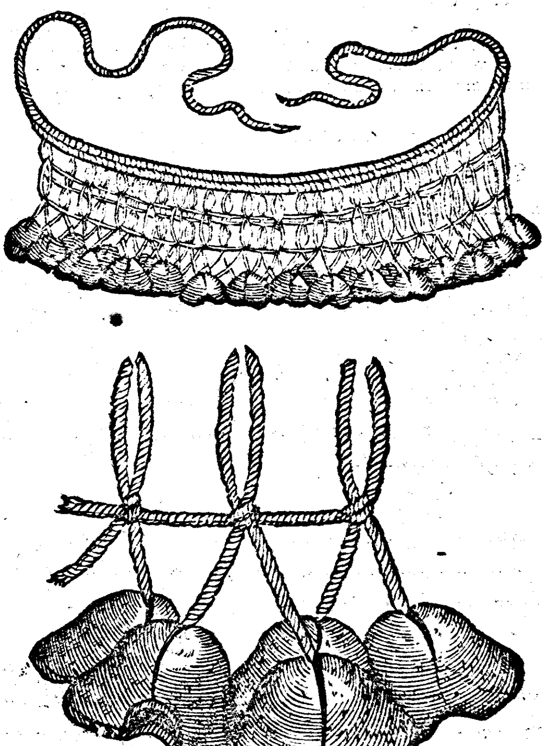

PORRO apud me ſeruo ex huius fructus aut huic ſimilis ſeminibus, quibus exempta eſt medulla, lora duo filo xylino contexta: alia item bina è fructu quodam anguloſo. Conſtāt verò ſingula lora duplici aut triplici filorum xylinorum ordine reticuli modo contextorum, è quibus dependent vacui fructus eo quem exprimi iuſſimus modo. His Canibales ad crura alligatis in ſuis ſaltationibus vti ſolent, quem-

quemadmodum apud Mauritanos atque etiam Hiſpanos nolarum & tintinnabulorum vſus eſt : mirum etenim quantum hi fructus ex mutua colliſione ſonitum edant. Poſterioris meminit Theuetus cap. 36. Singular. Americæ in hunc modum.

AHOVAY THEVETI.

AHOVAY nomen eſt arboris fructu venenoſo & lethali, magnitudine vulgaris caſtaneæ, candido, forma literam Græcam Δ repræſentante. Huius nucleus præſentiſſimum eſt venenum, quod alter alteri in mutuis odiis & diſſidiis, præſertim verò viri vxoribus infenſi, aut contrà vxores viris indignatæ propinare ſolent. Peregrinis ſanè nullo modo eum fructum recens collectum communicant, atque ab eius etiam contactu liberos ſuos arcent, niſi cui exemptus ſit nucleus. Eo etenim exempto, fructu pro nolis vtuntur, quas è cruribus ſuſpendunt, tantumq; ſonitum edunt, quantum tintinnabula aut nolæ noſtrates. Arbor ipſa Pyri magnitudine, folio ternos aut quaternos digitos longo, duos lato, ſemper virente: cortex ligno candicans. Reciſi rami ſuccum emittũt lacteum. Arbor præciſa teterrimum ſpirat odorem: quam ob cauſam nullius eſt vſus, imo ne igni quidem ſtruendo idonea.

De Mangoſtans. CAP. XII.

Mangoſtas.

SED *& inter celeberrimos huius Indiæ fructus recenſent quendam* Mangoſtans *incolis nuncupatum, guſtus ſuauitate commendabilem. Eum exigui mali aurei magnitudine eſſe ferunt, cortice cinereo (alij è viridi nigricante) pulpa quæ malorum aureorum pulpæ ſimilis ſit, ſed quæ cortici non adhæreat.*

Mangoſtans deſcriptio.

NASCITVR *hic fructus in puſilla arbore, Malo vulgari ſimili. Foliis eſt laurinis, floribus luteis. Hunc fructum dulciſsimum eſſe perhibent, non tamen adeò, vt ſua dulcedine nauſeam moueat.*

De Iambos. CAP. XIII.

MAGNA *apud Indos in æſtimatione eſt is fructus, cuius nunc mentionem facturi ſumus, primum è Malaca (vbi plurimus naſcitur) paucos ante annos huc tralatus.*

Iambos hiſtoria.

EST *autem is fructus oui anſerini magnitudine, aut paulò maior, colore ex candido purpuraſcente, pulcherrimo; odore roſaceo. Vel, vt verius dicã, ſimilis eſt hic fructus magnis Gallis* recentibus (quas poma de Cuquo nuncupamus) cùm in odore, tum in colore: guſtu ſuauiſsimo, ſed humido. Vocatur in Malaca & hac regione* Iambos.

Iambos.

ARBVSCVLA *ipſa in Pruni magnitudinẽ aſſurgit, folia ferens magnam ſimilitudinem habentia cum cuſpide*

ferrea

ferrea maioris alicuius lanceæ, viridia, aſpectu pulcherrima: flos ruber, odoratiſsimus, guſtu acido. Firmis nititur radicibus hæc arbor, quoniam admodum fructifera eſt. Poſt quartum enim annum fructifera eſt, nec ſemel dumtaxat fert in anno vt pleræq. omnes ferè arbores, ſed pluries ſingulis annis nouos edit fructus. Iambos poſt 4. annum fructifera.

CONDIVNTVR *tum fructus, tum flores, atque ita aſſeruantur.*

*Niſi noſter Auctor Gallas illas maiores, quæ in Robore paſſim per Hiſpaniam & Luſitaniam naſcuntur, intelligat per Bugualhas grandes, quid ſibi velit, ignorare me fateor. Ceterum eas exigua pila palmaria maiores numquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes dum recentes ſunt, & odoratas.

De Cydoniis Bengalenſibus. CAP. XIIII.

APPELLAVIMVS *hunc fructum Luſitanica lingua* Marmelos *de* Bengala, *id eſt, Mala cydonia è Bengala; quoniam ſaccharo condita primùm ad me perlata ſunt è Bēgala, cum hac inſcriptione,* vtilia ſunt aduerſus alui profluuia. *Intellexi autem ab amico, qui frequēter in proximas ſiluas venationis cauſa excurrit, hunc fructum non modò in Bengala naſci, ſed eius multas arbores in continenti huius prouinciæ inueniri.* Marmelos de Bengala.

CETERVM *legitimum huius fructus nomen tum in Bengala, tū in reliquis vbi prouenit regionibus, eſt* Sirifole *et* Beli: *Sirifole quidem nomine vulgo cognitus eſt, Beli verò nomine medicis dumtaxat, qui in ſuis ſcriptis hoc vocabulum ſeſe inuenire aiunt.* Sirifole, Beli

EST *verò ipſa arbor Oleæ magnitudine, aut amplior, foliis Perſicæ mali, eiuſdemq́; odoris, floribus paucis & ſtatim deciduis: fructu per initia tenero, colore ex viridi nigricante, cortice tenui, magnitudine exigui mali aurei: ſenſim verò matureſcens fructus auctior fit, donec, iam plenam maturitatem conſecutus, in Cydonij mali magnitudinem euadat; cortex autem denſatur, exſiccatur, & indureſcit* Beli hiſtoria.

veluti putamen nucis Indicæ, quam Coccum vocant.

FRVCTV *maturo pulpa ſiue medulla eximitur, quam in laminas ſectam ſaccharo condiunt. Aut tener adhuc & immaturus muria aſſeruatur in vſum.*

Beli facultates.

SOLENT *Guzaratenſes medici vti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel ſaccharo condito, in inueteratis alui profluuiis ſiſtendis: adſtrictionem enim illam ſemper conſeruant, tametſi matura, cydonia.*

Dimas Boſque Medicus.

RETVLIT *mihi clariſſimus vir Dimas Boſque, Valentinus medicus, rei herbariæ peritus, & nunc hîc medicinam faciens, ſe, cum caſtra Illuſtriſſimi Principis Domini Conſtantini in India pro Rege ſequeretur in Iafanapatan, magno & admirabili ſucceſſu vſum eſſe in profligãda dyſenteria, quæ vniuerſum eius exercitum affligebat, cùm ad manum non eſſent vſitata remedia. Etenim nunc ex huius fructus ſucco & ſaccharo miuam parabat, quam ægris daret: nunc pulpam eius emplaſtri modo ventriculo & aluo applicabat; modò pulpã ſaccharo exceptã, vt in cydoniis ſolet, ægris exhibebat: interdum fructum aſſum inſperſo ſaccharo: nonnumquam cortices exempta pulpa decoquebat, atque id decoctum per clyſteres iniiciebat; ſimilem verò effectum præbebant, qualẽ balauſtiorum aliorumq́; adſtringentium medicamentorum quibus vti ſolemus, decocta præſtare ſolent.*

AT *ſilentio prætereundum non eſt, quod eadem caſtra ſequenti contigiſſe refert. Dederat ſeruo Aethiopi bina huiuſmodi mala aſſanda, vt ea cuidam militi dyſenteria laboranti edenda præberet: verùm dum aſſantur, ea crepuerunt, ipſaq́; pulpa Aethiopis faciem, pectus & brachia ſic aduſſit, vt puluere tormentario vſtulatus videretur: quod contigiſſe puto ob pulpæ lentorem & viſciditatem ſimul & adſtrictionem, quæ ſemel accenſa vehementius vrit, quàm ſicca aliqua materia; quemadmodum ferrum incẽſum magis quàm lignum aut ſtupam vrere videmus.*

Scribit

Scribit Fragoſus in ſua Rhapſodia (& alij ante eum) in Guatimala fructum naſci Guayauas ab incolis nuncupatum, non minus adſtringentem quàm Cydonia iſta Bengalenſia, eúmque ad ſimilem morbum (qui incolis eius regionis admodum familiaris eſt) propinari ſolere, ſed prius toſtum.

De Carambolas. CAP. XV.

FRVCTVS *eſt in Goa magnitudine minoris oui gallinacei, in quatuor, vt videtur, partes diſtinctus, flaueſcẽs, qui in Malauar* Carambolas *vocatur, in Canara & Decan* Camariz, *in Malayo* Balimba. Carambolas. Camariz. Balimba.

NVLLVS *eius in medicina vſus, præterquam quòd in febribus quotidianis exhibetur, & ex eius ſucco, cum aliis idoneis, fiunt collyria ad oculorum lippitudines vtilia.* Carambolas facultates.

PLERISQVE *bene ſapit hic fructus, præſertim qui vinoſus eſt. Sacchdonditur, gratiſſimusq́ eſt palato. Eo verò vtor ſyrupi acetoſi loco.*

De Ber. CAP. XVI.

VOCATVR *hic fructus in Canara* Bor, *in Decan* Ber, *in Malayo* Vidaras, *præſtantior quidem noſtrate, ſed ei qui in Balaguate naſcitur bonitate cedens.* Bor, Ber, Vidaras.

ALIVS *alio ſuauior eſt, ſed tamen aliquid adſtrictoriæ facultatis retinet, quoniam numquam ita matureſcit, vt commodè exſiccari poßit, quemadmodum is qui in Anaſegua prouenit. Hanc ob cauſam, expectorantem facultatem obtinere non poteſt vt Ziziпha, è quibus ſyrupum conficimus. Sed cùm aliis eſui aptis malis careamus, vti ſunt Camueſæ Hiſpanis dictæ, commendantur hi apud nos.*

DIFFERT *arbor à Ziziphis, magnitudine Mali, eiuſdémque foliis, minus tamen rotundis: verùm nonnihil ſpinoſa eſt.*

De Ambare. CAP. XVII.

FRVCTVS *eſt hic in India,* Ambare *vocant, nucis magnitudine, nullius in medicina vſus. Sed eo ſolent cibos condire, vt palato gratiores reddantur: maturus enim, odoratus eſt,*

ratus eſt, gratamq́ aciditatem retinet. Cartilagineo quodam integitur cortice, vireſcente, dum immaturus eſt, at in maturo fuluus eſt color.

Amba. Magna.

* Lud.Roman. lib.nauigat. 5. cap.15.hunc fructum, *Amba* nominat. Eſt item, inquit, alius fructus *Amba* nomine. Eius caudex *Magna* dicitur, ſimillima eſt arbori, frequenteſque, vt Pyro fructus. Is iuglandem nucem è noſtris effingit, cùm iam ſunt abſoluti. Cùm matureſcit, fului, eiuſdémque ſplendentis coloris eſt. Intra corticem occultatur fructus, vt amygdalæ aridæ. Damaſceno, guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in cadis, vt apud nos oliuæ, ſed ſunt longè meliores.

De Iambolones. CAP. XVIII.

NASCITVR *ſponte frutex quidam in agris, Myrti effigie, ſed foliis Arbuti. Fert is fructum maioribus oliuis perſimilem, ſed guſtu admodum adſtringentem; incolæ* Iambolones *vocant. Muria conditur oliuarum modo.*

Iambolones.

CETERVM *neque hic fructus, neque* Iaca *admodum ſalubres ab huius regionis incolis æſtimantur.*

De Brindones. CAP. XIX.

Brindones.

IN *hac regione eſt fructus quidam* Brindones *vocatus. Is foris aliquantulum rubicat, intus verò ſanguinis modo rubet: guſtu admodum acido.*

INVENITVR *interdum foris nigricans (qui color maturitate conciliatur) nec adeò acidus vti ſuperior, qui tamen non minus quàm ille intus rubeat.*

MVLTORVM *palato ſapidus eſt hic fructus, meo verò minimè, ob nimiam aciditatem. Eo tinctores vtuntur. Cortex verò aſſeruatur, atque mari aliò tranſuehitur, aceti conficiendi gratia: quod à Luſitanis quibuſdam etiam in Luſitania factum eſt.*

Acetum è Brindones.

De Indico Melone. CAP. XX.

Melo Indicus.

EST *apud Indos Melonis genus prægrande & rotundum, oblongius tamen aliquantulum, formaq́ quodammodo ouali, quod Luſitanis Indiam incolentibus* Pateca *(corrupto ab Indorum* Batiec *vocabulo) dicitur. Hūc Melonem*

Pateca, Batiec.

lonem per longitudinem non aperiunt, vt melopepones noſtrates comeſturi aperimus: ſed per tranſuerſum ſecant. Et licet dulcedine à noſtris ſuperetur hic Melo,*attamen ſuauis eſt, refrigeratq; mirum in modum & humectat, tota carne ſeſe in quendam liquorem reſoluente.*

VTILIS *eſt in bilioſis febribus, & ardentibus, aduerſus iecoris & renum ardores, vt experientia didicimus. Vrinas ciet: ſolentq; ſani eum fructum edere, quatuor horis à ientaculo, quoniam tum maximè ſit infeſtus calor. Melius tamen mihi facere viderentur, ſi ab eis ſuas menſas auſpicarentur.* Melonis Indici facultates.

HVIVS *ſemina (quæ ante maturitatem candida ſunt, per maturitatem verò nigra) ſomnum prouocant, eaq; reliquis ſeminibus frigidis, tametſi eis non careamus, præſtantiora æſtimamus.*

REFERVNT *Arabes & Perſæ primū ex India hunc fructum ad ſe delatū, eamq; ob cauſam* Batiec indi *appellant, id eſt, Melonem indicum; quo nomine etiam Auicennæ appellatur multis locis.* Batiec *enim eorū lingua Melonem ſonat. In India verò ab ipſis incolis* Calangari *dicitur.* Batiec indi. Calangari.

MEMINIT *huius Auicenna libr. 4. fen. 1. cap. 39. cap. de Tertiana pura, ac eum multis laudibus commendat.*

PVTARVNT *nonnulli id Melonis genus quod in Hiſpaniæ Caſtella naſcitur, quódque* Budiecas *vocant, eſſe hunc Melonem indicum, & deprauato à* Batiec *nomine* Budiecas *appellatum. Sed valde falluntur. Nam plurimum ab hoc differt cum foliis, tum planta tota, quæ Melonum indicorum modo per ſolum non extenditur & ſerpit, ſed ſeſe in altum attollit.* Budiecas.

AIVNT *etiam in Africa* Indicis *ſimilem naſci: ſed cùm non viderim, affirmare non auſim.*

IGNORABANT *eruditi huius regionis medici, iſtius Melonis in Medicina vſum: (non ſolet enim ad huiuſmodi*

modi minutias ſeſe abiicere, & in ſuis curationibus experientia & conſuetudine dumtaxat nituntur) ſed à me edocti, eis vti cœperunt.

*Cum hoc fructu ſimilitudinem quandam habere videtur, quam Ludou. Roman. lib. 5. nauigat. cap. 15. deſcribit in hunc modum: Habent in Calecut fructus quoſdam Cucurbitis ſimiles, ſed conditurę aptiores. Res eſt nõ indigna memoratu; huic nomen eſt *Comolange*. Oritur inculta tellure Peponum modo.

Comolange.

De Mungo. CAP. XXI.

Mungo.

EST *verò* Mungo *ſemen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine. Pabulum eſt equorum; interdum tamen etiam ab hominibus editur. Guzarate & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur.*

Mungo vſus

FEBRICITANS *cibo abſtinet per decem, nonnumquam per quindecim dies: poſt quos illis huius fructus decoctum propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit: deinde cortice delibratum* Mũgo *& inſtar Orizæ coctum febricitanti exhibent. Panem verò triticeum non niſi poſt multos dies præbent. Non enim carent frumento hæ prouinciæ, tametſi non ſtercorentur & colantur agri, quemadmodum apud nos: ſed ſuperficialiter dumtaxat aratum ſolum, propria pinguedine et vbertate etiam interdum ſine pluuia, frumentum ſibi menſe Nouembri commiſſum, medio Ianuario colligendum & maturum exhibet.*

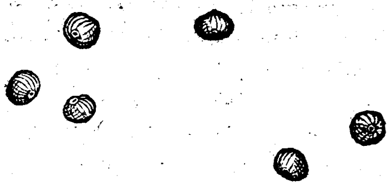
NASCI *etiam ferunt in Palæſtina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna, lib. 2. cap. 488. vocatq́;* Meſſe*, *Bellunenſis eius interpres* Mens: (Mex *autem debere dici ab eruditis medicis Arabibus edoctus ſum.) Item alio loco lib. 1. Fen. 3. cap. 7. vbi prohibet auiculas cum Mex edi, quoniam cùm facilioris ſint concoctionis quàm mex, periculum ſit ne crudum adhuc mex cum earum chylo ad hepar rapiatur.*

*Meiſce habent noſtra exemplaria. Mex.

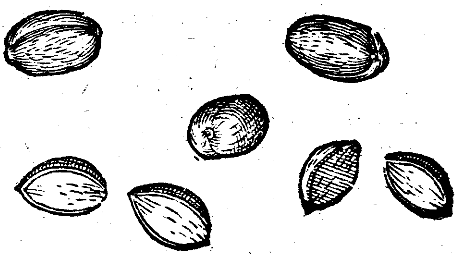
*Miſſus eſt VValerãdo Doræo ex Ormuz, fructus quidam exiguus Piperis magnitudine, rotundus, ſtriatus, qui Coriandri grana ita æmulatur, vt primum intuentibus Coriandrum videatur, maius tamen & nigrum: membrana ſuperior granum continet nigricans calidi guſtus. Non ineptè quadrare videtur Negundo, tertio huius libri cap. deſcripto, ſed neque etiam huic Mungo, cui exactiſſimè conueniret, niſi ca-

lidus eſ-

lidus eſſet, Mungo verò frigidus, quantum ex eius facultatibus colligere licet. Ne tamen locum non haberet, eius iconem cum breui deſcriptione hîc inſerimus: atque alterius cuiuſdã puſilli fructus quem ad me ſuperiore ætate clariſs. vir D. Alphonſus Pancius Medicus, ac publicus in Academia Ferrarienſi Profeſſor miſit, quemque *Buna* nonnullis, aliis verò *Elkaue* nuncupari tradit.

BVNA igitur Fagaræ eſt magnitudine, aut paulo amplior, oblongior plerumque, colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti ſulcum quendam per longitudinem vtrimque habente, per quem facilè in duas æquales partes ſeparatur, quæ ſingula grana continent, oblonga, altera parte plana, fuleſcentia, guſtu acido. Aiunt in Alexandria potionem quandam ex ea fieri vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

De Curcas. CAP. XXII.

NASCITVR *in Malauar fructus quidam magnitudine Auellanæ cum ſuo putamine, non tamen adeò rotundus eſt, candidus, guſtu quali ſunt tubera cocta: hunc* Chiuiquilenga *vocant, id eſt, exiguum Inhame*: in Cairo, vbi frequens eſt,* Curcas *(ſic etiam in quibuſdam Malauar locis) in Cambaya* Carpata. *Dependet ex ramis cuiuſdam plantæ*

Curcas deſcriptio.

Chiuiquilenga.

Curcas.

Carpata.

plantæ, quæ ſeritur: nullius, quod ſciam, in medicina vſus.

QVANTVM *coniectura conſequi poſſum, videtur Serapio libr. ſimp. cap. 225. huius meminiſſe, vocaßéque*

Habelculcul. Habelculcul* *corrupto vocabulo, cum* Hab-alculcul *dixiſſe deberet, quod* Curcas *ſignificat (niſi nos ipſi fortè* Curcas *corruptè vocemus)* Hab *enim magnum ſemen ſonat,* al *articulus eſt genitiui, quemadmodum aliquando diximus. Scribit autem Serapio eius frequentem vſum ſeminis quidem copiam facere, ſed cholericam quam vocant paßionem excitare: quæ omnia Malauares huic fructui tribuunt.*

EIVS *meminit Rhaſes, de re med. lib. 3. cap. 20. vo-*

Kilkil. *cátque* Kilkil, *ſed forſitan corruptè.*

SED *quoniam in Cholericæ paßionis mentionem incidimus, eius cauſas, ſigna, & curandi rationem hîc ſubiiciemus.*

χολέρα. Morxi. *χολέρα Græcis, Cholera Latinis (vulgus medicorum Cholericam paßionem nominat) Indis Morxi, id eſt, malum ob nimiam cibi ingurgitationem contractum, Luſitanis vocabulum corrumpentibus* Mordexi. Hachaiza. *Mordexi, Arabibus Hachaiza, tametſi corruptè legatur apud Rhazen Saida, morbus eſt acutiſſimus, his præſertim regionibus, præſentibúſque eget remediis. Nam plerumque intra viginti quatuor, interdum verò decem horarum ſpatium hominem necat, & quando tardiſſimè, quarto die.*

Cauſæ. SOLET *accidere ob multam cruditatem, aut alimentorum prauitatem, interdum etiam ob immodicum veneris vſum, ídque magna ex parte Iunio & Iulio, qui ſunt Indis menſes hiberni.*

Signa. PVLSVS *languidus eſt & conciſus, difficilis reſpiratio: ſequitur frigidus ſudor foris, intus verò incendium & ſitis, oculi conniuent, vigiliæ torquent, frequens vomitus, & per inferna excretio, vt tandem virtus expultrix planè concidat, & ſubſequatur muſculorum contractio & tenſio.*

DANDA

DANDA eſt opera, vt confeſtim & ſine mora ſuccurratur: ventriculus vitioſis humoribus primùm euacuetur medicamento vomitum ciente, quale eſt quod hordei & cumini decocto (quod in hoc morbo efficax remedium eſſe comperi) conſtat: aluus verò clyſtere ex hordei & furfuris decocto, oleo roſarum & melle roſaceo colato eluatur: corpus vniuerſum pannis aſperis & calefactis fricetur, collum, dorſum, & crura calidis oleis inungantur, quale eſt caſtorinum & rutaceum. Curatio.

VBI exacta apparuerit concoctio, datur ægro ſtillaticius liquor perdicis, aut gallinæ pinguis, è qua pinguedo exempta ſit, deinde cum pauxilla aqua canellæ & roſacea, momentóque corallij & auri, iniecta cydonia fruſtulatim conciſa, quæ ſi recẽtia nonã inuenitur, muria condita, prius tamen albo vino diluta. Aqua nulla propinetur, aut ſi omnino opus eſt, pauxillum detur, in qua aurum ignitum extinctum ſit: interdum vinum cum Canella, tametſi in victus ratione huiuſmodi calida raro præſcribam, ſed foris dumtaxat admoueam (roborando videlicet ventriculo) inunctione ex oleo maſtichino & nardino, deinde canellæ facta.

PECVLIARIA verò ſunt remedia Theriaca vino aut aqua roſacea, aut ſtillaticio Canellæ liquore macerata, pro neceſſitatis ratione, vnicornu, lignum colubrinum, radix Malacenſis, de quibus libro primo. Præſentius verò remedium non inueni tribus granis lapidis Bezar, cuius ſuprà memini: mirum enim in modum cordis vires reficit.

PORRO eum morbum Indici medici hac ratione curant. Propinant ægris aquam decoctionis orizæ cum pipere & cumino: pedibus cauteria admouent, piper longum in oculos iniiciunt: aduerſus autem muſculorum contractiones & tenſiones, validis ligaturis brachia, cruráque ad genua, deinde ad pedes vſque conſtringunt, & ſuum Betre edendum exhibent.

Inhame.

*Inhame Luſitanis vocatur planta quædam ampliſſimis foliis iuxta aquas & in ipſis aquis naſcens. Verùm non ſponte prouenit, ſed ſeri debet: at ſemel ſata, radice ſe propagat. Eam tametſi nonnulli Arum Ægyptium eſſe cenſeant, Colocaſiam potius nobis videri, Deo annuente, aliquando demonſtrabimus. At hoc Inhame non id eſt, quod alio nomine *Yuca* vocatur, ex qua Americi farinam conficiunt.

* Videtur Serapio eo loco (quod tamẽ pace noſtri Auctoris dictum volo) non Curcas intelligere, ſed ſuum potius Secacul.

De Caceras. CAP. XXIII.

Caceras deſcriptio.

INVENITVR *hîc radix Traſium modo in ipſis terræ viſceribus naſcens, quæ deinde per ſiccitates cauliculum emittit dodrantalẽ, folia ſimul implicata virentia, Iridi luteæ aquaticæ, ſiue Gladiolo ſimilia. Dehiſcente per ſiccitates terra, exilit tuberum modo, deinde ſiccata, caſtanearum ſaporem refert: non ſiccata autem, ingrati ſaporis eſt.* Caceras *hîc vocant.*

De Datura. CAP. XXIIII.

Datura deſcriptio.

PLANTA *quam huius regionis incolæ* Datura *appellant, caule eſt craſſo, foliis amplis, Acanthi ſimilibus, minoribus tamen, per extrema & in ambitu aculeatis, multos ſecundum longitudinem neruos habentibus, inſipidis ferè, niſi quòd admodum ſint humida, & guſtu nonnihil amara, odorémque foliorum Raphani aliquantulum æmulentur. Flos in extremis ramis prouenit colore Roriſmarini, magna ex parte rotundus. Naſcitur in Malauar.*

Datura mẽtem offendit.

INIICITVR *à furibus hic flos, aut eius ſemen in cibos eorum quos deprædari volunt: mente enim quodammodo alienantur, quotquot id medicamentum ſumunt, & in riſum ſoluuntur, magna cum libertate ſinentes quod lubitum eſt deprædari. Durat verò hæc mentis alienatio viginti quatuor horarum ſpatio.*

Curatio.

PRIMA *cura eſto vomitum cientia exhibere, vt quidquid in ſtomacho remanſit, vnà cum cibo eiiciatur: deinde euacuare & diuertere oportet validis clyſteribus, & forti brachiorum & crurum paulò ſupra pedem confricatione, fortibúſque*

fortibúſque ligaturis: interdum etiam venam ſecare in maiore pedis articulo.

H o r v m *remediorum vſu, nemo ex meis vnquam periclitatus eſt: ſed omnes Dei beneficio intra viginti quatuor horarum ſpatium curaui.*

P r o p i n a t v r *à pleriſq; hoc medicamentum ridendi et relaxandi animi gratia, cùm vident eos qui id ſumpſerunt, velut amentes, & ebrios ferri. Attamen non placet hic ludus, & ne in ſeruis quidem experiri velim.*

De Bangue. CAP. XXV.

Q v i a *nonnulli in ea opinione fuerunt, vt putarent* Bangue *Indis dictum ab Opio, quod illis corruptè* Ofium *vocari dixi, nõ differre, non abs re fore duxi, pauca de* Bangue *diſſerere.* Bangue. Ofium.

E s t *igitur Bangue planta Cannabi haud abſimilis, niſi quòd huius ſemen Cannabino minus eſt, nec ita candicans vt illud: deinde huius ſtolones lignoſi nullo ferè cortice veſtiuntur, cõtra quã in Cannabi. Poſtremò Indi huius ſemen et folia edunt vt fiant in venerem procliuiores, cùm Auctores contrarias facultates Cannabino ſemini tribuant, videlicet, quòd genitale ſemen exſiccet.* Bangue deſcriptio.

C o g i t v r *autem hic ſuccus è foliis contuſis, interdum ex ſemine, cui nonnulli admiſcent fauſel virentẽ (nam inebriant, et quodammodo ſenſus cerebri lædunt) aut nucem moſchatam, & macim, interdum garyophyllos, interdum caphuram de Burneo cognominatam, alij ambarum et moſchum, plerique opium, vt potentiores Mauritani. Nullam verò ex eo aliam vtilitatem capiunt, niſi quòd in extaſin quodammodo rapiãtur, atque omni ſolicitudine liberentur, tenue quiddam ridentes.* Bangue ſuccus.

C e t e r v m *eius vſus primum excogitatus eſſe dicitur, vt Imperatores exercituũ & militares homines qui perpetuis vigiliis torquerentur, hoc Bangue, aut vino, aut opio*

epoto, veluti ebrij ferrentur, & omni velut ſolicitudine & labore ſoluti, altius dormirent.

Sultanus Badur.

SOLEBAT *enim dicere magnus Sultanus Badur Martino Alfonſo de Souſa regio cõſiliario, quem plurimum diligebat, & cui ſecretiora conſilia credebat, quòd cùm in ſomnis adire vellet Luſitaniam, Braſiliam, Aſiam minorem, Arabiam, & Perſiam, pauxillum Bangue dumtaxat ſumebat, quod ſaccharo conditum, & ſuprà recitatis ſimplicibus permiſtum,* Maju *vocant.*

Maju.

De Anil. CAP. XXVI.

Anil. Gali. Nil.

ANIL *Arabibus, Turcis, omnibuſq; iis nationibus dictum, vocatur in Guzarate, vbi fit,* Gali, *nunc verò à pleriſque* Nil.

HERBA *eſt quæ ſeritur ſingulis annis, Ocymo* ſimilis: eodem enim modo colligitur, & ſiccata maceratur. Hanc deinde probè contuſam, & in panes coactam, per aliquot dies ſiccandam exponunt, & ſiccata, viridi colore prædita videtur: quóque magis exſiccatur, eò magis ad cæruleum colorem tendit, donec tandem in cæruleum exſaturatum ſiue venetum colorem euadat.*

Anil delectus.

ID *Anil probatur, quod maximè purum eſt, quódque vſtum arena modo non remanet, ſed in tenuiſſimam farinam diffunditur. Alij id præferunt, quod in aquam coniectum fluitat. Leue igitur eſſe debet, & bene coloratum.*

Mangiriquam.

*Mangiriquam habet Auctor, quod vocabulum, quotquot Luſitanos conſului, Baſilicum ſeu Ocymum interpretati ſunt. At mihi eorum interpretatio haudquaquã placet. Siquidem non ſolemus ex Ocymo paſtillos conficere, ſed potius ex Iſatide, quæ cum huius plantæ deſcriptione multo elegantius quadrat.

Sed hîc illius inſcitiam mirari licet, qui in Rhapſodia ſua (quam ex Orta meiſque in illum annotatiunculis & Monardis magna ex parte contexuit) nugatur me velle Mangiriquam eandem plantam eſſe cum Iſatide, quam potius exiſtimo pluribus notis cum Anil noſtro Auctori deſcripto conuenire, quàm Ocymum, cuius foliis ſuum Anil depingit. Sed an quæſo Anil quod meus hic calumniator poſtea deſcribit, cum Ocymo peculiare quidquam habet? Memini ante aliquot annos ex Anil ſemine Alexandria miſſo, quale ipſe deſcribit, cuiuſque planta

iſtic ma-

iſtic magno in vſu eſt, natas mihi plantas, quæ Lentis ſeu Coluteę minoris folijs conſpicerentur, floreſque luteolos ſparti Græcorum (quod Hiſpani Retama vocant) omnino ſimiles proferrent, quas ſubſequentis hiemis iniuria ſuſtulit.

De Anonymo. CAP. XXVII.

NASCITVR *in Malauar planta miræ naturæ, nam ſi quis manum admoueat, ilico contrahitur. Folia Polypodij, flores verò luteos habet. Nullus veterum huius, quod ſciam, mentionem fecit. Eam verò intelligere videtur, qui Americam deſcripſit,* * *quoniam in Peru prouincia plantam naſci aſſerit, cuius folia ſolo contactu ſiccantur.* Planta peregrina. Plãta in Peru naſcens.

*Frãciſcus Lopez de Gomara in Hiſtoria generali, cap. 194. & 205.

De quibuſdam Indiæ Regibus. CAP. XXVIII.

CETERVM, *quoniam plerumque Nizamoza & quorundam Indiæ Regum in his noſtris commentariis mentionem fecimus: non alienum à noſtro inſtituto fore iudicaui, ſi quid de his aliiſq; nonnullis Orientis Regibus commemorarem.*

ELAPSI *ſunt igitur circiter trecenti anni, quòd potens quidam Rex in regno Dely, magnam illius Indiæ quæ intra Gãgem eſt, partem occupauit, & regnum Balaguate ſiue Balagate, quibuſdam Regulis Gentilibus ademit.*

EODEM *tempore tyrannidem in Cambaya occuparunt quidam Mauritani, expulſis legitimis dominis Gentilibus, quos* Reisbutos *vocant.* Reisbutos.

A REGVLIS *Balaguate originem ducere credũtur, quos nunc* Venezaras *appellant, tum alij hanc regionem incolentes* Colles *nuncupati. Sed tum hi, tum quos Reiſbutos vocant, præda & latrociniis vitam in hunc vſque diem ſuſtentant. Illis totum regnum Decan; his Reisbutis ſcilicet, Cambaya regnum tributum pendent, vt ab eorum incurſionibus ſe redimant. Nec hactenus à vicinis Regibus domari potuerunt; nam ſtrenui ſunt & militares viri.* Venezaras. Colles.

Sed etiam ipſi Reges, pecuniarum auidi, illos impunè graſſari ſinunt, modò prædæ partem auferant.

Regnum Dely.

E S T *verò hoc regnum Dely procul in continenti ſitum Septentrionem verſus, & Coraſone vſque extenditur. Frigida admodum eſt regio, niuibus & gelu per hiemem non minus diuexata, quàm noſtra Europa.*

Mogores, Tartari.

H O C *regnum occuparunt, elapſi ſunt triginta amplius anni,* Mogores *quos* Tartaros *nuncupamus (conſpectus verò mihi fuit Regis Dely frater in aula Sultani* Bhadur *Regis Cambaya, atque eum rex multo honore afficiebat) ſed aliquanto pòſt tempore Tartaris ademptum eſt idem Regnum ab vno Equite, qui infenſus Regi Bengala, quòd eius fratrem occidiſſet, ſeditionem aduerſus Regem mouit, eoq́ trucidato regnum Dely aliaq́ multa regna occupauit, ita, vt omnium ſui temporis potentiſsimus rex fuerit exiſtimatus. Nam à viris fide dignis accepi, eius ditionem octingentas leucas ambitu occupaſſe.*

Xaholam.

E R A T *hic eques initio dominus montium quorundam vicinorum regno Bengala, vocatusq́ fuit* Xaholam, *id eſt, Rex mundi.*

Tamirhan. Tāberlanes. Tamir-langue.

D E *huius geſtis maior hiſtoria conſcribi poſſet, quàm de magno* Tamirhan, *quem nos corrupto nomine* Tamberlanem *vocamus, nōnulli* Tamir-langue, *idq́ melius, quod* Tamir *proprium eius nomen fuerit, &* Langue* *claudum ſignificet, quemadmodum ipſe erat.*

Xa-holam.

C E T E R V M *cùm hic Rex* Xa-holam *occupaſſet Decan & Cuncam, nec poſſet tantum imperium continere, rediit ad ſua: & his poſtremò occupatis regnis ſuum conſobrinum præfecit.*

D E L E C T A T V S *eſt ſemper eius conſobrinus peregrinis nationibus, vt ſunt Turci, qui propriè ſunt Aſiæ minoris incolæ, quam nunc Natoliā appellant: Rumes, qui Thraces ſunt: Coraſones, quos nonnulli Arios putant, & Arabes.*

DIVI-

DIVISIT *autem regnum in prouincias, quibus præfectos dedit. Maritimam eam regionem quæ ab Angediua vſque ad Ciſardam per ſexaginta leucas extenditur, deinde interiori regione cum aliis terminatur prouinciis, gubernandam dedit* Adelham, *quem nos* Idalcam *appellamus. Ei prouinciæ quæ à Ciſardam vſque ad Negatona extenditur per viginti leucas, interiori verò regione aliis prouinciis, & Cambaya, iungitur, præfecit* Nizamaluco. Adelham. Idalcam. Nizamaluco.

H I *ſolùm duo præfecturam obtinuerunt in Cuncam, qui tractus eſt maritimus vſque ad mõtem* Guate *appellatum. Latè patet hic mons, et multis locis praaltus eſt: illud autem mirum, eius faſtigium in pulcherrimam planitiem deſinere. Et quoniam lingua Perſica* Bala *faſtigium ſignificat,* Guate *verò montem, vaſta illa vltra eum montem prouincia, nomen* Balaguate *inuenit, quaſi dicas, ſupramontanam vel vltramontanam.* Guate mõs. Bala, faſtigium.

BALAGVATE *igitur prouinciæ præfecti ſunt* Imademaluco, *quem nos* Madremaluco *appellamus, &* Cotalmaluco, *&* Verido. Imademaluco, Madremaluco, Cotalmaluco, Verido.

ERANT *verò omnes iſti Præfecti, peregrini natione, præter* Nizamaluco, *quem ex Decan oriũdum prædicant, & filium eſſe vnius Tocha Regis* Daquem, *cum cuius vxore ſtupri conſuetudinem habuerit Rex* Daquem. *Hinc fit vt* Nizamaluco *ex regia ſtirpe ſe prognatum prædicet: reliquos verò Præfectos, Regis eſſe ſeruos & regia pecunia emptos.* Rex Daquem.

S V C C E S S V *verò temporis factum eſt, vt hos omnes Præfectos tæderet obſequij regij. Coniuratione itaque inter ſe facta, prouincias quibus præfecti erant, ſinguli ſibi occuparunt, & captum Regem* Daquem, *in Beder primaria regni Decan vrbe,* Verido *vni ex Præfectis cuſtodiendum dederunt.*

Mohadum coja. Veriche.

HVIVS *coniurationis etiam participes fuerunt Gentiles quidam, veluti* Mohadum coja *&* Veriche, *quibus ceſſerunt regiones amplæ cum aliquot opulentis vrbibus, videlicet* Mohadum, *vrbs Viſapor, quæ nunc eſt regia* Idalcam, *& Solapor & Paranda, quas poſtea illi ademit* Nizamaluco. Veriche *ſuam prouinciam retinuit, quæ Cambaya & Nizamaluco prouinciæ contermina eſt.*

Adelham.

PROAVVS *eius* Adelham *qui nunc viuit, vnus è coniuratoribus fuit natione Turcus: mortuus eſt anno quingenteſimo trigeſimo quinto ſupra milleſimum. Valde potens is ſemper fuit: at ei bis ademerunt Luſitani ciuitatem Goa, quæ ducentis leucis ab oſtiis fluminis Indi, quem incolæ* Diul *vocant, abeſt.*

Nizamaluco.

AVVS *eius* Nizamaluco *qui nunc rerum potitur, pater illius mei amici, quem aliquoties curaui (à quo plus duodecies mille pardaons accepi; & ſi aliquot menſibus ſingulis annis apud eum hærere vellem, in ſtipendium annuum offerebat quadraginta millia, quod accipere nolui) obiit anno nono ſupra milleſimum & quingenteſimum. Hic erat, vt ſupra dixi, ex Decam.*

Imadmaluco.

IMADMALVCO, *vel* Madremaluco, *natione Circaſſius fuit, initio Chriſtianus: mortuus is eſt anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto.*

Coralmaluco.

COTALMALVCO, *natione Coraſone: mortuus eſt anno quadrageſimo octauo ſupra milleſimum & quingenteſimum.*

Verido.

VERIDO, *natione Hungarus, & initio Chriſtianus, anno milleſimo quingenteſimo & decimo mortuus eſt.*

CETERVM *ante quàm ad horum nominum interpretationem accedamus, quædam præmittere lubet huic noſtro propoſito deſeruientia.*

Rao. Naique.

RAO *lingua indigena Regem ſignificat:* Naique *verò Tribunum militum, aut Capitaneum vulgo vocatum.*

Admiſſuri

Admiſſuri ergo hi Reges aliquem Gentilem indigenam in ſuum famulitium & miniſterium, ſi exiguo honore illum cenſent, proprio eius nomine vocabulum Nai-que *adnectere ſolent, vt* Salua-naique, Acem-naique: *Si verò multo honore dignum cenſent,* Rao *vocabulum adiiciunt, vt* Chita-rao, *quem ego noui: magnificum verò eſt nomen, nam* Chita *Lyncem ſonat: igitur* Chita-rao, *rex Lyncis fortitudine. Sed* Rao *ſimpliciter & ſine additione prolatum, Regem Biſnager per excellentiam ſignificat, qui olim certè ab* Adelham *multum diuexatus eſt: nunc verò, reliquis totius Decan regulis potentior eſt, & ab eis fidelitatem accipit, vt omnium rerum eſt viciſsitudo.* Rex Biſnager.

SED *vt ad rem redeamus.* Adel *lingua Perſica* Iuſtitiam *ſignificat:* Ham *verò apud Tartaros Regem ſonat: & quoniam eos quibus fauent,* Ham *vocant: hinc factum eſt, vt* Adelham, *quaſi Rex iuſtus dictus ſit, cùm ipſe & eius ſimiles iuſtitiam haudquaquam coluerint. Hunc Hiſpani* Sabayo *appellant; quoniam, vt intelligo, Arabica & Perſica lingua* Saibo *Dominum ſonat, quo nomine per excellentiam vocatur.* Adel-Ham. Sabayo. Saibo.

MALVCO *regnum ſonat, &* Neza *lanceam lingua Perſica: hinc dictus eſt* Nizamaluco *quaſi lancea regni.* Maluco. Neza.

SIC Cota *idem eſt Arabibus quod Arx Latinis: hinc* Cotalmaluco, *id eſt, arx regni.* Cota.

IMAD *eadem lingua Solium ſonat: hinc* Imadmaluco, *id eſt, Solium regni.* Imad.

VERIDO *conſeruationem ſignificat: hinc* Melique verido, *quaſi dicas, Regem conſeruationis. Siquidem à nonnullis vocati ſunt hi Præfecti, non* Maluci, *ſed* Meliques, *quaſi dicas Regulos. Sed nec* Maluco *propriè regnum ſignificat, ſed regionem aut prouinciam.* Verido. Melique.

PORRO *quoniam* Nizamaluco *interdū à me* Nizamoxa *appellatur, huius vocabuli ſignificationem prætermittendam eſſe non duco.*

Nizamoxa.

Xa-Iſmaël.
Xa-tamas.

XAISMAEL *pater eius* Xatamas, *qui nunc rerum in Perſia potitur, ex humili genere euectus eſt in ſummum Imperatorem: & controuerſiam cum Turcorum Imperatore habuit ſuper ſua religione. Is omnibus vicinis regionibus, quæ eius religionem excipere non vellent, cruentum intulit bellum. Huic ſuccedens filius* Xa-tamas, *idem mandatū dedit Regulis regionis Decan: & eos titulo* Xa, *quod regem Perſica lingua ſonat, decorauit. Hinc factum eſt, vt nunc* Adel-xa, Nizamo-xa, Cotumi-xa *appellentur, noménque regium ſaltem retineant: tametſi monetam cudendi facultatem non habeant, niſi æream. Huius religionem amplexus eſt* Nizamo-xa: *at reliqui Reguli poſt Legati eius abitum, eam reiecerunt.*

Xa.

Adel-xa.
Cotumi-xa.

HVNC Xa-Iſmael *appellarunt etiam Turci* Sofy: *quoniam ſui exercitus Imperatorem virum ſtrenuum habuit nomine Suſi.*

Sofy.
Sufy.

SVNT *qui* Xeque *non* xa *dicendum putent: ſed errant. Nam tametſi Xeque dignitatis ſit nomen, quippe Xeque ſenem ſignificat (vnde dicuntur Xeques Arabes) tamen* Xa-Iſmael *dicendum, id eſt, Rex Iſmaël.*

Xeque.

XA *vocabulum me inuitat, vt aliquid de ludo latrunculorum hîc addam, qui admodum familiaris eſt Perſis & Mauritanis, tametſi apud eos alia ſit ludendi ratio.*

REGEM Xa *nuncupant; quoties verò eum impetunt, minimè* xaque *dicunt, ſed* xa, *quaſi dicerent, moneo te Rex, vt loco te moueas. Reginam appellant* Goazir, *id eſt, Præfectum regni, ſeu quem Coneſtabilem vocant: Delphinum ſiue Sagittarium,* Fil, *id eſt, Elephantum: equitem,* guora, *id eſt, equum: turrim autem, ſeu quem* Elephan-

Goazir.
Fil.
Guora.

Elephantum dicimus, Rochha, *id eſt*, *Tigridem* : *peditem*, Piada, *hoc eſt* , *virum qui pedes prœliatur*. Rochha. Piada.

*Mathias à Michou, lib. 1. de Sarmatia Aſiana, cap. 10. paulò aliter, vbi de Tartarorum Imperatoribus agit: Quartus, inquit, Imperator ex Bathi genitus fuit. *Temir cutlu*, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum, temir felix, & cutlu ferrum: erat ſiquidem felix & bellicoſus. Iſte eſt Tamerlanes in hiſtoriis celebratus, qui totam Aſiam vaſtauit, & vſque ad Ægyptum pertranſiit, &c. Et paulo poſt: Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore *Acſac cutlu*, quod in Latino ſonat claudus, vel claudum ferrum: quoniam claudus erat, ſed ferox. Is multa bella feliciter geſſit, &c. Temir cutlu. Acſac cutlu.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ HOC LIBRO CONTINENTVR.

A.

Abexim regio 29
Abohali 11
Acem-naique 216
açete 49
açibar 9
acorum 126
Acſac cutlu 217
adamas 168. & ſeq.
Adel 215
Adelham 214, 215
Adelxa 216
adhar 132
adrac 155
aëc 27
agallochi hiſtoria 67
agallochum 65, 67
agalugen 67
ahouay 197
alad 151
alaf 132
alaqueca 176
aldirira 124
aled 151
Alep Syriæ emporium 56
algalia 19
alhaa 155
aljofar 178
almaz 168
almharur 15
aloë 9, 10, 11, 12, 13, 14.
ἀλόη ibidem
aloë foſſilis 14
altiṡh 16, 17
alypum 143
Amba 202
ambar 5, 6, 7, 8
ambare 201
ambari delectus 8
ambarum 5, 6
ambili 114
amſiam 21
amomum 121
amuſa 190
anacardium 119
Andanager Decã emporium 71
ane 49
Angediua inſula 5
angeidan 15
angelica 19
anil 210
anime 34, 35
anjuden 15
anonymos 211
anthrax 174
antiſpoda 48
antit 15
anuale 112
arare 112
arata 125
arboris flores violarũ loco 122
Arbor triſtis 181
arboris triſtis aqua ib.
areaa 9
areca 98
aretca 112
aritiqui 112
armenus lapis 177
armuſel 83
arnabo 160
arroba 174
aſa 15, 16, 17, 18
aſſabeldiriri 124
atuar 110
ati 49
auacari 187
Auellanæ Indicæ 99
auzuba 185
azel piſcis 6
azeure 9
azfar 110

B.

Bache 124
Bade-frangi 145
Bahoo 117
Bala 213
Balador 119
Balaguate 21
balaſius 174
Balymba 201
bananas 110
Baneanes 20, 38, 56
Bangue 109
Barbaria 150
barcaman 140
baro 49
batiec 202
bauaſimga, bauaſimgua 117
bazar 165
Bdellium 36
beſbaſe 81
belenizan 23
beleregi 110
beli 199. & ſeq.
Belzaar 166
ben album & rubrũ. 160
Benjaoy 24
ben Iudæum 20
Benjui amygdaloides 25
benjui de boninas 25
benjuifera arbor 26
benjuinum 20, 23, 24, 25, 26, &c.
ber 201
berifera arbor 31
beryllus 170
betre 72, 73. & ſeq.
betre hiſtoria 72
Bezaar 166
bezar lapis 164. & ſeq.
Boam 166
Bodoins 29
bola 29
bor 201
borrax 137
Bramenes 20

braſilium

braſilium lignum 69
braſma 90
brechmaſin 90
brindones 202
budiecas 203
bunapalla 81
bybo 119

C.

Caceras 208
Cachoraa 158
Cadegi Indi 76.& 77
çafur 37
cahzçara 129
cajous 120
cairo 106
Cairum vrbs 15
cais manis 59
calafur 83
calambaç 67
calambuco 78
calamus 124. & ſeq.
calandares 157
calangari 203
caluegiam 152
çamac 27
çamac araby ibid.
camariz 201
cameaa 60
cancamum 32,33
candil 118
canella 54.& ſeq.
canella eſt caſſia 58
canellæ aqua 62
canellæ oleum 63
canje 186
caphura 36
caphura aſchap 37
caphuræ hiſtoria 38. & ſeq.
capſicum 93
capur,cafur 37
carabe 32
carambolas 201
carandas 185
carate 168
carbunculus 175
çarça parilla 151
çardamomum 93.& ſeq.
caril 104
carpata 205
carpeſium 92..60
carrumfel 83
caſſab 124
caſerhendar 154
caſſia 59.& ſeq.
caſſia fol. 116.& ſeq.
caſt 136
cate quid ſit 44
cate comer 9
cate, Lyciũ 43.& ſeq.
cate,ponderis genus 8
caro 43
caxcax 21
cebar 9
çembul 129
cenalſil 49
cenorins 39
chacani 98
chaledſium 151
chalidunium 151
chamelea 67
chamderros 39
champe 182
chandama 69
chanque 83
chanquo 179
cheichem 33
chelidonium 152
cheripo. 179
chermes 33
chinæ radix 145. & ſequent.
chinæ Scithæ Aſiatici 150
Chinarum regio 147
chincapalones 190
Chingalæ 63
chiuiquilenga 205
chofolus 19
cholera morbus 161 206
cholerica paſſio 161
chryſobalanus 81
chuiem 136
cinnamomũ 60.& ſe.
cobra de capelo 161
cocci oleum 105
coccus 104
coccꝰ de Maldiua 106
Colles 212
comdaca 117
cominham 126
comolange 204
Comorim promontorium 7
conder 28
copra 104
oleum ex Copra 105
coquo 103
cordumeni 97
coru 185
coſt 136
coſti 136
coſti hiſtoria 137,138
coſtus 136
cota 215
Cotalmaluco 213,214
Couchin Indię emporium 70
croci Indici hiſtoria 152
crocus Indic. 152,160
çua 158
cubab chini 91
cubebe 91.& 92
culungem 152
cuminum ruſticum 125
cumuc 91
cunhet 151
çupari 98
çura 103
curcas 205
curcuma 152
curcumani ibid.
cuurdo 60
cydonia de Bengala 199

D.

Darchini 59
darfulful 87
darſihahan 60
datura 208
darzad 151
daulalſil 122
delegi 110
Dely regnum 212
Dialacca,dallacca 34

Dimas boſque medic. 200
dirimguo 124
dirire 124
Diu inſula 133
dore 95
doriones 192

E.

Ebur 49.& ſeq.
ebur foſſile 56
elachi 95
elæomeli 106
eleni 103
elephanti dens 42
elephantorũ carne veſcũtur Æthiopes 50
elephantus 53.& ſeq.
Elkaue 205
embelgi 110
ençal 95
etremelli 95

F.

Fagara 93
Faua de Malaqua 119
faufel 98
faufel hiſtor. 100
faufel aqua ſtillaticia 101
feruzegi 173
ficus martabanis 190
figuera banana 191
fil 49,216
filfel 98
filfil 87
foca 132
folij hiſtoria 76.& ſeq.
folium Indum 79.& ſeq.
formicæ Laccam elaborant 32
fufel 98
fula 104
fulful 87
fuſti 85

G.

Galanga 154.& ſequentib.
Gali 210
galungen 152
gandas 51
Gandis 76
Ganga fl. 23
Ganges fl. 69,129
ganta 146
garro 67
garyophylli 83.& ſequentib.
geiduar 157.& ſeq.
gemmæ 168
gengibil 155
gingiber 155.& ſeq.
gingiberis hiſtoria ib.
gingiber ſilueſtre 158
Goa Indiæ emporium 70
goan arbor 49
Goazir 216
golfam 79
gorim 112
gramalha 117
granatus lapis 176
guayacum lignũ 146
Guanabanus 193.& ſeq.
guate 213
Gubera 33
Guinea 58,190
Guora 216
guti 113

H.

Habalculcul 206
habelculcul ibid.
habet 151
hacchic 44
hachaiza 206
hadhadh 44
hager armini 166.& 177.
halilig 110
Ham 215
hamama 122
haud 67
haxis cachule 132
heger 124
herba Malauarica 185
herba Mezcarẽſis 132
Herodoti fabulæ 56
hiarxamber 117
higuëro 194
hil 95
hilbane 95
hirculus 131
hyacinthus lapis 176

I.

Iaca 183.& 184
Iacerus 184
jagra 104
jaiama 188
jaifol 81
jamboiones 202
jambos 198.& ſeq.
jamgomas 184
japatri 81
jarainare 103
jaſpis 176
jauſialindi 103
jauſiband 81
Idalcam 213
ihumani 21
Imad 215
Imademaluco 213
imgara 15
imgi 155
imgu 15
iminga 190
imperatoria 19
Indi odoramentis dediti ſſimi 182
Indię regiones aliquot 211
inhame 208
jogues 157,162
iraa 169
itam 169
Iulfar portus 178
iunci hiſtoria 134
iuncus odoratus 132
iuncus rotundus 134

K.

Kilkil 206

L.

Lac 29
lacca 29.& ſeq.
Lada 87
lampatam 150
lancuaz 154
lanha 103
laſer 18.& ſeq.

laſeris

laſeris deſcriptio ibid.
laſerpicium Gallicum 20
lauandon 154
inſula D. Laurentij 58
lengibeb 151
ligni Colubrini deſcriptio 163
lignum aloës 65
lignum colubrinũ 161
lignum ſemperuiuum 43
liquidambar 90
Liſpor emporium 169
loc ſumutri 29
louan 27
louan jaoy 26
luc 32
lulu 178
lues venerea 145
lycij hiſtoria 44. & ſeq.
lycium 44. & ſeq.

M.

Macer 13
macis 81
machazari 71
Madremaluco 212
Magna 202
magnes 177,178
è Magnete patinę 178
maju 210
malabatrum 76. & ſeq.
Malacenſis lapidis deſcriptio 167
Malacenſis lapis ibid.
Malauarica herba 185
inſulæ de Maldiua 6
Maluccæ inſulæ 83
Maluco 215
mambu 52
mangas 187
mangiriquam 210
mangoſtans 198
mangelis 168
manjale 151
manica 175
manna 45,46
Manſarunge 105
manus 142,168
manus auri 174
Maraka 194
marazalquelbe 122
margarita 178. & ſeq.
marmelos de Bengala 199
maro 103
mazafrani 71
meceri 21
meiſce 204
melato 28
melegueta 96. & 97
melique 215
melo Indicus 202
Menxus 11
meriche 89
Meſera 15
Meſue Arabicus. 11
mex 204
mexir 122
mexquetera ibid.
Moalis 73. & 100
moçebar medicamẽtum 11
Mogaraby 16
Mogores 213
mogori 181
Mohadum-coja 214
molanga 87
Mombaim inſula 98
monoceros 52
mordexi 161. & 206
morois 89
moti 178
morxi 206
mungo 204. & ſeq.
murrhina vaſa 176
muſa 189,190
mutu 178
myrobalana 110. & ſeq.
myrrha 29,36

N.

Nabathæa 133
nachani 44
Naiſes 169
Naique 214
Naires 50
Nalediuæ inſulæ 5
Nana 190
nardus 129. & ſeq.
narel 103
negundo 183
Neza 215
nigella 97
nihor 103
nil 210
nilaa 175
nilacandi 175
nimbo 182
nimbo hiſtoria ibid.
Nizamaluco 213,214
Nizamoxæ horti 71
Nizamoxa rex 122, 216
noche 183
nux Indica 101. & ſeq.
nucis myriſticæ hiſtoria 80

O.

Ocila portus 64
Ocoſotl 9
oculus catti gemma 176
oſium 21,209
ὀπιόφαγος 22
opium. 21
orraqua 103
oxyphœnix 116

P.

Pac 98
pacona 191
pachee 173
palan 190
palea de Mecha 132
palla 81
palma Indica 105
palma ſilueſtris 116
palmitos 106
pam 73
panaz 184
paquouere 191
pardaon 118
Parizataci filia 181
Parizataco ibid.
paſtus camelorũ 132
pateca 202
pazan 165

pàzar 165
perdam 42
peruzaa 173
peruzegi 173
pes columbinus 122
petrozan 25
piada 217
piçan 190
piluane 52
pimpilim 89
pinan 98
piper 87. & ſeq.
piper canarinum 90
piperis hiſtoria 89
piſum toxicum 130
Planta peregrina 211
Planta in Peru naſcẽs 211
platanus 191
Poaz 98
porcellanæ 176
poma paradiſi 191
promontorium Bonæ ſpei 58
promõtorium Comorim 7
promontoriũ Cori 66
promontoriũ de Currentes 52
pſeudoopalus 177
pucho 43,136
puli 114

Q.

Quabeb 91
quabebe Chini ibid.
quebulgi 110
quelli 190
quequi 176
quercaa 60
querſe 60
quil 162
quirpele 162

R.

Radix Chinæ 145 & ſeq.
rametul 162, 163
Rao 214 ratis 168
rauam 144
rauam Chini ibid.
regulus ſerpens 161
reimones 27
Reisbutos 211
Rex Biſnager 215
Rex Daquem 213
Rex Pegu 53
Rex Sian 53
rezanuale 112
rhabarbarum 144
Rhaſis catapotia 13
Rhauan Chini 144
rhinoceros 51
robalçuz 16
roçamalha 25
rochla 216
rodolho 187
ronder 27
roſa Hierichũtina 121
rubinus 174, 175
rubinus de Coria 174
Ruſi potio 13
Rumes 24

S.

Sabayo 215
Sac 29
Sacar mambu 47
ſaccolaa 95. & ſeq.
ſaccolaa hiſtoria 96
ſacnbar 132
ſaheſefram 78
Saibo 215
ſaſiſram 80
ſalihaca 58
Saluanaique 214
Samatra inſula 40
ſambali 183
ſambarane 71
ſandal 69
ſandali hiſtoria 70
è ſandalo idola 69
Sandalo ſimile lignum ibid.
ſandalũ 68. 69. & ſeq.
ſanguis draconis 33
ſapphiro-rubinus 175
ſapphirus 157. & ſeq.
ſaraiſcir 47
ſatiach 130
ſatiech ibid.
ſeni 110
ſercanda 69
Sian Rex 53
ſingadi 181
ſiracoſt 45
ſiri 73
ſiriſoles 199
ſmaragdus 173
Socotora inſula 9
Sofy 216
ſorbus 33,34
ſperma balenæ 5
ſpinellus gemma 174
ſpodium 46
σποδὸς 48
ſtyrax 24
ſtyrax liquida 20,24 & 25
ſuſte 155
Sufy 216
Sultanus Badur 210
ſumbel 129
ſura 21

T.

Tabarget 173
tabaxir 48. & ſeq.
tabaxir hiſt. 47
taliſifar 81
tamalapatra 76
tamarindi 114,115 & 116.
Tamberlanes 212
tambul 74
Tambuldar 72
Tamirham 212
Tamir-langue 212
tanga 142,143
Taprobana inſula 40 63
Tartari 212
Temir cutlu 217
tenga 103
tengamaran 103
terbet 140
thaliſafar 79
thapſia 140
thuris planta 29
thus 28
thymelea 22
Tigris 27
tiguar 140
Timor inſula 69

Tincal 157
tincar 137
tiriamiabim 45
trec 29
trican 103
tripolium 143
Troglodytæ 156
trungibim 45
turbit 140. & ſeq.
turcheſa gemma 170
turpetum 140
tutia 48
typographica apud Chinas 151

V.

Vaticam 124
Vaſa murrhina ex iaſpide 176
Vaz 124
Vazabu 124
Vd 67
vdo 26
Venerea lues 145
Venezaras 211
Veriche 214
Verido 213,214,215
vidaras 201
vitex 93
vnio 178. & ſeq.
vplot 43,136
Vzbeque prouincia 16

X.

Xa 216
Xaholam 212
Xa Iſmaël 216
xarabdar 72
Xatamas 216
Xeque ibid.
xylaloës ſilueſtre 66
xir 45
xircaſt 45
xirqueſt 45

Y.

Yacut 175
ytembo 49

Z.

Zabarget 173
zamarrut 173
zedoaria 157,159
Zeilan inſula 63
zeruba 158
zerumba 157
zerumbet 157,158
zigir 63

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 55	*verſu* 9	oderint
75	24	Eſt verò 25. ſiliquulis
87	13	tota ea
98	10	Santalum
100	18	materie
Pag. 101	*Verſ.* 17	erunt, 18. exſuccas v.l,d.earum
106	23	gratiora
127	29	aſſulosè
181	14	Croci
207	14	non inueniātur,

Pag. 108. *Verſu* 41. *adde poſt* continet: quidam eius arboris fructum eſſe cenſent, ex qua celebre illud Balſamū eliciunt Noui orbis incolæ.

Pag. 127. fructus Calami iconi adiunctus, *Habkel eſt* cuius meminimus in Hiſpanicarum ſtirpium hiſtoria cap.26. lib.1.